

JULES VERNE
HECTOR SERVADAC

REGÉNY

FORDÍTOTTA: BARTÓCZ ILONA

TARTALOM

ELSŐ RÉSZ

ELSŐ FEJEZET

A gróf: „Íme a névjegyem!” - A kapitány: „Íme az enyém!”

MÁSODIK FEJEZET

melyből megismerjük Servadac kapitány és Ben-Zuf, a tisztiszolga testi-lelki arculatát

HARMADIK FEJEZET

melyben Servadac kapitány költői ihletét iszonyatos rázkódtatás szakítja meg

NEGYEDIK FEJEZET

melyben az olvasó rengeteg kérdőjellel találkozik

ÖTÖDIK FEJEZET

melyben a fizikai világrendben végbement változásokról lesz szó, noha ezeknek okait nem ismerjük

HATODIK FEJEZET

melyből az olvasó megtudja, hogy Servadac kapitány mit látott, mikor először járta be az új terepet

HETEDIK FEJEZET

melyben Ben-Zuf azt hiszi, panaszkodnia kell, mert a főkormányzó vajmi keveset törődik vele

NYOLCADIK FEJEZET

melyben a Vénuszról és a Merkúrról lesz szó, félő ugyanis, hogy a Föld beléjük botlik

KILENCEDIK FEJEZET

melyben Servadac kapitány kérdések sorozatát teszi fel, melyekre nem kap választ

TIZEDIK FEJEZET

melyben hőseink Algír nyomait keresik

TIZENEGYEDIK FEJEZET

melyben Servadac kapitány sziklaszigetet pillant meg

TIZENKETTEDIK FEJEZET

melyben Prokop hadnagy, a kiváló tengerész, nem tud egyebet tenni: a jó sorsra bízva hajóját

TIZENHARMADIK FEJEZET

melyben egy izgalmas sakkjátszmáról, valamint egy eltűnő ágyúgolyóról lesz szó

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

melyben a nemzetközi kapcsolatok feszültségéről és egy földrajzi meglepetésről lesz szó

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

melyben vitatkozás közben fedeznek fel egy igazságot

TIZENHATODIK FEJEZET

melyben azt látjuk, hogy Servadac kapitány a kezében tartja mindazt, ami egy kontinensből megmaradt

TIZENHETEDIK FEJEZET

melynek nyugodtan adhatnánk ezt a címet: Ugyanattól ugyanazoknak

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

melyben arról lesz szó, hogy mi történt a Gurbi-szigeten a főkormányzó távolléte alatt

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

melyben Servadac kapitányt egyhangúlag a Gallia főkormányzójává választják

HUSZADIK FEJEZET

mely mintha azt bizonyítaná, hogy aki nem néz semmit, az előbb-utóbb tüzet lát

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

melyből megtudjuk, hogy egy szép este milyen meglepetéssel kedveskedett a természet a Gallia lakóinak

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

melyben egy érdekes és mulatságos kísérletről esik szó

HUSZONHARMADIK FEJEZET

melyben rendkívül fontos, sőt megrendítő eseményről lesz szó

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

melyben Servadac kapitány és Prokop hadnagy végre elindulhatnak a titokzatos tudós megfigyelőállomása felé

MÁSODIK RÉSZ

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

melyben bemutatjuk a Gallia harminchatodik lakóját

HUSZONHATODIK FEJEZET

melynek utolsó mondatából az olvasó megtudja azt, amit valószínűleg úgyis kitalált már

HUSZONHETEDIK FEJEZET

melyben az üstökösökről lesz szó

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

*melyből megtudjuk, hogy Palmyrin Rosette voltaképpen el van ragadtatva a történektől -
s ez nagyon elgondolkodtató*

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

melyben arról olvasunk, hogy Palmyrin Rosette még mindig szigorúan bánik hajdani diákjával

HARMINCADIK FEJEZET

melyben kiderül, hogy Palmyrin Rosette elégtelennek találja a Melegföld fölszerelését

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

melyben arról olvasunk, hogy Hakhabut mester hogyan ad magas kamatra kölcsönt

HARMINCKETTEDEK FEJEZET

melyben a professzor és a tanítványai billiókkal és trilliókkal bűvészkednek

HARMINCHARMADIK FEJEZET

melyben kizárólag a Jupiterről, a bolygók pályájának e nagy rendbontójáról lesz szó

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

melyből megtudjuk, hogy érdekesebb a Földön üzletelni, mint a Gallián

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

melyben a Gallia lakói a végtelenség titkairól beszélgetnek

HARMINCHATODIK FEJEZET

melyben arról lesz szó, hogyan végződött a vidám újév a Gallián

HARMINCHETEDIK FEJEZET

melyben Servadac kapitány és társai az egyedül lehetségeset teszik

HARMINCNYOLCADIK FEJEZET

mely azt bizonyítja, hogy nem jó az embernek 220 millió mérföldre lenni a Naptól

HARMINCKILENCEDIK FEJEZET

melyben Palmyrin Rosette és Hakhabut mester összecsapásáról lesz szó

NEGYVENEDIK FEJEZET

melyben Hector Servadac és Ben-Zuf elindulnak, hogy dolgavégezetlenül visszatérjenek

NEGYVENEGYEDIK FEJEZET

mely a Földre való visszatérés nagy kérdésével és Prokop hadnagy merész ötletével foglalkozik

NEGYVENKETTEDEK FEJEZET

melyben a Gallia lakói arra készülődnek, hogy a magasból tekintsék meg üstökösüket

NEGYVENHARMADIK FEJEZET

melyben a léghajó utasainak tapasztalatairól és élményeiről lesz szó

NEGYVENNEGYEDIK FEJEZET

melyből megtudjuk, hogy egy regény végén nem mindig a főhősök házasodnak össze

ELSŐ RÉSZ

ELSŐ FEJEZET

A gróf: „Íme a névjegyem!”
- A kapitány: „Íme az enyém!”

- Nem, kapitány, nem szándéksom félreállni!
- Sajnálom, gróf úr, de az ön szándékai semmiben sem módosítják az én szándékaimat!
- Úgy?
- Úgy.
- Mégis szeretném felhívni a figyelmét arra, hogy amennyiben a dátumot nézzük, az elsőbbség vitathatatlanul engem illet!
- Amire azt kell válaszolnom, hogy az ilyen természetű vitákban nincs elsőbbségi jog.
- Csakhogy én kényszeríteni tudom önt, kapitány, hogy félreálljon.
- Ezt nem hinném, gróf úr.
- Úgy gondolom, egy jó kard...
- Éppen úgy nem, mint egy pisztoly...
- Tessék a névjegyem!
- Parancsoljon, íme az enyém!

E szavak után, melyek mint pengecsattogás követték egymást, az ellenfelek kicserélték névjegyüket, ami azt jelentette, hogy párbajra hívták ki egymást.

Az egyik névjegyén ez állt:

HECTOR SERVADAC vezérkari kapitány Mostaganem

A másikon:

GRÓF VASZILIJ TIMASEF Dobryna

- Hol találkozhatnak párbajsegédek az ön segédeivel? - kérdezte Timasef gróf, mielőtt elváltak.
- Ma délután két órakor a vezérkar épületében, ha önnek is megfelel - válaszolta Hector Servadac.
- Mostaganemben?
- Mostaganemben.

Servadac kapitány és Timasef gróf ezután udvariasan elbúcsúztak egymástól. Mielőtt azonban ki-ki indult volna az útjára, Timasef gróf még megjegyezte:

- Kapitány úr, úgy gondolom, helyes volna, ha nem tudódnék ki a párbaj igazi oka.
- Én is így gondolom - válaszolt Servadac kapitány.
- Semmiféle név nem hangzik el!
- Helyes.
- És mit mondunk, miért került sor a párbajra?
- Hogy miért? Ha önnek is megfelel, gróf úr, azt mondjuk, hogy összeszólalkoztunk, mert nem egyezik a zenei ízlésünk.
- Helyes - mondta Timasef gróf. - Én Wagner mellett kardoskodtam, az én ízlésemnek az ő zenéje felel meg.
- Én meg Rossini mellett szálltam síkra, az én ízlésemnek az ő zenéje kell - mondta mosolyogva Servadac kapitány.

Timasef gróf és a vezérkari tiszt ezután még egyszer meghajoltak egymás felé, és elváltak.

Ez a párbajkihívás déltájt történt, az algériai part egyik kis hegyfokának végében, Ténès és Mostaganem között, a Sélif torkolatától mintegy három kilométernyire. A hegyfok vagy húszméternyire emelkedik a tenger szintje fölé, és a Földközi-tenger kék vizének hullámai ott csitulnak el a vasoxidtól vöröslő part szikláinak tövében. December 31-e volt. A napot, mely máskor déltájt ferde sugaraival szikrázó pontokat villantott föl a sziklaéleken, most felhők takarták. Sűrű köd lebegett a tenger és a szárazföld felett. A köd, mely teljesen érthetetlen módon már több mint két hónapja burkolta a földgolyót, erősen zavarta a kontinensek közötti közlekedést. Ezen azonban nem lehetett változtatni.

Vaszipilij Timasef gróf, miután elvált a vezérkari tiszttól, az egyik kis öböl felé indult, ahol négyezer csónak várt. Mihelyt beleült, a könnyű alkalmatosság elindult a kétárbocos luxusjacht felé, mely néhány kötélhossznyival odébb, bevont farvitorlával s a szélre merőlegesen fordított elővitorlával várakozott.

Servadac kapitány pedig magához intett egy katonát, aki vagy húsz lépéssel odébb állt. A katona pompás arab paripát tartott kötőféken, s a kapitány intésére nyomban feléje sietett. Servadac kapitány fürgén nyeregbe pattant, és Mostaganem felé indult, nyomában a tisztszolgával, akinek a lova éppen olyan gyors volt, mint a kapitányé.

Fél egy volt, mikor a két lovas áthaladt a Sélif fölött vezető hídon, melyet az utászok nemrégiben építettek. Háromnegyed kettő volt, mikor tajtékos lovaik átvágtattak a Mascara kapun, a várost körülfogó, csipkés oromzatú fal egyik bejáratán.

Mostaganemnek ebben az évben körülbelül tizenötezer lakosa lehetett, közülük háromezer francia. Orán tartomány egyik kerületi székhelye és egyszersmind fontos katonai állomáshely volt. Ekkoriban még itt készültek a kitűnő szárított tésztafélék, az értékes szövetek, díszes gyékényfonatok és finom bőrholmik; innen exportálták Franciaországba a kenyérmagvakat, a gyapotot, a gyapjút, a vágómarhát, a fűgét és a szőlőt. Ez idő tájt azonban már nyoma sem volt a régi kikötőnek, ahol a hajók nem találtak menedékre a komisz nyugati és északnyugati szél elől. Mostaganemnek most jól védett kikötője volt, s így hozzájuthatott a Mina és a Sélif alsó folyásvidékének nagyszerű termékeihez.

Timasef gróf luxusvitorlása, a kétárbocos *Dobryna* is csak ebben a védett kikötőben maradhatott a téli hónapokban itt, ezen a parton, ahol a sziklafalak nem nyújtottak védelmet a hajóknak. A *Dobryna* pedig már két hónap óta ott horgonyzott a kikötőben, vitorlarúdján

oroszló zászló lengett, főárbocán pedig a Francia Jacht Klub jelvénye és a hajótulajdonos nevének kezdőbetűi: V. T.

Servadac kapitány, mihelyt a városfalán belül volt, a laktanya felé sietett, ahol találkozott a 2. tüzérezred egyik őrnagyával és a 8. tüzérezred egyik kapitányával; erre a két bajtársára mindenkor számíthatott.

A tisztek komoly arccal hallgatták Hector Servadacot, mikor a kapitány arra kérte őket, hogy legyenek párbajsegédjei; ám parányit mindegyik elmosolyodott, mikor Servadac azzal folytatta, hogy a párbaj oka voltaképpen jelentéktelen: Timasef gróf és ő nem értettek egyet egy bizonyos zenei kérdésben.

- Talán párbaj nélkül rendezni lehetne az ügyet - jegyezte meg a 2. tüzérezred őrnagya.

- Ezzel ne is próbálkozzék - válaszolt Hector Servadac.

- Nemi engedményt talán mégis tehetnénk!... - mondta óvatosan a 8. tüzérezred kapitánya.

- Semmi engedményről nem lehet szó, ha egyszer Wagner és Rossini felett vitázunk! - jelentette ki nagy komolyan Hector Servadac. - Vagy az egyik, vagy a másik. Egyébként Rossini a sértett fél. Ez az örült Wagner mindenféle képtelenséget firkált róla, és én meg akarom bosszulni Rossinit.

- S ha meggondoljuk - mondta ekkor az őrnagy -, ha meggondoljuk, hogy egy kardvágás nem mindig halálos...

- Főként akkor nem, ha valaki olyan erősen elhatározta, mint ahogy én elhatároztam, hogy kivédem ezt a kardvágást! - nevetett Hector Servadac.

E válasz után a két tiszt elindult a vezérkar épülete felé, ahol pontosan két órákor találkozniuk kell Timasef gróf párbajsegédeivel.

Az őrnagy és a kapitány természetesen tudta, hogy a párbaj igazi oka nem az ellenfelek zenei ízlésének különbözősége, mint ahogy azt Hector Servadac állította, de ha sejtették is az igazi okot, nem firtatták azt.

Két óra múlva, miután találkoztak a gróf párbajsegédeivel, és megbeszélték a feltételeket, visszatértek Hector Servadachoz, hogy beszámoljanak arról, amit végeztek. Timasef gróf, Oroszország cárijának hadsegédje, a kard mellett, a katona igazi fegyvere mellett döntött. Az ellenfelek másnap, vagyis január 1-én reggel kilenc órákor találkoznak a parti sziklafal egy bizonyos pontján, a Sélif torkolatától három kilométernyire.

- Akkor hát holnap pontosan kilenc órákor találkozunk! - mondta az őrnagy.

- Helyes, pontosan kilenc órákor - bólintott Hector Servadac.

A két tiszt ezután kezet rázott Hector Servadackal, s mindketten visszamentek a Zulma kávéházba egy kártyapartira.

Servadac kapitány nyomban elhagyta a várost.

Két hét óta ugyanis vajmi keveset tartózkodott a Fegyverek terén levő lakásában, most a tisztiszolgájával együtt egy gurbiban lakott a mostaganemi parton, a Séliftől nyolc kilométernyire: ugyanis ezt a vidéket kellett fölterképeznie. Itt bizony nem volt nagyon kellemes az élet, és a kapitány ezt a száműzetéssel fölerő kellemetlen megbízatást akár büntetésnek is érezhette.

Most tehát indult vissza a gurbiba, s lovaglás közben szüntelen néhány rím kerengett a fejében, ezeket a rímeket próbálgatta valahogy versbe foglalni. A csökönyös rímekből csak nem akart megszületni az a bizonyos szerelmes vers, mely - minek is tagadnánk - egy ifjú hölgyhöz

íródott volna, akit a kapitány feleségül óhajtott venni, és ezzel a bizonyos verssel azt akarta bizonygatni, hogy ha az ember egy szeretetre és tiszteletre egyaránt méltó hölgyhöz vonzódik, úgy szíve hölgységét „a lehető legegyszerűbben” kell szeretnie. Servadac kapitány mit sem törődött azzal, hogy vajmi kevés értelme van versbe foglalni egy gondolatot; a derék kapitány szeretett verselgetni, csak úgy, a verselés kedvéért.

- Igen, igen... - dűnyögte, miközben tisztiszolgája csöndben ügetett mellette -, igen, a szívből átérzett vers mindig megteszi a magáét! Az algériai parton ritkán terem szerelmes vers, annál szívesebben fogadják majd az enyémet!

És a költői lelkületű kapitány máris mondani kezdte a verset:

Amikor szeretünk
Ha teli a szívünk...

- Igen, ha teli a szívünk, amikor szeretünk, vagyis feleségül akarjuk venni szívünk hölgységét, márpedig én ezt akarom... Az ördögbe! Ez nem rímel! Tessék, most nem tudom folytatni! Hé! Ben-Zuf!

- Szolgálatjára, kapitány úr! - hangzott Ben-Zuf, a tisztiszolga szava.

- Írtál te verset valaha?

- Nem, kapitány úr, de láttam már, hogyan csinálják!

- És ki csinálta?

- Egy holdkóros komédiás a montmartre-i búcsúban.

- És megjegyezted a komédiás versét?

- Igen, kapitány úr! Így szólt a komédiás verse:

Három garasért bejöhetsz
S a jövő titkát láthatod,
Megláthatod, akit szeretsz
És azt, aki téged szeret.

- Ezer ördög és pokol! De vacakul hangzik ez a vers!

- De csak azért, kapitány úr, mert nincs megtűzdelve rímekkel! De amúgy ez is ér annyit, mint a többi!

- Hallgass, Ben-Zuf! - ripakodott rá Hector Servadac. - Hallgass! Végre megvan a harmadik meg a negyedik rím!

Amikor szeretünk,
Ha teli a szívünk,
Egyszerű a szavunk,
Pirulva hallgatunk.

Ám Servadac kapitány hiába erőlködött, hiába kérlelte a múzsát, visszatértek a gurbiba, és az első strófánál csak nem jutott előbbre.

MÁSODIK FEJEZET

*melyből megismerjük Servadac kapitány
és Ben-Zuf, a tisztiszolga testi-lelki arculatát*

Ez évben és ezen a napon a francia hadügyminisztérium egyik személyi lapján a következő sorok álltak:

„Servadac (Hektor) született 18.. július 19-én Saint Trélodyban, Lespare járás, Gironde megye.

Vagyoni állapot: Ezerkétszáz frank évjáradék.

Szolgálati idő: 14 év, 3 hónap, 5 nap.

A szolgálat és a hadiszolgálat részletezése: Saint-Cyr hadiakadémia: 2 év. Katonai szakiskola: 2 év. 87. gyalogezred: 2 év. 3. vadászrezred: 2 év. Algéria: 7 év. Szudáni háború. Japán háború.

Beosztás: vezérkari kapitány, Mostaganem.

Kitüntetések: A becsületrend lovagja 18.. március 13. óta.”

Hector Servadac harmincéves volt. Árva, rokonai nem voltak, vagyona is alig; igaz, nem is vágyott pénzre, ám annál jobban szomjazta a dicsőséget. Kicsit hirtelen természetű volt, vele született szellemessége támadásra és visszavágásra mindenkor kész, nagylelkű, rettenthetetlenül bátor, a csatákban mindig az első sorokban harcolt, de alighanem külön őrangyala lehetett, mert sohasem esett baja, hadidicsőséggel övezett hősök méltó ivadéka: ez Servadac kapitány, akinek a sors nyilván érdekes életet szánt, és akinek bölcsőjénél a kalandok és a jó szerencse tündére örködött.

Ami pedig a megjelenését illeti: Hector Servadac igazán jóképű ember; öt láb hat hüvelyk magas, karcsú és szép mozgású, fekete haja hullámos, szépen formált a keze és a lába, szépen pödrött a bajusza, kék szeme nyílt tekintetű - egyszóval olyan férfi, aki mindenkinek megtetszhetett, viselkedése mégis oly szerény volt, mintha erről mit sem tudna.

Ha ragaszkodunk a teljes igazsághoz, azt is meg kell említenünk, Servadac kapitány nem volt különösebben tudós férfiú, no meg azt is, hogy természettől fogva meglehetősen lusta volt, ám olyan jó felfogású és gyors eszű, hogy a katonaiskolából szép ranggal került ki, s hamarosan bejutott a vezérkarba. Jól rajzolt, kitűnő lovas volt, és a Saint-Cyr akadémián a híres-nevezetes Oncle Tom nevű versenyparipa utódja ugyancsak ragyogó lovasra talált a kapitányban. Személyi lapja arról is számot adott, hogy érdemeiről több ízben napiparancsban emlékeztek meg, s a kapitány erre a kitüntetésre rá is szolgált.

Szélteben-hosszában mesélték róla a következő történetet:

Egyszer egy vadászszázad élén egy lövészárokból nyomult előre. A vállvéd egyik szakaszát úgy átluggatták a golyók, hogy bedőlt, és a katonákat nem védte a sűrűn füttyülő golyók elől. Megtorpantak. Servadac kapitány ekkor fölugrott a vállvédre, keresztbefeküdt a résen, hogy elzárja, majd így szólt a katonáihoz:

„Most már nyugodtan mehettek!”

És a század továbbvonult, s a golyózáporból egyetlenegy lövedék sem érte a vezérkari tisztet.

Miután kikerült a katonai gyakorlóiskolából, a szudáni és a japán hadjárat idejét kivéve, Hector Servadac mindig Algériában állomásozott. Történetünk idején a mostaganemi alosztály vezérkari tisztjének posztját töltötte be.

Elsőrendű feladatai közé tartozott a Ténès és a Sélif közötti partvidék föltérképezése, és e munka idejére egy viskóba költözött, amit errefelé gurbinak neveznek. A gurbi éppenséggel nem volt fényűző lakhely, ám Hector Servadac mit sem törődött a kisebb-nagyobb kényelmetlenségekkel. Szeretett szabad levegőn élni, és szerette a szabadságot, amiben itt része lehetett. Hol gyalogosan rótt a parti homokot, hol meg lóháton járta be a hegytaréjakat, és csöppet sem sietett a rábízott munka elvégzésével.

Kedvére volt ez a nagyjából független élet. A munkája különben sem kötötte le teljesen, és hetenként kétszer-háromszor vonatra ült, hogy részt vegyen az orani főhadiszálláson rendezett fogadáson vagy az algériai főkormányzó estélyén.

Egy ilyen alkalommal ismerte meg az ifjú hölgyet, akihez azt a bizonyos szerelmes verset kezdte írni. A nagyon szép, nagyon tartózkodó és kissé gőgös hölgy észre sem vette, vagy talán nem akarta észrevenni Hector Servadac hódolatát. Így aztán a kapitány nem is merte szerelmét megvallani. Viszont tudta, hogy vannak vetélytársai, például Timasef gróf is. Éppen e miatt a vetélkedés miatt főgnak most párbajozni, noha az ifjú hölgy mit sem tudott a kezéért folytatott vetélkedésről. És mint már mondtuk, az ellenfelek ki sem ejtették a szóban forgó hölgy nevét.

Hector Servadac kapitánnyal együtt lakott a gurbiban Ben-Zuf, a tisztiszolga is.

Ben-Zuf határtalan hűséggel ragaszkodott a tiszthez, akit szolgált. Ha felkínálták volna neki, hogy válasszon, mi akar lenni: Algéria főkormányzójának a hadsegédje vagy Hector Servadac tisztiszolgája - Ben-Zuf habozás nélkül ez utóbbit választotta volna. Ő maga nem vágyódott előmenetelre, de annál buzgóbban kívánta, hogy elismerjék kapitánya érdemeit, és reggelenként meg-megnézte Servadac uniformisát, vajon a váll-lapján nem nőtt-e új zsinór, mely az előrelépést jelzi.

A neve után ítélve azt hihetnénk, hogy Ben-Zuf Algéria földjének szülötte volt. Pedig nem. Ez a név csak úgy ráragadt a derék tisztiszolgára, aki születésekor a Laurent nevet kapta, s nem Algériában, hanem Párizsban, mi több, a párizsi Montmartre dombján pillantotta meg a napvilágot. Ha pedig valakit annyira kegyel a sors, hogy ilyen gyönyörű helyen születhet, hát mi sem természetesebb, hogy áhítatos és feltétlen csodálattal gondol szülőföldjére, melynél szebb nincs is a világon. Ezért aztán a tisztiszolga úgy vélte, hogy a földkerekség egyetlen igazi hegye a Montmartre, a környékén pedig az ember egybegyűjtve láthatja a világ minden csodáját. Ben-Zuf sokat járt-kelt a világban, sok hegyet látott már, de egyre csak azt mondta, lehet, hogy van a Montmartre-nál magasabb is, de szebb, érdekesebb, festőibb nem akad sehol, és hogy csak az irigység mondatja némelyekkel azt, hogy a Montmartre „domb”. Ben-Zuf inkább darabokra aprította volna magát, de akkor sem ismerte volna el, hogy a Montmartre-nál külön hely is lehet széles e világon.

Mert van-e a földtekén még egy hely, ahol annyi csodálatos minden halmozódott össze, mint a Montmartre-on?

- Nincs még egy ilyen hely, nincs bizony! - jelentette ki Ben-Zuf, ha valaki kétségbe merészelte vonni némileg elragadtatott véleményének helyességét.

Ártatlan bolondéria! De az igaz, hogy Ben-Zufnak csak egy vágya volt: visszatérni a Montmartre dombjára, hogy ott hunyhassa le a szemét, ahol kinyitotta, visszatérni a Montmartre-ra, természetesen a kapitányával együtt, így aztán Hector Servadac reggeltől estig hallgathatta Párizs 18. kerületének, vagyis a Montmartre-nak a dicshimnuszát, és már kezdett iszonyodni tőle.

Ben-Zuf azonban nem adta föl a reményt, előbb-utóbb majd csak elhiszi a gazdája - akitől ő semmi kincsért sem válna meg -, hogy együtt kell visszatérniük a Montmartre-ra. Ben-Zuf már kiszolgálta az idejét, és huszonnyolc éves korában már készülődött levetni az angyalbőrt, ekkor azonban az a kitüntetés érte, hogy a kapitány mellé osztották be tisztiszolgának. Együtt mentek háborúba is. Ben-Zuf olyan vitézül harcolt a kapitánya mellett, hogy kitüntetésre akarták fölterjeszteni, ő azonban tiltakozott ellene, csak hogy a kapitánya mellett maradhasson. Hector Servadac megmentette Ben-Zuf életét Japánban, Ben-Zuf ugyanezt a szolgálatot tette meg kapitányának a szudáni háborúban. Olyan szívességek ezek, amiket nehezen felejt el az ember.

Nos, ilyen szálak fűzték Ben-Zufot a vezérkari tiszthez, ezért szolgálta őt vasizmaival, roppant erejével, mellyel akár „a Montmartre bástyája” névre is rászolgált volna, ezért ragaszkodott hozzá bátor és hűséges szívének minden gondolatával.

Ben-Zuf ugyan nem volt „költő”, mint a kapitánya, viszont két lábon járó lexikonnak számított, olyan memóriája volt; betéve tudott minden katonatréfát, minden katonanótát, s ha versenyre került volna a sor, nem akadt volna senki, aki legyőzi Ben-Zufot.

Servadac kapitány tudta, hogy mit ér a tisztiszolgája. Becsülte is, nem vette zokon a mániáit sem, ezeket különben sem volt nehéz elviselni, hiszen Ben-Zuf mindig jókedvű volt, és a kapitány időnként úgy beszélgetett, tréfálgozott el vele, mint baráttal szokás.

Egyszer, mikor Ben-Zuf gondolatban megint a Montmartreon járt, és Párizs 18. kerületének a dicshimnuszát zengte, a kapitány így szólt hozzá:

- Tudod, Ben-Zuf, ha csak 4705 méterrel volna magasabb a Montmartre dombja, hát olyan magas volna, mint a Mont Blanc...

Ben-Zuf szeme fölragyogott, s e naptól kezdve a domb neve és a kapitány neve szétválaszthatatlanul eggyé forrott a szívében.

HARMADIK FEJEZET

*melyben Servadac kapitány költői ihletét
iszonyatos rázkódtatás szakítja meg*

A gurbi voltaképpen nem más, mint fából épült és az arabok által drissznek nevezett, szalmával fődött kunyhó. Szilárdabb, mint a nomád arabok sátra, de persze nem veheti fel a versenyt a kő- vagy téglaházakkal.

Servadac kapitány gurbija tehát csak afféle viskó volt, mely nem is felelt volna meg lakói szükségletének, ám egy hajdani őrálláshoz tartozott, s az őrállás maga kőből épült, így ebben szállásolták el a lovakat, és itt aludt Ben-Zuf is. Korábban egy utászszakasz állomásozott az őrálláson, s az épületben ott maradt egy halom szerszám, csákány, ásó és lapát.

Ami a kényelmet illeti, a gurbi sok kívánnivalót hagyott hátra, de elvégre csak ideiglenes szálláshely volt, és akár az evésről, akár a szállásról volt szó, sem a kapitányt, sem a tisztiszolgáját nem lehetett válogatósnak nevezni.

- Némi filozófiával meg jó gyomorral az ember mindenütt jól érzi magát - szokta mondogatni Hector Servadac.

Ami a filozófiát illeti, ezzel úgy volt a kapitány, mint a kutya a bolhával, mindig akadt belőle; a gyomra meg olyan egészséges volt, hogy átereszhette volna rajta akár a Garonne folyót is, meg se kottyant volna neki.

Ben-Zufról szólva meg csak annyit, hogy ha hinnénk a lélekvándorlásban, hát el kellene hinnünk azt is, hogy előző életében strucc volt, és struccgyomrát magával hozta ebbe a mostani életébe is; akár kavicsokat nyelhetett volna, azt is megemésztí, éppúgy, mint a csirke mellehúsát.

A gurbi lakóinak egy hónapra elegendő élelmiszer- és ciszternában tárolt bőséges ivóvízkészlete volt, az istálló padlása tömve takarmánnyal; ezenfelül a Ténès és Mostaganem között levő csodálatosan termékeny síkság, a Mitidja leggazdagabb vidékeivel is versenyezhetett volna. A vad sem ritkaság errefelé, s egy vezérkari tisztnak senki sem tilthatja meg, hogy térképező útjaira vadászfegyvert ne vigyen magával, föltéve persze, hogy közben nem feledkezik meg a térképezéshez szükséges műszereiről sem.

Servadac kapitány, miután visszatért a gurbiba, jó étvággal megvacsorázott, s étvágyát ezúttal a lovaglás is fokozta. Ben-Zuf kitűnően főzött. Sosem kellett attól félni, hogy az étel ízetlenül kerül ki a kezéből! Katonásan sózott, borsozott, fűszerezett mindent. No, de mint már mondtuk, mindkettőjük gyomra egészséges volt, hírből sem ismerték a gyomorrontást.

Ben-Zuf még egyre azon buzgólkodott, hogy eltüntesse a vacsora utolsó falatjait is, mikor Servadac kapitány kiment a gurbiból, hogy pipázgatva járjon egyet a hegygerincen.

Bealkonyult. Már több mint egy órája, hogy a nap eltűnt a sűrű felhők között a láthatáron, mely egyenes vonalként húzódott a Sélif vize fölött. Az égbolt most olyan furcsa volt, hogy a kozmikus jelenségek szakértőit minden bizonnyal meglepte volna. Észak felé - noha már olyan sötét volt, hogy szabad szemmel legföljebb fél kilométernyire lehetett ellátni - valami vöröses fény derengett át a felső ködrétegeken. Ebből a különös, szórt fényből nem lehetett volna semmiféle fényforrásra következtetni, északi fény sem lehetett, hiszen ez a gyönyörű természeti jelenség csak a magasabb szélességi körök égboltján szokott fölragyogni. A legtapasztaltabb

csillagász is csak bajosan tudott volna választ adni a kérdésre, vajon miféle természeti jelenségnek tudható be az év utolsó éjszakájának ez a csodálatos fénye.

Servadac kapitány meg éppen nem volt csillagász, mióta az iskolából kikerült, bele se nézett a Csillagászat kézikönyvébe. Egyébként meg ezen az éjszakán csöpp kedve sem volt az égboltot figyelni. Lassan ballagott, szívta a pipáját. Vajon gondolt-e közben a másnap reggeli találkozóra, mikor fegyverét össze kell mérnie Timasef gróf fegyverével? Ha egyszer-egyszer eszébe is jutott, ettől még nem nőtt meg benne a harag a gróf ellen. Az igazat megvallva, az ellenfelek korántsem gyűlölték egymást, noha vetélytársak voltak. Csupán azért fognak párbajozni, hogy megoldjanak egy nehéz helyzetet, eldöntsék, hogy melyikük tűnik el a szép hölgy közeléből. Hector Servadac a legbecsületesebb úrnak tartotta Timasef grófot, a gróf pedig komoly megbecsüléssel gondolt a vezérkari tisztre.

Este nyolckor Servadac kapitány belépett a gurbi egyetlen szobácskájába, melynek minden bútorgyűjteménye egy ágy és egy kis munkaasztal volt, szekrényként néhány utazókosár szolgált. Ben-Zuf nem a gurbiban, hanem a mellette levő kőházban főzött, ott is aludt, „keményfa derékaljon”, mint mondani szokta. De akárhogy is volt, át tudott aludni tizenkét órát egyhuzamban, jobb álma volt, mint a legjobb álmú mormotának.

Servadac kapitány még nem volt álmos, leült hát az asztalához, melyen ott heverték a munkaeszközei. Jobbjával gépiesen fölemelte piros-kék ceruzáját, baljával meg a redukáló körzőt. Aztán az előtte fekvő papírokra különböző színű egyenetlen vonalakat húzgált, s ezek a vonalak csöppet sem emlékeztettek valami térképrajz szigorú vonalaira.

Közben Ben-Zuf, aki még nem kapott parancsot arra, hogy menjen lefeküdni, az egyik sarokba húzódva megpróbált aludni, de ez meglehetősen nehezen sikerült, mert a kapitány olyan furcsán hadonászott, mozgolódott.

Voltaképpen nem is a vezérkari tiszt ült a munkaasztalához, hanem a gascogne-i poéta. Igen, Hector Servadac, a költő viaskodott ott a készülő szerelmes verssel, ihletért esdekelt, ám az ihlet egyre kérette magát. Csak nem azért fogja a körzőt, hogy matematikai szigorúsággal mérje a vers ütemeit; csak nem azért fogja a színes ceruzát, hogy lázadó rímeit változatosabbá, színesebbé tegye? Akárhogy is volt, a munkája szemmel láthatóan nehéznek bizonyult.

- Ördög és pokol! - kiáltott föl elkeseredetten. - Miért is választottam ezt a négysoros formát?! Örökösen vissza kell rángatnom a rímeket, mintha katonaszökevények volnának! De megbirkózom velük, meg én! Nem mondhatja senki, hogy egy francia tiszt meghátrált a rímek elől! Egy vers voltaképpen olyan, mint egy csata. Az első ezredet már bevetettük - persze az első strófára gondolt -, gyérünk a többiekkel!

A nekikeseredetten hajszott rímek végül hallgattak a jó szóra, és a papirosra hamarosan egy piros meg egy kék sor jelent meg:

Szónál is ékeesebb
Eskünél kedvesebb...

„Vajon mit dünnyög összevissza a kapitányom? - töprengett Ben-Zuf, s egyre forgolódott. - Már egy órája hadonászik, nincs nyugta, mintha az ördög bújt volna bele.”

Hector Servadac föl-alá járkált a gurbiban, a költői ihlet tüze kergette.

A néma pillantás,
Piruló hallgatás!

„No persze, verset ír! - mondta magában Ben-Zuf, és fölült a sarokban. - Hogy ez micsoda zajos mesterség! Sehogy se lehet aludni mellette” - gondolta és fölhorkant.

- Ejnye, Ben-Zuf! Mi van veled? - rivallt rá Hector Servadac.

- Semmi, kapitány úr. Rosszat álmodtam!

- Hogy az ördög vinne el!

- Azt én se bánnám! Akár nyomban elvihetne, föltéve persze, ha az ördög nem ír verset... - dűnnyögte Ben-Zuf.

- Ez a nyavalyás elkergette a múzsát! - dühöngött a kapitány. - Ben-Zuf!

- Jelen, kapitány úr! - a tisztiszolga fölpattant, egyik kezét a sipkájához emelte, a másikat a nadrágja varrásához szorította.

- Maradj nyugton, Ben-Zuf, maradj nyugton! Most aztán megvan a vége, a versem vége!

És Hector Servadac széles, költői taglejtések kíséretében szavalni kezdett:

A szívnek a szava
A férfinál néma,
S ha én most hallgatok
Azzal sem...

Ám az utolsó szó nem hangzott el, Servadac kapitányt és Ben-Zufot földhöz teremtette valami iszonyatos erő.

NEGYEDIK FEJEZET

melyben az olvasó rengeteg kérdőjellel találkozik

Vajon mi lehetett az oka annak, hogy ugyanebben a pillanatban a látóhatár is olyan furcsán, olyan hirtelen megváltozott, hogy még egy gyakorlott szemű tengerész sem ismert volna rá a látóhatárt lezáró vonalra, melyben az égnek és a víznek kellett összemosódnia?

Vajon a tenger hullámai miért csaptak olyan magasságba, amelyet a tudósok eddig még csak elképzelni sem nagyon tudtak?

Vajon a meghasadozó föld dübörgése közepette mi volt az az iszonyatos recsegés-ropogás, az a csikorgás, mintha a földgolyó ácsolata roppant volna össze, az elképzelhetetlen mélységekben összezsugoruló hullámoknak az az üvöltése, a levegőbe szökő víztömegeknek az a szörnyű sívítása?

Vajon a levegőégben honnan ez a furcsa ragyogás, mely élénkebb, mint az északi fény villódzása, honnan ez a ragyogás, mely elborítja az égboltozatot, és elhomályosítja a minden rendű, rangú csillagokat?

Vajon a Földközi-tenger medencéje, mely egy pillanatra mintha kiürült volna, hogyan, miért telt meg ismét vadul háborgó vizekkel?

Vajon a Hold tányérja miért növekedett meg néhány másodperc alatt olyan roppantul, mintha az égbolt éjszakai vándora 96 ezer mérföldes távolságból tízezer mérföldnyire került volna?

És végül, vajon miért jelent meg az égbolton egy új, óriási és lángoló gömb, mely aztán hamarosan eltűnt a vastag felhőtakarók között?

Egyszóval, miféle furcsa természeti jelenség váltotta ki ezt a kataklizmát, mely alapjában bolygatta meg a föld, a tenger, az égbolt és a levegőég rendjét?

Vajon ki tudna válaszolni ezekre a kérdésekre? És vajon maradt-e egyetlen ember is a földgolyón, hogy válaszolhatna?

ÖTÖDIK FEJEZET

*melyben a fizikai világrendben végbement változásokról lesz szó,
noha ezeknek okait nem ismerjük*

Bármi történt is, úgy látszott, semmiféle változás nem következett be az algériai partvidéknek azon a szakaszán, melyet nyugatról a Sélif jobb partja, északról pedig a Földközi-tenger határol. Noha a rázkódtatás ereje rendkívül heves volt, sem a termékeny - itt-ott kissé dimbesdombos - síkságon, sem a sziklaszirtek szeszélyes vonalán, sem a roppant erősen háborgó tengeren nem látszott semmi igazi, jelentős változás. A kőből épült őrház, noha falai itt-ott alaposan megrepedeztek, elég jól viselte a történeteket.

A gurbi viszont úgy szétlapult, mint kártyavár, ha ráfűj a játszadozó gyermek; két lakója meg mozdulatlanul hevert a rájuk szakadt szalmatető alatt.

Servadac kapitány csak két órával a katasztrófa után tért magához. Először meglehetősen keservesen szedegette össze emlékeit, s az első szavak, melyeket kiejtett - ezen, ugye, nem csodálkozik senki? - versének utolsó szavai voltak, melyek olyan furcsa módon szakadtak félbe:

...most hallgatok
Azzal sem...

Majd nyomban fölkiáltott:

- Persze, igen! De mi történt?

Az önmagához intézett kérdésre meglehetősen nehezen tudott volna válaszolni. Ekkor fölemelte a karját, átszakította a rázuhant szalmatetőt, és kidugta a fejét.

Servadac kapitány körülnézett.

- A gurbi összerogyott! - állapította meg. - Talán forgószél söpört végig a parton!

Megtapogatta magát: minden porcikája ép volt, még csak horzsolás sem esett rajta.

- Ezer ördög és pokol! Hát a tisztiszolgám? - Fölállt, elkiáltotta magát: - Ben-Zuf!

Servadac kapitány hangjára egy másik fej is előbújt a szalma alól.

- Jelen! - válaszolta Ben-Zuf.

A tisztiszolga, mintha csak erre a hívásra várakozott volna, hogy aztán katonásan jelentkezzék.

- Van valami fogalmad arról, hogy mi történt, Ben-Zuf? - kérdezte Hector Servadac.

- Én már csak azt gondolom, kapitány uram, alighanem itt van földi csatározásaink vége.

- Ugyan! Forgószél volt ez, Ben-Zuf, egyszerű kis forgószél!

- Jó, legyen forgószél! - válaszolta filozofikusan a tisztiszolga. - Semmi különösebb baja nem esett, kapitány uram?

- Kutya bajom, Ben-Zuf!

Egy pillanattal később mindketten talpra álltak, eltakarították a gurbi romjait, és a műszereiket, ruháikat, szerszámaikat meg a fegyvereiket csaknem teljes épségben találták meg. A vezérkari tiszt ekkor megkérdezte:

- Vajon hány óra lehet most?
 - Nyolc óra körül lehet - válaszolta Ben-Zuf, a Napra pillantva, mely már a látóhatár fölé emelkedett.
 - Nyolc óra volna?!
 - Legalább annyi, kapitány uram!
 - Ez lehetséges?
 - Igen, és máris indulnunk kell.
 - Indulnunk?
 - Bizony, indulnunk kell a találkozóra.
 - Micsoda találkozóra?
 - Hát a gróf úrral kell találkozunk...
 - Ezer ördög és pokol - kiáltotta a kapitány -, majd elfelejtettem! - Ezzel elővette az óráját. - Mit beszélsz te, Ben-Zuf? Megőrültél? Hiszen még alig két óra.
 - Hajnali két óra, vagy délutáni két óra? - kérdezte Ben-Zuf, a Napra pillantva.
- Hector Servadac a füléhez emelte az óráját.
- Ez bizony jár! - mondta.
 - Meg a Nap is - vágta rá a tisztiszolga.
 - Valóban, ha azt nézzük, hogy a látóhatár fölött... Azt a ragyogóját!...
 - Mi történt, kapitány uram?
 - Esti nyolc óra volna?
 - Esti?
 - Igen! A Nap nyugaton van, világos, hogy most nyugszik le!
 - Lenyugszik? Azt már nem, kapitány uram! - jelentette ki Ben-Zuf. - Most kel föl, annak rendje-módja szerint, mint az újonc a trombitaszóra! És nézze csak, kapitány úr! Mióta beszélgetünk, milyen magasra emelkedett a látóhatár fölé!
 - Vagyis a Nap most nyugaton kel föl! - dűnnyögte Servadac kapitány. - Ugyan! Ez képtelenség!

Pedig bizony így volt. A ragyogó égitest a Sélif vize fölött sugárzott, holott mindeddig napi pályájának második felében ért csak ide.

Hector Servadac nyomban fölfogta, hogy egy egészen fantasztikus és semmiképpen se magyarázható természeti tünemény változtatta meg nem a Nap helyzetét a csillagvilágban, hanem magának a földgolyónak tengely körüli forgását.

Hát most igazodjék el az ember! A lehetetlenség is lehetővé válhat? De szerette volna Servadac kapitány, ha van valaki a közelében, aki ért a csillagászhoz, kozmográfiához, s kicsit eligazíthatná őt. De hát önmagára volt utalva, és hiába mondogatta:

- Ezt bizony csak a csillagászok tudhatják, csak ők! No, egy héten belül megtudjuk, mit szólnak mindehhez az újságok.

Aztán nem töprengett tovább a miérten, hanem Ben-Zufhoz fordult.

- Induljunk! - mondta a tisztiszolgának. - Akármi is történt, és még ha összekavarodott is az egész égi meg földi mechanizmus, akkor is elsőnek kell odaérem, ahol Timasef grófra az a megtiszteltetés vár...

- ...hogymondom fölnyársalja! - fejezte be a mondatot Ben-Zuf.

Ha Hector Servadac és a tisztiszolgája, miután megállapították a Nap járásának változását, még kedvet éreztek volna ahhoz, hogy megfigyeljék a természeti változásokat, melyek a december 31-éről január 1-re virradó éjszaka következtek be, nyilván meglepődve figyeltek volna föl arra, hogy milyen nagyot változtak a légköri viszonyok is. Ha nem is tudatosan, de ők maguk is érezték, hogy kifulladás, hogy gyorsabban kell lélegezniük, akárcsak az alpinistáknak, mikor magas hegyek között járnak; úgy érezték, mintha a levegő hígabb volna, mintha kevesebb volna benne az oxigén. A hangjuk is gyöngébb volt, tehát vagy megsiketültek kicsit, vagy pedig a levegő hirtelenében kevésbé volt alkalmas a hang közvetítésére.

Ám ezek a változások pillanatnyilag nem nagyon rendítették meg sem Servadac kapitányt, sem Ben-Zufot; ők csak mentek nyugodtan a Sélif felé, a sziklafalon vezető meredek ösvényen.

Előző nap nagy volt a köd, mára ez is megváltozott. A furcsán egyszínű égbolton alacsonyan járó felhők sűrűsödtek, s már nem lehetett látni, merre jár a Nap. A levegőben viharos eső és talán nagy égháború fenyegése érződött.

A tengert a partvidék e részéről még sohasem látták ilyen kihaltan. Sehol egy vitorlás, az égbolt és a víz szürkés háttérén sehol egy füstgomolyag. A látóhatár azonban - talán csak optikai csalódás? - rendkívül közelinek tűnt. A távoli végtelenséget semmi sem érzékeltette, mintha a földgolyó domborúsága most erősebb volna, mint eddig.

Servadac kapitány és Ben-Zuf gyors léptekkel, szótlanul sietett tovább, így hamarosan megteszik azt az öt kilométeres utat, mely a gurbtól a megbeszélt találka színhelyére vezet. Mindketten észrevették azonban, hogy a fizikumuk valahogy másként reagál mindenre. Anélkül, hogy akár csak magukban is megfogalmazták volna, rendkívül könnyűnek érezték a testüket, mintha csak szárny röptette volna őket, olyan könnyedén jártak. Ha a tisztiszolga ki akarta volna mondani azt, amit gondolt, biztosan úgy fogalmazta volna meg, hogy „egészen odavan”.

- Ráadásul elfelejtettünk jól bereggelizni! - dünnyögte Ben-Zuf.

Ami igaz, az igaz, az ilyesfajta feledékenység nem tartozott a derék katona természetéhez.

E pillanatban kellemetlen csaholást hallottak bal kéz felől, majd nyomban egy sakál bújt ki a masztixbozótból. Az afrikai fauna egyik sajátos fajtájához tartozik ez az állat, melynek irháját szabályosan elszórt fekete foltok pettyezik, és mellső lábain is fekete csík húzódik végig. A sakál talán veszélyes lehet éjszaka, mikor falkában vadászik, a magányos sakál azonban alig veszélyesebb, mint a kutya. Ben-Zufot nem olyan fából faragták, hogy megijedt volna ettől az állattól, ám sehogy sem szenvedhette a sakált, talán azért, mert a Montmartre állatvilága nem büszkélkedhetik vele.

A sakál, miután kibújt a bozótból, egy magas, vagy tízlábnyi magas szikla tövében lapult meg. Szemmel látható félelemmel leste a két embert. Ben-Zuf úgy tett, mintha el akarná látni a baját, és fenyegető mozdulatára az állat fölpattant, és a kapitány meg a tisztiszolga mélységes megdöbbenésére, egyetlen ugrással a sziklacsúcson termett.

- Ez volt aztán az ugrás! - rikkantott Ben-Zuf. - Jó tíz métert ugrott helyből!

- Hát ez kész csoda! - álmélkodott Servadac kapitány. - Ilyen ugrást még nem láttam!

A sakál letelepedett a sziklacsúcson, és szinte csúfondárosan pislogott a két emberre. Ben-Zuf fölemelt egy követ, hogy azt hozzá vágja.

Jókora volt ez a kő, mégis olyan könnyű, hogy a tisztiszolga úgy érezte, mintha valami megkövesedett szivacsot fogna a kezében.

- Átkozott sakál! - dünnyögte Ben-Zuf. - Ezzel a kővel legfeljebb annyi kárt teszek benne, mintha kuglófot vágnék hozzá. De hogyan lehet, hogy ennyire könnyű ez a jókora kő?

Minthogy azonban hirtelenében nem akadt más a keze ügyébe, a sakál felé hajította a kuglófnak titulált követ.

Nem találta el. A gyáva állatnak azonban ennyi is elég volt, óriási ugrásokkal szállt át a bokrok és fák fölött, mint egy gumikenguru, majd hamarosan eltűnt a szemük elől.

Az elhajított kő meg, miután Ben-Zuf nagy meglepetésére roppant magas ívet írt le, vagy ötszáz méternyire a szikla mögött tűnt el.

- Hej, a beduin mindenségit! - kiáltotta Ben-Zuf. - Hiszen én messzebbre lövök, mint egy négyes tarack!

Ben-Zuf ekkor néhány méternyivel a kapitánya előtt járt, és egy vízzel telt, vagy tízlábnyi széles árok elé került, amelyet át kellett ugrania. Nekirugaszkodott hát, és ugrott.

- Hé, Ben-Zuf, hová röpülsz? Mi esett beléd? Kitöröd a nyakadat, te esztelen!

Servadac kapitány ugyancsak rémulten kiáltozott, mikor látta, hogy a tisztiszolgája úgy nekirugaszkodott az ugrásnak, hogy vagy negyvenlábnyival a föld felett röpült.

Hector Servadac megrettenve a gondolattól, hogy Ben-Zuf a nyakát töri, ahogy földet ér, maga is nekirugaszkodott, hogy átugorja az árkot, de úgy nekilendült, hogy ő is vagy harminclábnyi magasságra került a földtől, és miközben fölfelé emelkedett, keresztezte is Ben-Zufot, aki éppen lefelé szállt. Ezután a gravitációs törvénynek engedve, egyre növekvő sebességgel közeledett a földhöz, de földet érve legföljebb annyit érzett, mintha négy-öt lábnyi magasságból ugrott volna.

- Nahát! - rikkantott Ben-Zuf, és kitört belőle a nevetés. - Lám, bohócokká lettünk, kapitány uram!

Hector Servadac néhány másodpercig gondolkozott, majd a tisztiszolgája elé lépett, s kezét a vállára tette.

- Ne röpjél többé, Ben-Zuf - mondta neki -, ne röpjél, és nézz jól a szemembe! Nem ébredtem föl, kérlek, ébressz föl engem, csípj meg, csípj véresre, ha kell! Ide hallgass: vagy bolondok vagyunk, vagy álmodunk!

- A helyzet az, kapitány uram - válaszolt Ben-Zuf -, hogy ilyesféle dolgok legföljebb álmomban estek meg velem, mikor például azt álmodtam, hogy fecske vagyok, és úgy röpjök át a Montmartre fölött, mint ahogy ébren a sipkámat lépem át. Valami boszorkányság ám ez! Valami olyan történt velünk, valami olyan, ami még senkivel sem esett meg. Talán az algériai partvidéken szokás az ilyesmi?

Hector Servadac hosszan elmélázott.

- Hát ebbe belebolondul az ember! - kiáltott fel végül. - Nem alszunk, nem álmodunk!

De nem olyan ember volt ő, hogy a végtelenségig töprengjen egy problémán, amit az adott körülmények között vajmi nehéz lett volna megoldani.

- Bánom is én, lesz, ami lesz! - tört ki végül, elhatározván, hogy ezután már semmin sem csodálkozik.

- Helyes, kapitány uram! - vágta rá Ben-Zuf. - És mindenekelőtt járjunk a végére annak az ügynek Timasef gróffal.

Az árkon túl vagy félhektárnyi rét zöldellt, a rét lágy fűvére félszázados fák, tölgyek, pálmák, szentjánoskenyér-fák, szikomorfák, kaktuszok és aloék vetettek árnyékot, közülük két-három eukaliptuszfa koronája emelkedett a magasba.

Éppen ezen a réten kellett találkozniuk Timasef gróffal.

Hector Servadac gyorsan végigpillantott a tájon. Egy lelket sem látott.

- Ezer ördög! - kiáltotta. - Mégiscsak mi érkeztünk elsőnek ide!

- Vagy utolsónak! - bölcsekedett Ben-Zuf.

- Hogyhogy utolsónak? Hiszen még nincs kilenc óra! - mondta Servadac kapitány, és elővette az óráját, melyet a Nap állása szerint beigazított, mielőtt elindultak volna a romba dőlt gurbitól.

- Kapitány uram - szólt a tisztiszolga -, látja azt a fehéres gömböt a felhőkön át?

- Látom - mondta a kapitány, és figyelte az erősen ködös korongot, mely éppen ebben a pillanatban ért a delelőpontra.

- No, kérem - folytatta Ben-Zuf -, az a gömb, az csak a Nap lehet, vagy ha nem a Nap, akkor a helyettese.

- A Nap a delelőn, januárban, és a harminckilencedik északi szélességi fokon? - ámult el Hector Servadac.

- Az bizony, kapitány úr, és dél van, ne is vegye rossz néven. Alighanem sietős neki máma, és fogadni mernék, hogy három óra se telik bele, és máris lenyugszik! Ha nincs igazam, hát akár a sipkát adom egy tányér kuszkuszt!

Hector Servadac összefont karra állt, néhány pillanatig meg se mozdult. Aztán, miután megfordult önmaga körül, és jobban szemügyre vette a látóhatár különböző pontjait, így szólt:

- A nehézkedési törvény megváltozott! - suttogta. - A négy égtáj fölcserélődött, egy nap hossza a felére csökkent!... Hát így bizony, ki tudja, mikor találkozhatom Timasef gróffal! Itt valami történt. Az ördögbe is! Mégsem mi habarodtunk meg!

A nyugodt természetű Ben-Zuf, akit a legdöbbenetesebb kozmikus tünemény sem hozhatott volna ki a sodrából, nyugodtan pislogott a kapitányra.

- Ben-Zuf!

- Kapitány uram?

- Nem látsz senkit?

- Nem látok senkit. Az orosz úr eltávozott.

- Föltéve, hogy eltávozott, a párbaj segédjeim mégiscsak megvártak volna, és látván, hogy hiába várnak, biztosan eljöttek volna a gurbihoz.

- Ez bizony így van, kapitány uram.

- Amiből arra következtetek, hogy nem jöttek ide!

- És ha nem jöttek ide?...

- Akkor nyilván azért nem jöttek, mert nem tudtak jönni. Timasef gróf meg...

Servadac kapitány nem fejezte be a mondatot, a partvidék fölé magasló sziklák peremére ment, onnan nézte, vajon nem horgonyoz-e valahol partközeiben a *Dobryna*. Elvégre az is lehetséges, hogy Timasef gróf a vitorlásával jött ide, mint az előző napon.

A tengeren sehol egy hajó, és Servadac kapitány most vette először észre, hogy noha teljes szélcsend van, a tenger rendkívül erősen háborog, mint a tűzön felejtett lobogó víz. A vitorlás nehezen birkózott volna meg a szokatlanul erős hullámveréssel.

Hector Servadac azt is most vette nagy megdöbbenéssel tudomásul, hogy a látóhatár félköríve, melyen a víz és az ég összeolvad, milyen nagymértékben összezsugorodott.

A magas sziklafal peremén álló megfigyelő előtt a láthatárnak vagy negyven kilométernyi távolságba kellett volna kerülnie. Most viszont legföljebb tíz kilométernyire láthatott el a szem, mintha az elmúlt néhány óra alatt sokkal kisebbre zsugorodott volna a földgolyó.

- Hát ez bizony nagyon furcsa! - jegyezte meg a vezérkari tiszt.

Közben Ben-Zuf a legfürgébb majmot is megszégyenítő ügyességgel az egyik eukaliptuszfa csúcsára kúszott. Erről a magas kilátóhelyről szemügyre vehette a szárazföldet Ténés és Mostaganem irányában éppúgy, mint déli irányban. Miután leereszkedett a fáról, közölte a kapitányával, hogy az egész síkság kihalt.

- Gyerünk a Sélifhez! - mondta Hector Servadac. - Gyerünk a folyóhoz! Ott talán megtudjuk majd, hogy mihez tartsuk magunkat!

- Gyerünk a Sélifhez! - visszhangozta Ben-Zuf.

A rét legföljebb három kilométernyi távolságban volt a folyótól, melyen a kapitány át akart kelni, hogy azután elmenjen egész Mostaganemig. Sietniük kell, ha még napnyugta előtt a városba akarnak jutni. Az áttetsző felhőtakarón át nem is annyira látták, inkább csak megsejtették, hogy a Nap nagyon gyorsan száll lefelé, és - a többi furcsasággal együtt ez is teljességgel megmagyarázhatatlan - ahelyett, hogy rézsútos görbét írna le, mint ebben az évszakban Algériának ezen a szélességi fokán mindig, most függőlegesen ereszkedik le a láthatárra.

Miközben a folyó felé igyekeztek, Servadac elgondolkozott a furcsa eseményeken. Ha, mondjuk, valami teljességgel lehetetlen természeti jelenség miatt a földgolyó körforgása esetleg megváltozott, sőt ha azt is fel kell tételeznünk, hogy - hiszen a Nap áthaladt a delelőponton - az algériai part az ausztrál féltekét átszelő egyenlítő fölé került, még ez esetben is valószínűtlen, hogy a Föld - a domborúságát nem számítva - bármily jelentős változást szenvedett volna, legalábbis ami ezt az afrikai részét illeti. A partvidék olyan volt, mint mindig; egymást követő szirtfalak, homok és kopár sziklák, vörösek, mintha oxidálódtak volna. Ameddig a szem ellátott, a partvidéken semmi változás. Bal kéz felől, tehát dél felől, vagyis abban az irányban, amit Servadac kapitány csökönyösen délnek nevezett, noha a két égtáj nyilvánvalóan kicserélődött, ott sem pillantott meg semmi változást. Mintegy hárommérföldnyire a Merzsehsah hegység lejtői látszottak, és a hegygerinc vonala is úgy rajzolódott ki az égbolton, mint bármikor azelőtt.

E pillanatban egy darabon szétszakadoztak a felhők, és a Nap ferde sugarai a földet érték. Most már teljesen világos volt, hogy az égitest, miután nyugaton fölkelt, keleten lenyugszik.

- Ezer ördög és pokol! - kiáltott föl Servadac kapitány. - De szeretném tudni, hogy s mint vélekednek minderről Mostaganemben! Vajon mit mond majd a hadügyminiszter, mikor megtáviratozzák neki, hogy afrikai gyarmata elvesztette az irányzékot az anyagi világban, ami pedig az erkölcsi világban még sohasem esett meg vele!

- Az egész afrikai gyarmatot, úgy, ahogy van, fogdába csukják majd! - vélekedett Ben-Zuf.

- Hát még ha azt is megtudja, hogy a négy fővilágtáj szembefordult a katonai szabályzatokkal!

- Büntetőszázadba a fő világtájakkal!

- És déliverő januárban!

- Verő? Egy tisztet még a Nap sem verhet! Lelőni a Napot!

No, Ben-Zuf aztán tisztában volt a katonai fegyelemmel, meg ragaszkodott is hozzá.

Közben mindketten jól kiléptek. Ebben segítette őket, hogy olyan fantasztikusan könnyűnek érezték magukat, meg az is, hogy máris megszokták a megritkult levegőt; a nyúlnál gyorsabban futottak, a zergénél könnyedebben ugrottak. Már nem a sziklafalon vezető ösvényen mentek, melynek kanyargása meghosszabbította volna útjukat. A legrövidebb irányt választották, azt mondhatnánk, toronyiránt mentek, ha ugyan a közelben láttak volna tornyot. Semmi sem akadályozhatta őket. Sövény? - átlendültek fölötte; patak? - egyszerűen átugrottak; sűrűn álló magas fák? - helyből átugrottak; domb? - egyszerűen átrepültek felette. Mindketten csak egytől féltek, hogy amit megnyernek a réven, elvesztik a vámon; vagyis hogy amit vízszintesen nyernek, azt függőlegesen ráfizetik. Valóban, éppen csak érintették a földet, mely mintha nem is lett volna más, csak roppant rugalmas ugródeszka.

Végre megpillantották a Sélif partvidékét, még néhány ugrás, és Servadac kapitány meg a tisztiszolgája máris a jobb partra ért.

Itt azonban megtorpantak. A híd ugyanis érthetetlen módon nem volt sehol.

- Nincs meg a híd! - kiáltott Servadac kapitány. - Hát árvíz volt itt vagy egy új özönvíz?

- Ejha! - jegyezte meg Ben-Zuf.

A Sélif ugyanis eltűnt. Bal partjának nyoma sem volt. Jobb partjából, mely az előző napon még egy termékeny síkságot határolt, mára valami homokos partvidék lett. Nyugaton a békés Sélif helyében most, ameddig a szem ellátott, viharos ár zúgott, és nem csobogott, a víz kék volt, és nem sárga. Mintha tenger keletkezett volna a folyam helyén. Ebbe veszett bele az a vidék, melyen túl tegnap még a szép mostaganemi föld virult.

Hector Servadac világosan akart látni. A vízhez lépett, melyet a szélén babérrózsabokrok borítottak, a tenyerével merített belőle, és megkóstolta.

- Sós! - mondta. - A tenger néhány óra alatt elnyelte Algéria nyugati részét.

- Akkor hát, kapitány uram - mondta Ben-Zuf -, ez, ugye, tovább fog tartani, mint holmi egyszerű árvíz?

- Megrendült a világ - válaszolta a vezérkari tiszt a fejét csóválva -, és ennek a kataklizmának kiszámíthatatlan következményei lehetnek! A barátaim, a bajtársaim, vajon mi történhetett velük?

Ben-Zuf még sohasem látta Hector Servadacot ilyen megrendültnek. Igyekezett résztvevő képet vágni, noha a derék Ben-Zuf még kevésbé tudta elképzelni, hogy vajon mi is történhetett. Ő voltaképpen filozófus lélekkel bele is törődött volna a történetekbe, ha nem érezte volna kötelességének, hogy bajtársiasan osztozzék kapitánya érzelmeiben.

Az új partvidék, melyet a Sélif hajdani jobb partja határolt, észak-déli irányba húzódott, némileg kikerekedő vonalban. Úgy látszott, hogy a kataklizma, melynek Afrika e része volt a színhelye, semmiképpen nem érintette. Megmaradt olyannak, mint amilyennek a vízrajzi térkép mutatta: nagy fáival, szeszélyesen szakadozott partjával, zöldellő rétjeivel. Csakhogy most nem folyampart volt, hanem egy ismeretlen tenger partvidéke.

De a nagyon elkomolyodott Servadac kapitánynak alig volt ideje arra, hogy szemügyre vegye az olyannyira megváltozott vidéken végbement átalakulásokat. A Nap, mely a keleti láthatárra érkezett, hirtelen lenyugodott, mintha egy golyó zuhant volna a tengerbe. Még a trópusokon, a tavaszi és őszi napéjegyenlőség idején sem fordulhatott volna gyorsabban éjszakába a nappal. Ezt az éjszakát nem előzte meg alkony, és másnap aligha lesz hajnal.

HATODIK FEJEZET

*melyből az olvasó megtudja, hogy Servadac kapitány mit látott,
mikor először járta be az új terepet*

Az olvasó tudja már, hogy Servadac kapitány roppant kalandos természetű férfiú volt, így nyilván nem vonja kétségbe azt, hogy a sok-sok rendkívüli esemény láttán sem hökkent meg túlságosan. Csakhogy miután nem volt olyan közömbös, mint Ben-Zuf, rendszerint tudni akarta, mi miért történik. Az okozattal vajmi keveset törődött, ha az okot ismerte. Valahogy így szokta magyarázni ezt a felfogását: „Ha az embert megöli egy ágyúgolyó, az semmi, csak az a fontos, hogy tudjuk, a ballisztika milyen törvényeit követte az a bizonyos golyóbis, és milyen röppályát írt le, mielőtt telibe talált volna bennünket.” Hector Servadac általában így gondolkodott e földi élet viszontagságairól, így, miután annyit-amennyit elgondolkozott azon, hogy mik is lesznek a történetek következményei, inkább azon volt, hogy rájöjjön, mi idézhette elő a bekövetkezett fantasztikus változásokat.

- Ezer beduin! - kiáltott, mikor hirtelen leszállt az éjszaka. - Napfénynél kellene ezt látni..., már amennyiben a Nap fényesen vagy homályosan, de mégis fölkel, mert farkas lakmározók belőlem, ha csak sejtem is, hova tűnt el!

- Kapitány uram, ha meg nem sérteném - mondta ekkor Ben-Zuf -, most mit csinálunk?

- Most itt maradunk, és majd holnap, ha ugyan lesz holnap, miután földerítettük a nyugati meg a déli partot, visszamegyünk a gurbiba. A legfontosabb az, hogy megtudjuk, hol vagyunk, meg hogy hol tartunk, ha már azt úgysem tudjuk, mi történt odaát. Szóval, miután bejártuk a nyugati meg a déli partot...

- Már amennyiben van part - jegyezte meg a tisztiszolga.

- Meg amennyiben van dél! - biccentett Servadac kapitány.

- Szóval most alhatunk?

- Hát ha tudunk!

Az engedély hallatára Ben-Zuf, akit ennyi sok meglepő esemény sem tudott megrendíteni, behúzódtott az egyik sziklamélyedésbe, két öklét a szemére szorította, és hamarosan az ártatlanok álmát aludta, mely néha bizony mélyebb, mint az igazak álma.

Servadac kapitány meg elindult, s az új tenger partján járkált, miközben fejében vadul nyüzsgött a rengeteg kérdőjel.

Mindenekelőtt: vajon milyen kiterjedésű lehet a katasztrófa? Vajon Afrikának csak egy viszonylag kis részét érintette? Alger, Orán, Mostaganem, ezek a közeli városok vajon megmenekültek-e? Vajon a bajtársait a part sok más lakójával együtt elsodorta-e a tengerár, vagy talán a medréből valami rázkódtatás miatt kicsapó Földközi-tenger a Sélif torkolatán át az algériai partnak csak ezt a kis részét árasztotta el? Ez bizonyos fokig magyarázat lehetne a folyó eltűnésére is, de nem magyarázná a többi rendellenes kozmikus jelenséget.

Egy másik föltevés: Vajon elképzelhető-e, hogy az afrikai partvidék valami okból hirtelen az egyenlítői égöv alá került? Ez magyarázat lehetne a Nap járásának megváltozására és arra, hogy az éjszakát miért nem előzte meg alkony; ám nem magyarázná azt, hogy a tizenkét óras nappól miért lett hatórás nappal, sem azt, hogy a Nap miért kel nyugaton és miért nyugszik keleten!

„Pedig az bizonyos - gondolkozott Hector Servadac -, az bizonyos, hogy ma csak hat órából állt a nap, meg az is, hogy a főégtájak helyet cseréltek, legalábbis helyet cserélt kelet meg nyugat. No, majd meglátjuk holnap, ha fölkel a Nap - ha ugyan fölkel!”

Servadac kapitány ugyanis cseppet sem volt bizakodó.

Valóban kellemetlen, hogy az eget felhők borítják, és az égbolton egyetlen csillag sem fénylik. Noha vajmi keveset értett a kozmográfiához, Hector Servadac mégiscsak ismerte a főbb csillagképeket. Meg tudta volna állapítani, hogy a sarkcsillag a szokott helyén van-e, vagy esetleg azt, hogy a helyén most más csillagok fénylenek; ami egyúttal vitathatatlanul azt bizonyította volna, hogy a földgolyó megváltoztatta tengelye körüli forgását, és esetleg fordított irányban forog, ami máris sok mindent megmagyarázna. A fellegek azonban - melyek olyan sűrűnek tűntek, hogy akár özönvíz is zúdulhat belőlük - sehol sem szakadoztak szét, hogy a vizsgálódó szem legalább egy csillagot, egyetlen támaszpontot láthasson.

A Holdat meg hiába is kémlelte volna, éppen újhold volt, tehát a Nappal együtt eltűnt a láthatáron.

Elképzelhetjük, mennyire meglepődött Servadac kapitány, mikor másfél óras séta után azt látta, hogy a horizonton erős fény jelenik meg, melynek sugarai átszűrődnek a felhőtakarón.

- A Hold! - kiáltott föl. - De nem, nem lehet a Hold! Vagy lehetséges, hogy az égbolt éjszakai vándora sem adja alább, fogja magát, és fölkel nyugaton? Nem, ez mégsem a Hold! A Hold nem árasztana ilyen erős fényt, hacsak nem került nagyon közel a Földhöz.

Az égitest ugyanis, akármi lett legyen is, olyan erős fénnel sugárzott a felhőkön át, hogy hajnali világosság áradt az egész vidékre.

„A Nap volna? - töprengett tovább Servadac kapitány. - De hiszen alig száz perce, hogy lenyugodott keleten! De ha se nem a Nap, se nem a Hold, akkor vajon mi lehet? Valami iszonyú üstökös? Ó, ezer ördög! Ezek az átkozott fellegek már sohase oszlanak szét?!”

Aztán megpördült a sarkán.

- Vajon, vajon nem tettem volna okosabban, ha az ostobán eltékozolt időnek legalább egy részét arra fordítottam volna, hogy csillagászatot tanulok? Hát bizony, bizony... Mert lehet ám, hogy nagyon egyszerű a magyarázata mindannak, amit most sehogy sem tudok megérteni!

Az új égbolt titkai kifizérkészetlenek voltak. A roppant fény, melyet egy nyilván óriási méretű kápráztató korong árasztott, sugaraival vagy egy órán át beragyogta a felhők mögött az eget. Aztán - és ez is milyen meghökkentő - a fénylő korong ahelyett, hogy az égi mechanizmus törvényeit követve, félkörívet leírva, leszállt volna az ellenkező horizonton, az egyenlítő síkjára merőleges vonalban távolodott, s magával vitte azt a szemnek olyan kellemes félhomályt, mely eddig a vidék fölött terjengett.

Ismét elsötétedett minden, ideértve Servadac kapitány fejét is. A kapitány egy jottányit sem értett az egészből. A naprendszer mechanizmusának legalapvetőbb szabályait áthágva, az égboltozat leginkább olyan ingaórához hasonlít, melynek a főrugója hirtelenében megbokrosodott, a bolygók áthágnak minden gravitációs törvényt, és az ember joggal kételkedhetik abban, hogy a Nap még egyszer megjelenik a földgolyó bármelyik láthatárán.

Három óra múlva azonban, anélkül hogy hajnal jelezte volna jöttét, nyugaton fölkel a Nap, reggeli fényben fehérlettek a felhők, világos nappal követte az éjszakát, és Servadac kapitány az órájára nézve megállapította, hogy ez az éjszaka pontosan hat órán át tartott.

Hat óra alatt Ben-Zuf nem tudta kialudni magát, a vitéz alvót úgy kellett fölrázni.

Hector Servadac istentelenül megrázta.

- Hé! Ébredj, indulás! - kiáltott rá.

- Jaj, kapitány uram - hördült fel Ben-Zuf a szemét dörzsölve -, úgy érzem, hogy még nem aludtam ki magam! Hiszen csak most kezdtem rá igazából!

- Egész éjszaka aludtál!

- Hát ha ezt is éjszakának mondjuk!...

- Jó, hatórás éjszaka, de azért csak érd be vele, és szokj hozzá!

- Jó, hozzászokunk.

- Indulás! Nincs veszteni való időnk. A legrövidebb úton visszatérünk a gurbihoz, megnézzük, mi lett a lovainkkal, s hogy ők mit gondolnak a történekről.

- Nyilván azt gondolják, hogy tegnap óta nem gondoltam velük - mondta Ben-Zuf, aki szerette a szójátékokat. - Úgyhogy mindenekelőtt rendesen ellátom őket, kapitány uram!

- Jó, jó, csak csináld majd gyorsan, s mihelyt fölnyergelted őket, földerítő útra indulunk. Mert azt mégiscsak meg kell tudnunk, hogy mi maradt Algériából.

- És azután?

- És azután, ha dél felől nem tudunk eljutni Mostaganembe, akkor kelet felől megyünk Ténèsbe.

Servadac kapitány és a tisztiszolgája a szirtfalon vezető ösvényen indult el a gurbi felé. Minthogy nagyon éhesek voltak, útközben fűgét, datolyát és narancsot ettek, a kezük ügyében lógott az ágakon, csak éppen le kellett szakítaniuk. Ezen a teljesen kihalt vidéken, melyből nemrégiben dúsan termő, hatalmas gyümölcsöskertet varázsoltak, nem kellett félniük semmi-féle csőszől.

Másfél órával azután, hogy elhagyták azt a részt, mely régebben a Sélif jobb partja volt, a gurbihoz értek. Ott mindenüket megtalálták úgy, ahogy otthagyták. Távollétük alatt senki sem járt erre, ez a vidék is éppen olyan kihalt volt, mint Algériának az a nyugati része, melyet most jártak be.

Nagyon gyorsan fölkészültek az indulásra. Ben-Zuf föltarisznyált néhány csomag kétszersültet és vadkonzervet. Ivóvizük bőségesen lesz, hiszen több tiszta vizű patak szeli át a síkságot. A folyamnak ezek a hajdani mellékfolyói, melyek folyamokká váltak, most a Földközi-tengerbe ömlöttek.

Egykettőre fölnyergelték a Zephirt, Servadac kapitány lovát meg Ben-Zufét, a Galette-et, a derék állatot a Montmartre híres-nevezetes malmáról nevezte el a gazdája; a két lovas nyeregbe szállt, s máris ügetett a Sélif irányába.

Ők maguk jelentős mértékben érezték a nehézkedési erők csökkenését meg azt, hogy izomerejük mintha ötszörösére nőtt volna, most azt is tapasztalniuk kellett, hogy a különös változásokat a két ló is megérezte. Nem egyszerű lovak voltak már ezek a derék jószágok, hanem valóságos táltos paripák, patájuk alig érintette a földet. Szerencsére Hector Servadac is meg Ben-Zuf is jó lovas volt, eszükbe sem jutott visszafogni a lovakat, inkább még gyorsabb vágásra biztatták őket.

Húsz perc alatt tették meg azt a nyolc kilométert, mely a gurbit a Sélif torkolatától elválasztja; ekkor rövidebbre fogták a lovakat, és a hajdani folyam jobb partján lépésben ereszkedtek le délkelet felé.

Ez a partvidék most is olyan volt, mint akkor, mikor még a Sélif folyamágának lejtős partját alkotta, csakhogy a bal part, mint már mondtuk, teljesen eltűnt, illetőleg ahol a bal part volt, ott most tenger hullámozott, tenger zárta le a látóhatárt. Ez azt jelentette, hogy Orán tartományt, ameddig csak a szem ellátott, a december 31-éről január 1-re virradó éjszaka alatt elborította a tenger.

Servadac kapitány alaposan ismerte a földéritendő területet, hiszen hajdan fölmérte, földtérképezte, így most jól és könnyen eligazodott rajta. Úgy gondolta, hogy miután a lehető legnagyobb részét földéritette, jelentést ír, és azt elküldi... No persze, kinek és hogyan küldi? Erről fogalma sem volt.

A nap hátralevő négy órája alatt a két lovas harmincöt kilométert tett meg a Sélif torkolatától kezdve. Mikor leszállt az éjszaka, letáboroztak a hajdani folyammeder egyik kanyarulatában, a kanyarulat előtt tegnap még a bal part mellékfolyója, a Mina ömlött a Sélifbe, mára a Minát is elnyelte a tenger.

Az egész úton egy árva lélekkel sem találkoztak, és ezen mégiscsak meglepődtek.

Ben-Zuf úgy-ahogy elrendezte a hálóhelyüket, a két lovat kipányvázta, hogy szabadon legelhessék a part dús fűvét. Az éjszaka minden különösebb esemény nélkül telt el.

Másnap, január 2-án, vagyis akkor, mikor a régi naptár szerint január 1-éről 2-ára virradó éjszakának kellett volna kezdődnie, Servadac kapitány és a tisztiszolgája ismét nyeregbe ültek, hogy folytassák a partvidék földerítését. Napkeltével indultak, és hat óra alatt hetven kilométert tettek meg.

E területet még most is a hajdani folyam jobb partja határolta. Csakhogy a Minától mintegy húsz kilométerre a part egy jókora darabja eltűnt, vele együtt tűnt el Surkelmittu és annak nyolcszáz lakosa is. És vajon nem ilyen sorsra jutottak-e Algéria más, még nagyobb, a Sélifen túli városai, mint Mazagran, Mostaganem és Orléansville?

Miután megkerülték a part megszakadása után keletkezett kis öblöt, Servadac kapitány és Ben-Zuf a homokpartnak éppen arra a pontjára ért, mellyel szemben a vegyes lakosú Ammi-Mussa városának kellett volna elterülnie. De még csak nyomát sem látták a városnak, sem a mögötte ezerszázhuszonhat méteres magasságba nyúló Mankura hegycsúcsnak sem.

A két felfedező az új terület egyik szögletében tért éjszakai pihenőre, ott, ahol Mémunturroy mezővárosának kellett volna lennie, melynek azonban nyomát sem lették.

- És én még azt reméltem, hogy ma este Orléansville-ben fogok vacsorázni és meghálni - sóhajtott Servadac kapitány, és a szeme előtt elterülő komor tengert nézte.

- Lehetetlen, kapitány uram, hacsak hajóval nem megyünk oda! - mondta Ben-Zuf.

- Tudod-e, Ben-Zuf, hogy mindkettőnknek pokoli szerencséje volt?!

- Úgy van, kapitány uram! De ugye, mi már megszoktuk ezt! És majd meglátja, hogy valahogy mégis átkelünk ezen a tengeren is, hogy kicsit csavaroghassunk Mostaganem környékén.

- Hm... Ha például félszigeten vagyunk, mert én legalábbis ebben bizakodom, akkor inkább Ténèsbe kell mennünk, hogy tőlük tudjuk meg, mi is történt!...

- Vagy hogy elmondjuk nekik! - mondta nagy bölcsen Ben-Zuf.

Mikor hat órával később a Nap ismét fölkelte, Servadac kapitány alaposabban szemügyre vehette, hogyan is alakult át a vidék. Éjszakai táborhelyüktől észak-déli irányba húzódott most a partvidék, és nem természetes partalakulat volt, mint annak idején, mikor a mederben a Sélif vize folyt; most újonnan formálódott türemlés határolta a hajdani síkságot. Hajlatából, mint

már az előbb mondtuk, eltűnt a Mémunturroy nevű mezőváros. Ráadásul Ben-Zuf, miután fölkapaszkodott egy hátrább magasló domb tetejére, azt is megállapíthatta, hogy ameddig ellát, mindenütt a tenger hullámszik, szárazföld sehol! Vajon hogyan maradhatott volna meg a délkeleti irányban mintegy tíz kilométernyire fekvő Orléansville?!

Servadac kapitány és Ben-Zuf elhagyták táborhelyüket, és új partszegélyen mentek tovább a beomlott föld, az árkokkal szaggatott mezők, a víz fölött csüngő fák között, melyeknek gyökérzete félig a levegőben volt; s láttak néhány öreg olajfát, melyeknek fantasztikusan összevissza csavarodott törzsét mintha csak fejszével hasították volna keresztül.

A lovasok most lassabban haladtak, mert a partot megszagató kis öblök és földnyelvek miatt állandóan kerülöket kellett tenniük. Olyan lassan jutottak előre, hogy miután ismét megtettek harmincöt kilométert, még csak a Merzsezsah hegység tövébe jutottak el, mely a kataklizma előtt a Kis-Atlasz heglánc végső nyúlványa volt.

Itt a heglánc hirtelen megszakadt, s meredeken nyúlt a magasba a víz fölé.

Másnap reggel, miután átlovagoltak az egyik hegyszoroson, fölmasztak a legmagasabb csúcsra, hogy tekintetük végre bejárhassa az algériai területnek ezt a keskeny részét, melynek egyedüli lakói alighanem ők voltak.

A Merzsezsah tövétől most mintegy harminc kilométeren át új partvonal húzódott a földközi-tengeri partokig. Semmiféle földszoros nem kötötte ezt a részt Jeneshez, melynek nyomát sem látták. Tehát nem félszigetet, hanem szigetet járt be a két földerítő. A hegycsúcson állva, Servadac kapitány legnagyobb meglepetésére kénytelen volt megállapítani, hogy mindenfelől tenger veszi őket körül, s bármilyen messze kalandozzék is tekintete, sehol sem pillant meg szárazföldet.

Az Algéria földjéből szakadt új sziget szabálytalan, csaknem háromszögbe csúcsosodó négyzet volt, körmérete körülbelül így alakulhatott: százhusz kilométer a Sélif hajdani jobb partja; harmincöt kilométer a Kis-Atlasz vonulata mentén dél-északi irányú partja; harminc kilométer hosszú az a rézsútirányú vonal, mely a tengerig fut; és száz kilométer a hajdani Földközi-tenger partvonala. A sziget kerülete összesen tehát kettőszáznyolcvanöt kilométer.

- Rendben volna ez - mondta Servadac kapitány -, csak hát minek, miért?

- Ugyan! Miért ne? - mondta a bölcs Ben-Zuf. - Így van, mert így van. Ha az atyaisten így akarta rendezni, mi majd csak megszokjuk valahogy!

Mindketten leereszkedtek a hegycsúcsról, ismét lóra szálltak, a két derék paripa eddig békésen legelészett. Most a szigetnek arra a részére mentek, ahol a Földközi-tenger partja volt, és keresték a Montenotte nevű városkát; ám ez is eltűnt, akárcsak Ténès, melynek még romjait sem tudták megpillantani a láthatáron.

Másnap, január 5-én, erőltetett menetben bejárták a földközi-tengeri partot. A katasztrófa ezt a vidéket sem kímélte annyira, mint amennyire Servadac kapitány gondolta. Négy mezővároska tűnt el itt is: Callaat-Simah, Agmiss, Marabu és Pointe-Basse. A földnyelvek sem bírták ki a rázkódtatást, leszakadtak a szárazföldről. A felfedezők végül megállapíthatták, hogy a szigetükön rajtuk kívül nincs egy árva lélek sem, az állatvilág azonban nem pusztult ki: a síkságon csordába verődött kérődzők bolyongtak.

Servadac kapitány és a tisztiszolgája újabb öt nap alatt körbe bejárták a sziget partjait; a régi naptár szerint valójában csak két és fél napot vett igénybe ez az út, vagyis hatvan óra telt el azóta, hogy elhagyták a gurbit, és visszatértek oda.

- Akkor hát, kapitány úr? - szólalt meg Ben-Zuf.
- Akkor hát, Ben-Zuf?
- Akkor hát, kapitány uram, maga Algéria főkormányzója lett!
- A lakosság nélküli Algériáé!
- Úgy? Hát én nem is számítok?
- Szóval te mi vagy voltaképpen?
- Én vagyok a lakosság, kapitány uram, a lakosság!
- Most már csak azt szeretném tudni, mi történjék a szerelmes verssel - mondta Servadac kapitány, mikor lefeküdtek aludni. - Ezért ugyan kár volt annyit vesződnöm a rímekkel!

HETEDIK FEJEZET

*melyben Ben-Zuf azt hiszi, panaszkodnia kell,
mert a főkormányzó vajmi keveset törődik vele*

Tíz perccel később a főkormányzó és a lakosság mélyen aludt az őrállás egyik szobájában, minthogy a gurbi nem támadt fel romjaiból. A kapitány álmát azonban némileg zavarta az a gondolat, hogy noha annyi meg annyi új okozatot állapíthatott meg, az alapvető okokat még mindig nem ismerte. Nem értett ugyan különösebben a csillagászathoz, de mikor kicsit erőltetni kezdte az emlékezőképességét, eszébe jutott néhány alaptörvény, melyről azt hitte, hogy már végképp el is felejtette őket. Ezután azon töprengett, vajon nem az okozta-e ezeket a jelenségeket, hogy a földgolyó tengelye valami okból most más szögben hajlik az ekliptikára, vagyis a Napnak a Föld körüli pályájára.

Ez a változás, noha megmagyarázhatná a tengerek és talán a fővilágtájak helyváltoztatását is, de nem lenne magyarázat sem arra, hogy miért rövidültek meg a napok, sem arra, hogy miért csökkent a Föld vonzási ereje. Hector Servadac hamarosan kénytelen volt lemondani erről a feltevésről, s ez ugyancsak bántotta, mert most már végképp nem tudta, mire gondoljon. Ám a furcsaságok sora még nyilván nem ért véget, és lehetséges, hogy valami újabb különleges változás megmutatja neki az összes eddiginek az okát. A kapitány legalábbis ebben bizakodott.

Másnap Ben-Zuf első gondja az volt, hogy kiadós ebédet készítsen. Elvégre valamitől mégiscsak erőre kell kapniuk! Ő legalábbis olyan éhes volt, mint hárommillió beduin együttvéve. Most vagy soha, föl fog falni egy tucat tojást, amit a világot összetörő kataklizma épségben hagyott. A tojás meg hozzá egy jó tányér kuszkus - a tisztiszolga remekül értett a kitűnő arab étel készítéséhez -, ez ám az igazi!

A tűzhely ugyanis ott volt az őrállás épületében, a vörösréz fazék fénylett, mintha most került volna ki a rézműves kezéből, a nagy, párás falú hűtőkorsókban elegendő friss vizük volt.

Ben-Zuf tüzet rakott, mindent előkészített a főzéshez, s közben szokása szerint egy katonadalt énekelt:

Kerül majd a csajkádba
Egy-két jó falat,
Gyere idebb, pajtásom,
Még hús is akad!

Servadac kapitány közben jött-ment, figyelte a főzés előkészületeit. Egyre azt leste, nem történik-e valami újabb furcsaság, ami nyomra vezetné, hogy végre megtudhatná, voltaképpen mi is történt. Vajon a tűzhely úgy fog-e működni, mint eddig? Vajon a megritkult levegőből az égés kaphat-e elég oxigént?

Igen, a tűz könnyen meggyulladt, s mikor Ben-Zuf ráfűjt, szép világos lángok csaptak föl a gallyakkal kevert szén közül. Egyszóval semmi különös: a tűz éppúgy ég, mint máskor.

Ben-Zuf a tűzhelyre tette a vízzel megtöltött fazekat, várta, hogy fölforrjon, s ő belerakhatta a tojásokat, melyeknek súlyát alig érezte a kezében. Úgy tűnt, mintha valamennyi üres lett volna.

Két perc sem telt el, a víz forni kezdett.

- Az ördögbe is! Hogy most milyen gyorsan melegít a tűz! - rikkantotta Ben-Zuf.

- Nem a tűz melegít gyorsabban, hanem a víz forr föl hamarabb - jegyezte meg Servadac kapitány némi gondolkodás után.

Ezzel fogta a falon függő Celsius hőmérőt, és vízbe merítette. A hőmérő mindössze hetven fokot mutatott.

- Tessék! - kiáltotta a kapitány. - Lám, a víz nem száz, hanem hetven foknál forr föl!

- És ez mit jelentsen, kapitány uram?

- Ez azt jelenti, Ben-Zuf, hogy a tojást ne három percig, hanem jó negyedóraig hagyd a vízben, ha tisztességes lágy tojást akarsz.

- De hiszen akkor kemény lesz!

- Dehogyan lesz kemény! Éppen elég lágy lesz ahhoz, hogy szépen ráönthesd a kuszkuszra!

Ennek a jelenségnek az oka nyilvánvalóan a légrétegek magasságának, vagyis nyomásának a csökkenése volt, mely egybevágott a levegő sűrűségének már előbb megfigyelt csökkenésével. Servadac kapitány nem tévedett. A földgolyó körül a levegő nyomása mintegy egyharmadával csökkent, és a kisebb légnyomás alá került víz száz fok helyett hetven foknál forrt föl. Hasonló jelenséget figyelhetek volna meg egy tizenegyezer méter magas hegycsúcson is; és ha Servadac kapitánynak lett volna barométere, már megállapíthatta volna az atmoszféra nyomáscsökkenését. Egyébként ez volt az oka annak is, hogy Servadac kapitány és Ben-Zuf hangereje csökkent, hogy gyorsabban lélegzetek, és a véréredények működése is megváltozott.

- Pedig sehogy sem tudom elhinni, hogy a táborhelyünk ilyen magasságba került volna, hiszen lám, itt a tenger, mely most is a szirtfalak tövét nyaldossa!

Ha Hector Servadac ezúttal helyes következtetésekre jut, még akkor sem tudja megmondani, voltaképpen mi volt az ok, mely ezeket a furcsa jelenségeket kiváltotta.

Közben a tojás is meg a kuszkusz is elkészült, és Ben-Zuf megállapította, hogy a jövőben egy órával korábban kell kezdenie a főzést; majd föltálalta az ebédet a kapitányának.

Miközben Hector Servadac, noha különféle gondok nyugtalanították, jó étvággal evett, Ben-Zuf megszólalt:

- Hát akkor, kapitány uram? - Ben-Zuf mindig ezzel a kis kérdő mondattal kezdte a beszélgetést.

- Hát akkor, Ben-Zuf? - hangzott a szokásos kérdésre a szokásos válasz.

- Most mitévők leszünk, kapitány uram?

- Várunk, Ben-Zuf.

- Mire várunk?...

- Hogy értünk jöjjenek.

- A tengeren?

- Persze hogy a tengeren, minthogy szigeten vagyunk.

- Akkor hát, kapitány uram, úgy gondolja, hogy a bajtársak...

- Azt gondolom, vagy legalábbis azt remélem, hogy a katasztrófa csak az algériai part néhány pontját sújtotta, és így bajtársaink épségben, egészségben megmaradtak.

- Igen, kapitány uram, bízzunk ebben.

- Egészen világos, hogy a főkormányzó pontosan akarja tudni, hogy mi történt. Algírból nyilván hajókat küldött a partvidék földérítésére, és abban bízom, hogy minket sem felejtett el. Figyeld hát a tengert, Ben-Zuf, és mihelyt hajó tűnik fel, jelzéseket adunk le neki.

- És ha nem jön hajó?

- Akkor majd mi építünk egyet, s mi indulunk azokhoz, akik nem jöttek hozzánk.

- Helyes. Kapitány uram hát ért a hajózáshoz?

- Az ember mindig ért a hajózáshoz, ha hajóznia kell! - válaszolt rendíthetetlen nyugalommal a kapitány.

Ben-Zuf ezentúl szüntelenül a horizontot kémlelte egy messzelátó segítségével. A tengeren azonban nem tűnt fel vitorla.

- Ezer ördög! - tört ki Ben-Zuf. - A főkormányzó úr őexcellenciája mintha némileg elhanyagolna bennünket.

Január 6-án a két szigetlakó helyzete még mit sem változott. A valóságos január 6-áról van szó, vagyis annak a naptárnak a január 6-áról, mely akkor készült, mikor egy nap még huszonnégy órából állt, és nem tizenkettőből. Servadac kapitány, hogy a napok múlásán könnyebben kiigazodjanak, ragaszkodott a régi naptárhoz, így, noha a Nap tizenkétszer kelt föl és nyugodott le a sziget horizontján, a polgári év kezdetét jelző január 1-e óta még csak hat nap telt el. A zsebóráján mindig figyelemmel kísérte az idő múlását. Világos, hogy a jelen körülmények között egy ingaóra - minthogy a nehézkedési erő csökkent - nem a valóságos időt mutatta volna, míg a rugóval működő zsebóra járása nem volt alávetve a nehézkedési erőnek, és amennyiben Servadac kapitány órája jó volt, bármi történt is, a helyes időt mutatta. És ez az óra pontosan járt.

- A rézangyalát - mondta ekkor Ben-Zuf, aki némileg járatos volt az irodalomban -, úgy látom, hogy Robinson lesz a kapitányomból, belőlem meg valami Péntek-féle! Vajon néger volnék már?...

- Nem, Ben-Zuf - válaszolt a kapitány -, egyelőre szép fehér vagy, olyan sötétes fehér...

- Fehér Péntek, hát ez nem az igazi, de azért mégis jobban szeretem, ha így van!

Január 6-án, miután nem láttak közeledni semmiféle hajót, a kapitány, mint minden Robinson-elődje, úgy gondolta, helyes, ha számba veszi a szigeten rendelkezésükre álló tartalékokat.

A Gurbi-sziget - mert így nevezték el - háromezer négyzetkilométer kiterjedésű. Meglehetősen sok ökör, tehén, kecske és juh volt a szigeten, de hogy mennyi, azt nem tudhatták pontosan. Bőségesen akadt vad is, és nem kellett attól tartaniuk, hogy ezek elmenekülnek a sziget földjéről. Gabonamagvakban sem lesz hiány, és három hónap múlva be lehet takarítani a búzát, a kukoricát és a rizst, így tehát a főkormányzó és a lakosság, no meg a két ló szükségletei bőségesen biztosítva vannak. Még akkor sem kellene szűkölködniük, ha történetesen új lakok kerülnének a szigetre, azoknak az ellátásáról is bőségesen gondoskodhatnának.

Január 6-ától 13-áig nagyon sok eső esett. Az eget állandóan vastag felhők borították, s akármennyit esett, a felhőzet csak nem vékonyodott. Többször nagy vihar is volt, ami errefelé meglehetősen ritka ebben az évszakban. Hector Servadac azonban észrevette, hogy a hőmérséklet természetellenesen emelkedik. Meglepően korai ez a nyár, hiszen még csak január elején voltak! És ami még furcsább volt, a meleg nemcsak állandósult, de egyre fokozódott is, mintha a földgolyó folyamatosan és szabályos tempóban egyre közelebb és közelebb kerülne a Naphoz.

Amilyen mértékben fokozódott a hőség, fokozódott a világosság is, és ha az égbolt meg a Föld között nem lett volna a vastag felhőtakaró, a Föld egészen különleges éles megvilágításba került volna.

Könnyen elképzelhetjük, milyen bosszús volt Hector Servadac, hogy a felhők miatt nem tudja megfigyelni sem a Napot, sem a Holdat és a csillagokat, sem az égboltnak valamelyik olyan pontját, mely választ adhatott volna kérdéseire. Ben-Zuf egyszer-kétszer megpróbálta csitítani a kapitányt, beletörődést prédikált neki, beletörődést, amit ő maga már a közönyig fejlesztett; ám prédikációi olyan fogadtatásban részesültek, hogy többször már nem merte előlről kezdeni, így aztán beérte az őrsem feladatával. Eshetett az eső, fújhatott a szél, tombolhatott a vihar, ő éjjel-nappal örködött a sziklacsúcson, s csak néha-néha aludt egy-két órát. De tekintete hiába kémlelte a változatlanul kihalt láthatárt. Egyébként meg ugyan akadt volna-e hajó, amelyik meg tud birkózni ezekkel a viharokkal és vad szélrohamokkal? A tenger hullámai elképzelhetetlen magasságba csaptak, a szélviharok iszonyatos erővel korbácsolták a vizet. A tarajos hullámokból fölszökő ár a belső forráság következtében mint pára emelkedett a levegőbe, majd lecsapódott, vad záporként zúdult vissza.

Január 13-án azonban váratlanul elállt a zuhogó eső. Az utolsó szélrohamok a 13-áról 14-ére virradó éjszaka szétkergették a maradék felhőket is. Hector Servadac, aki már hat napja az órallás falai között tartózkodott, mihelyt látta, hogy szűnik az eső, gyöngül a szél, kisietett a szirtfalra. Vajon mit tudhat meg a csillagokból? Vajon ismét megpillanthatja azt a fénylő korongot, melyet a december 31-éről január 1-ére virradó éjszaka látott? Vajon végre meg fogja tudni, mit tartogat számukra a sors?

Az égbolt tisztán fénylett. A csillagokat nem fátyolozta felhő. Mint hatalmas égi térkép tárulkozott szeme elé a firmamentum, s még néhány olyan csillag is látszott, melyet teleszkóp nélkül ezelőtt a legtapasztaltabb csillagász szeme sem pillanthatott volna meg.

A kapitány tekintete mindenekelőtt a sarkcsillagot kereste, ennek a helyében volt a legbiztosabb.

A sarkcsillagot meglátta, ám lent, az ég alján fénylett, úgyhogy többé aligha szolgálhat a csillagrendszer sarkpontjaként. Vagyis más szavakkal: a Föld képzeletben végtelen hosszúságúra húzott tengelye nem vágja át azt a fix pontot, melyet a levegőégben eddig ez a csillag foglalt el. Egy órával később ugyanis szemmel láthatóan helyet változtatott: még közelebb került a láthatárhoz, mintha valamelyik állatövi csillagképhez tartozna.

Nem maradt más hátra, meg kellett keresni azt a csillagot, mely a sarkcsillag helyébe került, vagyis meg kellett keresni azt a pontot, melyet most átvág a Föld meghosszabbított tengelye. Hector Servadac néhány órán át kizárólag ennek a pontnak a keresésével foglalkozott. Az új sarkcsillag nyilván éppúgy mozdulatlan, mint a régi volt a környező csillagok között, melyek körülötte írták le napi pályájukat.

Servadac kapitány hamarosan rájött, hogy az északi láthatárhoz nagyon közel szikrázó egyik csillag nem mozdul, vagyis állócsillag. A Vega volt ez, vagyis az a csillag, mely a napéjegyenlőségek előnyomulása miatt tizenkétezer év múlva majd a sarkcsillag helyébe lép. Minthogy azonban tizennégy nap alatt mégsem múlt el tizenkétezer esztendő, arra kellett következtetni, hogy a Föld tengelye hirtelenében megváltozott.

- És ez esetben - jegyezte meg a kapitány -, nemcsak a Föld tengelye változott meg, hanem - minthogy a horizonthoz olyan közeli pontot vág át - a Földközi-tenger alighanem az egyenlítő vonalába került.

A kapitány mélyen elgondolkodott, miközben tekintete a Göncölszekér körül járt, mely most állatövi csillagkép volt, és csak a rúdja látszott a tenger vize fölött; az ausztrál félteke új csillagai felé mutatott, melyeket a kapitány most látott meg először.

Ben-Zuf hangja szakította ki a gondolatai közül.

- A Hold! - kiáltotta a tisztiszolga.

- A Hold?

- Igen, a Hold! - mondta a tisztiszolga boldogan, hogy ismét láthatja „a földi éjszakák hűséges égi vándorát”, mint ahogy költőien mondani szokták, s ezzel egy fénylő korong felé mutatott, mely éppen felkelőben volt azzal a hellyel szemben, ahol most a Napnak kellett lennie.

Vajon valóban a Holdat látta Ben-Zuf, vagy csak valami alacsonyabb rendű bolygót, mely nagyobbnak tűnt, mert közelebb került? Servadac kapitány nehezen tudott volna válaszolni erre a kérdésre. Fogott egy meglehetősen erős messzelátót, melyet rendszerint háromszögelési munkája közben szokott használni, és az égitestre irányította.

- Ha ez a Hold - mondotta -, akkor bizony meglehetősen messze került tőlünk! Távolsága most már nem több ezer, hanem több milliónyi mérföld volna!

Tüzetesebb megfigyelés után úgy gondolta, nyugodtan kijelentheti, hogy Ben-Zuf nem a Holdat pillantotta meg. A sápadt korongon nem látta a fénynek és az árnyéknak azt a játékát, mely a Holdra néha emberarcot varázsol. Nyomát sem látta a holdbéli krátereknek és síkságoknak sem.

- Hát nem! Nem a Hold! - mondta.

- Miért ne volna a Hold? - kérdezte Ben-Zuf, aki mindenáron büszkélkedni akart azzal, hogy ő fedezte fel.

- Mert ez az égitest ott mellékbolygójával együtt fénylik, van egy kis holdja!

Valóban fénylő pont látszott az égitest közelében, egy olyasféle csillag, mint amilyenek a Jupiter körül látszanak, ha a csillagász közepes erősségű műszerrel figyeli a Jupitert.

- De ha nem a Hold, akkor vajon micsoda? - tört ki Servadac kapitány, és türelmetlenségében dobantott. - Nem lehet a Vénusz, nem lehet a Merkúr sem, hiszen egyiknek sincs mellékbolygója! Pedig mégiscsak olyan égitestről van szó, mely a Föld vonzaskörében forog, minthogy a Nap látszólagos mozgásához igazodik! De ezer ördög! Ha se nem a Vénusz, se nem a Merkúr, akkor mégiscsak a Hold, ha pedig a Hold, akkor honnan az ördögből lopta a mellékbolygóját?!

NYOLCADIK FEJEZET

*melyben a Vénuszról és a Merkúrról lesz szó,
félő ugyanis, hogy a Föld beléjük botlik*

A Nap hamarosan ismét fölkel, és ragyogásában elhalványult a csillagok fénye. További megfigyelésekre nem volt lehetőség, majd éjszaka kell folytatni, ha az égbolt akkor is tiszta lesz.

Servadac kapitány hiába kereste azt a korongot, melynek fénye átszűrődött a fellegeken. Eltűnt, talán mert eltávolodott, vagy talán azért, mert pályája olyan ívben kanyarodott, hogy kikerült a látómezőből.

Az idő határozottan pompás volt. A szél, miután a hajdani nyugati irányba fordult, most csaknem teljesen elült. A Nap most is új helyén kelt föl, és pontosan ezzel az új hellyel szemben nyugodott le. A nappalok és az éjszakák pontosan hat-hat óráig tartottak, amiből arra kellett következtetni, hogy a Nap nem távolodott el az új egyenlítőtől, melynek vonala a Gurbi-szigeten át húzódott.

A hőmérséklet közben állandóan és egyenletesen emelkedett. Servadac kapitány naponta többször is megnézte a szobája falán lógó hőmérőt, s január 15-én megállapította, hogy ötven fokot mutat árnyékban.

Talán fölösleges is mondani, hogy miután a gurbi nem támadt föl romjaiból, Servadac kapitány és Ben-Zuf kényelmesen berendezkedett az őrállás legnagyobb szobájában. Előbb a zuhogó eső elől, most a heves napsütés elől védték őket a kőfalak. A hőség már kezdett elviselhetetlenné válni, és sem Szenegálban, sem Afrika egyenlítői részein nem volt még soha ilyen tűző verőfény és forróság. Ha tovább tart a tikkasztó meleg, a sziget növényzete óhatatlanul kiég.

Ben-Zuf hű maradt elveihez, egy szóval sem panaszkodott az iszonyatos meleg miatt, ám beszélt helyette az arcán csörgő verejték. De akárhogy szenvedett is, és akárhogy kérlete a kapitánya, nem volt hajlandó elhagyni a szirtfalon levő őrhelyét. Lelkiismeretesen sült-főtt a tűző napon, miközben figyelte a Földközi-tengert, mely most olyan csendes volt, mint egy nyugodt tó, és örökösen kihalt. Talán bélelve volt Ben-Zuf bőre, a koponyáját meg valami páncélzat védhette, hogy semmi baja sem esett akkor sem, mikor függőlegesen érték a delelő Nap sugarai.

Egyik nap a kapitány tréfásan megkérdezte:

- Te talán Gabonban születnél?

- Nem, kapitány uram, a Montmartre-on, de az éppilyen meleg!

Ha egyszer a derék Ben-Zuf azt állította, hogy Párizs városának 18. kerülete éppen olyan meleg, mint a trópusok vidéke, akkor vitának nem lehetett helye.

A kánikulai hőség hatását természetesen a Gurbi-sziget növényzete is megérezte. A fák néhány nap alatt kirügyeztek, majd virágba borultak, levelet bontottak, gyümölcsöt hoztak, így volt a gabonaféleségekkel is. A kalászkok és a kukoricacsövek szemlátomást nőttek, és a réteken dús fű zöldellt. Egyszerre jött el a kaszálás, az aratás és a gyümölcs betakarításának ideje: nyár és ősz egy évszakban olvadt össze.

Milyen kár, hogy Servadac kapitány nem értett a csillagászathoz. Ha értett volna, a következőket állapíthatta volna meg:

„Ha a Föld tengelyének hajlásszöge megváltozott - mint ahogy minden jel erre mutat -, úgy most egyenes szöget alkot az ekliptikával, s minden úgy történik, mint a Jupiteren. A földtekén nem lesznek többé évszakok, csak változatlan égővek, melyeken örökös a tél, a tavasz, a nyár vagy az ősz.”

És talán még hozzátette volna:

„De hát ezer ördög és pokol! Mi idézte elő ezt a változást?”

A meggyorsult évszak persze komoly gondot okozott a kapitánynak és Ben-Zufnak. Nincs elég dolgos kéz, mely elvégezhetné a sok munkát; még ha a sziget egész lakosságát munkába állítják, akkor sem boldogulnak vele! A roppant hőség amúgy is lehetetlenné teszi, hogy az ember egyvégtében dolgozzék. Mindenesetre egyelőre nem fenyeget veszély, hiszen bőséges készleteik vannak, és minthogy a tenger most csöndes, az idő pompás, joggal bizakodhatnak abban, hogy hamarosan hajó közeleg majd a sziget felé. Hiszen a Földközi-tengernek ez a része meglehetősen forgalmas, itt járnak az állami utasszállító hajók meg a különböző nemzetiségű kereskedelmi hajók is, melyek a part legkevésbé jelentős pontjain is kikötnek.

Helyesen okoskodtak, ez tagadhatatlan, ám a tengeren mégsem tűnt fel hajó, hiába sült-főtt Ben-Zuf a szirtfalon, a nagy várakozás közben talán meg is sült volna, ha nem védekezik valami napernyőfélével.

Servadac kapitány közben hiába erőlködött, hogy fölmelegítse iskoláskori emlékeit. Vadul számolt, hogy valami fényt derítsen a földgolyó új helyzetére, de nem ment sokra. Pedig mégiscsak eszébe juthatott volna, hogy amennyiben a Föld tengely körüli rotációs forgása megváltozott, úgy nyilván megváltozott a Nap körül haladó mozgása is, így az év hosszának is meg kellett változnia.

A Föld ugyanis nyilvánvalóan közeledett a Naphoz. Pályája határozottan eltolódott, és ezt az eltolódást a hőmérséklet fokozatos emelkedése is bizonyította, de Servadac kapitány még más egyéb jelenségek megfigyelése után is megállapíthatta volna, hogy a Föld egyre közelebb kerül a Nap vonzasközpontjához.

A napkorong átmérője most kétszer akkorának látszott, mint egyébként. Korábban csak, mondjuk, a Vénuszon álló megfigyelő - vagyis 25 millió mérföldes átlagtávolságban álló megfigyelő - láthatta volna ilyen nagynak a Napot. Ebből viszont az következik, hogy a Föld most nem 38 millió mérföldnyire, hanem csak 25 millió mérföldnyire van a Naptól. Most még csak azt kellene tudni, vajon ez a távolság tovább csökken-e, mely esetben az a félelmetes lehetőség is elképzelhető, hogy az egyensúly megtörik, és a földgolyó a Nap felszínéhez csapódik. Ez a Föld teljes megsemmisülését jelentené.

A szép, derűs napok lehetővé tették, hogy Servadac kapitány könnyen megfigyelje az eget, éjszakánként pedig az egész káprázatos csillagvilágot. Mint roppant ábécé betűi, villogtak szeme előtt a csillagok és a bolygók, s ő egyre csak dühöngött, hogy nem tudja elolvasni ezt az írást. A csillagok, míg figyelte őket, sem méretüket, sem a Földtől való távolságukat nem változtatták. Tudjuk ugyanis, hogy a Nap, mely 60 millió mérföldes évi sebességgel tart a Herkules csillagkép felé, helyzetét mindeddig még nem változtatta szemmel mérhetően, olyan nagy a távolság az égitestek között. Ugyanez áll az Arcturusra is, mely 22 millió mérföldes sebességgel, vagyis a Földnél háromszorta gyorsabban mozog a csillagvilágban.

Ha azonban a csillagok nem is világosítanak föl bennünket, a bolygók - legalábbis azok, melyeknek pályája a Föld vonzaskörén belül esik - megtaníthatnak bennünket egyre-másra.

Két ilyen bolygó van, az egyik a Vénusz, a másik a Merkúr. A Vénusz a Naptól 27 millió mérföldnyi átlagtávolságban kering, a Merkúr pedig 15 millió mérföldes átlagtávolságban. A

Vénusz pályája tehát befogja a Merkúr pályáját, és mind a kettő a Föld pályáján belül kering. Servadac kapitány hosszú és elmélyedt elmélkedések után rájött, hogy a Föld jelenleg körülbelül olyan mennyiségű hőt és fényt kap a Naptól, mint amennyit a Vénusz kap, vagyis a dupláját annak, amit a kataklizma előtt kapott. Ha már előbb arra a következtetésre jutott, hogy a Föld közelebb került a Naphoz, úgy most, hogy a Vénuszt, ezt a szépséges csillagot figyelte, még inkább meggyőződött a következtetés helyességéről.

Mi mindennek nem nevezték már ezt a gyönyörű csillagot, mely az egyébként közönyös szemlélőben is csodálatot kelt! Phosphorus és Lucifer, Heszperosz vagy Vesper - így nevezték a régiek. Esthajnalcsillag, hajnali csillag, pásztorcsillag - így nevezzük mi, és a Holdat kivéve, egyetlen csillagzat sem kapott annyi nevet, mint a szépséges Vénusz, mely most aránylag hatalmas korongként ragyogott Servadac kapitány szeme előtt. Olyan volt, akár a telihold, és változásait szabad szemmel is világosan lehetett látni, akár teljes egészében fénylett, akár négyszögfénye világított, minden része tisztán látható volt. Mikor kifli alakban fénylett, a légkörében megtörő napsugarak olyan részeibe hatoltak el, melyek számára a Nap már lenyugodott. Ez azt bizonyította, hogy a Vénusznak saját atmoszférája van, minthogy a fénytörés jelensége a csillag felszínén ment végbe. A felületén túl fénylő pontok mind óriási hegycsúcsok, melyekről Schroeter csillagász joggal mondotta, hogy tízszer olyan magasak lehetnek, mint a Mont Blanc, vagyis magasságuk egyenlő a bolygó rádiuszának száznegyvennegyed részével, míg a Föld legmagasabb hegyeinek magassága csak a rádiusz hétszáznegyvened részét teszi ki.

Servadac kapitány ekkor úgy vélte, joggal mondhatja, hogy a Vénusz most legföljebb kétmillió mérföldnyire van a Földtől, és észrevételét közölte is Ben-Zuffal.

- Hát, kapitány uram - mondta a tisztiszolga -, azért mégse kicsiség, ha kétmillió mérföld van közöttünk!

- Nem kicsiség, ha két szemben álló hadsereg között van a kétmillió mérföld, de két bolygó között ez semmi!

- És most mire számíthatunk?

- A kutya-fáját! Hát arra, hogy ráesünk a Vénuszra!

- Hát istenem... És mondja, kapitány uram, van ott levegő?

- Igen.

- És víz?

- Alighanem az is van.

- Akkor meg rendben van! Gyerünk, nézzük meg a Vénuszt!

- Iszonyatos lenne az összeütközés, mert a két bolygó most alighanem ellentétes irányba mozog, és minthogy súlyuk körülbelül azonos, az összeütközés iszonyatos lenne mindegyik csillagzat számára!

- Két vonat, ugye, két vonat, mikor összeütközik! - mondta Ben-Zuf olyan nyugodtan, hogy a kapitány majdhogy magánkívül volt a hangjától.

- Persze, két vonat, te mafla! - tört ki Hector Servadac. - De két olyan vonat, amelyik ezerszer gyorsabban vágat a leggyorsabb expressznél is. Az összeütközés következtében biztosan darabokra esne az egyik bolygó, de az is lehet, hogy mind a kettő, és akkor majd megnézhetnéd, mi maradt abból a földgöngyből, abból a Montmartre-ból!

Ez Ben-Zuf elevenébe talált, a fogát összepréselte, kezét ökölbe szorította, de fékezte magát, és néhány pillanat múlva, mikor már nagy nehezen lenyelte a „földgöngyöt”, megszólalt:

- Kapitány uram, itt vagyok!... Parancsoljon!... Ha csak egy mód is van arra, hogy megakadályozzuk ezt az összeütközést...

- Erre nincs mód, te esztelen, és különben is menj a pokolba!

E válasz hallatán az elcsüggedt Ben-Zuf odébbállt, többé egy szót sem szólt.

A következő napokon a két égitestet elválasztó távolság tovább csökkent, és nyilvánvaló volt, hogy az új pályáján mozgó Föld át fog haladni a Vénusz pályáján. Ugyanakkor nagyon közel került a Merkúrhoz is. Ez a szabad szemmel ritkán látható csillag most egész szépségében megmutatkozott. Látszottak a Hold váltoásaival azonos változásai; látszott, miként veri vissza a Nap sugarait, mely hétszerte több meleggel és fénnel árasztotta el a Merkúrt, mint a Földet; látszottak hideg és forró égővei, melyek rotációs tengelye jelentős hajlásának köszönhetően csaknem teljesen összeolvadtak; látszottak egyenlítői vonalai, 19 kilométer magas hegységei, egyszóval mindaz, amiért érdemes volt tüzetesebben megvizsgálni e csillagot, melynek a régiek a Szikrázó nevet adták.

A veszélyt azonban nem a Merkúr jelentette, a Földnek a Vénusszal való összeütközése volt a valószínű. Január 18-án a két égitest közötti távolság mintegy egymillió mérföldre csökkent. A Vénuszlól a Földre áradó erős fényben megnőtt és erősebben rajzolódott ki a Földön levő dolgok árnyéka. Látni lehetett, hogy huszonhárom óra és huszonegy perc alatt fordult meg önmaga körül, ami azt bizonyította, hogy a Vénuszon nem változott a napok hossza. Látni lehetett a felhőket is, melyekkel örökké páratelt atmoszférája csíkozta a Vénusz korongját. Látni lehetett a hét foltot is, melyek, mint Bianchini csillagász állította, egymással összekötetésben levő, igazi tengerek. Végül napfényben is látható volt a csodálatos bolygó, Servadac kapitány azonban korántsem örvendezett e ténynek annyira, mint annak idején Bonaparte örvendezett, mikor a Direktórium idején egyszer délidőben meglátta a Vénuszt, s ettől kezdve olyan szívesen mondogatta, hogy ez az ő csillaga.

Január 20-án tovább csökkent a két égitest között az égi mechanizmusban szabályosnak vélt távolság.

„Micsoda rettegésben élhetnek Afrikában tartózkodó bajtársaink meg franciaországi barátaink meg a két kontinens valamennyi lakója! - töprengett Servadac kapitány. - Micsoda cikkek jelenhetnek meg a két világrész újságjaiban! Micsoda tömegek imádkozhatnak a templomokban! Nyilván azt hiszik, közeleg a világ vége! Magam is azt képzelem, még sohasem voltunk hozzá ilyen közel! És én még képes vagyok azon csodálkozni, hogy nem közeleg hajó a sziget felé, hogy nem jönnek értünk! Hát lehet ideje a főkörmányzónak vagy a hadügyminiszternek arra, hogy velünk törődjék? Két nap sem telik bele, a Föld ezernyi darabra hullik szét, és darabjai majd szeszélyesen keringenek a világűrben!”

De mégsem így történt.

Éppen ellenkezőleg: e naptól kezdve a két egymást fenyegető égitest mintha lassan távolodott volna egymástól. A Vénusz és a Föld körpályája szerencsére nem esett egybe, így nem következett be az iszonyatos összeütközés.

Ben-Zuf bizakodón felsóhajtott, mikor kapitánya közölte vele a jó hírt. Január 25-én a távolság már elég nagy volt ahhoz, hogy a félelem oka teljesen megszűnjék.

- Tudod, Ben-Zuf - mondta Servadac kapitány -, a Vénusznak ez a közelsége arra mindenestre jó volt, hogy ezentúl már biztosan állíthassuk: a Vénusznak nincs holdja.

Dominique Cassini, Short, Montaigne de Limoges, Montbarron és más csillagászok ugyanis egész komolyan hittek abban, hogy a Vénusznak van mellékbolygója.

- És kár, hogy nincs neki - tette hozzá Hector Servadac -, mert ha sikerült volna elemelni tőle, akkor most két hold állna a szolgálatunkban. De a kutya-fáját, csak nem tudom még most sem, mi a magyarázata annak, hogy megbokrosodott az egész naprendszer!

- Kapitány uram!

- Mit akarsz, Ben-Zuf?

- Ugye, van Párizsban a Luxembourg-kert végében egy ház, aminek olyan nagy papsapka van a fején?

- A csillagvizsgálóra gondolsz?

- Bizony arra. És mondja, kapitány uram, nem azoknak az uraknak a dolga, akik ez alatt a papsapka alatt laknak, hogy megmagyarázzanak nekünk mindent?

- De igen, az ő dolguk.

- Akkor várjuk meg türelmesen a magyarázatukat, kapitány uram, és addig is legyünk filozófusok.

- Aztán mondd, Ben-Zuf, legalább tudod, hogy mi az, filozófusnak lenni?

- Hogyne tudnám, hiszen katona vagyok!

- Hát akkor magyarázd meg!

- Filozófusnak lenni annyit jelent, hogy az ember törődjék bele a megváltoztathatatlanba, vagyis abba, amibe mi most belekerültünk, kapitány uram.

Hector Servadac nem válaszolt a tisztiszolgájának, alighanem pillanatnyilag lemondott arról, hogy megmagyarázza azt, ami eddig megmagyarázhatatlan volt a számára.

Különben még egy teljesen váratlan esemény következett be, olyan esemény, mely rendkívül fontos következményekkel járhat.

Január 27-én reggel kilenc óra tájt Ben-Zuf szép tempósan besétált a kapitány szobájába.

- Kapitány uram! - szólalt meg végtelen nyugalommal.

- Mit akarsz? - kérdezte Servadac kapitány.

- Hajó a láthatáron!

- Ó, te mafla, hát csak így mondod ezt, ilyen nyugodtan, mintha azt jelentenéd be, hogy a vacsora az asztalon van?!

- Hát ha egyszer filozófusok vagyunk! - mondta változatlan nyugalommal Ben-Zuf.

KILENCEDIK FEJEZET

*melyben Servadac kapitány kérdések sorozatát
teszi fel, melyekre nem kap választ*

Hector Servadac kirohant az épületből, és ahogy csak bírt, vágatott a szirtfal tetejére.

Hajó tűnt fel a tengeren, semmi kétség, most tíz kilométernyire lehet a szigettől, minthogy azonban a Föld jelenlegi domborúsága megkurtítja a látósugarat, egyelőre csak az egyik árboc csúcsa látszott a hullámok felett.

Noha a hajótestet még nem tudták kivenni, a vitorlázatból már pontosan felismerhették, milyen hajóosztályba tartozik. Nyilván kétárbocos, s két órával azután, hogy Ben-Zuf jelezte a jöttét, erről meg is lehetett bizonyosodni.

Servadac kapitány a messzelátójával szüntelenül a hajót figyelte.

- A *Dobryna*! - kiáltott föl.

- A *Dobryna*? Nem lehet, nem látszik a füstje! - mondta Ben-Zuf.

- Vitorlával jön - válaszolta Servadac kapitány -, és ez bizony Timasef gróf kétárbocosa.

Valóban a *Dobryna* közelgett, fedélzetén a gróffal, hogy a vak véletlen ismét összehozza vetélytársával.

Talán fölösleges mondanunk, hogy Servadac kapitány nem ellenfelét, hanem felebarátját látta most abban a férfiúban, akit a hajó a sziget felé hozott, és még csak eszébe sem jutott sem a tervezett párbaj, sem a párbaj oka. A körülmények azóta alaposan megváltoztak, s őt mérhetetlenül boldoggá tette az a gondolat, hogy viszontláthatja Timasef grófot, s elbeszélgethet vele a sok rendkívüli eseményről.

A *Dobryna* az elmúlt huszonzét nap alatt földéríthette Algéria szomszédos partjait, eljutott talán Spanyolországig, esetleg Olaszországig vagy Franciaországig, bejárhatta az oly furcsán megváltozott Földközi-tengert - tehát esetleg hírt hozhat azokról a tájakról, melyektől a Gurbi-sziget elszakadt. Hector Servadac most nyilván megtudhatja nemcsak azt, hogy mekkora volt a katasztrófa kiterjedése, hanem azt is, mi lehetett a katasztrófát kiváltó ok. Ráadásul Timasef gróf igazi gentleman, aki nyilván kötelességének érzi, hogy őt a tisztiszolgájával együtt visszavigye a hazájába.

- De vajon hol fog kikötni a hajó most, hogy a Sélif torkolata nincs többé? - töprengett Ben-Zuf.

- Nem fog kikötni a parton - válaszolta a kapitány. - A gróf majd a csónakot küldi a partra, így szállít hajójára.

A *Dobryna* lassan közeledett, mert ellenszél fűjt; de érthetetlen volt, miért nem jön gözzel, hiszen a hajó utasai nyilván szeretnek mielőbb megtudni, miféle új sziget tűnt fel a látóhatáron.

Persze végül is elképzelhető, hogy elfogyott az üzemanyag, és a *Dobryna* a vitorlázatára szorult, melyet egyébként kímélni szoktak. Szerencsére - noha az égbolton itt-ott felhők gyülekeztek - az idő pompás volt, a szél befogható, a tenger nyugodt, és a hajó, melyet nem zavart hullámverés, nyugodtan siklott a vízen.

Hector Servadac egy percig sem kételkedett abban, hogy a *Dobryna* partot akar érni. Timasef gróf alighanem nagy zavarban lehet. Ahol az afrikai kontinenst kereste, ott most csak egy szigetet talál. De nem történhet meg az is, hogy mikor látja, nem talál biztonságos kikötőhelyet a parton, egyszerűen továbbmegy? Talán jó volna, ha Servadac kapitány keresne horgonyzásra alkalmas helyet, s ha a hajó habozna partközelségbe jönni, egyszerűen jeleket adna le neki, hogy hol állhat meg.

Hamarosan világossá vált, hogy a *Dobryna* a Sélif hajdani torkolata felé igyekszik. Servadac kapitány gyorsan határozott. A két lovat nyomban fölnyergelték, a kapitány és a tisztiszolgája a sziget nyugati csúcsa felé vágatott.

Hector Servadac hamarosan észrevette, hogy a nyugati szigetcsúcs védelmében van egy kis öböl, melyben menedékre találhat egy nem túl nagy hajó. Az öblöt a nyílt tenger felől zátonysor védte, melyen át keskeny csatorna biztosította a közlekedést. Az öbölben még nagy vihar esetén is csendes lehet a víz. Servadac kapitány, amint a parti sziklákat vizsgálta, nagy meglepetésére rendkívül magas dagály nyomait látta a sziklákon: tengerifű és -moszat hosszú vonala jelezte, meddig ért a dagály.

- Hát ez aztán meglepő! Árapály volna a Földközi-tengeren?

A dagály legmagasabb pontját a tengerifűből, -moszataból képződött szalag mutatta, melyet az apálykor visszahúzódó víz hagyott a parton, noha a Földközi-tenger medencéjében úgyszólván sohasem volt érezhető az árapály játéka.

Annyit mindenesetre máris meg lehetett állapítani, hogy az árapály ereje csökkenőben van, s először nyilván a december 31-éről január 1-ére virradó éjszaka látott hatalmas fénylő korong idézte elő.

Miután Servadac kapitány mindezt megállapította, már csak a *Dobrynával* törődött.

A kétárbocos legfőljebb két vagy három kilométernyire volt a parttól. A jeleket nyilván fölfogta és megértette, ugyanis némileg megváltoztatta irányát, s kezdte bevonni magasan feszülő vitorláit. Kis idő múlva már csak két derékvitorlája, a farvitorlája és orrvitorlája maradt fenn úgy, hogy a kormányos könnyen kezelhesse. Végül a sziget felé fordult, és a csatorna felé igyekezett, amerre a kapitány mutatta neki az utat. Néhány pillanat múlva már át is kelt a csatornán, és horgonyát az öbölfenék homokjába eresztette. A hajó csónakját tengerre bocsátották, és Timasef gróf partra lépett.

Servadac kapitány elébe sietett.

- Gróf úr - kiáltotta -, mi történt?!

Timasef gróf, ez a nyugodt férfiú, akinek rendíthetetlen hidegvérűsége mulatságos ellentétben volt a francia tiszt élénkségével, könnyedén meghajolt, és az oroszok sajátos francia kiejtésével mondotta:

- Kapitány uram, minden egyéb magyarázkodás előtt engedje meg, hogy megmondjam, igazán nem számítottam arra a szerencsére, hogy önnel itt találkozhatom. Kontinensen váltam el öntől, és íme, szigeten találkozunk.

- Noha én nem hagytam el a kontinenst!

- Tudom, kapitány, és kérem, bocsásson meg nekem, hogy nem jelenhettem meg lovagias találkánkon, de...

- Ó, gróf úr - vágott közbe élénken Servadac kapitány -, minderről később majd beszélhetünk, ha ön is úgy kívánja.

- Mindenkor szolgálatára állok.
 - Mint ahogy én is rendelkezésére állok bármikor. Engedje meg, hogy ismét megkérdezzem: mi történt?
 - Éppen ezt akartam én is öntől kérdezni, kapitány!
 - Hogyan? Hát ön nem tud semmit?
 - Semmit.
 - Így hát azt sem tudja megmondani, hogy az afrikai kontinensnek ez a része miféle kataklizma következtében változott szigetté?
 - Azt sem tudom.
 - Sem azt, hogy mekkora területet sújtott a katasztrófa?
 - Erről sem tudok önnél többet, kapitány.
 - De azt legalább meg tudja mondani, hogy a Földközi-tenger északi partján...
 - Hát ez még mindig a Földközi-tenger? - szakította félbe e furcsa kérdéssel Timasef gróf a kapitány szavait.
 - Önnek ezt jobban kell tudnia, gróf úr, hiszen ön járta be a tengert!
 - Egyáltalán nem jártam be.
 - Nem kötött ki sehol sem?
 - Sem egy napra, sem egy órára, egyébként még csak nem is láttam földet!
- A kapitány úgy nézett a grófra, mint aki már végképp nem tudja, mihez tartsa magát.
- De ugye, azt megfigyelte, gróf úr, hogy január 1-e óta a Nap nyugaton kel fel?
 - Igen.
 - És hogy a nap hossza mindössze hat óra?
 - Úgy van.
 - És hogy a nehézkedési erő csökkent?
 - Helyes.
 - És hogy elvesztettük a Holdunkat?
 - Nyoma sem maradt.
 - És hogy csaknem összeütköztünk a Vénusszal?
 - Bizony így volt.
 - És hogy következésképp a földgolyó haladó és rotációs mozgása módosult.
 - Ez egészen bizonyos.
 - Gróf úr - folytatta Servadac kapitány -, bocsássa meg csodálkozásomat. Azt ugyan sejtettem, hogy én nem tudok önnek felvilágosítással szolgálni, ám sok felvilágosítást vártam öntől.
 - Csak azt tudom, kapitány úr - válaszolt Timasef gróf -, hogy a december 31-éről január 1-ére virradó éjszaka éppen el akartam indulni hajómmal a január 1-i lovagias találkozónkra, mikor egy óriási hullám elképzelhetetlen magasságba ragadta jachtomat. Valami kozmikus jelenség következtében, melynek oka előttem teljesen ismeretlen, az elemek vadul dühöngtek. E perctől

kezdve a vakszerencse kalauzolt bennünket, gőzkazánunkat sem tudtuk használni, megsérült, és ki voltunk szolgáltatva a napokon át tomboló iszonyatos szélviharnak. Kész csoda, hogy a *Dobryna* átvészelte; úgy gondolom, ezt annak köszönhetjük, hogy miután a hajó a roppant ciklon magjába került, az elemek voltaképpen nem sodorták messzire. Viszont nem is láttunk földet, az ön szigete az első szárazföld, amit azóta megpillantottunk.

- De gróf úr! - kiáltott a kapitány. - Ismét tengerre kell szállni, föl kell deríteni a Földközi-tengert, meg kell tudnunk, hogy a kataklizma hatása meddig pusztított.

- Így gondolom én is.

- Megengedi, hogy én is a hajójára szálljak?

- Igen, kapitány, és természetesen azt is, hogy körbehajózza vele a világot, amennyiben kutatásainkhoz erre is szükség lenne.

- Ó, elég, ha körbehajózzuk a Földközi-tengert!

- És ugyan miből gondolja, kapitány úr, hogy ha körbehajóztuk a Földközi-tengert, nem hajóztuk mindjárt körbe az egész világot?

Servadac kapitány nem válaszolt, elgondolkodott.

Annyi bizonyos, nem volt mást tenniük, mint azt, amiben most megállapodtak, vagyis föl kellett deríteniük, pontosabban föl kellett keresniük azt, ami megmaradt az afrikai partból; el kell menniük Algírba, hogy megtudják, mi hír a lakott világ más részeiről, majd ha a Földközi-tenger déli partja esetleg teljesen eltűnt volna, vissza kell térniük északra, hogy kapcsolatba léphessenek Európa parti lakosaival.

Csak hogy mindenekelőtt ki kellett javítani a *Dobryna* gőzkazánját. A kazánban több cső megrepedt, és a víz a tüztérre folyt. A kazánt mindaddig nem lehet befűteni, míg a hibákat ki nem javítják. Vitorlával hajózni lassú és nehéz lenne, ha a tenger háborogni kezdene, és rossz szelet kapnának. Minthogy a *Dobryna* két hónapra elegendő szén volt, jobb, ha a minél gyorsabb átkelés érdekében elhasználják ezt az üzemanyagot azzal, hogy az első kikötőben kiegészítik az üzemanyag-tartalékot.

Ebben nyomban egyetértettek.

A károsodásokat szerencsére azonnal helyre tudták hozni. A jachton több tartalék cső is akadt, ezeket mindjárt beszerelték, és három nappal azután, hogy a hajó a Gurbi-szigethez érkezett, a *Dobryna* kazánja ismét üzemképes volt. Hector Servadac, míg a szigeten tartózkodtak, elmondotta Timasef grófnak mindazt, amit a szigeten megfigyelt. A gróf és a kapitány lóháton bejárták a partokat, és felderítő útjuk után látták, hogy a szigeten nem jöhetnek rá arra, mi volt az oka a kataklizmának.

Január 31-én a hajó indulásra készen állt. A naprendszerben nem következett be újabb változás. Csupán a hőmérő kezdett némileg hűvösebb időt mutatni az egy hónapon át tartó tikkasztó meleg után. Vajon ebből arra kell-e következtetni, hogy a fölgolyónak a Nap körül haladó mozgása ismét új pályán történik? E kérdésre legfőljebb néhány nap múlva válaszolhatnak.

Az idő továbbra is zavartalanul szép volt, noha újabb felhőképződés indult meg, és a barométer némileg esett. Emiatt azonban nem kell elhalasztaniuk a *Dobryna* indulását.

Most már csak azt kellett eldönteniük, hogy Ben-Zuf a kapitányával tart-e vagy sem. Több érv szólt amellet, hogy Ben-Zuf a szigeten maradjon. A legfontosabb ok a két ló volt: az állatokat nem vihetik a hajóra, Ben-Zuf pedig sohase ment volna bele abba, hogy megváljon a lovaktól,

főképp a sajátjától: Galette-tól. Különben is kellett valaki, aki örködik az új terület felett; továbbá gondolni kellett arra is, hogy idegenek szállnak ki partjára; az állatokat sem lett volna helyes elhagyni, hiszen még az a valószínűtlen eset is bekövetkezhet, hogy a kataklizma túlélőinek nem lesz semmi egyéb ennivalójuk stb. Egyszóval sok érv szólt amellett, hogy a tisztiszolga a szigeten maradjon, és Servadac kapitány kénytelen-kelletlen beleegyezett. A derék fiút különben semmiféle veszély nem fenyegethette a szigeten. Amikor majd látják, hogy a kontinens más részeiben hogyan áll a helyzet, eljönnek Ben-Zufért.

Január 31-én a kissé mégiscsak megrendült Ben-Zuf, akit felruháztak a kormányzót megillető minden hatalommal, elbúcsúzott Servadac kapitánytól. Lelkére kötötte, hogy ha véletlenül elvetődne a Montmartre-ig, nézze ám meg, hogy a „hegységet” nem vitte-e odébb valami katasztrófa; majd a *Dobryna* átsiklott a szűk csatornán, és kifutott a nyílt tengerre.

TIZEDIK FEJEZET

melyben hőseink Algír nyomait keresik

A Wight sziget hajóépítő műhelyeiből kikerült *Dobryna* kétszáz tonnás, kitűnő, erős hajó volt, és olyan biztonságos, hogy akár világ körüli útra indulhattak volna vele. A két híres felfedezőnek, Kolumbusznak és Magellánnak sem volt ilyen nagy és jól épített hajója, mikor az Atlanti-óceánon és a Csendes-óceánon kalandozott. A *Dobryna* ezenfelül több hónapra elegendő élelmiszert is vitt magával, így akár körbejárhatja a Földközi-tengert anélkül, hogy útközben ki kellene kötnie az élelmiszerhiány miatt. A Gurbi-szigeten a hajó holt súlyát sem kellett növelniük, mert noha a kataklizma óta, mint minden tárgy, a hajó is könnyebb lett, a hajót hordozó víz fajsúlya is csökkent, vagyis a két súly viszonya nem változott, így nem változtak a hajózás feltételei sem.

Timasef gróf nem volt képzett tengerész, így a hajó irányításával, de még a parancsnoksággal is Prokop hadnagyot bízta meg.

A hadnagy harmincnégy év körüli férfiú volt, a gróf földbirtokán született. Jobbágy apja jóval a Sándor cár-féle híres jobbágyfelszabadító rendelet előtt vált szabad paraszttá. A hadnagyot hála és szeretet fűzte a grófhhoz, hajdani urához. Állami és kereskedelmi hajókon tanulta a mesterséget, s hadnagyi rangja volt, mikor beállt a *Dobrynára*, melynek fedélzetén Timasef gróf járta a világot: telenként a Földközi-tengeren, a nyári hónapokban pedig az Északi-tenger vizein hajózva.

Prokop hadnagy széles látókörű, művelt ember volt, dicsőségére vált a grófnak, aki a neveltetéséről gondoskodott. A *Dobryna* nem is kerülhetett volna jobb kezekbe. Kitűnő emberekből állt a legénység is: Tiglev, a hajógépész, Nyegos, Tolsztoj, Etkev és Panovka, a négy matróz, meg Mosel, a hajószakács; valamennyien a gróf családi birtokain születtek, és szívvel-lélekkel ragaszkodtak Timasef grófhhoz. A világ rendjét megbolygató kataklizma nem rendítette meg őket különösképpen, hiszen akárhogy forduljon a világ sora: sorsukban a gazdájuk is osztozik. Prokop hadnagy viszont nagyon nyugtalan volt, és tudta, hogy szíve mélyén a gróf is aggódik.

A *Dobryna* most gőzgépe és a vitorlák segítségével kelet felé futott, kedvező szél fűjt, és óránként tizenegy csomós sebességgel is haladt volna, ha a magas hullámok nem törik meg ezt a sebességet.

A nyugatról - vagyis a mostani keletről - fúvó szél ugyanis, bár normális körülmények között korántsem lett volna erősnek mondható, szokatlanul erős hullámzást okozott. A víz molekulái ugyanis most kevésbé voltak alávetve a Föld vonzerejének, s így a tenger hullámai elképesztő magasságba csapódtak. Arago, a hullámzás törvényeit tanulmányozó tudós annak idején hét-nyolc méterre becsülte a tenger hullámainak maximális magasságát, és most ugyancsak meglepődött volna, ha látja az ötven-hatvan lábnyi magasságba csapódó hullámokat. És az egymásnak csapódó tarajos hullámok ereje az összezapódás után sem csitult, úgyhogy a *Dobryna* időnként húszméteres magasságban táncolt a hullámok hátán, hogy aztán ismét mély hullámvölgybe kerüljön. A nehézkedési erő csökkenésével a *Dobryna* is könnyebbé vált, könnyebben dobálták a hullámok, és ha Servadac kapitány valaha is hajlamos lett volna a tengeribetegségre, most alaposan kijutott volna neki.

A hajó azonban nem szenvedte meg ezt a furcsa hullámverést, melynek ereje nem volt veszedelmesebb a Földközi-tengeren megszokott kurta és heves hullámverés erejénél. Mindössze annyi kellemetlenséget okozott, hogy csökkentette a hajó sebességét.

A *Dobryna* mintegy két-három kilométernyire haladt attól a vonaltól, ahol az algériai partnak kellett volna lennie. Dél felől nyomát sem látták szárazföldnek. A bolygók megfigyelése révén - minthogy ezek megváltoztatták a helyüket - Prokop hadnagy nem tudta volna meghatározni a hajó helyzetét, és a Nap állásából sem tudta volna kiszámítani, hogy mely hosszúsági és szélességi fokon vannak jelenleg. A *Dobryna* útját azonban hozzávetőleges pontossággal mégis meg tudta határozni a sebességmérő és az iránytű segítségével.

Az iránytű ugyanis szerencsájukra egy pillanatra sem bokrosodott meg, mindvégig szabályosan működött. A kozmikus jelenségek nem befolyásolták a mágneses iránymutatót, mely egyre azt mutatta, hogy a régi északtól huszonkét foknyira haladnak. Ha tehát kelet és nyugat helyet cserélt is, a világtájak rendjében észak és dél továbbra is megtartotta régi helyét, így, ha a szextáns használata lehetetlenné vált is, az iránytű és a sebességmérő segítségével többé-kevésbé mégiscsak számíthattak.

A felderítő út első napján Prokop hadnagy, Timasef gróf és Servadac kapitány egyre a világrendben beállott furcsa változásokról beszélgettek. A hadnagy meglehetősen járatos volt a csillagászatban, ráadásul, mint a legtöbb művelt orosz, tökéletesen beszélt a francia nyelvet. A kataklizma okáról neki sem volt még csak sejtelve sem, így elsősorban arról az új pályáról beszélgettek, melyen január elseje óta mozog a földgolyó.

- Nem, kapitány uram - mondta Prokop hadnagy -, teljesen világos, hogy a Föld nem eddigi pályáján halad a Nap körül, és világos az is, hogy valami előttünk ismeretlen okból sokkal közelebb került a Naphoz!

- Ebben én is biztos vagyok - válaszolta Servadac kapitány. - Most már csak az a kérdés, hogy vajon miután áthaladtunk a Vénusz pályáján, keresztezni fogjuk-e a Merkúr pályáját is.

- Hogy végül is a Napba zuhanjunk és megsemmisüljünk - tette hozzá komoran Timasef gróf.

- Ez aztán szép kis zuhanás lenne! - kiáltott Servadac kapitány.

- Nem, szerintem a Földet pillanatnyilag nem fenyegeti ez a veszedelem - folytatta Prokop hadnagy. - A Föld nem halad a Nap felé, új pályáján körülötte kering.

- Van valami bizonyítékod, ami alátámaszthatná ezt a föltevést? - kérdezte a gróf.

- Igen, bátyuska- mondta Prokop hadnagy -, s ez olyan bizonyíték, mely téged is meg fog győzni. Ha a Föld nem új pályán mozogna, hanem éppen valami felé zuhanna, úgy a végső katasztrófa hamarosan bekövetkeznék, máris roppant közel volnánk a vonzás középpontjához. Ha most éppen zuhannánk, úgy valami okból egyszeriben megsemmisült volna a tangens irányú sebesség, mely a Nap vonzerejével együtt ellipszis pályán mozgatja a bolygókat, s ha ez így volna, a Föld hatvannégy és fél nap alatt a Napba zuhanna.

- Vagyis? - kérdezte Servadac kapitány.

- Vagyis nem zuhanunk! - mondta Prokop hadnagy. - Hiszen már több mint egy hónapja, hogy megváltozott a Föld pályája, és mindaddig nem kerültünk jelentősen közelebb a Naphoz. Minden jel arra mutat, hogy a Föld nem zuhan, sőt, minthogy a hőmérséklet érezhetően csökken, azt kell hinnem, hogy távolodunk a Naptól.

- Önnek alighanem igaza van, hadnagy úr - biccentett Servadac kapitány. - A Föld ezek szerint nem zuhan a Nap felé, hanem most is körülötte kering.

- Viszont az is világos - folytatta Prokop hadnagy -, hogy a kataklizma következtében a Földközi-tenger és az afrikai part hirtelenében az egyenlítői zónába került.

- Már amennyiben még létezik az afrikai part - szólt közbe Servadac kapitány.

- Meg a Földközi-tenger! - tette hozzá a gróf.

Csupa feleletre váró kérdés! Egy azonban mindenesetre bizonyosnak látszott: a Föld némileg távolodik a Naptól, s nem kell attól rettegniük, hogy vonzásának engedve, a Föld a Nap felszínére zuhan.

De vajon mi maradt az afrikai szárazföldből, melynek legalább a nyomait szeretne volna megtalálni a hajó valamennyi utasa?

Huszonnégy órával azután, hogy elhagyta a Gurbi-szigetet, a *Dobryna* nyilván elhaladt a partnak azon pontjai előtt, ahol meg kellett volna pillantaniuk Ténèst, Koleacht és Sidi-Ferrucht. Ám hiába fürkésztek a horizontot, nyomát sem látták egyik városnak sem. Mindenütt a tenger vize hullámzott, ott is, ahol a haboknak meg kellett volna törniük a partokon.

Pedig Prokop hadnagy nem követett el tévedést a *Dobryna* irányítása közben. Figyelembe véve az iránytű adatait, a szél meglehetősen egyenletes irányát, a hajó sebességét, valamint az eddig megtett utat - ezen a napon, vagyis február 2-án a $36^{\circ} 47'$ szélességi és a $0^{\circ} 44'$ hosszúsági fokon kellett lenniük, vagyis ott, ahol Algéria fővárosát kellett volna megpillantaniuk.

Ám Algír éppúgy eltűnt, mint ahogy eltűnt Ténèst, Cherchell, Koleach és Sidi-Ferruch.

Servadac kapitány összehúzott szemöldökkel, összepréselt szájjal, haragos tekintettel nézte a végtelenbe hullámzó tengert. Emlékek ébredtek benne. Szíve majd megszakadt, úgy dobogott. Milyen vidám éveket élt át itt Algírban a bajtársaival, a barátaival, akik nincsenek többé. Eszébe jutott hazája, vajon az iszonyatos katasztrófa megkímélte-e Franciaország szép tájait? Aztán ismét a vizet nézte: mélyében vajon maradt-e némi nyoma az elsüllyedt fővárosnak?

- Nem! - tört ki belőle a harag. - Ilyen katasztrófa egyszerűen elképzelhetetlen! Nyom nélkül mégsem tűnhet el egy város! Legalább valami roncs úszkálna a hullámokon! A környező hegyek csúcsa vagy a magas épületek tornya mégiscsak kilátszana a víz alól! Hiszen a császár erődtímenye, a Casbah is ötven méter magas volt, valami csak látszana belőle, és ha egész Afrikát nem nyelte el a föld, valami nyomára mégiscsak rá kell bukkannunk!

Valóban hihetetlenül furcsa volt, hogy a tengeren sehol egyetlen roncsot sem láttak, a hullámok sehol sem sodortak egyetlen letört vagy kiszakított fát, egyetlen deszkát sem a pompás hajókból, melyek a Mantifou- és Pescade-fok között nyíló húsz kilométer széles öbölben horgonyoztak.

De ha az emberi tekintet elől a tenger el is rejti titkait, ezeket a titkokat talán mégis fölfedek a mélységmérők, melyek esetleg az eltűnt város maradványaiból is felszínre hozhatnak valamit!

Timasef gróf parancsot adott a mélységmérők bevetésére. A szondák ólomnehezékét szurokkal kenték be, így bocsátották le a mélybe.

A mélységmérők mindnyájuk, de főképp Prokop hadnagy nagy meglepetésére úgyszólván egyenletes és mindössze négy-öt ölnyi mélységet mutattak. Mintegy két órán át próbálkoztak nagy térségben, azonban a mélységmérők nem mutattak ki nívókülönbséget, pedig ha Algír, a félkör alakban épült város víz alá került, a mélységmérők feltétlenül jelezték volna a nívókülönbséget. Vajon elképzelhető, hogy a katasztrófa után a víz még az algériai főváros helyét is eltüntette?

Ez mégiscsak valószínűtlen.

Ami pedig a tengerfenéket illeti, a szonda nem bukkant sem sziklára, sem iszapra, homokra vagy kagylóra. A mélységmérő ólmára mindössze valami aranyosan villódzó fémes fővény tapadt, melyről azonban nem tudták megállapítani, hogy voltaképpen micsoda; csak annyit tudtak, hogy a Földközi-tenger mélyéből a szondák soha nem hoztak fel ilyen vagy ehhez hasonló anyagot.

- Most láthatja, hadnagy úr - mondta Hector Servadac -, hogy sokkal, de sokkal messzebb vagyunk az algériai parttól, mint ön gondolta volna.

- Ha messzebb lennénk - csóválta fejét a hadnagy -, úgy gondolom, a szonda nem öt, hanem két-háromszáz ölnyi mélységet mutatna!

- Akkor hát mihez tartsuk magunkat? - töprengett Timasef gróf.

- Nem tudom.

- Talán az volna a legokosabb, ha dél felé fordulnánk, s valahol messzebb keresnénk azt, amit itt sehogy sem találunk! - javasolta Servadac kapitány.

Mínt hogy a szél iránya megfelelő volt, végül is elfogadták Servadac kapitány javaslatát, és elhatározták, hogy a *Dobryna* harminchat órán át déli irányban halad.

Február 4-éig a legnagyobb körültekintéssel vizsgálgatták a tenger eme részét. Nemcsak mélységmérőket bocsátottak le, hanem fenékkotrókat is, ám az ólom itt is mindenütt négy-öt ölnyi mélységet mutatott, a kotrók pedig nem hoztak fel sem épületkövet, sem fémroncsot, sem fátörzset vagy ágat, mely az eltűnt városból került volna a víz mélyére; nem hoztak fel semmi olyan vízinövényt vagy virágállatot, melyek általában a tengerfenék jellemzői. Vajon elképzelhető, hogy a Földközi-tenger medencéje is kicserélődött?

A *Dobryna* egészen a 36. szélességi fokig hajózott le. Térképeik segítségével megállapíthatták, hogy hajójuk ott halad, ahol hajdan a Sahel masszívuma terült el, mely a Mitidja termékeny síkságát választotta el a tengertől, s melynek legmagasabb csúcsa, a Buzaréah, négyszáz méterrel magaslott a tenger szintje fölé. Ha az egész környéket el is borította a tenger, ennek a hegycsúcsnak mégiscsak a víz fölé kellene magaslania!

A *Dobryna* egyre tovább haladt dél felé, maga mögött hagyta azt a pontot, ahol hajdan Duera, a Sahel legnagyobb városa állt, aztán Bufarik helyét, melynek széles utcáira hajdan platánok borítottak árnyékot, majd Blidahét, mely erődítményével együtt eltűnt.

Prokop hadnagy attól tartott, hogy túlságosan messze elkalandoznak ezen az ismeretlen tengeren, s arra kérte Timasef grófot, forduljanak vissza északnak; csak hogy Servadac kapitány ragaszkodott ahhoz, hogy továbbmenjenek dél felé, és a gróf nem akart ellenkezni a kapitánnyal, aki hajója vendége volt.

Így jutott el a *Dobryna* a Muzaia hegység helyére, melynek legendás barlangjait hajdan a kabylok látogatták, és melynek szentjánoskenyérfa és korallszilfa erdeit oroszlánok, hiénák és sakálok lakták. A hegység legmagasabb csúcsa Bu-Rumi és Siffa között nyúlt a magasba, és feltétlenül ki kell merednie a habokból, hiszen több mint ezerhatszáz méter magas!... Ám a hajósok nyomát sem látták a hegycsúcsnak.

Végül mégis vissza kellett fordulniuk északi irányba anélkül, hogy bármit is megtaláltak volna abból, ami hajdan Algír volt.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

melyben Servadac kapitány sziklaszigetet pillant meg

Ilyen módon bizonyossá vált előttük, hogy Algéria jelentős részét elborította a víz, ám nemcsak hogy elborította, hiszen a vízfénéken nyomát sem találták a hajdani tájnak: a hullámok teljesen megsemmisítették még a városok helyét is. Vagy ha nem ez történt, úgy azt kell hinniük, hogy megnyílt a föld, és mindenestül elnyelte Algériát. Különben legalább a sziklás hegység nyomait kimutatta volna a mélységmérő vagy a fénékkotró, mely szikla és homok helyett valami ismeretlen anyagú fémes fővenyfélet hozott fel a vizek mélyéből.

A hajó utasai még mindig nem tudták elképzelni, hogy mi okozta az iszonyatos katasztrófát, de legalább azt szerették volna tudni, mekkora területet sújtott a vész.

Hosszú fontolgatás után abban állapodtak meg, hogy a *Dobryna* kelet felé folytatja útját, annak a vonalnak mentén halad, melyet hajdan az afrikai szárazföld partja írt le. A hajózás könnyű volt, az idő kellemes, a szél kedvező.

Ezt az útszakaszt is hiába járták be, hiába hajóztak el a Matifou-foktól egészen a tuniszi határig, nem látták meg Dellys kikötővárosát, s a látóhatáron nem tűnt fel a Jurjura hegylánca, melynek legmagasabb pontja 2300 méter magas, nem látták meg Bougie városát, sem a Guraya meredek lejtőit, sem az Adrar hegyet, sem a Kis-Kabilia hegyeit, sem a régiek Tritonját, vagyis a hét hegyfokot, melyekből a legmagasabb ezerszáz méter volt; nem látták Collot, Konstantinápoly hajdani kikötőjét, sem Store-t, Philippville modern kikötővárosát, sem a negyven kilométer szélességben nyíló öböl végében kuporgó Bone városát. Nem látták sem az Ör-fokot, sem a Rózsa-fokot, eltűntek a partvidék homokos dűnéi, és a mélységmérő újra meg újra lebocsátott ólma nem hozott fel egyetlen vízinövényt sem, mely pedig olyan jellemző a Földközi-tenger vizeire.

Timasef gróf ekkor elhatározta, hogy annak a szélességi foknak mentében hajóznak tovább, mely a hajdani tuniszi parton át halad a Fehér-fokig, vagyis Afrika legészakibb részéig. Ezen a helyen, ahol a tenger szorossá szűkül, az afrikai szárazföld és Szicília között talán mégis rábukkannak valamire, ami a továbbiakban hasznos lehet.

A *Dobryna* tehát a 37. szélességi fok mentén haladt tovább, és február 7-én maga mögött hagyta a 7. hosszúsági fokot.

Timasef gróf Servadac kapitánnyal és Prokop hadnaggyal egyetértésben a következők miatt döntött úgy, hogy kelet felé kutatnak tovább:

A francia tudósok régi terve ekkoriban már megvalósult: tenger borította azt a sivatagot, melyet hajdan Szaharának neveztek. Az új tenger nagyon kedvezően módosította a vidék éghajlatát, ezenkívül Franciaország kezébe került a Szudán és Európa közötti forgalom lebonyolítása is. Az új tenger voltaképpen nem volt új, a Szahara az antik időkben a Triton-medence nevet viselte, s mint a legendákból tudjuk, vizein hajóztak az argonauták. A *Dobryna* utasai most arra voltak kíváncsiak, hogy az antik tenger újjászületése miként befolyásolja a jelenlegi világrendet.

A Gabèsi-öböl vonalában, vagyis a 34. szélességi fokon széles csatorna engedte át a Földközi-tenger vizeit a hatalmas mélyedésben levő sottokba. A Gabès-től huszonhat kilométerre északra levő földszoros átvágása után a hajdani Triton-öblön keresztül a tenger ismét feltöltötte a roppant medencét, melynek vizét - minthogy természetes források nem táplálták - elpárologtatta a lybiai tüzes napsütés.

Vajon nem a földszoros átvágása helyén keletkezett-e olyan törés, mely miatt eltűnt Afrika egy jelentős része? Ha így történt, a tripoliszi partok feltétlenül útját állták a katasztrófa továbbterjedésének, a *Dobrynáknak* tehát el kell jutnia a tripoliszi partokhoz, túl a 34. szélességi fokon.

- Ha odaérünk - mondta Prokop hadnagy -, és azt látjuk, hogy dél felé is tenger hullámszik egészen a látóhatárig, úgy az európai partok felé kell indulnunk, hogy ott keressük a probléma megoldását.

A *Dobryna* most teljes gözzel haladt a Fehér-fok irányába, ám utasai közben nem pillantották meg sem a Negro-, sem a Sarraf-fokot.

Mikor arra a pontra értek, ahol Bizertének, ennek a jellegzetesen keleties, szép városkának kellett volna fölűnnie, a hajósok csalódottan állapították meg, hogy eltűnt Bizerte is, eltűntek a pálmákkal árnyékolt szép mecsetek, és az átlátszó víz fenekére bocsátott mérőőn ismét egyenletesen sima, kemény tengerfenékre ütközik.

Február 7-én értek a Fehér-fokhoz, vagyis ahhoz a ponthoz, melyen öt héttel ezelőtt a Fehér-fok volt. A hajó ekkor a tuniszi öböl vizeit szelte, ám utasai mit sem láttak az öböl partján öt héttel ezelőtt még meglevő Tunisz városából, sem az erődtámasz tornyaiból. A Bon-fok, vagyis Afrikának Szicíliához legközelebb eső pontja is eltűnt, ezt is mintha a föld nyelte volna el.

A kataklizma előtt a Földközi-tenger fenekének ez a része meredek lejtőű hegyhát formájában magasodott a habok alatt. Prokop hadnagy, a kitűnően képzett tengerész, aki alaposan ismerte a Földközi-tenger minden sajátosságát, úgy gondolta, most jó alkalom nyílt arra, hogy megállapítsák, vajon módosult-e a tengerfenék Afrika és Szicília között, vajon megvan-e még a tenger alatti hegyhát.

Lebocsátották a mélységmérőt.

- A mélység? - kérdezte Prokop hadnagy az őnt kezelő matróztól.

- Öt - hangzott a matróz válasza.

- És a fenék?

- Egyenletesen lapos.

A víz alatti hegyhától jobbra is, balra is megmérték a tenger mélységét, kutatták a fenék milyenségét.

Mindig és mindenütt ötölnyi volt a mélység, és a fenék mindenütt egyenletesen lapos! Eltűnt a Bon-fok és a Furina-fok között húzódnó víz alatti hegyhát! A kataklizma tehát egyszintűvé tette a Földközi-tenger medencéjét! A mérőőn most is azt az ismeretlen összetételű fémesen csillogó fővényt hozta föl a fenékről. Nyoma sem volt a hajdani tengerfenék szikláira tapadó kagylóknak, vízínövényeknek, virágállatoknak!

A *Dobryna* ismét dél felé fordult, s folytatta kutatóútját.

A különös hajózás egyik legfurcsább kísérőjelensége az volt, hogy a *Dobryna* utasai állandóan kihaltak látták a tengert, mintha a *Dobrynáknak* kívül egyetlen gőzös, egyetlen vitorlás sem járná a vizeket, s az utasokban már-már fölmerült a kérdés, vajon hajójuk nem új Noé bárkája-e, mely a katasztrófa túlélőit viszi a végtelen vizeken.

Február 9-én a *Dobryna* a hajdani Byrsa, új nevén Didon városa előtt hajózott el, ám eltűnt ez a város is, de nem maradt annyi nyoma, mint az ókorban elpusztult Karthágónak.

Este, mikor a Nap lebukott a keleti látóhatáron, Servadac kapitány a hajó korlátjának dőlve mélyen elgondolkozott. Tekintete először az égbolton tévelygett, ahol a futó fellegek közül fel-felszíkrazott néhány csillag; majd a tengert nézte, melynek széles hullámai csöndesedve fodrozódtak, ahogy csitult a szél.

Egyszer csak valami fény csillant a déli horizonton. A kapitány először azt hitte, káprázat játszik vele, de aztán rájött, hogy valóban fényt lát messziről. Magához intette az egyik matrózt, az is látta a távolban csillogó fénypontot.

Nyomban szóltak Timasef grófnak és Prokop hadnagynak.

- Vajon szárazföldre közelgünk? - tette föl a kérdést Servadac kapitány.

- Azt hiszem, inkább hajó jelzőfénye csillog a távolban - mondta a gróf.

- Egy órán belül mindenesetre tudni fogjuk! - szögezte le a kapitány.

- Kapitány uram - szólalt meg Prokop hadnagy -, legfőljebb holnap fogjuk megtudni, hogy miféle fényről van szó.

- Hát nem indulunk nyomban feléje? - kérdezte meglepetten a gróf.

- Nem, bátyuska, okosabb, ha bevont vitorlákkal veszteglünk, s megvárjuk a napkeltét. Nem volna biztonságos vaksötétben hajózni esetleg veszedelmes partok felé.

Timasef gróf helyesnek tartotta a hadnagy érvelését, a vitorlákat bevonták, s a tengerre ráborult az éj sötétje.

Nem lehet hosszú az az éjszaka, mely csak hat órán át tart, a *Dobryna* utasai mégis örökkévalóságnak érezték ezt a hat órát. Servadac kapitány nem moccant a fedélzetről, folyton a távoli, gyöngye fényt figyelte, félt, hogy egyszer csak kihuny, s többé nem láthatja. Félelme azonban alaptalan volt, a fény szüntelenül tovább csillogott.

- És mindig ugyanazon a helyen - jegyezte meg elgondolkozva Prokop hadnagy. - Ebből arra következtethetünk, hogy mégis szárazföldön fénylik, és nem hajó jelzőfénye.

Ahogy a Nap fölkelt, a *Dobryna* utasai messzelátóval a kezükben, a fény felé fordulva fürkésztek a látóhatárt. A nap első sugaraiban eltűnt a fénylő pont, ám helyébe a *Dobryna*-tól hatmér-földnyire szikla rajzolódott ki a víz színe fölött, mintha magányos, apró sziget emelkednék ki a hullámok közül.

- Csupán egy magányos szikla - mondta Timasef gróf -, vagy olyan hegység sziklacsúcsa, melyet elnyelt a tenger.

Lassan a szikla irányába hajóztak, és háromnegyed órával később már csak két kötélhossznyira voltak tőle.

A meredek falú kopár sziklasziget mintegy negyvenlábnyival emelkedett a tenger színe fölé. A közelében nem láttak zátonyokat, amiből arra következtettek, hogy az érthetetlen kataklizma következtében a szikla lassanként süllyedt a tengerbe, míg aztán ugyancsak ismeretlen okból meg nem szakadt ez a süllyedés, hogy a sziklasziget elfoglalja mostani, talán végleges helyét.

- Ház is van rajta! - kiáltotta Servadac kapitány, aki egy pillanatra sem tette le messzelátóját. - És talán emberekkel is fogunk találkozni!

Prokop hadnagy csak a fejét csóválta, ő is nagy gonddal fürkészte a szigetet, a sziklafalak minden egyes hasadékát, ám sehol sem látott élőlényt. A sziget nyilván teljesen kihalt, hiszen a *Dobryna* ágyúlövésére sem érkezett válasz, egyetlen lélek sem sietett a sziget partjára.

Viszont Servadac kapitány nem tévedett, valóban épület állt a sziklasziget legmagasabb pontján, és ez az épület meglehetősen hasonlított az arab mecsetekhez.

A *Dobryna* csónakját gyorsan vízre bocsátották, és Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy néhány perc múlva kikötött a sziklasziget partján, majd a meredek parton nyomban megindultak fölfelé, a mecsetforma építmény irányában.

Először körfalhoz értek, melyet összevissza rakott antik vázák, oszlopocskák, sztélék, szobrok díszítettek. A felfedezők körbejárták ezt a falat, míg végül keskeny nyíláshoz értek; ezen áthaladva már látták, hogy a mecset kapuja is nyitva van, beléptek hát, hogy belülről is szemügyre vegyék.

A mecset közepén hatalmas, de egyszerű kriptá emelkedett. A kriptá fölött nagy ezüstlámpás lógott, a lámpásban még több liter olaj és hosszú bél volt. Ennek a lámpásnak a fényét pillantotta meg az éjszaka Servadac kapitány.

A mecsetben rajtuk kívül egy élő lélek sem tartózkodott. A kriptá öre - ha ugyan valaha is volt öre - nyilván elmenekült a katasztrófa után. A mecsetben kormoránok vertek tanyát, s mikor a *Dobryna* utasai beléptek, a madarak nehézkes szárnycsapásokkal menekültek kifelé. A kriptá egyik sarkán öreg imakönyvet találtak. A francia nyelvű imakönyv az augusztus 25-ére szánt imánál volt kinyitva.

Servadac kapitány nyomban megértette, miről van szó; tudta, mit jelent az augusztus 25-i imánál kinyitott könyv; tudta, hogy a most oly magányos, elhagyatott sír a Földközi-tenger mely pontján áll, vagyis tudta, hogy ő és társai pontosan hol is vannak.

- Uraim, ez Szent Lajos király sírja! - mondta komolyan. Franciaország nagy királya valóban idejött el meghalni, és a franciák hat évszázad óta kegyelettel gondozzák királyuk síremlékét, ügyelve arra, hogy kriptája fölött folyton világoljon a megemlékezés örökmécsese.

Servadac kapitány térdet hajtott a sír előtt, példáját két társa is követte.

Lehet, hogy a szent király sírja fölött égő lámpás az egyetlen irányfény, mely a Földközi-tenger hullámai fölött világít, és bizony lehetséges, hogy ez az egyetlen fény is hamarosan kialszik.

A három fölfedező szótlanul tért vissza a csónakba, majd mikor hajójukra szálltak, a *Dobryna* ismét dél felé fordult, s utasai hamarosan elvesztették szemük elől IX. Lajos síremlékét, a tuniszi tartomány egyetlen pontját, melyet megkímélt az iszonyatos méretű katasztrófa.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

*melyben Prokop hadnagy, a kiváló tengerész,
nem tud egyebet tenni: a jó sorsra bízta hajóját*

A felfedezőktől megriadt kormoránok a mecsetből kiröppenve, dél felé menekültek. Ez esetleg azt jelenti, hogy déli irányban, nem túlságosan messze, szárazföld kerül el. A *Dobryna* utasai legalábbis ebben bizakodtak.

Néhány órával azután, hogy a sziklaszigetet elhagyták, a *Dobryna* azon a sekély vízen siklott tovább, mely a tuniszi öblöt a Hamamat-öböltől elválasztó Dakhul-félsziget helyét borította.

Két nappal később, miután hiába keresték a tuniszi Sahal partját, elérték a 34. szélességi fokot, melynek itt kellett volna áthaladnia a Gabèsi-öblön.

Nyomát sem látták az öblnek, melyet hat héttel ezelőtt még széles csatorna kötött össze a Szaharái tengerrel, és ameddig csak elláttak, mindenütt a végtelen víztükör csillogott.

Mégis, még ezen a napon, február 11-én fölhangzott a kiáltás: „Föld!”, és a *Dobryna* utasai partot láttak kirajzolódni ott, ahol a térkép szerint víznek kellett volna lennie.

A most megpillantott szárazföld semmiképpen sem lehetett a tripoliszi partvidék, mely alacsony homokpart, ezenfelül két fokkal délebbre kell lennie. Ez a meredek és szaggatott part nyugatról keletre húzódva zárta el előlük az egész déli látóhatárt. Bal felől két részre osztotta a hajdani Gabèsi-öblöt, és az öböl végéből eltűnt Dzszerba szigete.

A most feltűnt szárazföldet gondosan fölrajzolták a térképükre, s ezután arra a következtetésre jutottak, hogy a Szaharai tengert részben feltöltötte egy újonnan felbukkant kontinens.

- Ezek szerint - mondotta Servadac kapitány -, miután hajónk eddig a Földközi-tengert járta, ott, ahol pedig szárazföldnek kellett volna lennie; most szárazföldhöz értünk ott, ahol a Földközi-tengernek kellene hullámoznia.

- És ráadásul sehol egy máltai halászhajó, sehol egy levantei kereskedelmi hajó, melyek pedig rendszeresen járnak erre felé - tette hozzá Prokop hadnagy.

- Most már csak azt kell eldöntenünk, hogy kelet vagy nyugat felé hajózzunk-e az új part mentén - mondta Timasef gróf.

- Menjünk nyugat felé! - kérte a grófot Servadac kapitány. - Legalább azt szeretném már megtudni, hogy a Sélifen túl elterülő vidékből vajon maradt-e valami! És ha nyugat felé megyünk, ismét érinthetjük a Gurbi-szigetet, fölvehetjük a hajóra a derék Ben-Zufot, majd elmehetünk egészen Gibraltárig, ahol esetleg megtudhatjuk, mi újság Európában.

- Kapitány uram - válaszolta Timasef gróf -, a hajó az ön rendelkezésére áll! Prokop, fiam, add ki a parancsot, hogy forduljunk nyugat felé!

A hadnagy néhány pillanatig gondolkozott, habozva szólalt meg:

- Bátyuskám, szeretnék mondani valamit.

- Beszélj, fiam!

- A szél nyugatról keletre fúj, s úgy látom, egyre hevesebben. Gőzgépünk segítségével persze, ha nehezen is, de megbirkózhatunk az ellenszéllel. Mégis okosabb volna, ha keletnek fordulnánk. Kelet felé a szél is segítene bennünket, néhány napon belül eljutnánk az egyiptomi

partokhoz, és ott Alexandriában vagy bármelyik másik kikötőben megtudhatnánk mindazt, amit Gibraltárban megtudhatunk.

- Mit gondol erről, kapitány úr? - kérdezte Timasef gróf.

Hector Servadac, noha nagyon szeretne volna viszontlátni Ben-Zufot és Oránt, a hadnagy javaslatát nagyon ésszerűnek találta. A nyugati szél valóban egyre erősebben fűjt, és szél ellenében csak lassan haladhatna a hajó, míg kedvező széllel hamarosan eléri az egyiptomi partokat.

A hajó így keleti irányba fordult. A szél egyre vadabbul korbácsolta a vizet, a szél irányában haladó *Dobryna* azonban egyelőre akadálytalanul siklott tovább.

A hőmérséklet két hét óta állandóan csökkent és már csak 12-20 Celsius-fokot mértek. A hőmérséklet fokozatos csökkenésének oka teljesen világos volt: az új pályán keringő Föld egyre távolodott a Naptól. Ezt egyébként nemcsak a hőmérséklet csökkenése bizonyította, most magát a napkorongot is sokkal kisebbnek látták, amiből arra kellett következtetniük, hogy a Föld új keringési pályája erősen elnyújtott ellipszis.

A *Dobryna* utasait azonban most alig-alig foglalkoztatták ezek a kozmikus jelenségek, vajmi keveset törődtek azzal, hogy a Föld új pályája milyen vonalat ír le a világűrben; inkább az foglalkoztatta őket, vajon miféle változásokat szenvedett a Föld felszíne.

A hajó mintegy két tengeri mérföldnyi távolságban követte az új partvonalat, mely semmiféle kikötőhelyet, menedéket nem kínált. A tajtékzó hullámok két-háromszáz lábnyi magasságba csaptak föl a meredek partfalra, s bögve, onnan zúdultak vissza a tengerre. A függőleges és sima fal peremén stalaktit képződményként meredezett a hegyes nyilak, ékek egész erdeje. A roppant falon azonban mégsem ez volt a legfurcsább, hanem az, hogy egészen „újnak” tűnt. Éleit még nem csiszolta le a víz és a szél, határozott vonalait nem tompították, színét nem változtatták meg az időjárás viszontagságai. Tisztán és kérlelhetetlenül rajzolódott ki az égboltra, valamennyi tömbje simán és csillogva állt a szélben, mintha éppen most került volna ki egy ércöntő műhelyéből. Fémes csillogásával, aranyszínű villózásaival leginkább a piritre emlékeztetett. A hajó utasai azon töprengtek, vajon nem valami földrengés ereje lökte a felszínre ezt a fémesen csillogó kőzetet, melynek anyaga annyira hasonlít a tengerfenékről szondával fölhozott fővenyféleségre.

S ezt a föltételezésüket még az is megerősítette, hogy noha a legkopárabb sziklafalakon is megterem valami igénytelen növényzet, a legkopárabb sziklafalakat is látogatják a tengeri madarak - ezen a fémesen csillogó, sima falon nyoma sem volt semmiféle növényzetnek, madár sem rebbent fel róla, és nem is telepedett a fal ormára.

Így aztán a *Dobryna* utasai nem is csodálkoztak azon, hogy a tengeri madarak, az albatroszok és a különböző fajtájú sirályok meg sziklai galambok a hajón kerestek menedéket, s még puskalövésekkel sem lehetett elriasztani őket. Ha véletlenül valami ennivaló akadt a fedélzeten, a madarak seregestül csaptak le rá. Hogy a madarak ennyire ki voltak éhezve, annak nyilván az volt az oka, hogy közel s távol nem volt olyan szárazföld, melyen némi élelemhez jutottak volna.

A *Dobryna* napokon át, e furcsa partfal mentén siklott, mely néha kilométereken át olyan volt, mintha egyetlen tömbből faragták volna; másutt meg azt a benyomást keltette, mint összevissza egymásnak támasztott hatalmas lemezek kuszasága. Egyben azonban mindig egyforma volt: a partfal tövében sehol sem láttak homokpartot, kavicsos partsávot vagy zátonyvonulatot, mely másutt mindig jelzi a nem nagyon mély vizek partját. Itt-ott apró öböl nyílott, ám sehol sem láttak kikötésre alkalmas helyet.

Már négyszáz kilométert tettek meg így, mikor a partfal hirtelen kanyarulata megállította őket. Prokop hadnagy, aki óráról órára fölrajzolta térképére az ismeretlen szárazföld partvonalát, most megállapíthatta, hogy a partfal e kanyartól kezdve dél-északi irányban vonul. Minthogy a part minden pontját alaposan szemügyre akarták venni, a hajó most északnak fordult, és Európa felé siklott. Néhány száz kilométer után Málta közelébe jutnak, ha ugyan a kataklizma megkímélte e történelmi múltú szigetet.

Február 11-én ismét lebocsátották a mélységmérőt, ezúttal ott, ahol Málta szigetének kellett volna lennie; az ón azonban most is csak a fémesen csillogó, ismeretlen összetételű fővenyt hozta föl a fenékről.

- A katasztrófa tehát nemcsak az afrikai szárazföldet sújtotta! - állapította meg Timasef gróf.

- Úgy van - bólintott Prokop hadnagy -, és még csak azt sem tudjuk, mekkora területet érintett ez az iszonyatos természeti csapás. Mik a további terveid, bátyuska? Európa mely partvidéke felé induljon a *Dobryna*?

- Menjünk Szicília, menjünk Itália vagy Franciaország felé! - kiáltotta Hector Servadac. - Menjünk valahova, ahol végre megtudhatjuk...

- Hogy vajon a földgolyó minden életben maradt lakója nem a *Dobrynán* él-e - fejezte be komoran a gróf.

Servadac kapitány egy szóval sem tiltakozott, őt is ugyanazok a balsejtelmek kínozták, mint a gróft. Közben a hajó ment tovább, és áthaladt azon a ponton, ahol az eltűnt sziget szélességi és hosszúsági foka metszette egymást.

A furcsa partfal még egyre dél-északi irányban vonult, elzárva előlük a Sydar-öblöt, az antik világ Nagy Szirtiszét, mely hajdan egészen az európai partokig húzódott. Az is nyilvánvalóvá lett, hogy sem a görög partokat, sem az ottomán birodalom kikötőit nem tudják megközelíteni, vagyis hogy a Dardanellákon át nem juthatnak a Márvány-tengerre, majd a Fekete-tengerre, hogy kikössenek Oroszország déli partjain. A *Dobrynának* tehát nem volt más választása: nyugat felé kellett tartania, hogy így jusson el a Földközi-tenger északi vizeire.

Február 16-án el is határozták, hogy nyugatnak fordulnak. Ám az elemek mintha összeesküdtek volna ellenük, szél és hullámverés ereje akadályozta a hajó útját. A szél iszonyatos erővel tombolt, s a mindössze kétszáz tonnás hajó ijesztően táncolt a hullámokon, miközben a kegyetlen szél oldalról verte.

Prokop hadnagy rendkívül nyugtalan lett. Bevonatta a vitorlákat, leszereltette a főárbocot; most csak gözzel haladt a hajó, melyet az iszonyatos hullámok hol százlábnyi magasságba hajítottak, hol meg a hullámok között megnyíló völgybe taszítottak. A gőzgép csavara többnyire nem a vízben, hanem a pusztá levegőben forgott, a *Dobryna* gőzgépének erejét legyőzte a vihar ereje.

Ugyan hol lelhetnének menedékre? A sima partfalban sehol egy biztonságos, kikötésre alkalmas öböl. Prokop hadnagy már azon töprengett, mi lenne, ha hajótörést szenvednének e könyörtelen partfal tövében. Vajon milyen sors vár rájuk e reménytelenül sivár parton, ahol az életnek semmi jele sem látszik? Vajon a meredek falon túl megmaradt-e valami a régi kontinensből, melyen megvethetnék a lábukat?

A *Dobryna* bátor és hűséges legénysége most sem veszítette el a fejét, bíztak parancsnokuk hozzáértésében és a hajó erejében. Valamennyien a fedélzeten tartózkodtak, s így látniuk kellett, hogy a *Dobryna* ijesztő gyorsasággal közeledik a meredek, síkos partfal felé.

- Bátyuska - szólt ekkor Prokop hadnagy Timasef grófhhoz -, az ember ereje véges. Hajónk gőzgépe nem tud megbirkózni a vihar erejével, mely könyörtelenül sodor bennünket.

- Megtettél-e minden tőled telhetőt? - kérdezte Timasef gróf, akinek arca most sem árult el semmi nyugtalanságot.

- Megtettem mindent - válaszolt a hadnagy -, megtettem, de hiába, hajónk egy órán belül a partfalhoz csapódik.

- Addig még sok minden történhet - válaszolt változatlan nyugalommal a gróf. - Bízunk szerencsecsillagunkban!

- Szerencsecsillagunk azonban aligha nyit kaput e gyalázatos falon, hogy hajónk átkelhessen rajtat - mondta keserűen a hadnagy.

- Míg élünk, remélünk, ezt ne felejtsd el, fiam! - figyelmeztette a gróf atyai hangon.

Prokop hadnagy lehetetlennek tartotta, hogy eltávolodjanak a faltól; már csak azon volt, hogy a lehető legkevesbé rossz körülmények között ütközzenek neki. Arra is gondolt, hogy amennyiben hajótörést szenvednek, legalább az első napokban legyen mit enniük és inniük, ezért fölhozatta a fedélzetre az élelmiszeres ládákat meg az édesvízzel megtöltött edényeket, ezeket üres hordókra kötöztette, hogy a víz színén maradjanak, ha az összetörő hajó elmerülne. Egyszerűen mindent megtett, amit a végveszélybe került hajó parancsnokának meg kell tennie.

Mert bizony valóban nem volt már remény a *Dobryna* megmenekülésére. Legföljebb abban bizakodhattak, hogy a szél hirtelenében megfordul, és a nyílt víz felé sodorja a hajót, vagy hogy szerencsecsillagzatuk kaput nyit az iszonyatos falon.

A szél azonban nem fordult meg, s a kegyetlen partfal sem nyílt ketté. A hajó már csak egy mérföldnyire volt tőle. Egyre közelebb magaslott előttük a síkosan csillámló fal, s valami optikai csalódás következtében úgy tűnt, mintha nem a hajó rohanna feléje, hanem a fal indult volna meg a hajó irányába, hogy összezúzza. Még néhány pillanat, s már csak három kötél-hossznyira volt tőlük. Valamennyien azt hitték, ütött a végső órájuk.

Ekkor Hector Servadac kezét nyújtott a grófnak.

- Isten önnel, gróf! - búcsúzott hajdani ellenfelétől.

A gróf megszorította a feléje nyújtott kezét, és néma főhajtással felelt.

E pillanatban, mikor azt várták, hogy a hajó a falhoz csapódjék, fölharsant Prokop hadnagy hangja:

- Föl a főárboccal! Föl az elővitorlával! Irány jobbra!

A legénység egy szempillantás alatt hajtotta végre a váratlan parancsot, a hadnagy pedig a hajó farába rohant, s a kormánykerékhez állt.

- Vigyázat! - harsant ismét Prokop hangja. - Vigyázat a vitorlakötélzettel!

E pillanatban valamennyiük ajkáról kiáltás hangzott föl, de nem a rettegés, hanem az öröm, a szabadulás hangja: a sima falban vagy negyvenlábnyi széles nyílást láttak. A meredek falakkal határolt nyílásban menedékre találnak, sőt talán még átjáróra is lelnek. A *Dobryna* Prokop hadnagy ügyességének köszönhetően máris a magas falak védelmében csendesebben hullámozó vízre siklott.

TIZENHARMADIK FEJEZET

*melyben egy izgalmas sakkjátszmáról,
valamint egy eltűnő ágyúgolyóról lesz szó*

- Leveszem a futóját, ha nem haragszik érte - mondta Murphy tábornok, miután kétnapos gondolkodás után elszánta magát a lépésre.

- Ha haragudnék sem tudnám megakadályozni - válaszolt Oliphant őrnagy, és elmélyülten nézte a sakktáblát.

Február 17-én reggel hangzottak el ezek a szavak - persze a régi naptár szerinti február 17-én -, és elmúlt a nap, mire Oliphant őrnagy is lépett egyet.

Igaz, ez a sakkparti négy hónappal ezelőtt kezdődött, és a játékosok eddig mindössze húszat léptek. Egyébként mindketten a híres Philidor iskolájához tartoztak, s a sakkjáték e nagy tudósa szerint nem igazi játékos az, aki a gyalogosokkal nem tud megnyerni egy játszmát, mert a gyalogos a sakkjáték lelke, és a mi két játékosunk ügyelt is arra, nehogy egyet is könnyelműen feláldozzon.

Mert Hénage Finch Murphy tábornok és Sir John Temple Oliphant őrnagy soha semmit sem bízott a véletlenre, és minden körülmények között csak érett megfontolások után cselekedett.

Murphy tábornokot és Oliphant őrnagyot, az angol hadsereg e két derék tisztjét egy meglehetősen távoli állomáshelyen hozta össze a sors, és szabad idejüket jobb híján sakkjátékkal töltötték. Mindketten negyvenévesek voltak, mindketten jól megtermettek, mindketten vörös hajúak, mindketten pofaszakállt és hosszú bajuszt viseltek, és mindig egyenruhában jártak, mindig flegmatikusak voltak, továbbá büszkéek arra, hogy ők angolok, ellenségei mindannak, ami nem angol, s szívük mélyén szentül hitték, hogy az angol embert valami különleges összetételű anyagból gyúrta a teremtés. Persze rosszhiszeműen azt is lehetett volna rájuk mondani, hogy két madárijesztő; ám olyan madárijesztők voltak ők, hogy az általuk őrzött mezőt messze elkerülték a madarak! Ezek az angolok mindig, mindenütt otthon érzik magukat, még akkor is, ha a hazájuktól ezer meg ezer mérföldre kerülnek, ezenfelül nagyon szeretnek gyarmatosítani, és nyilván gyarmatosítani fogják a Holdat is, ha egyszer a Holdon kitűzhetik az angol lobogót.

A kataklizma, mely oly alapvetően megváltoztatta a földgolyó egy részét, őket vajmi kevéssé rendítette meg. Egykedvűen vették tudomásul, hogy tizenegy emberükkel hirtelenében elszakadtak az egész világtól, ott maradtak azon az órálláson, melyen a kataklizma bekövetkeztének pillanatában tartózkodtak, és azt is, hogy a roppant sziklából, ahol laktanyájuk állt s ahol a katasztrófa előtt majd kétezer tiszttel és katonával voltak elszállásolva, a kataklizma után mindössze apró kis sziklasziget maradt a beláthatatlan tenger közepén.

- Ejnye! Azt hiszem, az ilyesmire szokás mondani, hogy rendkívüli esemény! - Az őrnagy mindössze ennyit jegyzett meg.

- Valóban rendkívülinek tűnik! - biccentett egykedvűen a tábornok.

- Anglia azonban a helyén maradt!

- Anglia mindig a helyén marad.

- És hajókat küld értünk.

- Hajókat.

- Maradjunk hát őrállásunkon.

- Helyes.

Különben pedig a két tiszt és tizenegy emberük bajosan távozhatott volna az őrállásról, hiszen mindössze egy csónakjuk volt. Hirtelenében váltak szigetlakókká tíz katonájukkal meg Kirke nevű szolgáljukkal együtt, s most rendíthetetlen türelemmel várták, hogy megjelenjék egy hajó, mely hírt hoz az anyaországról.

Élelmiszer-ellátásuk biztosítva volt, a föld alatti raktárakban bőségesen volt élelem tizenhárom ember számára; még akkor is, ha tizenhárom angol gyomorról van szó! Élelemmel akár tíz évig is bírják. Mert ha az angol embernek megvan a maga sózott marhahúsa, söre és brandyje, akkor minden *all right*.

Ami meg a világrend fölbomlását illeti, tehát azt, hogy helyet cserélt kelet és nyugat, hogy csökkent a nehézkedési erő, megrövidültek a nappalok és az éjszakák, elhajlott a rotációs tengely, s hogy a földgolyó új pályát ír le a naprendszerben - a két tiszt és tizenegy embere mindezt észlelte, de nem sokat törődött vele. A tábornok és az őrnagy éppen csak fölállította a sakktáblán a rázkódtatás miatt fölborult figurákat, s nagy nyugalommal máris folytatták a rég megkezdett, végeérhetetlen játszmát. Legfeljebb az bosszantotta őket némileg, hogy a nehézkedési erő csökkenése következtében a sakkfigurák is könnyebbé váltak, s emiatt könnyebben fölborultak, főként a király meg a királynő. Mint mondtuk, a szigetekeskén rekedt katonákat sem foglalkoztatták a világrendben bekövetkezett változások; két jelenség miatt azonban két követeléssel álltak elő.

A katasztrófa után három nappal Pim káplár a katonák nevében kihallgatást kért a két tiszttől. A tisztek fogadták a káplárt, aki kilenc társával a nyomában lépett be Murphy tábornok szobájába. A káplár tisztelgett, kihúzta magát, és várta, hogy felettesei végre kegyeskedjenek megszólalni.

Murphy tábornok fölnézett a sakktábláról, s méltóságos hangon kérdezte:

- Mit óhajt, Pim káplár?

- Embereink zsoldjával kapcsolatban szeretnék valamit mondani a tábornok úrnak, egy másvalamit meg az élelmezésükre vonatkozóan az őrnagy úrnak.

- Káplár, halljam az első mondanivalót!

- Tábornok uram, az emberek szeretnék tudni, hogy most, miután a nappalok felére csökkentek, vajon ugyanilyen arányban fog-e csökkenni a zsoldjuk is?

Murphy tábornokot meglepte a kérdés, kis ideig gondolkozott, ide-oda ingatta a fejét, mint aki nem tudja, mit is gondoljon, aztán határozottan biccentett: a káplár kérdése nem esztelenség. Összenézett Oliphant őrnaggyal, majd így szólt:

- Pim káplár, a zsold megállapításakor az arra illetékesek úgy gondolkoztak, hogy napkeltétől napkeltéig jár egynapi zsold. Bármennyi idő teljék is el az egyik napkeltétől a másikig, a zsold összege nem változik. Anglia elég gazdag ahhoz, hogy tisztességesen fizesse derék katonáit!

- Hurrá! - szólalt meg a tíz ember, de olyan szép csöndesen, mintha csak azt mondták volna: köszönjük alássan.

Pim káplár ekkor Oliphant őrnagyhoz fordult:

- Őrnagy uram, most, hogy a nappalok csak hat órán át tartanak, vajon négy étkezés helyett csak kettőhöz van jogunk?

Az őrnagy kis ideig elgondolkozott, majd a tábornokra pillantott, tekintetével jelezvén, hogy a káplárt igazán józanul és logikusan gondolkozó embernek tartja.

- Pim káplár! - szólalt meg ezután. - A világrendben bekövetkezett új jelenségek semmiképpen sem befolyásolhatják a katonai szabályzatot, mely előírja, hogy a katonának napkeltétől napkeltéig négy étkezés jár. Maga és az emberei ezentúl másfél óránként ehetnek. Anglia elég gazdag ahhoz, hogy az új világrendhez igazodjék.

- Hurrá! - szólalt meg ismét tisztességtudó mérséklettel a tíz katona, aztán sarkon fordultak, és Pim káplár vezetésével szabályos léptekkel távoztak; a két tiszt pedig folytatta a sakkjátszmát.

A derék angolok joggal számíthattak Angliára, a hazájukra, mely sohasem hagyja el fiait. Angliának azonban e pillanatban alighanem más gondja is volt, mint a magányos szigetekskén rekedt tizenhárom ember; Anglia ugyanis megirigylvén Franciaország tengeralapító dicsőségét, azon munkálkodott, hogy tengert létesítsen Ausztrália kellős közepén. Persze az is lehetséges, hogy a ködös Albionban nem is tudták, hogy mi történt a világnak ebben a részében.

Az emlékezetes január 1-e óta ugyanis negyvenkilenc nap - negyvenkilenc régi nap - telt el, és az angolok hiába bizakodtak abban, hogy hajó tűnik föl a látóhatáron. A tenger változatlanul kihalt maradt. Ám sem a tisztek, sem a katonák nem nyugtalankodtak, nem csüggedtek. Végezték napi dolgaikat, változatlanul őrt álltak, ha sor került rájuk, a tábornok és az ezredes pedig naponta szemlét tartott. Természetesen mindig mindent rendben találtak, legfőljebb annyi volt a változás, hogy a helyőrség szemlátomást hízott.

Egyébként is kellemesen múlt az idő a szigeten. A két tiszt hasonló természetű, hasonló ízlésű ember volt, s mindenben nagyszerűen egyetértettek. Sohasem unatkoztak, egy angol különben sem unatkozik soha, legfeljebb akkor, ha Angliában van.

Eltűnt bajtársaikat természetesen sajnálták, de csak úgy mértéktartással, angol módon. A katasztrófa előtt 1895 főből állt a helyőrség, a katasztrófa után összesen tizenhárman maradtak; így egyszerű kivonás útján megállapították, hogy 1882 ember hiányzik a sorakozónál, s a tényről napiparancsban emlékeztek meg.

A tizenhárom angol katona által lakott szigetekskétől mintegy húsz kilométernyire egy másik apró sziklasziget meredt ki a tenger vizéből.

A két tiszt néha-néha elgondolkozott: vajon ezen a másik szigeten nem maradt-e élő ember a katasztrófa után? Addig-addig gondolkoztak, míg egy szélesöndes napon csónakba ültek, hogy átkeljenek a másik szigetre. Csak harminchat óra múlva tértek vissza.

Vajon emberbaráti érzelmektől hajtva vállalkoztak erre az útra? Vagy valami egészen más ok miatt? Útjuk eredményéről egy szóval sem beszéltek, még Pim káplár sem tudott meg tőlük semmit, még azt sem, hogy vajon lakott-e az a másik sziget. A két tiszt hallgatott, Pim káplár azonban az arcukból ítélve úgy vélte, hogy elégedettek útjuk eredményével. Oliphant őrnagy a kirándulás után hosszú jelentést is írt, a jelentést lepecsételt borítékba tette, nyilván azért, hogy a sziget közelében megjelenő első hajóval továbbíthassa. A borítékra a következő címzést írta:

*Fairfax tengernagynak,
az Admirális első lordjának,
Egyesült Királyság*

Hajó azonban csak nem mutatkozott, és már február 18-a volt - persze a régi kalendárium szerint -, de a sziget és az anyaország között még mindig nem létesült kapcsolat.

Február 18-án reggel Murphy tábornok így szólt az őrnagyhoz:

- A mai nap ünnep minden igaz angol számára.
- Bizony, nagy ünnep! - bólintott az őrnagy.
- Úgy gondolom - folytatta a tábornok -, bármi is történt a naprendszerben, ez nem lehet akadálya annak, hogy az Egyesült Királyság két tisztje és tíz katonája megünnepelje a király születésnapját.
- Nem lehet akadálya.
- Ha őfelsége, a király mindeddig nem vette föl velünk a kapcsolatot, ez nyilván azt jelenti, hogy még nem jött el az ideje.
- Nem jött el az ideje.
- Egy pohárával őfelsége egészségére!
- Őfelsége egészségére! - visszhangozta az őrnagy.

Ittak egy pohárral a születésnapját ünneplő király egészségére, aztán hívták Pim káplárt.

- Káplár! - mondta a tábornok. - Ma február 18-a van, ha a derék angol kalendárium szerint számolunk.

- Úgy van, tábornok úr!

- Ma van tehát a király őfelsége születésnapja.

Pim káplár haptákba vágta magát.

- Káplár! Huszonegy ágyúlövést őfelsége tiszteletére!

- Őfelsége tiszteletére!

- Aztán ügyeljen ám arra, nehogy az ágyúlövés elvigye valamelyik emberének a karját!

- Tábornok úr, amennyire lehetséges, ügyelek rá.

A helyőrség ágyúiból mindössze egy elöltöltős, huszonegy centiméteres ágyú maradt a szigeten, és noha az üdvlövéseket általában kisebb kaliberű ágyúval szokták leadni, a szükség most törvényt bontott.

Pim káplár magához szólította az embereit, és fölkészült a huszonegy ágyúlövés leadására.

Murphy tábornok és Oliphant őrnagy díszegyenruhában állt az ágyú mögé.

A tüzérségi kézikönyv szabályainak megfelelően megtöltötték az ágyút, és megkezdődtek az üdvlövések. A meghígult levegőrétegekben a lövések természetesen nem keltettek akkora robajt, mint a normális sűrűségű levegőben, elmaradt a fenséges morajlás, melyet máskor a levegő továbbított az ágyúlövések után, nem volt, ami visszhangozza a dörrenéseket, és a két tiszt bizony kicsit csalódott volt, hogy a királyi születésnapot nem ünnepelhetik a szokásos visszhangos ágyúdörgéssel.

Eldördült a huszadik lövés, az ágyúcsőbe mindeddig természetesen mindig csak puskaport tettek. Mikor a huszonegyedik lövéshez készülődtek, Murphy tábornok magához intette Pim káplárt:

- Most ágyúgolyót tegyenek a csőbe, káplár! Szeretném tudni, hogy a megváltozott viszonyok között meddig hord az ágyú.

- Érdekes kísérlet lesz - mondta az őrnagy. - Káplár, megértette, mi a teendője?

- Igenis, őrnagy uram!

A katonák máris hozták a kétszáz fontos ágyúgolyót, mely normális körülmények között kétmérföldnyire röpült a csőből. Messzelátóval megfigyelhetik majd, hogy hol esik le a csőből kiröpülő golyó, s megállapíthatják, hogy az ágyú milyen messzire hord az új körülmények között.

Az ágyút megtöltötték, a csövet negyvenkét fokos szögbe állították be, hogy a röppálya minél hosszabb legyen; s az őrnagy vezényszavára eldördült a lövés.

- Szent Györgyre! - kiáltott föl egyszerre a tábornok és az őrnagy, és mindkettőjük szája tátva maradt a nagy csodálkozásban.

A lövedék útját ugyanis képtelenek voltak végig szemmel követni, minthogy az ágyúgolyó most kevésbé volt alávetve a nehézkedési törvénynek. Hiába volt a messzelátó, nem pillanthatták meg, hogy hol zuhan a tengerbe, tehát nyilván a látóhatáron túl röpült.

- Három mérföldnél hosszabb röppálya! - álmélkodott a tábornok.

- Bizony, sokkal hosszabb! - mondta az őrnagy.

És mi ez? Az angol ágyú dördülésére mintha visszhang válaszolt volna. A tisztek és a katonák feszülten figyeltek. Három újabb lövést hallottak, mindig ugyanabból az irányból.

- Hajó! - mondta a tábornok. - És ha hajó, hát csak angol hajó lehet!

Fél órával később két árboc bukkant föl a látóhatáron.

- Anglia siet felénk! - mondta Murphy tábornok büszkén, mint akit az események igazoltak.

- Fölsírték ágyúnk hangját! - jegyezte meg Oliphant őrnagy.

- Persze jó volna, ha a mi ágyúnk golyója nem találta volna el ezt a hajót! - dünnyögte magában Pim káplár.

Fél órával később már magát a hajót is látták a látóhatáron. A hajó fölött feketén terjengő füstfelhő jelezte, hogy gőzhajóról van szó. Aztán már azt is látták, hogy egyenesen feléjük tart. Zászló is lengett a hajón, de egyelőre nem tudták megállapítani, milyen zászló.

Murphy tábornok és Oliphant őrnagy szüntelenül a hajót figyelték, főként a zászlót szerették volna már közelebbről látni.

Egyszerre csak mindketten leengedték a messzelátót, meghökkenten összenéztek, és a tábornok megszólalt:

- Orosz lobogó!

A közelgő hajón valóban Oroszország kék keresztes fehér lobogója lengett.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

*melyben a nemzetközi kapcsolatok feszültségéről
és egy földrajzi meglepetésről lesz szó*

A hajó gyorsan közeledett a sziget felé, és az angolok hamarosan meglátták az oldalára festett nevét is: *Dobryna*.

A sziget déli részén sziklafalaktól védett kis öböl volt, melyben négy halászcsonak is bajosan fért volna el, a *Dobryna* azonban alkalmas kikötőhelyre talált itt, biztonságosan horgonyozhat benne, ha az öblöt nem éri erősebb déli vagy nyugati szél. A *Dobryna* az öbölbe siklott hát, lehorgonyozott, majd vízre bocsátották a négyvezős csónakot, és a hajó utasai hamarosan kiszálltak a sziget partján.

Murphy tábornok és Oliphant őrnagy ünnepélyes és merev képpel fogadta a váratlan vendégeket.

Hector Servadac, a heves természetű francia szólalt meg elsőnek:

- Uraim, hála istennek, önök is megmenekültek a szerencsétlenségből, boldogok vagyunk, hogy kezet szoríthatunk önökkel!

Az angol tisztek meg se moccantak.

- És mondják, kérem - folytatta Hector Servadac - mit tudnak Franciaországról, Oroszországról, Angliáról, mit tudnak egész Európáról? Meddig terjedt a katasztrófa rombolása? Vajon tudtak-e összeköttetést létesíteni az anyaországgal? Vajon...

- Vajon kihez van szerencsém? - szakította félbe hűvösen Murphy tábornok.

- Önnek igaza van! Még be sem mutatkoztunk egymásnak! - mondta Servadac kapitány, s hangjában mintha némi türelmetlenség bujkált volna; majd Timasef grófhhoz fordult. Az orosz úr éppen olyan hűvös és tartózkodó képet vágott, mint a két angol. - Bemutatom önöknek Vaszilij Timasef grófot.

Ezután kölcsönös bemutatkozások, feszes tisztelgések következtek, s miután mindez annak rendje-módja szerint lezajlott, Murphy tábornok bevezette szobájába az újonnan érkezetteket. Ez a szoba voltaképpen nem volt más, mint sziklába vájt barlangszerűség, meglehetősen célszerűen, kényelmesen berendezve. Mind a négyen helyet foglaltak, és végre beszélgetni kezdtek. A beszélgetés nyelve természetesen francia volt, ezt a nyelvet az oroszok is, az angolok is ismerik; Servadac kapitány derék honfitársai pedig nem hajlandók megtanulni egyetlen idegen nyelvet sem.

Timasef gróf szólalt meg elsőnek:

- Uraim - mondotta -, nyilván önök is tudják, hogy a december 31-éről január 1-ére virradó éjszaka a világ egy nagy részét sújtó természeti katasztrófa következett be, melynek okát nem ismerjük, de következményeit nyilván önök is erősen megszenvedték.

A két angol tiszt egyszerre bólintott igent.

- Útitársam, Servadac kapitány - folytatta a gróf -, ugyancsak izgalmas kalandokon ment át. Mint vezérkari tiszt tartózkodott Algériában...

- Ami, ugye, francia gyarmat, ha jól emlékszem - jegyezte meg Oliphant őrnagy, és szemét félig lehunyta, mint aki unatkozik.

- Már nem is lehetne franciább! - vetette oda szárazon Servadac kapitány.
 - A kapitányt a Sélif torkolatvidékén érte a katasztrófa - folytatta Timasef gróf rendületlen nyugalommal. - Ott egy gyászos éjszakán az afrikai szárazföld egy része hirtelenében szigetté vált, a többi része pedig nyom nélkül eltűnt a föld színéről.
 - Igen? - Murphy tábornok mintha kicsit unta volna a beszámolót.
 - És ön, gróf úr, ön hol tartózkodott ezen a gyászos éjszakán? - kérdezte Oliphant őrnagy.
 - A tengeren voltam, uram, hajómmal éppen a tengeren voltam, és valóban csodának tekintem, hogy hajómmal együtt oda nem veszttem.
 - Megmenekülésének őszintén örülünk, gróf úr - mondta Murphy tábornok.
 - A véletlen az algériai partok felé sodort - folytatta Timasef gróf -, s az új szigethez érve, legnagyobb örömömre találkoztam Servadac kapitánnyal és hűséges emberével, Ben-Zuffal.
 - Ben... micsodával? - érdeklődött Oliphant őrnagy.
 - Zuf! - tört ki Hector Servadac, mintha visszafojtott türelmetlenségén könnyítve azt mondta volna, hogy uff.
 - Servadac kapitány hajómra szállt, mert mielőbb szeretne tudni, hogy voltaképpen mi történt. Kelet felé tartottunk, próbáltuk megkeresni azt, ami az algériai gyarmatból maradt. De nem találtunk semmit.
- Murphy tábornok kicsit elhúzta a száját, mintha azt akarta volna jelezni, hogy egy gyarmat, egy francia gyarmat nem lehet nagyon szilárd valami. Hector Servadac már-már felugrott, hogy megfeleljen neki, de aztán mégiscsak fékezte magát.
- Uraim - folytatta a gróf -, a szerencsétlenség szinte fölmérhetetlen. A Földközi-tenger általunk bejárt keleti részén nyomát sem találtuk a hajdani szárazföldeknek, nem láttuk, nem találtuk sem Algériát, sem Tuniszt, csak Karthágó közelében láttunk egy sziklakúpot, mely kilátszott a habokból. Itt van Franciaország királyának sírja...
 - IX. Lajosról van szó, ugyebár? - szólt közbe a tábornok.
 - Szent Lajos néven emlegeti őt a világ, uram! - vágott vissza Servadac kapitány, mire Murphy tábornok leereszkedően a kapitányra mosolygott.
- Timasef gróf ezután elmondta, hogy a *Dobryna* miként hajózott le egészen Gabès-ig, elmondta, hogy a Szaharai tenger eltűnt - ezt a két angol teljesen magától értetődőnek találta, hiszen francia kéz, francia szellem munkájáról volt szó -, elmondta azt is, hogy a tripoliszi part előtt egy furcsa anyagú új part keletkezett, ennek mentében hajóztak körülbelül Málta vonaláig.
- És ez az angol sziget - szólt közbe Servadac kapitány - városával, erődítményével, katonáival, tisztjeivel és kormányzójával együtt eltűnt, Algériával együtt elnyelte a föld!
- A két angol homloka egy pillanatra elfelhősödött, de aztán nyomban kétségbe vonták a francia tiszt szavait.
- Nehezen hihető, hogy a sziget mindenestől eltűnt volna - jegyezte meg Murphy tábornok.
 - Miért lenne nehezen elképzelhető? - kérdezte Servadac kapitány.
 - Mert Málta angol sziget, és mint ilyen...

- Eltűnt, mintha csak kínai lett volna! - vágott közbe Servadac kapitány.

- Esetleg tévedtek a helyszín megállapításakor!

- Nem, uraim - mondta Timasef gróf -, nem követtünk el tévedést, a tények előtt meg kell hajolnunk. Angliát vitathatatlanul nagy mértékben sújtotta a katasztrófa. Nemcsak hogy Málta szigete nincs többé, ráadásul keletkezett egy új szárazföld, mely úgyszólván hermetikusan zárja el a Földközi-tenger déli részét. Egyetlen pontján találtunk csak egy szűk átjárót; ha ez nincs, sohasem juthattunk volna el önökhöz, így tehát, sajnos, beigazolódott, hogy Málta eltűnt, továbbá hogy vajmi kevés maradhatott a Jón-tenger szigeteiből, melyek néhány évvel ezelőtt kerültek angol protektorátus alá.

- A magam részéről azt hiszem - tette hozzá kajánul Servadac kapitány -, hogy a főbiztos ölordsa, akinek ott volt a székhelye, aligha örvendezett ennek a kataklizmának.

- Ölordsa, a felettesünk? - álmélkodott Murphy tábornok, és mintha egy szót sem értett volna az egészből.

- Éppúgy nem örvendezett neki, mint ahogy önök sem örvendezhetnek Korfu eltűnése felett.

- Korfu? - csodálkozott Oliphant őrnagy. - Jól hallottam? A kapitány úr valóban Korfut mondott?

- Igen! Kor-fu! - ismételte meg Hector Servadac.

A két angol döbbenten bámult a francia tisztre; döbbenetük azonban még csak fokozódott, amikor Timasef gróf azt kérdezte, vajon kaptak-e mostanában hírt Angliából, akár angol hajó, akár kábel révén.

- Nem, gróf úr, hajó nem érkezett, a kábel pedig megszakadt - válaszolt Murphy tábornok.

- És olasz távíró segítségével sem léphettek összeköttetésbe a kontinenssel?

- Olasz távíró? Ön nyilván spanyol távírót akart mondani?

- Bánom is én, hogy olasz vagy spanyol, én csak azt szeretném tudni, uram, hogy kaptak-e hírt az anyaországból! - tört ki Hector Servadac.

- Nem kaptunk semmiféle hírt - mondta Murphy tábornok -, mi azonban nem nyugtalankodunk, ami késik, nem múlik...

- Ha ugyan még megvan az anyaország! - mondta nagy komolyan Servadac kapitány.

- Hogy érti ezt, kérem?

- Hát úgy, hogy nincs meg Anglia!

- Hogy nincs meg Anglia?!...

Murphy tábornok és Oliphant őrnagy fölpattant.

- Meggyőződésem - mondta Murphy tábornok -, hogy mielőtt Anglia eltűnnék, előbb Franciaország...

- Franciaország szilárdabb, mert a kontinensen terül el! - vágott közbe Servadac kapitány nekihevílten.

- Szilárdabb, mint Anglia?...

- Anglia elvégre csak egy sziget, még hozzá a szétesésre meglehetősen hajlamos sziget, és könnyen lehet, hogy máris megsemmisült!

Már-már komoly összetűzésre került a sor; a két angol megmakacsolta magát, Servadac kapitány meg ugyancsak elhatározta, hogy nem hátrál meg.

Timasef gróf le akarta csitítani az ellenfeleket, akiket a nemzeti büszkeség fűtött, de minden igyekezete hatástalannak bizonyult.

- Uraim - mondta hidegen Servadac kapitány -, úgy vélem, helyesebb volna, ha ezt a vitát kint a szabadban folytatnánk. Szíveskednének velem kifáradni?

Hector Servadac máris elhagyta a szobát, Timasef gróf és a két angol pedig sietett utána. Mindnyájan a sziget felső részében elterülő kis lapályra mentek, mely a kapitány szerint semleges terület volt.

- Uraim! - fordult a kapitány a két angolhoz. - Algéria elvesztésével bármennyire is elszegényedett Franciaország, még mindig tud válaszolni a provokációra, bárhonnan érje is! Én, a francia tiszt, ezen a kis szigeten ugyanolyan jogon képviselem Franciaországot, mint önök Angliát!

- Úgy van! - mondta Murphy tábornok.

- És nem tűröm...

- Én sem tűröm! - szólt közbe Oliphant őrnagy.

- És mivelhogy itt semleges területen vagyunk...

- Semleges területen?! - kiáltott föl Murphy tábornok. - Ön itt angol földön áll, uram!

- Angol földön?

- Igen, angol földön, mely felett angol zászló lobog! - és a tábornok a sziget csúcsán lengő lobogóra mutatott.

- Eh! - rántott vállat Servadac kapitány. - Azért, mert önök úgy tartották jónak, hogy a katasztrófa után kitűzzék ezt a lobogót...

- A katasztrófa előtt is itt lengett!

- Protektorátusi zászló ez, és nem a birtoklás jele!

- Micsoda protektorátusról beszél? - tört ki a két angoltól a harag.

- Uraim - mondta Hector Servadac, és türelmetlenül dobantott -, mindössze e szigetcske maradt meg abból a köztársaságból, mely felett Anglia csak protektorátust gyakorolt!

- Nem értem, micsoda köztársaságról beszél! - emelte fel hangját Murphy tábornok, és már a szemei is kidagadtak.

- És még ez a protektorátusi jog is erősen vitatható, hiszen tízszer is elvesztették a jogot, hogy protektorátust gyakoroljanak a jóni szigeteken!

- A jóni szigeteken?! - álmélkodott Oliphant őrnagy.

- És itt. Korfuban...

- Korfuban?

A két angol szemmel láthatóan úgy megdöbben, hogy Timasef gróf, aki mindedig hallgatott, bár eltökélte, hogy Servadac kapitány mellé áll, most jónak látta beleavatkozni a vitába; már éppen szólni akart Murphy tábornoknak, mikor a tábornok az előbbinél sokkal nyugodtabb hangon Servadac kapitányhoz fordult.

- Uram - mondotta -, nem hagyhatom meg tovább tévedésében, melynek okát még csak nem is sejtem. Ön most angol földön áll, és ez a föld a hódítás és a birtoklás jogán 1704-től kezdve angol, s Anglia jogát az utrechti szerződés is megerősít? Igaz ugyan, hogy Franciaország és Spanyolország több ízben vitatta e szigethez való jogunkat, de, mint ön is tudja, eredménytelenül. Ön tehát most éppúgy angol földön áll, mintha Londonban volna a Trafalgar téren.

- Hát nem Korfuban vagyunk, nem a Jón-szigetek fővárosában? - kérdezte Timasef gróf, hangjában mérhetetlen meglepetéssel.

- Nem, uram, nem! Önök Gibraltárban vannak!

Gibraltár! Timasef gróf és a francia tiszt összerendezte, mintha puskát sütöttek volna el a fülük mellett. Azt képzeltek, hogy a Földközi-tenger keleti szélén, Korfuban vannak, pedig Gibraltárban voltak, a Földközi-tenger nyugati végén, holott a *Dobryna* egyszer sem fordult vissza kutatóútja során.

Új ténnyel álltak hát szemben, s ennek az új ténynek az elképzelhető következményeit kellett most fontolóra venniük. Timasef gróf éppen mondani akart valamit, mikor kiáltozás zajára lett figyelmes, s megfordulva azt látta, hogy a *Dobryna* matrózai és az angol katonák harcra készen állnak egymással szemben.

Hogy mi volt az összetűzés oka, azt hamarosan megtudták.

Panovka matróz és Pim káplár szólalkozott össze elsőnek, mert az angolok által kilőtt ágyúgolyó, miután összetörte a *Dobryna* egyik korlátját, összetörte Panovka pipáját is, és ugyanakkor elvitt egy darabkát az orrából, mely talán túl hosszú volt ahhoz képest, hogy orosz ember arcán díszeljen.

Tehát nemcsak a tisztek, az orosz meg az angol legénység is képtelen volt szót érteni. Hector Servadac természetesen az orosz matróz mellé állt, mire Oliphant őrnagy megjegyezte, hogy mindennek az orosz matróz az oka, Anglia elvégre mégsem felelhet minden kilőtt ágyúgolyóért, különben is miért állt az orosz ott, ahol állt, és ha pisze lett volna, hát most nem kellene bánkódnia az orráért és így tovább.

Timasef gróf, noha ugyancsak nyugodt természetű volt, erre már mégis fölháborodott, s miután büszke hangon néhány szót szólt az angol tisztekhez, megparancsolta, hogy a *Dobryna* legénysége azonnal szálljon hajóra.

- Mi még látjuk egymást, uraim! - mondta Hector Servadac a két angol tisztnek.

- Amikor óhajtja - válaszolt hűvösen az őrnagy.

Tekintettel arra, hogy Gibraltárt találták ott, ahol Korfunak kellett volna lennie, Timasef gróf és Servadac kapitány már csak egyet kívánt: azt, hogy mielőbb visszatérhessen Oroszországba, illetőleg Franciaországba.

A *Dobryna* nyomban fölhúzta vitorláit, és két óra múlva már mit sem láttak abból, ami Gibraltárból maradt.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

melyben vitatkozás közben fedeznek fel egy igazságot

A hajózás első óráiban az új és oly váratlan tényről vitáztak, melyet az angol tisztek fedtek föl előttük. Ha az új helyzetet vizsgálgatva nem is fogják megismerni a teljes igazságot, Timasef gróf, Servadac kapitány és Prokop hadnagy mégis abban bizakodott, hogy ily módon jobban behatolhatnak furcsa helyzetük titkaiba.

Mert valójában mi is az, amit bizonyosan tudnak? Csak annyi, hogy a *Dobryna*, miután elindult a Gurbi-szigetről, vagyis a nyugati hosszúság 1. fokáról, az új partvonalon állt meg, vagyis a 13. keleti hosszúsági foknál, összesen tehát tizenöt foknyi utat tett meg. Ha ehhez még hozzászámítjuk az új partfal nyílásán át megtett mintegy háromfoknyi, majd az átjárón túl tett négyfoknyi utat, s végül ha még figyelembe vesszük a gibraltári szorost a Gurbi-szigettől elválasztó hétfoknyi távolságot, úgy világos, hogy ez az összesen huszonkilenc foknyi út visszaviszi őket kiindulási pontjukhoz, a Gurbi-sziget partjához. Fokonként nyolcvan kilométeres távolságot véve alapul, ez azt jelenti, hogy összesen 2320 kilométeres úttal körbejárhatják a Földet!

Minthogy a *Dobryna* utasai Gibraltárt találták Korfu és a Jón-tenger szigetei helyén, ez azt jelenti, hogy a földgolyó háromszázharmincegy foknyi része mindenestül eltűnt. A katasztrófa előtt Máltából Gibraltárba keleti irányban menet, át kellett volna kelniük a Földközi-tenger keleti részének jó felén, a Szezi-csatornán, a Vörös-tengeren, az Indiai-óceánon, a Csendes-óceánon és az Atlanti-óceánon. E roppant hosszú út helyett a *Dobryna* áthajózott egy hatvan kilométer hosszúságú szoroson, és máris nyolcvan mérföldnyire közelítette meg Gibraltárt.

Prokop hadnagy megközelítő pontosságú számításai alkalmasak voltak arra, hogy egész sor következtetést vonjanak le belőlük.

- Ezek szerint - jegyezte meg Servadac kapitány -, minthogy a *Dobryna* kiindulási pontjára tért vissza anélkül, hogy irányt változtatott volna, s eközben mindössze 2320 kilométeres utat tett meg, azt kell mondanunk, hogy a Föld kerülete nem több, mint 2320 kilométer.

- Úgy van - mondta Prokop hadnagy -, úgy van, és a Föld átmérője mindössze 740 kilométer, vagyis tizenhatod része annak, ami a katasztrófa előtt volt, mikor a Föld átmérője 12 792 kilométert tett ki. Vitathatatlan tehát, hogy körbejártuk a világot, vagyis azt, ami a világból megmaradt.

- Ez egyszersmind megmagyaráz sok furcsa jelenséget, melyet eddig megfigyeltünk - tette hozzá Timasef gróf. - Világos, hogy a megkisebbedett földgömbön mérsékeltebben érvényesül a nehézkedési erő, sőt még azt is értem, hogy tengely körüli forgása úgy meggyorsult, hogy két napkelte között mindössze tizenkét óra telik el. Ami pedig a Föld új pályáját illeti...

Timasef gróf elhallgatott, nem tudta megmagyarázni, miként és miért tért át a földgolyó új pályára.

- Nos? - sürgette Servadac kapitány. - Mi van ezzel az új pályával?

- Te, Prokop fiam, te mit gondolsz felőle? - fordult a gróf Prokop hadnagyhoz.

- Bátyuskám - hangzott a válasz -, szerintem csak egy, egyetlenegy magyarázata van annak, hogy a földgolyó új pályán mozog!

- És ez a magyarázat? - türelmetlenkedett a kapitány.

- Ez a magyarázat így hangzik: a Föld egy darabja leszakadt, magával vitte az őt környező levegőt is, s a Földnek ez a leszakadt darabja kering a naprendszerben egy olyan pályán, mely nem azonos a Föld pályájával.

Timasef gróf, Servadac kapitány és Prokop hadnagy jó ideig hallgatott. Szorongva latolgatták e nagyon is valószínű magyarázat elképzelhető következményeit. Ha valóban leszakadt a földgolyó egy része, vajon mi sorsra jut? Vajon meddig fog vonzásközpontja körül forogni? Vajon üstököshöz hasonlóan, nem indul-e majd el a világűrben, hogy aztán minden hő és minden fény forrásába zuhanjon? És végül van-e némi remény arra, hogy forgása közben egyszer a Föld pályáját érinti, s a leszakadt rész ismét összeforr a földgolyóval?

Servadac kapitány szólalt meg elsőnek:

- Ezer beduinra mondom, az ön magyarázata, Prokop hadnagy, erősen valószínűnek tűnik, sok mindent megérték belőle, csak éppen képtelen vagyok elfogadni ezt a magyarázatot! Különben nem is mindenben helytálló!

- És miben nem az? - kérdezte Prokop hadnagy.

- Értsük meg egymást! - kezdte magyarázni Servadac kapitány. - Ön, ugye, azt hiszi, hogy a földgolyó egy leszakadt darabja ez az égitest, amelyen most vagyunk, s ez a Földből kiszakadt égitest magával hozta a Földközi-tenger medencéjének egy jelentős darabját, s azzal együtt kering a naprendszerben?

- Úgy van, ezt hiszem.

- Nos, hadnagy úr, akkor miként magyarázza, hogy ezen a furcsa, új égitesten olyan furcsák a partok, és semmiképpen sem tudjuk megállapítani, miből van például az a különös sima partfal, melynek a nyílásán átkeltünk? Ha ez az új égitest a Földből szakadt volna ki, felszíni alakulata, ásványai, kőzetei azonosak volnának a Földével.

Servadac kapitány szavai meggondolást érdemlők voltak. Mert valóban elképzelhető volt ugyan, hogy a földgolyó egy része leszakadván, magával vitte az atmoszféra egy részét, továbbá a Földközi-tenger medencéjének jelentős darabját; elképzelhető volt az is, hogy az így létesült égitest tengely körüli forgása és a naprendszerben leírt pályája eltér a Föld forgásától és Nap körüli mozgásától, de vajon hova lettek a Földközi-tenger termékeny, szép déli, nyugati és keleti partjai, hogyan került a víz partjára ez a meredek fal, melyről nem tudni, milyen anyagból van, s melyen még csak nyoma sincs a növényi életnek?

Prokop hadnagy nem tudott mit felelni erre az ellenvetésre, mindössze annyit mondott, hogy a jövő nyilván sok olyan választ tartogat számukra, amit most még elképzelni sem tudnak. Ő mindenesetre kitart eredeti elképzelése mellett, mely olyan sok mindenre ad magyarázatot. A kataklizmát kiváltó okról egyelőre még csak sejtelve sincs. Vajon elképzelhető, hogy a centripetális és centrifugális erők hirtelen megnövekedése leszakította és a világűrbe hajította a földgolyó egy részét? Ez mégiscsak valószínűtlen!

- Végül is - mondta Servadac kapitány a vitát mintegy lezárva - mit bánom én, ha új égitesten keringek a naprendszerben, nekem csak az a fontos, hogy velem együtt keringjen Franciaország is!

- És természetesen Oroszország! - tette hozzá Timasef gróf.

- Igen, persze, Oroszország is! - vágta rá gyorsan Servadac kapitány, jogosnak érezvén a gróf óhaját.

Viszont, ha valóban a Föld egy darabja kering az új pályán, és ha ez a földdarab gömb formájú - márpedig kis méretei erre mutatnak -, vajon nem félő-e, hogy Franciaország egy része és főként Oroszország egy egészen komoly része a régi földgolyón maradt? Ugyanaz vonatkozhat Angliára is, és ezt a feltevést valószínűsíteni látszik az a tény, hogy Gibraltár és az Egyesült Királyság között hat hét óta nem sikerült összeköttetést létesíteni sem a tengeren, sem a szárazföldön át. Ha a Gurbi-sziget az új földgolyó egyenlítőjének vonalában fekszik és a nappalok és éjszakák állandó egyenlő volta ezt bizonyítja -, úgy az északi és a déli sarok egyenlő távolságra van attól az ezerszázhatvan kilométeres félkörtől, amit a *Dobryna* bejárt. Ez azt jelenti, hogy a Gurbi-szigettől mintegy ötszáznyolcvan kilométernyire van az északi sarok, s ugyanannyira a déli sarok. Mikor ezeket az adatokat térképre rajzolták, látniuk kellett, hogy az új földgömb északi sarka körülbelül Provence partvidéke lehet, a déli sarok pedig a hajdani 29. szélességi fok magasságában az afrikai sivatagban.

Az új térkép elkészülte után ismét vitatkozni kezdtek azon, vajon lehetséges-e, hogy egy tömbben ekkora földdarab szakadt ki a földgolyóból. A vitát természetesen még mindig nem tudták eldönteni, végleges feleletet csak a jövő adhat, ám úgy tűnt, hogy Prokop-hadnagy okfejtése mégiscsak közel jár a valósághoz.

A *Dobryna* pompás időben, jó széllel vitorlázott, hamarosan átkelt a Földközi-tenger két részét összekötő keskeny szoroson, majd továbbhaladt észak felé.

Északot mondtak és nem keletet, mert a spanyol part teljesen eltűnt, legalábbis az a része, mely hajdan Gibraltár és Alicante között volt. Eltűnt a helyéről Malaga, Almería, a Gata-fok, a Palos-fok és Karthagéna is. Tenger borította a spanyol félszigetnek ezt a részét, és a *Dobryna* felment egészen Sevilla vonaláig, hogy partot érjen; ám nem jutott el az Andalus partokra, pontosan olyan fal állta az útját, mint amilyent Málta fölött láttak.

A partfal azonban itt nem volt egyenes, derékszöget alkotott, melynek csúcsában Madridnak kellett volna állnia. A fal ezután dél felé húzódva nyúlt be a hajdani tengermedencébe, mintha a Baleárok felé nyúlna egy fenyegető karom.

A hajósok ekkor letértek az eddigi útvonalról, hogy a nagy szigetcsoport nyomait keressék, s e keresés közben egészen váratlan felfedezést tettek.

Február 21-én történt. Reggel nyolc óra volt, mikor a hajó orrában álló matróz fölkiáltott:

- Palack úszik a tengeren!

A palackban esetleg az új világrendre vonatkozó fontos üzenet rejlik!

A matróz kiáltására valamennyien a hajó orrába rohantak. A palackot hamarosan kifogták, és a hajóra húzták.

Nem palack volt, hanem egy olyan bőrtok, amelyben a közepes nagyságú messzelátót szokták tartani. A födelét pecsétviaszal rögzítették a tokhoz, és ha még nem régóta úszik a tengervízben, belül minden bizonnyal száraz maradt.

Prokop hadnagy a gróf és a kapitány társaságában alaposan szemügyre vette a tokot, de nem talált rajta gyártási jelzést. A fedelet a tokhoz rögzítő viasz érintetlen volt, világosan látszott rajta a pecsétnyomó helye és két kezdőbetű: P. R.

A pecsétet feltörték, s a hadnagy épségben maradt papirost húzott ki a tokból. Négyyszögletű papírlap volt, melyet nyilván egy noteszből szakítottak ki, a lapon nagybetűs, balra dőlő írással a következők álltak:

„Gallia???

Ab sole, febr. 15. táv.: 59 000 000 mf.!

Megtett út jan.-febr.: 82 000 000 mf.!

Va bene! All right! Pompás!!!”

- Mit akar ez jelenteni? - töprengett Timasef gróf a papírlapot forgatva.

- El sem tudom képzelni - mondta Servadac kapitány -, annyi azonban bizonyos, hogy aki ezeket a sorokat írta, február 15-én még életben volt!

- Ez nyilvánvaló! - biccentett a gróf.

A papiros nem volt aláírva, azt sem lehetett megállapítani, hol írták; latin, olasz, angol és francia szavak szerepeltek rajta - mindenesetre ez utóbbiak voltak többségben.

- Ennek pedig fele sem tréfa - mondta Servadac kapitány. - A papiros a világ új rendjére vonatkozik, melynek következményeit magunk is érezzük! A börtök nyilván egy tudós birtokában volt, s ez a tudós egy hajón írta...

- Nem, kapitány úr, ezt nem hiszem - jegyezte meg Prokop hadnagy. - Ha ez a tudós hajón tartózkodott volna, úgy üzenetét inkább palackba rejtette volna, melyben a papiros jobban védve van a víztől. Én inkább úgy gondolom, hogy a tudós egyedül maradt valahol a partvidék egy olyan pontján, melyet a katasztrófa megkímélt, és mikor megfigyeléseinek eredményeit ismertetni akarta, ezt a börtököt használta fel, mely az adott körülmények között talán kevésbé volt becses, mint egy palack.

- Végül is mindegy - mondta Timasef gróf. - Pillanatnyilag nem az a fontos, hogy ki írta ezt a dokumentumot, hanem az, hogy megértsük, mit is akar jelenteni. Nézzük csak előlről. Mit akar jelenteni az a szó, hogy Gallia?

- Nem tudok egyetlen bolygóról sem, mely ezt a nevet viselné - válaszolt Servadac kapitány.

- Kapitány úr, mielőtt továbbmennénk, engedjen meg egy kérdést! - szólt Prokop hadnagy.

- Tessék!

- Nem gondolja, hogy ez a dokumentum is azt a feltevésünket látszik bizonyítani, mely szerint a földgolyó egy része kiszakadván, a világűrbe röpült?

- Igen... talán... - válaszolt Hector Servadac.

- És ez esetben a mi tudósunk a Gallia nevet adta volna az új földgolyónak? - tette föl a kérdést Timasef gróf.

- Ez bizony elképzelhető - mondta Servadac kapitány. - A tudós nem tudhatta, kinek a kezébe kerül a dokumentum, több nyelv szavait használta, hogy biztosabban megértethesse magát.

- Tegyük fel, hogy a világűrben keringő új égitest neve Gallia - töprengett tovább Timasef gróf.

- „Ab sole távolság február 15-én 59 millió mérföld.”

- Valóban, ilyen távolságra volt a Gallia a Naptól akkor, amikor átvágta a Mars pályáját! - mondta Prokop hadnagy.

- Úgy van! Az írás egyik pontja tehát megegyezik a mi megfigyeléseinkkel - állapította meg Timasef gróf, majd tovább olvasta a papirost: - „Januártól februárig megtett út 82 millió mérföld.”

- Nyilván arról az útról van szó, melyet a Gallia tett meg a pályáján - mondta Servadac kapitány.

- Úgy van - bólintott Prokop hadnagy -, és a Kepler-törvények értelmében a Gallia sebessége, vagyis az azonos idő alatt megtett út fokozatosan csökkent. És éppen január 15-e körül éreztük a legnagyobb hőséget. Valószínű tehát, hogy a Gallia ekkor volt a legközelebb a Naphoz, és forgási sebessége hétszerese volt a Föld forgási sebességének.

- Ezt mind értem - mondta Servadac kapitány -, de azt még mindig nem tudjuk, hogy a Gallia mennyire fog eltávolodni a Naptól, sem azt, hogy mit várhatunk a jövőtől.

- Igaza van, kapitány uram - folytatta a hadnagy -, ám ha megfigyeléseinket szorgosan folytatjuk, előbb-utóbb nyilván meg tudjuk állapítani, hogy a Gallia pályája milyen vonalat ír le a világűrben.

- Úgy van! - helyeselt Timasef gróf. - Ha a Gallia égitest, úgy reá is vonatkoznak azok a gravitációs törvények, melyek a bolygók járását igazgatják. Amint a Gallia kiszakadt a földgolyóból, máris valami nehézkedési erő irányította útját, mely véglegesen megszabta pályáját.

- Hacsak ezt a pályát nem változtatja meg valami más csillagzat vonzereje, hiszen a Gallia a naprendszer más csillagzataihoz képest roppant kicsi, és így könnyen a többi bolygók befolyása alá kerülhet - jegyezte meg Prokop hadnagy.

- Annyi bizonyos, hogy a Gallia keringése közben összetalálkozhat olyan bolygókkal, melyek letéríthetik eddigi útjáról! - mondta Servadac kapitány. - De uraim, mi úgy beszélünk, mintha legalábbis biztosak lennénk abban, hogy a Gallia lakói vagyunk, holott az is elképzelhető, hogy ez a Gallia, melyről az írás beszél, egy újonnan fölfedezett kis bolygó.

- Nem, ez nem lehetséges! Ezek a kis méretű bolygók ugyanis a Mars és a Jupiter pályája között levő térségben mozognak, vagyis sohasem kerülnek olyan közel a Naphoz, mint amilyen közel a Gallia került - magyarázta fejét rázva Prokop hadnagy.

- Sajnos, nincsenek műszereink ahhoz, hogy csillagászati megfigyeléseket végezhessünk, s ezek alapján kiszámíthassuk, hogy mihez tartunk magunkat a Galliát illetően - kapcsolódott a beszélgetésbe Timasef gróf.

- Előbb-utóbb úgyis mindent megtudunk! - mondta Servadac kapitány.

- Ami meg az írás utolsó szavait illeti - folytatta a gróf -, hogy „*Va bene! All right! Pompás!!!*” - nem jelentenek semmi mást...

- Mint azt, hogy aki ezeket a szavakat írta, egyszerűen el van ragadtatva a dolgok új rendjétől, úgy véli, hogy minden a lehető legjobban van ebben a lehető legképtelenebb világban! - szögezte le Hector Servadac.

TIZENHATODIK FEJEZET

*melyben azt látjuk, hogy Servadac kapitány a kezében
tartja mindazt, ami egy kontinensből megmaradt*

A *Dobryna*, miután megkerülte azt a hatalmas földnyelvet, mely elzárta az észak felé vezető utat, abba az irányba indult, amerre a Creus-foknak kellett volna lennie.

A hajó utasai úgyszólván éjjel-nappal a bekövetkezett furcsa változásokról beszélgettek. A Gallia szó olyan gyakran ismétlődött e beszélgetések során, hogy végül anélkül, hogy észrevették volna, már mint földrajzi nevet emlegették, vagyis mint annak az égitestnek a nevét, melynek hátán most a naprendszerben keringenek.

A viták és megbeszélések közben azonban egy percre sem feledkeztek meg arról, hogy lehetőleg mindent megfigyeljenek, s amennyire csak lehetséges, földerítsék a Földközi-tengernek ezt a partját.

Ezért a hajó mindig partközelségben maradt, hogy megismerjék annak a tengernek a partvidékét, mely valószínűleg a Gallia egyetlen tengere.

A Creus-fokot természetesen hiába keresték; a furcsa partfal északkeleti irányban hajolva foglalta el a hajdani Creus-fok helyét.

Itt kezdődött volna a francia határ, és elképzelhetjük, mit érzett Servadac kapitány, mikor tisztába jött azzal, hogy nem pillanthatja meg hazája földjét, mert áthatolhatatlan fal zárja el előle. Ahol Franciaország szépséges déli partjainak kellett volna kirajzolódnia, ott most meredek, százlábnyinál is magasabb fal húzódott, mely éppen olyan sivár, éppen olyan áthághatatlan, éppen olyan „új” volt, mint az a partfal, melyet a Földközi-tenger másik végénél láttak.

A *Dobryna* a fal közvetlen közelében haladt tovább, de utasai mit sem láttak a Béarn-fokból, eltűnt a Tech és a Téf torkolata, eltűnt Narbonne festői vidéke, eltűnt Martigues! Marseille megsemmisült! Mintha csak egy talpalatnyi sem maradt volna abból az európai szárazföldből, mely hajdan a Franciaország nevet viselte.

Hector Servadac, noha felkészült a legrosszabbra, mikor szembe kellett néznie a valósággal, úgy érezte, megszakad a szíve. Nyomait sem látta az ismert, szép partoknak. Néhányszor, mikor a fal észak felé hajolt, azt remélte, hogy mögötte majd csak viszontlátja a francia föld egy darabját, melyet megkímélt a katasztrófa; de hiába reménykedett, Provence csodálatos partjai eltűntek. Hector Servadac már attól félt, hogy a Gurbi-szigeten kívül nincs más francia föld ezen az új világon.

- Így hát a Gallia vége mégsem az a könyörtelen partfal! Még nem értünk el az északi sarkára! Vajon mi lehet e fal mögött? Ezt kellene megtudnunk! Mert hátha mégsem szakadtunk el a földgolyótól, hátha csak új pályán kering a Föld..., s akkor ezen az új pályán velünk együtt kering Franciaország, Oroszország és egész Európa! Hátha mégis kikötőhelyre lelünk valahol! Valahogy csak át kellene kerülnünk ezen a gyalázatos falon, hogy lássuk, mit rejt előlünk! Kössünk ki az istenért, kössünk már ki! - mondogatta Hector Servadac.

A *Dobryna* azonban - noha állandóan partközelségben haladt - sehol sem lelt öbölre vagy parti zátonyra, melyen utasai megvethették volna a lábukat. A partfal meredeken nyúlt két-háromszáz lábnyi magasságba, s orma mindenütt stalaktit képződményekre emlékeztető tükkel, kúpokkal, ékekkel volt teli. A Földközi-tengernek ez az újonnan létesült partja, ez a mindenütt egyforma kerete nyilván ugyanabból az öntőműhelyből került ki.

A *Dobryna* teljes gőzzel haladt kelet felé. Az idő változatlanul derűs maradt, de meglepően hidegre fordult. A Nap sápadt sugarai bizonytalan világossággal árasztották el a Földet, de éjszaka rendkívül fényesen ragyogtak a csillagok, egyik-másik azonban mintha nagyon messze került volna: így a Vénusz, a Mars és az az ismeretlen csillag is, mely napkelte és napnyugta előtt fénylett föl. A Jupiterhez és a Szaturnuszhoz viszont közelebb került a Gallia, és Prokop hadnagy megmutatta a hajó többi utasának, hogy hol van a szabad szemmel is látható Uránusz, amit pedig ezelőtt csak teleszkóppal lehetett megpillantani. A Gallia tehát most vonzásközpontjától távolodva forgott a naprendszerben.

Miután bejárták az a vonalat, ahol hajdan Var megye partszegélye volt, miután hiába keresték a Hyèresi-szigeteket, Saint Tropezt, a Lérin-szigeteket, a Cannes-i öblöt, a Jouan-öblöt, február 21-én a *Dobryna* az Antibesi-fok vonalába ért.

És itt legnagyobb örömeikre azt látták, hogy a meredek partfalat szűk nyílás hasítja ketté tövétől az ormáig. A nyílás előtt keskeny homokpart volt, melyen csónakjuk könnyen kiköthet.

- Végre partra szállhatunk! - kiáltott föl Servadac kapitány, aki már alig bírt uralkodni magán.

Timasef gróf és Prokop hadnagy, ha nem is mutatta, éppen olyan türelmetlen volt, akárcsak Servadac kapitány. Ha partra szállnak, és a fal nyílásán - mely mintha vízmosás lett volna - föl tudnak kapaszkodni, talán sikerül megmászniuk magát a falat is, és ormáról talán megpillanthatják, ha nem is Franciaországot, de legalább azt, amit a fal takar előlük.

Reggel hét órakor a gróf, a kapitány és a hadnagy kiszállt a homokparton.

Nyomban a régi part maradványaira bukkantak: sárgás színű mészköveket láttak, a Provence-i part majdnem mindenütt ilyenekkel volt tele. Csakhogy a keskeny homokpart - nyilván a régi földgolyó maradványa - alig néhány méternyi volt; a felfedezők nem keresgéltek itt sokáig, máris a nyílás felé kapaszkodtak, melyről hamarosan kiderült, hogy nem vízmosás. A hasadék falai is olyan fémesen csillogtak, mint maga a meredek partfal, melynek anyaga olyan furcsán újnak látszott. Jól képzett geológus talán meg tudta volna állapítani, hogy miféle kőzetről van szó, ám a három felfedező nem sokat értett a geológiához.

A szakadékban nem volt ugyan nyoma sem a nedvességnek, feltehető azonban, hogy ha az időjárási viszonyok jelentősen megváltoznak, roppant víztömegek levezetőjéül szolgálhat. Jobbról is, balról is hófoltok fehérlettek a szakadék oldalán, s ahogy a kutatók följebb kerültek, egyre nagyobb, egyre vastagabb hófoltokat láttak. A fal ormát s a falon túl elterülő vidéket talán vastag jégpáncél borítja már.

- Voltaképpen most látjuk először édesvíz jelét a Gallián - mondta Timasef gróf a hófoltokra mutatva.

- Úgy van - bólintott Prokop hadnagy -, és nagyobb magasságban már nyilván jégtáblákat is találunk az egyre növekvő hidegben. Mert ne felejtsük el, hogy ha a Gallia gömb formájú, úgy most közel járunk a sarkvidékhez, ahova a Nap csak nagyon rézsútos sugarait bocsátja. És mikor a Gallia nagyobb távolságra kerül a Naptól, itt valószínűleg nagyon kegyetlen a hideg.

- Vajon nem félő, hogy a Gallián, mikor legtávolabbra kerül a Naptól, olyan hideg lesz, hogy elpusztul rajta az élet? - kérdezte Servadac kapitány.

- Nem, kapitány uram, itt sem lehet nagyobb hideg, mint amekkora a világűrben uralkodik, vagyis azokban a rétegekben, melyekben semmi levegő sincs. Fourier, a híres francia fizikus elmélete szerint ezekben a rétegekben mínusz hatvan fok a hőmérséklet.

- Mínusz hatvan fok! De hiszen ez elviselhetetlen hidegnek számítana még Oroszországban is! - mondta Timasef gróf.

- Az angol sarkkutatók is kibírták az ilyen hideget, és ha jól emlékszem, a sarkkutatók közül Parry mért a Melville-szigeten mínusz ötvenhat fokot.

A felfedezők megálltak, hogy kissé kifűjják magukat, mert ahogy magasabbra kerültek, a híguló levegőben egyre nehezebben lélegeztek. Ezenfelül, noha még csak hat-hétszáz yardnyi magasságba kapaszkodtak föl, máris érezték, hogy egyre hidegebb van. A szakadék oldala azonban lépcsőzetesen emelkedett, s így másfél órával azután, hogy elindultak a homokpartról, a partfal ormára értek.

A fal ormáról elláthattak délnek a tenger felé, észak felé pedig látták a falon túl elterülő tájat.

Servadac kapitány döbbenetében fölkiáltott.

A falon túl nem látta Franciaországot! Sziklák sziklák után, ameddig csak ellátott a szem, s e hóval és jéggel borított kusza sziklák mind egyformák voltak, alakjuk is, anyaguk is azonos! Mintha az egész Gallia ebből az egyetlen ismeretlen ásványi képződményből állna, mely mindig egyforma alakban jelenik meg, hiszen a tengert elzáró fal ormán a nyíl, dárda és kúp alakú képződményeket nyilván a tengervíz alakította a kataklizma pillanatában.

A Gallia e sarki vidékén mindenesetre nyomát sem látták az európai földnek, melyet az új, előttük ismeretlen anyag helyettesített. Eltűntek Provence dimbes-dombos tájai, narancskertjei és citromkertjei, melyeknek vöröslő földje alatt száraz körétegek képezték az aljtalajt; eltűntek az olajligetek, a mimóزابokrok, a pálmák és az eukaliptuszok, az óriási muskátlibokrok; eltűntek a part vöröslő sziklái, s mögülük eltűntek a sötétzöld fenyőkkel borított hegyek.

Nyoma sem volt itt a növényi életnek, még a zuzmó sem maradhatott volna meg ezen a furcsa talajon; nyoma sem volt állatvilágnak, a sarkvidék madarai itt csöppnyi élelemre sem lelhetek volna.

Sivár ásványbirodalom tárult a szemük elé.

Servadac kapitány a fájdalomtól szinte bénultan állt a fal ormán, könnyes szemmel nézte az előtte elterülő iszonyatos tájat. Képtelen volt elhinni, hogy Franciaország nincs többé.

- Nem! Nem! Ez képtelenség! - kiáltotta. - Tévedhettünk a mérések közben, nem azon a szélességi fokon vagyunk, ahol Franciaország déli megyéinek kell elterülnie! Távolság van az a táj, melyet mi keresünk! Fal emelkedett ki a habokból, jó, ezt elhiszem, mert látom, de e falon túl, valahol meg kell találunk az európai tájakat! Menjünk tovább, gróf, menjünk tovább! Vágjunk át ezen a jéggel borított szakaszon, és kutassunk tovább, kutassunk lankadatlanul!

Hector Servadac, miközben így beszélt, lázasan elindult, hogy valami járható ösvényt keressen, s vagy hús lépéssel került odébb, mikor hirtelen megállt.

A lába a hó alatt megbúvó kőbe botlott. A kő formája és színe arra mutatott, hogy nem az új képződményből való. Servadac kapitány fölemelte a követ. Sárga márványdarab volt, rajta vésett betűk, világosan ki lehetett olvasni: *Vil*

- Villa! - kiáltott föl Servadac kapitány, s a kezéből kihullott márványkő ezer darabra tört a szakadékban.

Vajon mi maradt ebből a nyilván szép és derűs villából, mely valamikor itt az Antibesi-fok végében állt, a világ legszebb pontján, a Jouan- és a nizzai-öböl között, ahol az Antibesi-fok mint zöld lombú ág nyúlt, be a kék tengerbe, s partjain fehér villákban boldog emberek laktak? Vajon mi maradt ebből a sok szépségből? Még csak ez a darab márvány sem, még ez is szilánkokra tört a szakadékban!

Servadac kapitány most már nem reménykedhetett abban, hogy az Antibesi-fokot megkímélte az iszonyatos katasztrófa. Lehorgasztott fejjel, gondolataiba merülve állt.

Timasef gróf hangjára rezzent föl:

- Kapitány úr, ismeri ön a Hope család jelmondatát?

- Nem, gróf úr, nem ismerem.

- Így hangzik: *Orbe fracto, spes illaesa!* (Ha összetörik is a világ, sérthetetlen marad a remény!)

- Dante reménytelen szavainak az ellenkezője!

- Úgy van, kapitány úr, és ezután ez legyen a mi jeligénk is!

TIZENHETEDIK FEJEZET

melynek nyugodtan adhatnánk ezt a címet: Ugyanattól ugyanazoknak

A *Dobryna* utasai most már látták, az lesz a legokosabb, ha visszatérnek a Gurbi-szigetre. A régi Földből valószínűleg csak ez a csöppnyi terület maradt meg, hogy hajlékot és táplálékot adjon a világűrben keringő új égitest lakóinak.

- És mégiscsak olyan, mintha a francia föld egy megmaradt darabjára térnénk vissza! - mondta Servadac kapitány.

Elhatározták tehát, hogy visszatérnek a szigetre, Prokop hadnagy azonban megjegyezte, hogy még nem derítették föl körös-körül a Földközi-tenger egész partvidékét. Az északi részen az Antibesi-foktól a Gibraltári-szorosig és délen a Gabèsi-öböltől a Gabèsi-szorosig húzódó partokból még nem láttak semmit.

- S ki tudja - folytatta a hadnagy -, nem nyílik-e valami átjáró az új déli parton; ki tudja, nem menekült-e meg a katasztrófától az afrikai sivatag valamelyik termékeny oázisa? És az is elképzelhető, hogy Itália, Szicília és a Baleárok is túléltek a katasztrófát. Jó volna tehát, ha arrafelé indulnánk és megnéznénk, mi történt a Földközi-tengernek azon a vidékén.

- Én is helyesnek, sőt elengedhetetlennek tartom, hogy teljes egészében föltérképezzük a Földközi-tenger új medencéjét - mondta Timasef gróf.

- Azt én is helyesnek tartom, legfeljebb azt kellene eldöntenünk, hogy a földerítő út előtt ne térjünk-e vissza a Gurbi-szigetre? - kérdezte Servadac kapitány.

- Szerintem - válaszolt Prokop hadnagy - addig kell használnunk a *Dobrynát* amíg használni tudjuk!

- Mit akarsz ezzel mondani, Prokop fiam?

- Azt, hogy a hőmérséklet egyre csökken, mert a Gallia egyre távolabb kerül a Naptól, és hamarosan rendkívül hideg idők köszöntenek ránk. A tenger befagy, és a hajózás lehetetlenné válik. Nem volna okosabb, ha a földerítő utat a lehető legjobb hajózási viszonyok között végeznénk?

- Igazad van, Prokop fiam - mondta Timasef gróf. - Mielőtt visszatérnénk a Gurbi-szigetre, nézzünk utána, mi maradt meg Európából; nézzünk körül, nem tudunk-e segíteni azoknak, akik esetleg túléltek a katasztrófát, s majd a földerítő út végeztével térünk vissza téli állomás-helyünkre.

A nemes lelkű Timasef grófot a nehéz körülmények között elsősorban az foglalkoztatta, hogy mi történt a világ e részében életben maradt felebarátaikkal. És akármilyen nemzetiségűek, akármilyen vallású emberek legyenek is azok, akik túléltek a nagy katasztrófát, most valamennyien egy nép, egy család tagjai, s ahányan csak élnek, valamennyiüknek össze kell fogniuk, hogy az emberi életet lehetővé tegyék ezen az új csillagzaton is.

Február 25-én a *Dobryna* elhagyta a kis öblöt, melyben ideiglenesen menedékre lelt. Az északi part mentén haladva, teljes gőzzel igyekezett kelet felé. A hideg egyre fokozódott, s ráadásul csípős szél fújt. A hőmérő átlag mínusz két fokot mutatott, a *Dobryna* útját azonban egyelőre nem akadályozta semmi, hiszen tudjuk, hogy a tenger befagyásához sokkal nagyobb hideg kell, mint az édesvizekéhez.

Az éjszakák szépek voltak. Az egyre hidegebb légrétegekben már nehezebben képződött felhő, s a csillagok tiszta fénnel ragyogtak az égbolton. Prokop hadnagy, mint tengerész, néha sajnálta, hogy a Hold végképp eltűnt a horizontról, ám ő is gyönyörködve szemlélte a sötét égboltot, melyen olyan erős fénnel világoltak a bolygók. Ezenfelül időnként hullócsillagok egész zápora sziporkázott a levegőégben. Bostonban, Olmsted, a csillagász, 1833-ban harmincnégyezerre becsülte az egy éjszakán látott hullócsillagok számát, a *Dobryna* utasai legalább tízszer ennyit láttak!

A Gallia most a földpályával koncentrikus, azon kívül húzódó gyűrűt szelt át. Az apró meteorok mintha a Perseus csillagzat Algol nevű csillagáról indultak volna el, és valósággal fölizzottak, mikor rendkívüli sebességgel a Gallia légrétegét vágta át. A leggyönyörűbb tűzijátéknál is szebb volt a szikrázó, sziporkázó csillagfények kergetőzése a sötét égbolton, tünde visszfényük a komor sima partfalon, táncoló foltjaik a tenger fodrosodó vizén.

A gyönyörű látvány azonban alig egy éjszakán át tartott, a Gallia ugyanis rendkívül gyorsan távolodott a Naptól.

Február 26-án a *Dobryna*t nyugat felé vezető útjában a partfal egyik hosszú kiugrója állította meg, s a hajósok kénytelenek voltak lemenni egészen a hajdani Korzika végéig, melyből még csak hírmondó sem maradt. A Bonifác-szoros hatalmas, sivár tengerré szélesedett. Huszonhetedikén azonban sziget tűnt fel kelet felől, s minden jel arra mutatott, hogy a kis sziget - ha nem új keletű - a hajdani Szardínia északi részéhez tartozott.

A *Dobryna* hamarosan a néhány mérföldnyire levő szigethez ért. Vízre engedték a csónakot, és Timasef gróf Servadac kapitány társaságában hamarosan ott állt az alig egy hektárnyi, zöldellő sziget partján. Mirtusz- és masztikszbokrok borították a talajt, itt-ott néhány öreg olajfa nyúlt a magasba, de élőlénynek nyomát sem látták.

Már éppen ismét csónakba akartak szállni, mikor mekegésre lettek figyelmesek, majd megpillantottak egy kecskét, mely a bokros sziklák között ugrándozott feléjük. Házikecske volt, sötét szőrű, apró, csinos szarvakkal, ezt a fajtát nevezik „szegények tehenének”. Csöppet sem ijedt meg a két férfitől, sőt ugrándozásával, mekegésével mintha csalogatta volna őket valahova.

- Ez a kecske nincs egyedül! Menjünk a nyomába! - kiáltott Servadac kapitány.

A kecske nyomába szegődve, néhány méterrel odébb, egy sziklaodúhoz érkeztek, melynek bejáratát félig eltakarta egy masztikszbokor.

A bokor alatt hét-nyolc év körüli leányka ült, szép volt, mint Murillo angyalkái, fekete szeme csillagként ragyogott sötét fürtökkel keretezett arcocskájából. Jöttekre csöppet sem ijedt meg, nyugodtan figyelte a feléje közeledőket. Aztán egyszerre csak felugrott, elibük szaladt, két kezét előrenyújtva, gyermeki bizalommal szólt hozzájuk.

- Ugye, maguk nem gonosz bácsik? - kérdezte dallamos, szép olasz nyelven. - Ugye, nem akarnak engem bántani? Ugye, nem akarják, hogy féljek?

- Nem - válaszolt ugyancsak olaszul a gróf. - Csak jót akarunk neked, és szeretnénk, ha örülnél a jöttünknek. És mondd, kislányom, mi a neved?

- Nina.

- És meg tudnád mondani, Nina, hol vagyunk most?

- A Magdalena-szigeten! Ott voltam, mikor minden úgy megváltozott, és olyan hirtelen más lett!

A Magdalena-sziget Szardínia északi oldalán, az eltűnt Caprera mellett volt.

A kis Nina a kérdésekre válaszolva elmondta, hogy nincsenek szülei, egyedül volt a szigeten, egy gazdálkodó kecskéit őrizte, s egyszerre csak minden elmerült körülötte, az egész szigetből csupán ez a kis földdarab maradt, s rajta ő meg Marzi, a kedvenc állata. Először nagyon félt, de aztán megnyugodott, valahogyan beleszokott az új életbe. Volt némi ennivalója, eljátszadzott a kecskével, s közben várta, hogy majd csak eljön érte egy hajó. Nos, a hajó megérkezett, s ő nagyon örül, hogy a kecskével együtt visszatérhet a majorba, mert, ugye, visszaviszik?

Servadac kapitány meghatottan csókolta meg a kislányt.

- No lám, a Galliának van már egy szépséges kislány lakója is - mondta mosolyogva.

Fél órával később Nina és Marzi kecske már a hajón volt, s talán fölösleges is mondanunk, hogy a *Dobryna* valamennyi utasa nagy szeretettel fogadta a kislányt; az orosz matrózok jó előjelnek tekintették, hogy ilyen angyali gyermekkel találkoztak a Gallián.

Néhány óra múlva eltűnt a szemük elől az, ami a Magdalena-szigetből maradt a kataklizma után, és délkelet felé hajózva, hamarosan meglátták az új partvonalat, mely ötvenmérőföldnyivel a régi olasz part előtt húzódott. Új szárazföld keletkezett tehát az olasz félsziget helyén, melyből nyomok sem maradtak. Róma, az örök város helyén hatalmas öböl hullámozott, eltűnt a messinai világítótorony, eltűnt Szicília, eltűnt az Etna, amely pedig 3350 méterrel magaslott a tenger színe fölé.

És hatvan mérőfölddel délebbre viszontlátták azt a partnyílást, mely annak idején olyan szerencsésen kínált számukra menedéket a tomboló szélvihar elől, s melynek keleti kijáratánál oly váratlanul a Gibraltári-szoros vizeire jutottak.

A felderítők ettől a ponttól egészen a Gabèsi-öbölíig egyszer már bejárták a tengerpartot, és Prokop hadnagy, aki félt, hogy kifogynak az időből, egyenes vonalban vágott át a kontinens még be nem járt partjaira.

Március 3-a volt.

Innentől kezdve a hajdani Tunisz partja a Ziban-oázisig választotta ketté Konstantine helyét, aztán hirtelen szögben fordulva, a 32. szélességi fokig húzódott szabálytalan alakú öblöt formálva. Ezután mintegy százötven mérőföld hosszúságban a hajdani algériai Szaharát vágta át - dél felől közel kerülve a Gurbi-szigethez -, olyan ék formában, hogy akár Marokkó természetes határa is lehetett volna, ha Marokkó még létezett volna.

Hogy az ék csúcsát megkerülhessék, észak felé kellett haladniuk. Mikor a tengerbe nyúló ék csúcsához értek, a Gallián eddig még nem látott természeti jelenséget figyelhetek meg. Háromezer lábnyi magasságba emelkedő tűzhányót láttak, krátere fölött vastag füst terjengett.

- Tűzhányó volna a Gallián? - kiáltott föl meglepődve Servadac kapitány, mikor az őrszem felhívta figyelmüket a hegy fölött gomolygó füstre.

- Miért ne? - kérdezte - Timasef gróf. - Minthogy a Gallia nem más, mint a földgolyónak egy kiszakadt darabja, mely magával hozhatta a szárazföldet, a tengerek és az atmoszféra egy részét, hát nyilván magával hozta a központi tűz egy részét is.

- Hát ami azt illeti, mindebből elég keveset hozott magával, no de ne elégedetlenkedjünk, a Gallia jelenlegi lakosságának ennyi is elég! - állapította meg Servadac kapitány.

- Erről jut eszembe - folytatta a gróf -, minthogy körhajózásunk során ismét Gibraltár közelébe kerülünk, nem tudom, nem kellene-e tájékoztatnunk az angol urakat mindarról, amit elválásunk óta megtudtunk.

- Ugyan minek?! - csattant föl Servadac kapitány. - Ezek az angolok elvégre tudják, hol van a Gurbi-sziget, s ha kedvük tartja, eljöhetnek hozzánk. Nem elhagyatott, nélkülöző szerencsétlenek! Éppen ellenkezőleg! Mindennel el vannak látva, és hosszú időre! Legföljebb húsz mérföld választja el lakóhelyüket a mi szigetünktől, s mihelyt a tenger befagy, átsétálhatnak hozzánk. Nem mondhatjuk, hogy dicséretre méltó módon fogadtak bennünket, s ha eljönnek hozzánk, majd azzal állunk bosszút...

- Hogy mi sokkal jobb fogadtatásban részesítjük őket; ugye, ezt akarta mondani, kapitány úr? - kérdezte Timasef gróf.

- Igen, igen... A Gallián elvégre nincsenek se franciák, se angolok, se oroszok, csak...

- Ó - szólt közbe Timasef gróf -, az angol angol marad mindenütt!

- No igen, ez jellemző hibájuk, és ugyanakkor erényük is! - állapította meg Hector Servadac.

A *Dobryna* utasai, ha lett volna kedvük hozzá, akkor sem kereshették volna föl az angolokat, mert a hőmérséklet egyre gyorsabban csökkent, s Prokop hadnagy nyugtalanul állapította meg, hogy a tenger hamarosan befagy. Ezenfelül takarékoskodniuk kellett az üzemanyaggal is: a szén kifogyóban volt. A hadnagy ismertette a többiekkel nyugtalansága okait, s végül abban állapodtak meg, hogy a földérítő utat megszakítják a tűzhányónál. A part ettől kezdve dél felé húzódtott, és mindenütt csak a beláthatatlan tenger hullámozott. Valóban esztelenség lett volna nekivágni az ismeretlen tengernek, mely bármely pillanatban befagyhat, ráadásul olyan hajóval, melynek fogytán van az üzemanyaga. Különben is valószínűtlen, hogy a Galliának ezen a részén, melyen a hajdani afrikai sivatag terült el, az eddig látotton kívül találjanak más szárazföldet is. Később, kedvezőbb időben ismét elindulhatnak földérítő útra, most azonban irány a Gurbi-sziget!

Március 15-én a *Dobryna* megindult a sziget felé, melytől legföljebb húsz mérföld választotta el.

- Hej, csakhogy viszontláthatom az én jó Ben-Zufomat! - mondogatta Servadac kapitány, aki az elmúlt öt hét alatt sokat gondolt magára maradt bajtársára. - Remélem, semmi baj nem érte a derék legényt!

A vulkanikus hegyfokot a Gurbi-szigettől elválasztó út közben mindössze egyetlen jelentősebb esemény történt, mégpedig az, hogy megtalálták a titokzatos tudós második üzenetét.

Napkeltekor vették észre a hullámokon úszó tárgyat, s nyomban kihalászták. Ezúttal egy kis konzerves hordó helyettesítette a hagyományos palackot, most is pecsétviasszal zárták le, s a pecséten most is ott volt a két kezdőbetű: *P. R.*

- Ugyanaz a feladó, ugyanazoknak a címzetteknek - jegyezte meg Servadac kapitány.

Gyorsan fölbontották a hordócskát, és a következő üzenetet találták benne:

„Gallia (?)

Ab sole, márc. 1. táv.: 78 000 000 mf.!

Febr.-tól márc.-ig megtett út: 59 000 000 mf.!

Va bene! All right! Nil desperandum!

Örvendek!”

- És se cím, sem aláírás! - méltatlankodott Servadac kapitány. - Az ember azt hihetné, hogy valami rossz tréfa!

- Ha rossz tréfa, hát nagy példányszámban adta ki az írója! - mosolygott Timasef gróf. - Hiszen nyilván azért tudtuk kétszer is kihalászni, mert a szerzője sok ilyen hordócskát meg tokot bocsátott útra!

- De hogyan lehet egy tudós olyan szeleverdi, hogy még csak eszébe sem jut a címét megadni!

- A címe? Talán az asztrológus kútjának a fejeke! - mondta Timasef gróf, a La Fontaine-mesére célozva.

- Ez bizony lehetséges, de hol az a kút?

Servadac kapitány kérdése egyelőre válasz nélkül maradt. Az üzenetek küldője talán egy szigeten él, egy kis szigeten, mely még nem került a *Dobryna* útjába. Vagy talán a tudós is hajón járja a Földközi-tengert?

- Csak annyi bizonyos - mondta Prokop hadnagy -, hogy amennyiben ez az írás hitelt érdemlő - márpedig a számok azt bizonyítják, hogy az -, úgy két fontos dolgot tudhatunk meg belőle. Az első az, hogy a Gallia sebessége jelentősen csökkent, a másik meg az, hogy ugyancsak jelentősen távolodott a Naptól. Vagyis amilyen mértékben távolodik a Naptól, olyan mértékben csökken a sebessége, ami egyébként teljesen megfelel a világrend ismert törvényeinek.

- S mindebből mire következtetsz, Prokop fiam? - kérdezte a gróf.

- Arra, hogy amint már mondtam, a Gallia ellipszis alakú pályán halad, ennek az ellipszisnek azonban nem ismerjük az adatait.

- Az üzenet írója újból a Gallia elnevezést használja - folytatta a gróf -, azt javaslom tehát, hogy fogadjuk el mi is véglegesnek ezt a nevet, a tengert pedig nevezzük el Galliai-tengernek.

- Rendben van - mondta Prokop hadnagy -, majd a térkép elkészítésekor is ezt a nevet fogom használni.

- Én meg csak annyit szeretnék még hozzátenni - szólalt meg Servadac kapitány -, hogy ez a derék tudós egyre jobban el van ragadtatva a helyzettől, és bármi történjék is, én mindig és mindenütt vele együtt azt fogom mondogatni: *Nil desperandum!*

Néhány órával később az árbockosárból az őrszem jelentette, hogy a látóhatáron föltűnt a Gurbi-sziget.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

*melyben arról lesz szó, hogy mi történt a Gurbi-szigeten
a főkormányzó távolléte alatt*

A *Dobryna* január 31-én hagyta el a szigetet és március 5-én tért oda vissza harmincöt napi hajózás után, mivel éppen szökőév volt. A harmincöt nap a Gallián hetven napnak felelt meg, minthogy a Nap hetvenszer kelt föl a látóhatáron.

Hector Servadac némi megrendülést érzett a szigethez közeledve, hiszen egy talpalatnyi francia földhöz közeledett, Algériának ahhoz a darabjához, melyet megkímélt a katasztrófa. Hajóútja során többször fölmerült benne a kérdés, vajon viszontlátja-e még ezt a földet és a hűséges Ben-Zufot, hiszen tudtukon kívül akár újabb kozmikus katasztrófa érhetne a Galliát és rajta a Gurbi-szigetet.

A kapitány félelmei azonban alaptalannak bizonyultak. A Gurbi-sziget a helyén volt, csak egy volt a furcsa: már messziről látták, hogy a sziget fölött vagy százlábnyival sűrű, sötét felhőféle lebeg. Mikor a *Dobryna* már csak néhány kötélhossznyira volt a parttól, azt megállapíthatták, hogy ez a sűrű felhő szinte gépiesen hol följebb száll, hol ismét lejjebb ereszkedik. Servadac kapitány aztán hamarosan megállapíthatta, hogy a sziget fölött nem felhő lebeg föl és alá, hanem sűrű tömegbe verődött madarak csapkodnak, ríkoltoznak, s ríkoltozásukra meglehetősen gyakori puskaropogás felel.

A *Dobryna* ágyúlövessel jelezte közeledtét, és a Sélif kis kikötőjében lehorgonyzott.

Ebben a pillanatban puskával a kezében egy ember rohant a sziklákon ugrálva a part felé.

Ben-Zuf volt.

Először mozdulatlanul, katonás vigyázzban állt, de nem sokáig bírta: rohant a gazdája felé, és ahelyett, hogy meleg szavakkal fejezte volna ki örömét a viszontlátás felett, haragosan így kiáltott:

- Jaj, a zshiványok, a banditák! De jó, hogy megérkezett végre, kapitány uram! Tolvajok! Rablók! Átkozott ördögök!

- És kikre dühöngsz így, Ben-Zuf? - kérdezte elhúlten a kapitány, aki már-már azt hitte, hogy nomád arab törzsek szállták meg a szigetet, s pusztítva, dúlva járnák most is.

- Hát ezekre a pokoli madarakra! - válaszolt Ben-Zuf. - Már egy hónapja pazarlom rájuk a puskaport, de minél többet lövök le belőlük, annál több jön vissza! Ha hagyjuk, hát hamarosan elpusztítják a termést a szigeten, mindent fölfalnak ezek a szárnyas, csőrös ördögök!

Timasef gróf és Prokop hadnagy Servadac kapitánnyal együtt hamarosan megbizonyosodhatott afelől, hogy a derék Ben-Zuf nem túloz.

A januári nagy melegben, mikor a Gallia napközkelben volt, a gyorsan beérő gabona a madarak szabad zsákmánya lett, alig-alig volt védekezés a szárnyas rablók ellen.

A földgolyóból kiszakadó Gallia ezeket a madárseregeket is magával vitte, és a madarak magától értetődően a Gurbi-szigeten kerestek menedéket, mert csak itt találtak gabonaföldekre, rétekre, édesvízre; és már az a tény is, hogy a madarak éppen itt gyülekeztek, világosan bizonyította, hogy az új égitesten másutt sehol sem akadna számukra eleség.

Csakhogya sziget lakóinak a rovására akartak élelemhez jutni, ezért minden lehető módon harcolni kellett ellenük.

- Majd azon leszünk, hogy elkergessük őket - mondta Hector Servadac.

- És kapitány uram, mi történt az afrikai bajtársakkal? - kérdezősködött végre Ben-Zuf.

- Az afrikai bajtársak még mindig a helyükön, Afrikában vannak - válaszolt Hector Servadac röviden.

- Ó, a derék legények!

- Csakhogy Afrika nincs már a helyén - tette hozzá a kapitány.

- Afrika nincs a helyén? Hát Franciaország?

- Franciaország... Franciaország bizony jó messze van tőlünk, Ben-Zuf!

- És a Montmartre? - kérdezte szorongva Ben-Zuf.

Servadac kapitány röviden elmagyarázta a történeteket, leszögezván, hogy a Montmartre s a Montmartre-ral együtt Párizs, és Párizssal együtt Franciaország, és Franciaországgal együtt Európa, és Európával együtt a földgolyó 80 millió mérföldre van a Gurbi-szigettől, következésképpen fel kell adniuk a reményt, hogy valaha is visszatérhetnek a Földre.

- Ugyan! - kiáltott föl Ben-Zuf. - Még hogy én ne lássam viszont a Montmartre-ot?! Szamárság ez, kapitány uram, megkövetem alássan! - és Ben-Zuf megcsóválta a fejét, látszott rajta, hogy őt ugyan nem lehet meggyőzni semmiféle kozmográfiai érveléssel.

- Jól van, fiam! - mondta Servadac kapitány. - Reménykedj, ahogy csak jólesik! Sose csüggedj! Különböző ez a jelmondata névtelen tudósunknak is. Egyelőre azonban mégis azt ajánlom, rendezkedjünk be a Gurbi-szigeten úgy, mintha örökre itt kellene maradnunk.

Beszélgés közben valamennyien a gurbihoz értek, melyet Ben-Zuf dicséretes gonddal hozott rendbe. Az őrállás épülete is rendben volt, Galette és Zephire jó takarmányt ropogtatott a jászol előtt. A szerény kunyhót Hector Servadac, a vendégszerető házigazda nyomban fölajánlotta a grófnak, a hadnagynak és a kis Ninának, aki egy pillanatra sem vált meg a kecskéjétől.

A gurbiban aztán megkezdődött a tanácskozás arról, hogy mik a legfontosabb teendők.

A legnagyobb gond az emberek és állatok elhelyezése volt. Hogyan rendezkedjenek be a szigeten, hogyan védekezzenek az iszonyatos hidegek ellen, hiszen még azt sem tudják, hogy a Gallián mennyi ideig fog tartani a kemény tél. Nem tudhatják, mert ki sem tudják számítani, hogy ismeretlen pályáján csillagzatuk milyen távolságra kerülhet a Naptól. Talán évek is beletelnek, míg ismét napközbe jut. A tüzelőanyaguk pedig fogytán van. S azzal is számolniuk kell, hogy a hideg időszakban semmi sem fog megteremni a szigeten. Mitévők legyenek? Hogyan küzdjenek meg a félelmetes veszéllyel?

Élelmiszerhiány egyelőre nem fenyegette őket, vízben sem lesz hiányuk, a sziget síkságait patakok szelik át, és a ciszternák is tele vannak ivóvízzel.

Bőséges élelmiszer-tartalékhoz juthatnak, ha a beérett gabonát magtárba hordják, ezenfelül a szétszéledt háziállatokat is befoghatják, és akkor nem látnak hiányt húsban sem. Számolniuk kell azonban azzal, hogy télen át nem tudnak takarmányt termelni, s így nem tudnak gondoskodni az állatokról, legalábbis nem tudnak sok állatot etetni.

A Gallia jelenlegi lakosai - leszámítva a tizenhárom gibraltári angolt, akik miatt pillanatnyilag nincs ok aggodalomra - nyolc orosz, két francia és egy olasz kislány. A Gurbi-szigeten tehát tizenegy lélek lakásáról és élelmezéséről kell gondoskodni.

Mikor azonban ezt megállapították, Ben-Zuf közbeszólt:

- Nem addig van az, kapitány uram! Már ne vegye rossz néven, hogy ellentmondok! Nem jól számoltak ám!

- Hogyhogy nem jól számoltunk?

- Merthogy huszonhárman vagyunk!

- A szigeten?

- A szigeten.

- Hogy érted ezt?

- Még nem volt időm elmondani, hogy amíg a kapitány úr távol járt, vacsoravendégek érkeztek hozzánk.

- Vacsoravendégek?

- Azok bizony... De hát nézzen csak körül, kapitány úr, meg az orosz urak is, nézzék csak meg! Ugye, látják, hogy az aratással milyen előre vagyunk, és bizony az én két karom nem bírt volna ennyi munkával! Jöjjenek csak velem, nézzék meg, nincs messze! Két kilométernyivel odébb van! De puskával menjünk!

- Miért, hát mitől kell félnünk? - kérdezte Servadac kapitány.

- Nem az emberektől, hanem ezektől az átkozott madaraktól!

Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy, a kis Ninát meg a kecskéjét a gurbiban hagyva, roppant kíváncsian követték Ben-Zufot. Útközben szüntelenül lövöldöztek a fölöttük felhőként sötétlő madárseregekre, akadt köztük vadkacsa, réce, szalonka, pacsirta, holló, és se szeri, se száma nem volt a tengeri madaraknak. Mindegyik lövés talált, tízesével estek le a madarak. Nem vadászat volt ez, hanem rablóbanda tömeges irtása.

Ben-Zuf nem a sziget északi partja mentén vezette őket, hanem rézsút keresztül a síkságon. Tízpercnyi gyaloglás után egy kis dombhoz értek, melynek tövében szikomorfák és eukaliptuszok sötétlettek festői összevisszaságban. Itt valamennyien megálltak.

- Ó, a zshiványok, a banditák! Ó, ezek az ördögök! - tört ki dühösen Ben-Zuf.

- Már megint a madarakat szidod? - kérdezte Servadac kapitány.

- Dehogysis, kapitány uram! Ezekről az átkozott semmittevőkről beszélek, akik megint abba-hagyták a munkát! Nézzék csak! - és Ben-Zuf a földön szétszórva hagyott sarlókra, gereblyékre, kaszákra mutatott.

- Megmondanád végre, miről vagy kiről van szó? - kérdezte Servadac kapitány most már türelmetlenül.

- Pszt, kapitány uram! Figyeljen csak! Figyeljen! Persze nem tévedtem!

Hector Servadac és a barátai a fülüket hegyezték, s végre énekszót, gitárpengést és pompás ritmusban csattogó kasztanyettát hallottak.

Közben egy másik hang eszeveszetten dühöngött, könyörgött.

Servadac kapitány gascogne-i lévén, meglehetősen jól értette a spanyol dal szövegét:

A csókod, mely a számra forr,
Egy szivar s egy pohárka bor,
Egy ló, rázkodó, nyihogó -
Nem is kell egyéb semmi jó!

A dühöngő hang meg közben szüntelenül ismételte:

- A pénzemet! A pénzemet akarom! Megfizetitek végre a tartozásokat, nyomorult cigánynépség?!

Aztán folytatódott a dal:

Haj, Alcarrazas, Chiclana!
Haj, szélben szökülő búza!
Haj, szép leányok kórusa!
Haj, San Lucar, Barrameda!

- De meg ám! Megfizetitek az adósságokat, nyavalyások! - hallatszott a dühöngés a kasztanyetták csattogása közül. - De megfizetitek ám, vagy lenyúzom a bőrötöket!

- Az angyalát! Hát uzsorás is került a szigetre?! - kiáltotta Servadac kapitány.

- Még ha csak uzsorás volna! - mondta savanyú képpel Ben-Zuf. - Láttam én már olyan uzsorást, akibe valami jó is szorult, de ez egy porosz uzsorás, egy se istene, se hazája kalmár!

A két francia és a két orosz behatolt a sűrűbe, mielőtt azonban a tisztásra értek volna, meg-hökkentő látvány állította meg őket: a spanyolok tüzes fandangóba kezdtek, s minthogy a Gallián a nehézkedési erő sokkal kevésbé érvényesült, mint a Földön, a táncosok harminc-negyven lábnyi magasságba ugrándoztak. Elképzelhetetlenül mulatságos látványt nyújtottak ezek a jókedvű táncosok, amint a fák ormai fölé kerülve bokáztak. Különösképpen kitűnt négy izmos legény, ők egy kapálózó öregembert is magukkal ragadtak az eszeveszett táncba. Az öreg hol fölbukkant, hol eltűnt, akár Sancho Panza, mikor a suhancok lepedőben hajigálták Segoviában. A tisztáson elnyúlva egy legény gitározott, egy meg kasztanyettát csattogatott, és nagy nevetés közepette biztatták a táncosokat.

Mikor azonban megpillantották Servadac kapitányt és a társait, abbahagyták a játékot, a táncosok meg az öregemberrel együtt szép lassan leereszkedtek a földre.

A „se istene, se hazája uzsorás” viszont lélekszakadva rohant a kapitányhoz, és erősen németes kiejtéssel francia nyelven így szólt:

- Ó, főkormányzó uram, hogy az isten áldja meg, ezek a gazfickók ki akarnak fosztani! De ön majd, ugye, igazságot szolgáltat nekem?!

Servadac kapitány kérdő pillantással nézett Ben-Zufra, hogy vajon mit jelentsen ez a cím, amivel a vén uzsorás hirtelenében fölruházta; Ben-Zuf pedig hunyorított, mintha csak azt akarná mondani: „Hát igen, kapitány uram, ön a főkormányzó! Ezt már elintéztem!”

Servadac kapitány intett az uzsorásnak, hogy hallgasson már el, s az karját a mellén összefogva, alázatosan lehajtotta a fejét.

A kapitány alaposan megnézte.

Ötven év körül lehetett, ám első pillantásra hatvannál is többnek látszott. Alacsony volt és vézna, élénk szeme ravaszul pillogott, hosszú szakálla sárgás volt, a haja csimbókos, hosszú karján mint karmok sárgálltak a vézna ujjak; már a külseje is elárulta igazi mivoltát: szőrös-szívú uzsorás, aki fogához veri a garast, és még a kőből is pénzt szeretne sajtolni. Helyesen mondta Ben-Zuf, hogy se istene, se hazája uzsorás, ez az emberfajta minden hitnél és hazánál előbbrevalónak tartja a pénzt, és nem bánja, milyen úton jut hozzá, csak minél több legyen belőle, mert az ilyen embert úgy vonzza a pénz, mint a mágnes a vasat; a pénz a hitvallása és életének az értelme.

Mint később kiderült, Isac Hakhabut a neve, s a németországi Kölnben pillantotta meg a napvilágot: egyszerűen születésére nézve porosz volt az istenadta. Csakhogy, mint a későbbiek-ből kiderült, az év nagy részében úton volt egész életében. Foglalkozását illetően kereskedő volt, vándorkereskedő, aki hajójával a Földközi-tengert járta. Ez a hajó - egy kétszáz tonnás tartan - volt a boltja, melyen a gyufától a szentképekig minden elképzelhető árucikket szállított a földközi-tengeri kikötőkbe.

Hanza volt a hajó neve, s ez a hajó volt az üzlete és az otthona; feleség nélkül, gyerek nélkül élt, család helyett is a hajóját szerette. Egy kormányos és három matróz látta el a szolgáltatást a tartanon, mely Algéria, Tunisz, Egyiptom, Törökország, Görögország partjait és a levantei kikötőket látogatta. Ezekben a kikötőkben adott-vett és csereberélt, mindig busás haszonnal Hakhabut mester.

A *Hanza* éppen a Ceutánál, a marokkói part kiszögelésénél tartózkodott, mikor bekövetkezett a katasztrófa. A kormányos és a három matróz a december 31-éről január 1-ére virradó éjszakán nem voltak a hajón, a katasztrófa következtében isten tudja, hol és hogyan tűntek el. Ceuta utolsó és Gibraltárral szemben fekvő sziklái azonban, mint tudjuk, megkímélte a katasztrófa, és így maradt épségben a sziklákon tartózkodó néhány spanyol, akik persze el sem tudták képzelni, hogy mi történt körülöttük.

Andalúz parasztok voltak, velük született a jókedv és a restségre való hajlam; tehetségesen gitároztak, és éppen olyan tehetségesen késeltek, ha éppen sor került rá. A vezetőjük, egy bizonyos Negrete nevű andalúz volt köztük a legtanultabb, azon egyszerű oknál fogva, hogy ő már kissé világlátott ember volt. Mikor megállapították, hogy a világtól elszakadva magukra maradtak a Ceuta egyik szikláján, először kétségbeesve arra gondoltak, hogy mind egy szálig odavesznek. De aztán meglátták a *Hanzát*, mely fedélzetén a tulajdonosával éppen a szikla előtt horgonyzott. Szinte magától értetődő lett volna, ha hajóra szállnak, és kényszerítik az öreg Hakhabutot, hogy vigye őket vissza a hazájukba. Csakhogy egyikük sem értett a hajózáshoz. Örökké mégsem maradhattak a sziklán, és mikor az ennivalójuk elfogyott, akárhogy tiltakozott is Hakhabut, fölszálltak a hajójára.

Közben a Gibraltárban rekedt két angol tiszt elevezett arra a sziklára, ahol Negrete meg a barátai voltak. Hogy miről esett szó az angolok meg a spanyolok között, erről persze mit sem tudott Hakhabut mester. De akármiről beszéltek is, annyi bizonyos, hogy a spanyolok az angol tisztek látogatása után szálltak Hakhabut hajójára, és arra kényszerítették őt, hogy induljon el velük a marokkói part legközelebb eső pontja felé. A boldogtalan Hakhabut kénytelen volt engedni, de miután megszokta, hogy mindenből pénzt csinál, kikötötte, hogy a spanyolok fizessék meg az útiköltséget. A jókedvű parasztok készségesen mindent megígértek a vén uzsorásnak, ám eltökélték, hogy egy vörös rézgarast sem adnak neki.

A *Hanza* február 3-án indult útnak, és a nyugati szélben könnyen siklott előre: a botcsinálta tengerészeknek nem kellett mást tenniük, mint felhúzni a vitorlákat, s anélkül, hogy tudtak volna, máris a földgolyónak amaz egyetlen pontja felé haladtak, mely menedéket nyújthatott

nekik. Ben-Zuf egy szép napon arra ébredt, hogy hajó tűnt fel a látóhatáron, s ez a hajó, melyet jó szél terelt a Sélif hajdani jobb partján levő kikötőhelyre, csöppet sem hasonlít a *Dobrynához*.

Hakhabut mester elbeszélését Ben-Zuf fejezte be, hozzátéve, hogy a *Hanza* rakománya nagy hasznára lehet a sziget lakóinak. Hakhabut mesterrel ugyan nem lesz könnyű szót érteni, az adott körülmények között azonban nem számít tapintatlanságnak, ha a közösség javára egyszerűen elkobozzák a *Hanza* rakományát, amit a vén uzsorás, úgysem tudna jó pénzért értékesíteni.

- A *Hanza* tulajdonosa meg utasai - fejezte be Ben-Zuf -, noha meglehetősen sokat civakodtak az útiköltség miatt, végül mégis megegyeztek abban, hogy az ügyet a bizonytalan ideig szemleúton levő főkormányzó úr ökegyelmessége elé terjesztik igazságos döntés okából.

Hector Servadac elmosolyodott, majd megígérte Hakhabut mesternek, hogy ügyét igazságosan fogják elbírálni, ám addig is hagyja abba a siránkozást és a dühöngést.

- No de hogyan tudnának fizetni ezek a szegény spanyolok? - kérdezte Timasef gróf, mikor Hakhabut eltávozott.

- Van ezeknek pénzük! - válaszolt Ben-Zuf.

- Spanyoloknak? Pénzük? Ez valószínűtlen - mondta a gróf.

- Pedig ezeknek van! - erősítette Ben-Zuf. - A saját szememmel láttam, jó angol pénzük van!

- Vagy úgy! - mosolygott Servadac kapitány, akinek eszébe jutott, hogy az angol tisztek a spanyolok között jártak. - No, majd később elintézzük ezt a vitás ügyet. Ezek szerint a Gallia Európa több népéből hozott mintát magával!

- Úgy van, kapitány úr - bólintott Timasef gróf. - A vén földteke e kiszakított darabkáján ezek szerint él francia, orosz, olasz, spanyol, angol és német. Persze, ami azt illeti, a németeket elég kellemetlen figura képviseli.

- Ne legyünk válogatósak! - jegyezte meg bölcsen Servadac kapitány.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

*melyben Servadac kapitányt egyhangúlag
a Gallia főkormányzójává választják*

A *Hanzán* tíz spanyol érkezett a Gurbi-szigetre, köztük egy tizenkét éves Pablo nevű fiú. Tisztességtudóan köszöntötték Servadac kapitányt, akit Ben-Zuf főkormányzóként emlegettek nekik, majd miután a főkormányzó távozott a tisztságról, folytatták az abbahagyott munkát.

Servadac kapitány és a társai pedig a partnak ama pontja felé igyekeztek, ahol a *Hanza* kikötött. Nyomukban mindig ott settenkedett Hakhabut mester.

A helyzettel most már nagyjából tisztában voltak: a régi földgolyóból nem maradt más, mint a Gurbi-sziget meg a négy szigetcské: Gibraltár, ahol az angolok voltak; Ceuta, ahonnan a spanyolok jöttek; Magdaléna, ahol rátaláltak az olasz kislányra; és végezetül Szent Lajos király sírja a tuniszi partokon. E szigetek körül a Galliai-tenger hullámzott, mely körülbelül a fele volt a Földközi-tengernek, s körülötte mindenütt az ismeretlen anyagú, meredek partfal.

A szigetek közül mindössze kettő lakott: a gibraltári sziklán tizenhárom angol él, ellátásuk hosszú időre biztosítva van, és a Gurbi-sziget, mely huszonkét lakost számlál; ennek a huszonkét embernek abból kell megélnie, amit a sziget földje terem. Egyébként talán van még valahol egy kis sziget, s a szigeten azoknak a titokzatos följegyzéseknek a szerzője, melyeket a *Dobryna* útközben halászott ki a tengerből. Ezek szerint harminchat főből áll az új csillagzat lakossága.

Ha a Gallia lakosai valamikor mind összegyűlnének a Gurbi-szigeten, a háromszáz hektárnyi jó termőföld bőségesen ellátná őket kenyérrel. Csak az a kérdés, hogy ez a föld mikor válik újból termőfölddé, vagyis a világűr hidegéből kiszabaduló Gallia földje mikor nyeri vissza termőerejét.

A Gallia lakóinak gondolatait most két kérdés foglalkoztatta: 1. Csillagzatuk vajon olyan pályán halad-e, mely valamikor ismét közel viszi őket a fény forrásához, vagyis ellipszis alakú pályán keringenek-e? 2. Ha ez a pálya valóban ellipszist ír le, vajon a Gallia, miután pályájának a Naptól legtávolabb eső pontján áthaladt, mennyi idő múlva kerül ismét a Nap közelségébe?

A Gallia lakói azonban, minthogy semmi segédeszköz nem állt rendelkezésükre, e két létfontosságú kérdésre semmiképpen sem tudtak választ találni.

Egyelőre tehát csak a már meglevőre számíthattak, vagyis arra, ami a *Dobryna* raktáraiban volt: két hónapra elegendő cukor, bor, pálinka, konzervek, mert Timasef gróf mindezt átengedte a közösségnek; továbbá a *Hanza* rakományára, amit Hakhabut mester, akár tetszik neki, akár nem, kénytelen lesz átengedni valamennyiük használatára; s végül a sziget termékeire meg az állatállományra, amely, ha megfelelő gonddal kezelik, hosszú évekre biztosíthatja a Gurbi-sziget lakóinak ellátását.

Servadac kapitány, Timasef gróf, Prokop hadnagy és Ben-Zuf a tenger felé vezető útjukban ezekről a fontos kérdésekről beszélgettek. Bevezetőül Timasef gróf így szólt:

- Kapitány úr, önt, mint a sziget főkormányzóját mutatták be ezeknek a derék embereknek, s úgy vélem, helyes volna, ha meg is tartaná ezt a rangot. Ön francia, s mi itt egy francia gyarmat megmaradt földjén vagyunk, s minthogy minden emberi közösségnek szüksége van vezetőre, én és az embereim elismerjük önt e kis közösség vezetőjeként.

- Rendben van, gróf úr - válaszolt Servadac kapitány habozás nélkül -, elfogadom ezt a rangot és a vele járó felelősséget. Egyébként úgy gondolom, zavartalan egyetértésben fogunk élni, s mindegyikünk megteszi a magáét a közös boldogulás érdekében. Szavamra mondom, azt hiszem, már túl vagyunk a nehezén, s ami ezután jön, azzal majd csak megbirkózunk!

Hector Servadac e szavak után kezét nyújtott Timasef grófnak, a gróf keményen megszorította a feléje nyújtott kezét. Ez volt az első kézfogás a két férfi között, mióta - még a régi világban - szemben álltak egymással. Hajdani vetélkedésükre egyébként soha még csak célzást sem tettek.

- Mindenekelőtt el kell döntenünk - folytatta a kapitány -, vajon a maga nyers valóságában ismertessük-e a helyzetet a derék spanyolokkal.

- No, ez aztán nem volna okos dolog, kapitány uram! kiáltotta hevesen Ben-Zuf. - Ezek az emberek úgysem nagyon törik magukat a munkával, és ha megtudják, hogy voltaképpen mi történt, hát nekikeserednek, és majd nem lehet őket rábírní a dologra.

- Különben is nagyon tudatlanok - szólt Prokop hadnagy -, és attól félek, semmit sem értenének a magyarázatból, merthogy semmit sem értenek a kozmográfiához.

- Úgy van, és ha megértenék, akkor is vajmi keveset törődnének vele! A spanyolok nagyjából olyanok, mint a keleti népek: fatalisták, és fejet hajtának a sors előtt. Csak hadd pengessék a gítárt, hadd csattogtassák a kasztanyettát, hadd járják a fandangót, a többit rábizzák a sorsra. Ön, Timasef gróf, hogyan vélekedik erről?

- Azt gondolom, jobb ha közöljük velük a teljes igazságot, mint ahogyan közöltük a *Dobryna* legénységével is.

- Ez az én véleményem is - mondta Servadac kapitány. - Szerintem nem szabad titkolni a helyzetet azok előtt, akiknek osztozniuk kell a veszélyekben. Akármilyen tudatlanok legyenek is ezek a spanyolok, a fizikai világrendben beállott egyik-másik változást, mint például a nappalok megrövidülését, a Nap járásának a megváltozását, a nehézségi erő csökkenését nyilván ők is megfigyelték. Mondjuk hát meg nekik, hogy egy új csillagzaton keringünk, elszakadva a Földtől, melyből nagyjából csak ez a sziget maradt.

- Jó, szóval megmondunk nekik mindent, nem titkolódzunk! - szögezte le Ben-Zuf. - Hanem szeretném ám látni, milyen képet vág Hakhabut mester, ha megtudja, hogy néhány száz millió mérföldre keringünk a földgolyóbistól, ahol pedig a magafajta vén uzsorás alighanem sok adóst hagyott!

Hakhabut vagy ötvenlépésnyivel mögöttük settenkedett, és a beszélgetésből nem hallott semmit. Meggörnyedve lépdelt, közben hol siránkozott, hol átkozódott, a különböző isteneket hívta segítségül a gonosz világ ellen, mely őt ki akarja forgatni földi javaiból.

Ő is észrevette a természeti világban végbemenő új jelenségeket, s többször beszélgetett erről Ben-Zuffal, akinek minden módon igyekezett volna kedvében járni. Ben-Zuf azonban nem állhatta a képmutató uzsorást, és csak tréfákkal felelt az öreg kérdéseire. Olyanokat mondogatott neki, hogy a magafajta Harpagon csak nyerhet ebben az új világban, mert ahelyett, hogy száz évig élne, mint a magukra valamit is adó uzsorások általában, ő legalább kétszáz évig fog élni anélkül, hogy érezné az évek súlyát, mert hiszen ebben az új világban csökkent mindennek a súlya. Még azt is mondta, hogy az öreg nyilván nem sokat törődik a Hold eltűnésével, mert arra talán mégsem folyósított kölcsönt! Mikor aztán Hakhabut mester mindenáron komoly választ akart tőle kicsikarni, nagy komolyan így szólt:

- Várd meg a főkormányzó urat, az majd tud neked mindenre válaszolni! Az ám aztán a tudós ember! Majd ő szépen elmagyaráz mindent.

- És segít nekem megvédeni az áruimat?

- De segít ám! Még el is szedi tőled, nehogy valaki elrabolja!

Az öreg uzsorás ilyen vigasztalónak éppen nem mondható biztatások közepeit várta a főkormányzó megérkezését.

Hector Servadac és a barátai közben a partnak ahhoz a részéhez értek, ahol a *Hanza* horgonyzott. A hajót csak úgy ahogy védte néhány szikla, s ha erősebb nyugati szél támadna, hamarosan a parthoz csapná a könnyű tartant, s ott darabokra zúzódna. Nem szabad itt hagyniuk az öreg kalmár hajóját; az lesz a legokosabb, ha a *Dobryna* mellé állnak vele, s ott horgonyozzák le.

Hakhabut mester a hajója láttán megint siránkozni, átkozódni kezdett, Servadac kapitánynak kellett ráripakodnia, hogy végre elhallgasson. Aztán Timasef grófot és Ben-Zufot a parton hagyva, Prokop hadnagy társaságában csónakba ült, a *Hanzához* eveztek, hogy közelebbről vegyék szemügyre a hajót.

A tartán tökéletesen jó állapotban volt, így rakománya nyilván semmi károsodást nem szenvedett, s erről könnyen meg is győződhetek. A *Hanza* rakodótere tele volt cukorral, ládaszám állt ott a tea, zsákszám a kávé, hatalmas göngyölegekben a dohány, különböző méretű hordókban a pálinka, a bor, a szárított hal, végszám a szövet, a gyapjú, megszámlálhatatlanul sok gyapjúruha, minden méretű lábbeli és sapka, különböző szerszámok és háztartási eszközök, porcelán meg agyagedények, töméntelen papírféleség, tinta, gyufa, só, bors és egyéb fűszerek, hollandiai sajtok, mindez vagy százezer frank értékben. A tartán ugyanis néhány nappal a katasztrófa előtt rakodott meg Marseille-ban azzal, hogy megáll mindenütt, ahol nagy haszonnal, csengő aranyért cserélheti be áruját.

- Számunkra valóságos aranybánya ennek a hajónak a rakománya! - jelentette ki Servadac kapitány.

- Amennyiben a tulajdonos megengedi, hogy szabadon rendelkezünk felette - jegyezte meg Prokop hadnagy.

- Ugyan, hadnagy úr, hát mi mást tehetne Hakhabut mester? Mikor majd megtudja, hogy nincsenek se marokkóiak, se arabok, se franciák, akiket kiuzsorázhatna, nyilván átengedi nekünk az áruit!

- Nem tudom, de abban biztos vagyok, hogy pénzt akar értük.

- Hát akkor majd megfizetjük, hadnagy úr, váltókat adunk neki, amit majd az öreg földgolyón beválthat, ha tud!

- És arról se feledkezzünk meg - folytatta Prokop hadnagy -, hogy önnek jogában áll elkobozni ezeket az árukat...

- Nem, hadnagy úr, éppen azért, mert Hakhabut mester német, én nem akarok vele szemben német módszerekkel élni. És higgye el, ő jobban ránk van utalva, mint mi öreá. Mikor majd megtudja, hogy új földtekén él, és nincs reménye arra, hogy visszakerüljön a régire, ő se fogja olyan nagyra becsülni a portékáját.

- Most mindenesetre az a legfontosabb, hogy a hajót biztonságba helyezzük, mert itt az első nagyobb szél tönkretesz, azonkívül a jég nyomását sem bírná ki, pedig számolnunk kell azzal, hogy a tenger hamarosan befagy.

- Rendben van, hadnagy úr, vigye a hajót a Sélif kikötőbe, ha jónak látja.

- Már holnap odaviszem, mert az idő sürget bennünket - mondta a hadnagy.

Miután számba vették, hogy mi minden van a *Hanza* rakodóterében, Servadac kapitány és Prokop hadnagy ismét csónakba szállt. Abban állapodtak meg, hogy a sziget lakóit összehívják a gurbi elé, menet közben szólnak a spanyoloknak, hogy ők is jöjjenek oda. Hakhabut mester máris indult, de még egy utolsó féltő pillantást vetett a hajója felé.

Egy órával később a sziget huszonnégy lakója az őrállás nagytermében volt. Pablo, a kis spanyol itt találkozott először Ninával, és a kislány nagyon boldog volt, hogy hasonló korú pajtása is akad a szigeten.

Servadac kapitány rögtönzött szónoklatban ismertette a spanyolokkal és Hakhabut mesterrel, hogy milyen súlyos helyzetbe kerültek, hozzátéve, hogy számít valamennyiük becsületes munkájára, kitartására és arra, hogy valamennyien belátják, hogy a közösség érdekeiért kell dolgozniuk.

A spanyolok nyugodtan végighallgatták a kapitányt, de nem válaszoltak a szavaira, mert nem tudták, hogy mit várnak tőlük. Negrete volt az egyetlen, aki kérdéssel fordult a kapitányhoz:

- Főkörmányzó úr, én meg a társaim, mielőtt bármit is ígérnénk, szeretnénk tudni, hogy ön mikor szándékszik bennünket visszavinni Spanyolországba?

- Haza ne vigye őket, főkörmányzó úr! Haza ne vigye őket, míg nekem meg nem fizetik az adósságukat! - kiáltott közbe az uzsorás. - Ezek a csirkefogók azt ígérték, hogy fejenként húsz reált fizetnek nekem, ha a *Hanzán* utazhatnak. Tízen vannak, tehát kétszáz reállal tartoznak nekem, és erre tanúm...

- Elhallgass, Harpagon! - ripakodott rá Ben-Zuf.

- Meg fogja kapni a pénzét! - nyugtatta Servadac kapitány.

- Az úgy lesz rendjén - jelentette ki az uzsorás. - Mindenkinek adassék meg a magáé, és ha az orosz uraság két-három matrózát kölcsönadná nekem, és ha a matrózok elvinnék a hajómat Algírba, én is megfizetném őket, persze abban a reményben, hogy nem kérnek sokat!

- Algírba! - álmélkodott Ben-Zuf. - Hát nem érted, te szerencsétlen, hogy...

- Hagyd, Ben-Zuf! - szólt rá Servadac kapitány. - Majd én megmagyarázok mindent, ami még nem világos előttük! - aztán spanyolul folytatta; - Ide hallgassatok, barátaim! Valami, egyelőre számomra is érthetetlen ok miatt elszakadtunk Spanyolországtól, Olaszországtól, Franciaországtól, egyszóval elszakadtunk egész Európától! A többi szárazföldből mindössze ez a sziget maradt, mely most hajlékot ad nekünk. Nem a Földön vagyunk, hanem valószínűleg a földgolyó egy kiszakadt darabján keringünk a világűrben, és korántsem lehetünk biztosak abban, hogy viszontlátjuk a régi világot!

Vajon megértették-e a spanyolok Servadac kapitány magyarázatát? Negrete mindenesetre kérte, hogy a kapitány ismétlje meg a szavait.

Hector Servadac mindent elkövetett, hogy a tudatlan emberekkel megértesse, voltaképpen miről is van szó. Negrete ezután beszélgetett a társaival, hosszan magyarázott nekik, és úgy látszott, hogy miután megértették, miről van szó, akkor sem ijedtek meg nagyon.

Hakhabut mester Servadac kapitány magyarázata után nem szólt egy árva szót sem, de úgy összeszorította az ajkát, mint akinek mosolyogni volna kedve.

Hector Servadac megkérdezte tőle, hogy a hallottak után vajon még mindig szeretne-e hajójával nekivágni a tengernek, hogy eljusson Algír kikötőjébe, aminek nyoma sem maradt.

Hakhabut mester most már nyíltan mosolygott, de ügyelt, hogy a spanyolok ne lássák meg a mosolygását; majd Timasef grófhhoz fordult és oroszul kezdett beszélni, hogy csak a gróf meg az emberei értsék:

- Mindebből egy kukk sem igaz. A főkormányzó úr tréfás kedvében van.

Timasef gróf dühösen hátat fordított a vén madárijesztőnek, mire Hakhabut franciául szólt Servadac kapitányhoz:

- Ez a gyermekmese megteszi a spanyoloknak, ők elhiszik! De biz én ennél már okosabb vagyok! - Aztán a kis Ninához settenkedett, hozzá meg olaszul szólt: - Ugye, kicsikém, nem igaz ebből egy árva szó sem?!

Aztán vállvonogatva távozott az őrállás épületéből.

- Hát ez a vén gazfickó minden nyelven tud? - álmélkodott Ben-Zuf.

- De tud ám! - mosolygott Servadac kapitány. - Csak hát akár franciául, akár oroszul, akár spanyolul, olaszul vagy németül szóljon, mindig a pénz imádata beszél belőle!

HUSZADIK FEJEZET

*mely mintha azt bizonyítaná, hogy aki
nem néz semmit, az előbb-utóbb tüzet lát*

Március 6-án Servadac kapitány anélkül, hogy sokat törődött volna azzal, hogy mit hisz és mit nem hisz Hakhabut mester, parancsot adott, hogy a *Hanzát* vigyék a Sélif kikötőbe. Az öreg uzsorás egyébként nem tiltakozott, tudta, hogy neki meg a portékájának akarnak jót ezzel a helyváltoztatással. Titokban abban reménykedett, hogy magához tudja édesgetni a *Dobryna* két-három matrózát, és az ő segítségükkel majd eljut Algír kikötőjébe vagy a partvidék egy másik, kikötésre alkalmas helyére.

Nyomban megkezdtek a téli hónapokra való felkészülést is, és a jól megtermett, izmos spanyolok könnyen és jókedvűen dolgoztak az oroszokkal együtt. Először is azon szorgoskodtak, hogy az őrállás épületét alkalmas lakóhellyé alakítsák, mert úgy tervezték, hogy egyelőre itt húzzák meg magukat a spanyolok, az oroszok a *Dobrynán* tanyáznak, Hakhabut mester pedig a *Hanzán* marad.

A hajók és a kőház azonban csak ideiglenes lakóhely lehet. Még mielőtt beköszöntene a tél, és a szigetet megdermesztené a csillagok közötti térségek iszonyatos hidege, olyan hajlékra kell találniuk, amely meleg akkor is, ha nem fűtik, hiszen fűtőanyaguk alig van.

Elhatározták tehát, hogy barlangokat vájnak a földbe, a barlangokban talán a legnagyobb hidegben is elviselhető lesz a hőmérséklet, hiszen a Gallia földjét nyilván hamarosan jégpáncél fogja borítani, a jég pedig rossz hővezető. A sziget lakói tehát barlanglakókká válnak a legkegyetlenebb hidegek idejére. Servadac kapitány és a társai azzal vigasztalták magukat, hogy ők viszonylag még mindig jobb helyzetben vannak, mint például a sarkkutatók, akiknek a szó szoros értelmében a jég hátán kell élniük, nem tudnak földbe vájt barlangba bújni a hideg elől, fából és hóból kell építeniük hajlékot a jégen, és sokat szenvednek a kegyetlen hidegtől. A Gallia lakói akár néhány száz lábnyi mélységben is áshatnak, és olyan barlangot képezhetnek ki a talajban, mely biztos menedéket nyújt a vad hidegek ellen.

Nyomban munkához láttak. Ásókat, csákányokat, lapátokat bőségesen találtak az őrállás épületében, és a spanyolok meg az oroszok Ben-Zuffal az élükön, nyomban szerszámot ragadtak, hogy megkezdjék az ásást.

Nyolclábnyi mélységben ástak, mikor a szerszámok roppant kemény rétegbe ütköztek, s valamennyien kénytelenek voltak abbahagyni a munkát.

Hector Servadac és Timasef gróf a kemény rétegben ráismert arra az ismeretlen fémes anyagra, mely a Galliai-tenger partfalát és a tengerfenéket is alkotja. Nyilvánvaló, hogy a Gallia mély rétegei is ebből az anyagból vannak, így pedig nem áshatnak tovább. Robbantaniuk kellene, ám a közönséges lőpor nem bír ezzel a gránitnál is szilárdabb anyaggal, aminek a robbantásához dinamit kellene.

- Ördög és pokol! - türelmetlenkedett Servadac kapitány. - Sehogy sem értem, hogy a vén földgolyóbis egy része olyan anyagból volt, amit még sohasem láttunk, amiről még csak nem is hallottunk!

- Valóban teljesen megmagyarázhatatlan ez az egész - mondta Timasef gróf -, csak annyi bizonyos, hogy ha a kegyetlen hidegek elől nem tudunk földbe vájt barlangba menekülni, hamarosan mindnyájan itt pusztulunk.

Ha ugyanis a titokzatos tudós üzenetében írt számoknak hinni lehet, a Gallia egyre jobban távolodik a Naptól, most mintegy százmillió mérföldre van tőle, tehát máris háromszor olyan messze, mint amilyen messze a Föld kerülhet tőle. Rendkívül kevés meleg és fény fog tehát eljutni a Galliára; s ki tudja, milyen hosszú időn át lesz ez így. A sziklák között máris jég képződött a kis Nina nagy ámulatára, és hamarosan befagy az egész tenger. Mínusz hatvan fokra számíthatnak, s ha a hideg ellen nem tudnak kellőképpen védekezni, valóban valamennyien hamarosan elpusztulnak. Igaz, a hőmérő általában még csak mínusz hat fokot jelzett, az őrállás épületében fölállított kályha azonban valósággal falta a tűzifát anélkül, hogy a falak között egyszer is jó meleg lett volna. Szóba sem jöhetett tehát, hogy a kályhára, a fűtésre számítsanak, mindenképpen olyan hajlékra kell találniuk, ami fűtés nélkül is elég meleg.

Arra sem számíthattak, hogy a *Dobryna* vagy a *Hanza* téli menedéket nyújthat; egyébként is ki tudja, mi történik a két hajóval az iszonyatos hidegben, mikor a jégtablák szorításába kerülnek.

Ha Servadac kapitány és Timasef gróf olyan ember, aki könnyen csügged, úgy most több okot is találtak volna a csüggedésre. Mert mitévők legyenek, miután látniuk kellett, hogy a kemény talajréteggel semmiképpen sem tudnak megbirkózni?

Pedig az idő sürgette őket. A napkorongot, ahogy távolodtak tőle, egyre kisebbnek és kisebbnek látták. Mikor delelőre ért, függőleges sugarai még némi meleget árasztottak a Galliára, éjszakánként azonban egyre erősebben érezték a hideget. Servadac kapitány és Timasef gróf lóháton járta be a szigetet, hogy valami lakható zugot keressen. A két ló, mintha csak szárnya nőtt volna, úgy repült át az akadályokon. De hiába. A sziget különböző pontjain végeztek próbafúrásokat, a felszín alatt néhány lábnyival mindig ebbe az ismeretlen anyagú, gránitkemény rétegbe ütköztek. Le kellett tehát mondaniuk a tervről, hogy föld alatti barlangba menekülnek a várható iszonyatos hideg elől.

Elhatározták hát, hogy barlang híján a Gallia lakói az őrállás kőépületében rendezkednek be télire. Nekifogtak fát gyűjteni, összeszedtek minden zöld, korhadtnak és száraz fát, amit csak találtak, kivágták az élőfákat is, nem tehettek egyebet. És közben tudták, hogy még így sem lesz elegendő tüzelőjük. Servadac kapitány nyugtalanul járkált föl-alá, s egyre ezt hajtogatta:

- Valami jó ötlet kellene, valami jó ötlet! Mondd, Ben-Zuf, nem jut valami okos az eszedbe?

Aztán mégiscsak a természet sietett a Gallia lakóinak a segítségére.

Március 12-én Prokop hadnagy és Servadac kapitány bejárta a sziget délnyugati csúcsát, s közben azokról az iszonyatos veszélyekről beszéltek, melyekkel a jövő fenyegeti őket. Beszélgetésük meglehetősen élénk volt, mert a véleményük nem egyezett meg abban, hogy miként kellene, miként lehetne elejét venni ezeknek a veszélyeknek. Egyikük makacsul azt hajtogatta, hogy tovább kell keresniük a megtalálhatatlan téli menedéket; a másik meg azon törte a fejét, hogyan tudnának kitalálni valami olyan fűtési lehetőséget, mely a legkeményebb napokban is elviselhetővé tenné a kőépület hőmérsékletét. Egymást követték az érvek és az ellenérvek, mikor Prokop hadnagy hirtelen megtorpant, kezét ellenzöként szeméhez emelte, s így nézett merőn, fürkészve dél felé.

- Nem! Nem tévedek! - kiáltotta. - Fényt látok dél felől!

- Fényt?

- Igen, nézzen csak dél felé! Arra!

Servadac kapitány megpillantotta a fénylő pontot, mely a déli látóhatáron csillogott, s ahogy az égbolt sötétedett, az egyre élesebben világított.

- Hajó volna? - töprengett Servadac kapitány.

- Ha hajó, akkor lángokban áll, mert jelzőfény nem világíthat ilyen messzire, és semmiképpen sem lehetne ennyire magasan!

- És ráadásul nem is mozdul ez a fény - folytatta a kapitány -, sőt mintha már vissza is verődne az alkonyi ködben.

Még egy ideig merőn bámulták a fényt, aztán a kapitány fölkiáltott:

- De hiszen a vulkánt látjuk! A vulkánt, mely előtt visszatérőben elhaladt a *Dobryna*! - Majd mint akit sugallat szállt meg, folytatta: - Prokop hadnagy! Ott van az a téli szállás, amit olyan nekikeseredetten kutattunk. Ott van az a hely, ahol a természet gondoskodik a fűtésről! Igen! A hegy oldalán leömlő izzó lávát nagyszerűen tudjuk hasznosítani! Lám, hadnagy úr, a jó szerencse csak nem hagyott el bennünket! Gyerünk! Siessünk, holnap már ott lehetünk azon a parton, s ha kell, a Gallia gyomrába hatolunk, hogy melege leljünk, hogy megmeneküljünk a pusztulástól.

Mialatt Servadac kapitány lelkesen magyarázott, Prokop hadnagy emlékeit igyekezett fölidézni. Ő is biztosnak tartotta, hogy a vulkán ott van, ahonnan most a fényt látták. Emlékezett arra, hogy a *Dobrynán* egészen a hajdani Orán szélességi fokáig kellett fölhajóznia, mert útját állta a tengerbe hosszan benyúló földnyelv. Arra is emlékezett, hogy ennek a végében sziklás hegy emelkedett, melynek a csúcsa felett vastag füst lebegett. Nyilván ennek a tűzhányónak a lángjai vagy a hegyoldalon lecsorgó izzó láva világít most a látóhatáron, s ennek fénye verődik vissza a felhőkről.

- Igaza van, kapitány úr! Ez bizony a vulkán fénye, s már holnap induljunk oda!

Hector Servadac és Prokop hadnagy sietve visszatért a gurbihoz, és ott először Timasef grófnak mondták el tervüket, hogy föl akarják deríteni a tűzhányó környékét.

- A *Dobryna* a rendelkezésükre áll - mondta a gróf -, és természetesen én is magukkal megyek.

- Szerintem a *Dobryna* itt maradhat a kikötőben - jegyezte meg Prokop hadnagy. - Legfőlőbb nyolcmérföldes utat kell megtennünk, ehhez elég lesz a gőzmotoros csónak is!

- Ahogy jónak látod, Prokop fiam.

A *Dobrynához* ugyanis, mint a legtöbb luxusjachthoz, egy nagyon gyors járású gőzmotoros csónak is tartozott, s Prokop hadnagy, miután nem tudhatták, milyen parton kell kikötniük, jobbnak látta, ha nem a hajóval, hanem a könnyű csónakkal mennek; az a legkisebb öbölbe is be tud hatolni.

Másnap, március 11-én, a *Dobrynán* még megmaradt vagy tíztonnányi szén egy részét a csónakba rakták, majd a gróf, a kapitány és a hadnagy, Ben-Zuf nagy meglepetésére, nekivágott a tengernek. Ben-Zuf ugyanis mit sem tudott a földérítő út tervéről. Servadac kapitány egyelőre nem közölt vele semmit, a derék legénynek amúgy is a szigeten kellett maradnia, hogy távollétében valaki helyettesítse a fő kormányzót.

Három óra sem telt belé, s a gyors csónak megtette azt a harminc kilométeres utat, mely a szigetet elválasztotta a tűzhányó hegyfoktól. A tűzhányó csúcsa lángokban állt, nyilván nagyon erős működésben volt. A Galliának a Földről magával hozott oxigénje tehát gyorsan elegyedett a tűzhányó gyomrában levő égő anyagokkal, vagy ami még valószínűbbnek látszott, ez a tűzhányó, akárcsak a Földön levők, saját oxigénforrásaiból táplálkozott.

A gőzbárka a part mentén siklott, hogy megfelelő kikötőhelyet keressen. Félórás kutatás után végre találtak egy félkörben sziklakkal védett kis öblöt, melyben később majd biztonságosan lehorgonyozhatják a *Dobrynát* és a *Hanzát* is.

Kikötöttek a csónakkal, és a földérítők partra szálltak. A vulkánból ömlő láva a kikötőhelyükkel szemben levő lejtőről zúdult a tengerbe. Servadac kapitány és társai nagy örömmel észlelték, hogy a hőmérséklet itt mennyivel kellemesebb, mint a Gurbi-szigeten. Talán valóra válnak a kapitány reményei! A roppant sziklák között talán találnak megfelelő barlangot, melyben a Gallia lakói menedéket lelnek a fagyhalál elől. Bejárták az egész sziklahegységet, megmászták a legmeredekebb lejtőket, könnyedén ugráltak egyik szikláról a másikra, s lábuk mindig ugyanazt a nyolcszögletű prizmákból álló fém anyagot tapodta; az új csillagzatnak nyilván ez az egyedüli ásványa.

Kutatásuk nem maradt eredménytelen. Egy nagy sziklafal mögött, melynek csúcsa piramisként nyúlt az égbolt felé, keskeny folyosó, pontosabban csőszerű sötét nyílás vezetett a hegy gyomrába. Átbújtak a nyíláson, mely mintegy húszméternyre volt a tenger színe felett.

Servadac kapitány és két társa vaksötétben kúsztak előre, az alagút falát tapogatva, s lábukkal próbálgatva a talajt. Az egyre erősödő zúgásból tudták, hogy a központi tűz már nem lehet messze tőlük. Egyelőre csak attól féltek, hogy előbb-utóbb áthághatatlan fal zárja el előttük az utat.

Servadac kapitány törhetetlen bizakodása átragadt Timasef grófra és Prokop hadnagyra is.

- Gyerünk! Gyerünk! - hajtogatta. - Kivételes körülmények között kivételes módszerekhez kell folyamodni. A tűz begyűjtve, a kandalló nincs messze. A természet bőkezűen szállítja a tüzelőanyagot. Ördög és pokol, mi aztán olcsón fogunk melegedni!

Mintegy tizenöt fokos lehetett a folyosó hőmérséklete, és a felfedezők szinte tüzesnek érezték a folyosó falát, mikor a kezükkel hozzáérték. A hegy sziklái alighanem erősen fémtartalmúak lehettek, mert kitűnő hővezetőnek látszottak.

- Látják, uraim - mondogatta Hector Servadac -, ez ám az igazi központi fűtés!

Végre erős fény világított a sötét folyosóba, s a felfedezők kitűnően megvilágított, tágas barlangot pillantottak meg. A barlangban meleg volt, de nem elviselhetetlenül.

Hogy mitől volt ilyen meleg és ilyen fényes ez a barlang? Egyszerűen azért, mert a tengerre nyíló szája előtt fényesen izzó lávafolyam zuhogott, lángoló tüzes Niagaraként a mélységbe.

- Hej; szerencse istenasszonya, mi aztán kevesebbel is beértük volna! - kiáltott föl Servadac kapitány.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

*melyből megtudjuk, hogy egy szép este milyen meglepetéssel
kedveskedett a természet a Gallia lakóinak*

A Gallia lakói valóban pompás, nagyszerűen fűtött, nagyszerűen világított lakhelyre találtak e barlangban. És nemcsak Hector Servadac „alattvalóinak” - mint Ben-Zuf oly szívesen mondotta - lesz kényelmes szállása, elfér ott a kapitány két lova is, azonkívül sok háziállatnak nyújthatnak menedéket a hideg elől, a tél elmúltáig, ha ugyan valaha is vége lesz ennek a télnek!

A hatalmas barlang - s ezt hamarosan földerítették - voltaképpen nem volt más, mint a hegy gyomrában szétágazó folyosók találkozási pontja. A vastag boltív alatt, a kellemes melegben védve lesznek a sarki klíma minden viszontagsága ellen; s bármennyire csökkenjen is a hőmérséklet, a Gallia lakói nem szenvednek tőle, legalábbis mindaddig nem, amíg a vulkán működik. Mint azonban Timasef gróf megjegyezte, miközben a *Dobryna*-val bejárták a tengerpartot, egyetlen tűzhányót sem láttak, és ha a Gallia gyomrából csak ezen az egyetlen kráteren át csaphat ki a tűz, úgy a lávaömlés akár évszázadokon át tarthat.

Egyetlen napot, de még egyetlen órát sem szabad elvesztegetniük; amíg a *Dobryna* szabad vizeken járhat, addig kell gyorsan elköltözködniük a Gurbi-szigetről, addig kell ideszállítaniuk az embereket és az állatokat, az ennivaló- és takarmánykészleteket. A nagy hidegek beállta előtt be kell rendezkedniük a Melegföldön - ugyanis ezt a nagyon találó nevet adták a vulkanikus hegyfok gyomrában berendezendő új otthonuknak.

A gőzbárka még aznap visszatért a Gurbi-szigetre, és másnap megkezdődött a költözködés.

Nagyon hosszú télre s a nagyon hosszú tél minden megpróbáltatására fel kell készülniük. Igen, nagyon hosszú és talán véget sem érő lesz a tél. Még csak sejtelmük sem lehetett arról, hogy a Gallia mikor szabadul meg jégpáncéljától, hiszen nem tudhatják biztosan, hogy a Gallia vajon ellipszis alakú pályán mozog-e, s így valaha is ismét napközbe kerül-e. Servadac kapitány a Gurbi-szigeten maradt társaiknak elmondta a barlang szerencsés fölfedezésének történetét. A Melegföld elnevezést nagy ujjongással fogadták a spanyolok és a kis Nina is.

A következő három napon háromszor tette meg az utat a *Dobryna*. Először a gabonaféléket és a takarmánykészletet szállították el, mindezt a raktárnak szánt barlangnyílásokban halmozták föl; majd március 15-én az istállónak kinevezett sziklanyílásokban helyezték el a háziállatokat, a szarvasmarhákat, juhokat, és disznókat, összesen mintegy ötven olyan állatot, amit tovább akartak tenyészteni. A többieket, melyek a hidegben úgyis hamarosan elpusztulnak, levágták, és a húst raktározták el, hiszen nem kellett attól félniük, hogy megromlik, ehhez már túl hideg volt. A Gallia lakói tehát rendkívül nagy élelmiszerkészletet halmoztak fel, nem kell tartaniuk az éhség rémétől.

Az ivóvíz kérdése semmi nyugtalanságot nem okozhatott, télen-nyáron bőségesen szerezhetnek vizet az édesvízi patakokból, sőt télen még a befagyott tengerből is.

Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy közben a Melegföld berendezésével, kényelmesebbé tételével foglalkozott. Kutatásaik során újabb sziklavájakat fedeztek föl, valóban olyan volt ez a hegy, mint egy kas, tele sejtekkel, és a méhek - vagyis a Gallia lakói - könnyen találhattak benne meglehetősen kényelmes lakóhelyet. Az emberek számára szánt lakhelyet el is nevezték az olasz lányka tiszteletére Nina-kaptárnak.

Miután átköltözködtek a Melegföldre, első gondjuk az volt, hogy a természet által ingyen nyújtott vulkanikus anyagot a lehető legjobban hasznosítsák mindennapi szükségleteik kielégítésére. A sziklába új levezető csatornákat vágtak, és az izzó lávát oda vezették, ahol a legnagyobb szükség volt rá. Az e célra alkalmas sziklaüregben berendezett konyhát is a lávával fűtötték, és Mochel, a *Dobryna* hajószakácsa hamarosan beletanult ennek az új tüzelőanyaggal fűtött kemencének a használatába.

- Ez aztán a haladás! - jelentette ki elégedetten Ben-Zuf. - Egy egész vulkán fűti a házunkat, és még csak egy fillérünkbe se kerül!

A központi barlangot, melyben a sziklafolyosók találkoztak, közös lakóteremnek szánták, és a gurbiból meg a *Dobrynáról* hozott bútorokkal rendezték be. A *Dobryna* vitorláit is magukkal hozták azzal, hogy ki tudja, mire lesz még jó. A hajókönyvtárat, melyben bőségesen akadt francia és orosz nyelvű könyv, természetesen a nagyteremben helyezték el. Asztal, lámpák és székek egészítették ki a nagyterem berendezését, falait pedig a *Dobryna* hajótérképei díszítették.

A központi barlang tengerre nyíló száját elzáró lávafüggöny világította és fűtötte is a barlangot. A láva itt egy rendkívül mélynek tűnő sziklamedencébe zuhogott, mely nem volt összeköttetésben a tengerrel. A mély medencében levő víz nyilván akkor sem fog befagyni, mikor jégpáncél borítja már az egész, Galliai-tengert. A közös teremből balra nyíló üreg lett Servadac kapitány és Timasef gróf külön szobája, Prokop hadnagy és Ben-Zuf a jobbról nyíló üregbe költözködött, emellett nyílt egy apró kis barlang, itt Nina lelt nagyszerű szobácskára. Az orosz matrózok és a spanyol parasztok a nagyteremből nyíló egyik folyosón állították föl fekhelyeiket, így rendezkedett be hát a kis kolónia a Nina-kaptárban.

És vajon mi történt Hakhabut mesterrel, míg a többiek lázas igyekezettel dolgoztak új lakhelyük berendezésén? A vén uzsorás nem volt hajlandó elmozdulni a hajóról, fősvényen őrizte a portékáját. Hiába kérlelték a többiek, hiába magyarázták neki, hogy milyen veszélyek leselkednek rá, ha nem tart velük; Hakhabut mester nem hallgatott a jó szóra. Tartánja fedélzetéről leste, hátha mégis föltűnik a látóhatáron egy hajó. Különben persze senki sem bánta, hogy a mogorva madárijesztő nincs köztük a Nina-kaptárban, főként miután kijelentette, hogy portékáiból csak jó pénzért hajlandó bármit is adni. Servadac kapitány megtiltotta, hogy a Gallia lakói bármit elvegyenek vagy megvásároljanak a szőrösszívű uzsorástól; a vén csökönyös majd tanul a maga kárán - mondta a kapitány.

Hakhabut mester azonban egyelőre egy szót sem hitt el abból, amit Servadac kapitánytól hallott. Szent meggyőződése volt, hogy még mindig a régi földgolyón van, amelynek egy része ugyan megváltozott valami kataklizma következtében, ő azonban előbb vagy utóbb mégiscsak el tud indulni a Gurbi-szigetről, hogy továbbra is a Földközi-tenger partját járja mozgó boltjával, a *Hanzával*. Bizalmatlan volt az egész világgal szemben, s most azt képzelte, hogy a többiek valami összeesküvést szőnek ellene, hogy kiforgathassák a javaiból. Szerinte az összeesküvés egy része volt az a „mese” is, hogy a földgolyó egy darabja leszakadván, új csillagzatként kering a világűrben; s eltökélte, hogy őt semmiféle mesével sem fogják elámítani, s még buzgóbban őrködött a portékája felett, még buzgóbban leste, vajon nem közeleget-e hajó vagy akár csempészbárka, mely csengő arannyal fizetne a *Hanzán* főlhalmozott árukért.

Hakhabut mester figyelmét persze nem kerülte el a többiek buzgó készülődése a télre. Szokásához híven először kétségbe vonta, hogy a Gallia lakói valóban el akarnak költözködni a szigetről, de mikor látta, hogy a *Dobryna* sorra elszállítja az élelmiszerkészleteket, az állatokat, a berendezési tárgyakat, akkor végül is kénytelen volt elhinni, hogy magára marad a Gurbi-szigeten.

De milyen sorsra jut ő, ha igaznak bizonyul mindaz, amit eddig ámitásnak vélt? Hát lehetséges, hogy hajója nem a Földközi-tengeren, hanem egy új tengeren horgonyoz? Lehetséges, hogy többé nem láthatja viszont szülőföldjét, Németországot? Lehetséges, hogy nem kalmárkodhat többé Tunisz és Tripolisz könnyen hívó lakói között? De hiszen ez a csődöt jelentené!

Ekkoriban már gyakrabban odahagyta a hajóját, az orosz matrózokkal meg a spanyolokkal próbált barátkozni, de azok csúfolódva hátat fordítottak neki; mikor meg Ben-Zufnak próbált kedveskedni néhány csipet burnóttal, az visszautasította a kínálást.

- Nem, te vén Zebulon, nem kell nekem egy csipet sem! Tőled tilos elfogadni! Edd föl, idd föl az egész hajódat, tubákozd el az egész rakományt magad, és váljék egészségedre, te Szardana-pál! - Ben-Zuf ugyanis kifogyhatatlan volt az ötletekből, ha arról volt szó, hogy új meg új csúfneveket találjon ki Hakhabut mesternek.

Az öreg nem tehetett egyebet, Hector Servadachoz fordult, kérve kérte, ne tegye bolonddá őt, szegény öregembert, mondja meg őszintén, mi a való helyzet.

- Ördög és pokol! - kiáltott türelmetlenül Hector Servadac. - Igaz mindaz, amit már annyiszor elmondtam: elszakadtunk a földgolyótól, távol kerültünk a Naptól, jönnek a kegyetlen hidegek, s ha az élete kedves, azt ajánlom, nyomban induljon a Nina-kaptárba!

- Ó, irgalmas egek! - nyögött fel Hakhabut mester.

- Ha akarja, rendelkezésére bocsátok két-három embert, akik a *Hanzával* a Melegföld partjára hajóznak, hogy ott az öbölben lehorgonyozzák a tartánt. Hajlandó elindulni?

- Algírba akarok menni! - jelentette ki Hakhabut mester.

- Hányszor mondtam még, hogy Algír nincs többé!

- Ó, irgalmas ég!

- Utoljára kérdezem, akar-e velünk jönni a Melegföldre, ahol a telet töltjük?

- Ó, irgalmas ég! Hiszen akkor odavész a portékám!

- Nem akar? Úgy is jó. A *Hanzát*, akár tetszik, akár nem, biztos helyre visszük maga nélkül is!

- Nélkülem? Főkörmányzó úr!

- Igen, mert nem tűröm, hogy ostoba makacssága miatt elpusztuljon az értékes rakomány anélkül, hogy valakinek is haszna lenne belőle!

- De akkor én tönkremegyek!

- Még biztosabban tönkremegy, ha hagyjuk, hogy a saját feje után menjen! - mondta Hector Servadac. - És most takarodjék a szemem elől!

Hakhabut mester visszatért a hajójára, és ott dűnnyögve átkozta a sorsot és a komisz embereket, akikkel a sors összehozta.

Március 20-ára befejeződött minden munka a Gurbi-szigeten. A hőmérő mínusz nyolc fokot jelzett, a víztartályok sorra befagytak. A Gallia lakói el is határozták, hogy másnap reggel valamennyien hajóra szállnak, és a Nina-kaptárba költöznek. Azt is elhatározták, hogy a sziklafalakkal védett öbölbe viszik a *Hanzát*, akárhogy tiltakozzék is a tulajdonosa. Prokop hadnagy kijelentette, hogy ha a hajó a Sélif kikötőben maradna, a jégtáblák előbb-utóbb összezúznák. A Melegföld védett kikötőjében biztonságban lesz, vagy ha mégis baj érné a hajót, legalább a rakományát meg tudják menteni.

Néhány perccel azután, hogy a *Dobryna* fölszedte horgonyát, a *Hanza* is útra készen állt, és akárhogy jajveszékelt, fenyegetőzött a tulajdonosa, a hajóra küldött négy orosz matróz föl húzta a vitorlákat, és a tartán indult dél felé.

Útközben az öreg Hakhabut egy pillanatra sem fogta be a száját, szüntelenül szidta, átkozta a matrózokat, ezerszer is elmondta, hogy nem kért ő segítséget senkitől, nincs rászorulva senkire; hol siránkozott, hol átkozódott, mikor azonban az öbölbe értek, és látta, hogy hajója meg a portékája biztonságban van, kicsit megnyugodott, s magában így dünnyögött:

- Ingyen! Ezek az ostobák, ezek az esztelenek ingyen hozták ide a hajómat!

A Gurbi-sziget magára maradt, csak néhány kóbor állat járta a síkságot, s a madarak köröztek a jeges levegőben.

Servadac kapitány és a társai ezen a napon ünnepélyesen birtokba vették a Melegföldet. Valamennyien örültek az aránylag kényelmes és főként jó meleg téli szállásnak. Csak Hakhabut mester nem vett részt az általános örömben. Nem is volt hajlandó megnézni a Nina-kaptárt, nem moccant a hajója fedélzetéről.

- Biztosan fél, hogy lakbért kérünk tőle! - nevetett Ben-Zuf. - No, de várjunk csak, a hideg majd kiüldözi a vén rókát a rókalyukból!

A Nina-kaptár lakói este ünnepi vacsorára gyűltek össze a nagyteremben. Több pohárköszöntő is elhangzott a főkormányzó és a „kormányzótanács” tiszteletére. A *Dobryna* raktárából kikerült jó francia borokkal ünnepelték a Nina-kaptárban töltött első estéjüket, s a derék Ben-Zuf meg a jókedélyű spanyolok szívesen emelgették a poharukat.

A vacsora befejeztével rögtönzött táncmulatság kezdődött, előkerült a spanyolok gitárja és kasztanyettája, rákezdtek egy tüzes fandangóra, és vidáman járták este kilencig.

Végül is valamennyien elfáradtak, a jól fűtött nagyteremben alaposan kimelegedtek, friss levegőre vágytak. A főfolyosón elindultak a tengerpartra, elől Ben-Zuf ment a spanyolokkal és az oroszokkal; Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy a kis csoport mögött ballagott.

Egyszerre csak hangos kiáltozást, rikkantgatást hallottak a tenger felől. - Meggyorsították lépteiket, s mikor a partra értek, azt látták, hogy valamennyi emberük az égbolt felé fordított arccal hurrázik, bravózik.

- Főkormányzó úr! Főkormányzó úr! - kiáltotta Ben-Zuf, az égre mutatva. - Nézze csak! Ott van a Hold!

Az éjszaka ködéből valóban a Hold bontakozott ki, az éjszaka hűséges vándora először jelent meg a Gallia egén.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

melyben egy érdekes és mulatságos kísérletről esik szó

A Hold! Ha valóban a Hold ragyog az égbolton, hát miért rejtőzött eddig? És most honnan bújt elő? Eddig egyetlen mellékbolygó sem kísérte a Galliát a Nap körüli pályáján. Vajon a hűtlen Hold most elhagyta volna a Földet, hogy az új égitest szolgálatába álljon?

- Nem! Ez képtelenség - mondta Prokop hadnagy. - A Föld több millió mérföldre van tőlünk, és a Holdnak most is a Föld körül kell keringenie!

- Mit tudhatjuk mi ezt! - jegyezte meg Hector Servadac. - A Hold esetleg a Gallia vonzásterébe került, és a Gallia bolygója lett!

- Akkor már előbb is láttuk volna, nem kellett volna három hónapig várni rá! - mondta Timasef gróf.

- De hiszen csupa furcsa meg képtelen dolog történik körülöttünk!

- Kapitány úr! - szólt közbe Prokop hadnagy. - Teljesen elképzelhetetlen, hogy a Gallia vonzereje olyan nagy legyen, hogy magához ragadhassa a Föld mellékbolygóját!

- Rendben van, hadnagy úr, de honnan tudja, hogy az a fizikai jelenség, amely bennünket kiszakított a földgolyóból, ugyanakkor nem térítette-e le a Holdat is eddigi útjáról! - ellenkezett tovább Servadac kapitány. - Szegény Hold eddig csavargott a naprendszerben, és most egyszerre csak beállt hozzánk mellékbolygónak!

- Nem, kapitány úr, ez semmiképpen sem történhetett így!

- És vajon miért nem, hadnagy úr?

- Azon egyszerű oknál fogva, hogy a Gallia tömege sokkal kisebb a Föld e mellékbolygójának tömegénél, s így legfőljebb az történhetett, hogy a Gallia lett az éjszaka égi vándorának a holdja!

- Ez így valóban lehetséges - bólintott Hector Servadac. - Ezek szerint a Gallia a Hold holdja lett, a Hold most új pályán kering, és mi őt kísérjük a világűrben.

- Akarja, hogy ezt a föltevést is megcáfoljam? - kérdezte Prokop hadnagy.

- Dehogyan akarom! - nevetett Servadac kapitány. - Hiszen én magam is tudom, hogy ha a Gallia afféle al-mellékbolygó volna, úgy nem kellene neki három teljes hónap, hogy félfordulatot írjon le a Hold körül, a kataklizma óta már többször is láttuk volna a Holdat!

Miközben így beszélgettek, a Gallia mellékbolygója egyre magasabbra emelkedett az égbolton. Szaladtak a messzelátókért, hogy alaposabban megnézhessék, és bizony hamarosan kiderült, hogy nem a földi éjszakák hűséges égi vándorát látják a Gallia égboltján.

A mellékbolygó, noha jóval közelebb volt a Galliához, mint amilyen közel a Hold van a Földhöz, sokkal kisebbnek, legfőljebb a Hold tizedrészének látszott. Fénye is gyöngébb volt, nem homályosította el még a kisebb csillagok fényét sem. Nyugaton kelt föl, és teljes korongja látszott. A Holddal semmiképpen sem lehetett összetéveszteni, felszínén sem látszottak a Hold úgynevezett kráterei és tengerei.

Egyszerre a Gallia saját külön holdja volt, s mint Timasef gróf megjegyezte, a Gallia valószínűleg akkor vonzotta magához, mikor a Földről csak teleszkóppal megfigyelhető aszteroidák zónáján haladt át. Vajon a már ismert és lajstromba vett százhatvankilenc aszteroid valamelyi-

kéről van szó, vagy egy olyan kis égitestről, melyről a csillagászok még semmit sem tudnak? Az aszteroidák között vannak egészen apró méretűek is, vagyis olyanok, melyeknek a tömege sokkal kisebb, mint a Gallia tömege, így könnyen lehetséges, hogy a Gallia vonzáskörébe került az egyik ilyen kis mikrokozmosz.

A Nina-kaptárban töltött első éjszaka nyugodtan telt el. Másnap megszervezték a közös életet a Melegföldön. A „főkormányzó úr ökegyelmessége” - hogy Ben-Zuf szavaival éljünk - hallani sem akart arról, hogy semmittevással teljenek a napok; mindig irtózott a restségtől és a restségből születő bűnöktől. A legnagyobb gonddal állították hát össze a napirendet úgy, hogy mindenkinek meglegyen a maga munkája. Komoly tennivalókat jelentett egyébként a háziállatok ellátása, az élelmiszerek tartósítása, a halászat, a barlangfolyosók rendbe hozása és biztonságossá tétele, egyszóval akadt munka mindnyájuk számára.

A Nina-kaptár lakói között a legteljesebb egyetértés uralkodott. Az oroszok és a spanyolok jól megértették egymást, sőt már egy-két francia szót is megtanultak, minthogy a francia lett a Gallia „hivatalos nyelve”. Pablo és Nina Servadac kapitány tanítványa lett, a kapitány nagy szeretettel oktatta a két gyermeket, mulattatásukról pedig Ben-Zuf gondoskodott. Ben-Zuf állandóan franciául beszélt velük, s megígérte nekik, hogy egy napon majd elviszi őket egy „hegy tövébe épült városba”, melynek nincs párja a világon, s melyről varázsos meséket mondott a gyerekeknek. A derék legény a hegy alatt természetesen a Montmartre dombját értette, a mesékben szereplő csodálatos város pedig Párizs volt.

Március utolsó két hetében még mindig nem köszöntöttek be a nagy hidegek, s így Hector Servadac és a társai nem voltak elzárva a külvilágtól. Néhány kirándulást is tettek a part mentén, hogy egy kicsit megismerkedjenek ezzel az új tájjal. Öt-hat kilométer sugarú körben járták be a Melegföld vidékét. Mindenütt szomorú, sziklás pusztaság, növényzetnek még csak nyomát sem látták sehol. Itt-ott néhány befagyott ér, fehérlő folt jelezte, hogy legalább a víz nem hiányzik e kopár pusztaságról. De nyilván századoknak kellene eltelnie, mire a víz igazi folyamágyat moshatna e sziklák között, hogy széles medrében hömpölyögjön a tenger felé. A Nina-kaptár lakói azt már nem tudták megállapítani, hogy az a föld, melynek ők a Melegföld nevet adták, vajon kontinens-e vagy sziget, és úgy látták, hogy egyelőre esztelenség volna földerítő útra indulni a félelmes sziklák e sivatagában.

Servadac kapitány és Timasef gróf végül mégis tudtak valami képet alkotni maguknak e vidékről, mikor egyszer a körülbelül ezer méter magasságú hegyről tekinthették meg. A csonka kúp formájú csúcs felett állandóan vastag füst terjengett. A hegy megmászása meglehetősen fáradságosnak bizonyult volna, ha a Földön vannak, itt azonban a nehézkedési erő csökkenése folytán a két kutató fáradság nélkül, könnyedén kapaszkodott föl a meredek, csúszós lejtőn. Alig telt el egy óra, és máris a csúcson voltak. Hiába, az életnek megvoltak a maga kellemes oldalai a Gallián is.

A csúcsról messzelátó segítségével könnyen megállapíthatták, hogy a Gallia felszínén nincs semmi változás. Észak felől a Galliai-tenger nyúlt a messzeségbe, mint tükörlap, mert szellő sem mozdult, mintha a levegő is megszilárdult volna a hidegben. A távolban elmosódó sötét foltnak látszott a Gurbi-sziget. Kelet és nyugat felől is csak a kihalt tengert látták.

Déli irányban a távoli látóhatárig mindenütt szárazföld. A szárazföldnek ez a darabja roppant háromszöget formált, melynek csúcsa a vulkán volt. Még ebből a magasságból is járhatatlannak tűnt a talaj, melyet milliónyi, éles nyílhegyhez hasonló, nyolcszögű prizma borított.

- Léggömb vagy szárnyak kellenének ahhoz, hogy földeríthessük ezt a vidéket! - jegyezte meg Servadac kapitány. - Ördög és pokol! Úgy látszik, mintha kémiai termék volna ez az egész Gallia, valami kémiai kísérletnek az eredménye, olyasmi, amit a Földön múzeumban mutogatnak.

- Észrevette, kapitány úr, hogy a Gallia domborúsága milyen világosan látható szabad szemmel is, és hogy így aránylag milyen közel van a látóhatár?

- Igen, észrevettem, már a sziget szikláiról is megfigyeltem. A mi öreg Földünkön ezerméteres magasságból sokkal távolabbinak látnánk a horizontot.

- Hát bizony, a földgolyóhoz hasonlítva, nem nagy égitest ez a mi Galliánk! - jegyezte meg Timasef gróf.

- Nem nagy, viszont bőségesen elegendő a lakosainak! Persze a termékeny része mindössze az a háromszázötven hektáryi terület a Gurbi-szigeten.

- Igen, termékeny a két-három nyári hónap alatt, és terméketlen az esetleg ezer éven át tartó télen!

- Hát igen... - bólintott Hector Servadac. - No de mit tehetünk? Hiszen bennünket nem kérdeztek meg, mielőtt a Galliára kerültünk, s most az a legokosabb, ha filozófus nyugalommal fogadjuk a sorsunkat.

- Amiben van valami jó is. Például ennek a vulkánnak a melege, ami nélkül megfagynánk.

Timasef gróf és Servadac kapitány, mielőtt leereszkedtek a hegyről, még egy utolsó pillantást vetettek a vulkán kráterébe. Először is az tűnt föl nekik, hogy a vulkán milyen csöndesen működik, nincs az a recsegés-ropogás, fűlsiketítő dörgés, mely a vulkanikus anyagok kilövellését általában kíséri. Még a láva sem bugyborékol, egyenletesen és folyamatosan jutott föl a kráterbe, s onnan úgy ömlött ki, mint csöndes tavakból a vízfölösleg a levezetőcsatornákon át. Nem forró üsthöz hasonlított tehát, melyből fortyogva, zubogva ömlik ki a víz, hanem egy olyan túltelt edényhez, melyből lassan kicsordul a folyadék. És a láván kívül nem került ki semmi más a kráterből; a tűzhányó sem kavicsot, sem füsttel keveredő hamut nem lövellt ki, ezért nem láttak a hegy tövében vulkanikus kőzetet vagy ásványokat.

Servadac kapitány úgy vélte, minden jel arra mutat, hogy a vulkán akár az örökkévalóságig működni fog, mert az egyenletes nyugalom az állandóság egyik biztosítója az erkölcsi és az anyagi világban egyaránt. Tudjuk, hogy a leghevesebb viharok és a legszélsőségesebb szenvedélyek múlnak el a leggyorsabban. Itt ez az izzó folyadék olyan egyenletesen, olyan nyugodtan csörgött, hogy nyilván kimeríthetetlen a forrás, mely táplálja. A láva olyan békésen ömlött le a hegy lejtőjén, hogy az embernek eszébe sem jutott, hogy folyása valaha is megállhat.

E napon változás következett be a Gallia tengerének fizikai állapotában, e változást azonban a Gallia lakói maguk idézték elő.

Mínthogy úgymár mindnyájan átköltöztek a Melegföldre, nem bánták volna, ha befagy a tenger, mert akkor gyalogszerrel átjárhatnának a Gurbi-szigetre, s a vadászok vadászterülete is megnövekedne. Servadac kapitány összehívta a Melegföld lakóit, és egy sziklára vezette őket, mely a földnyelv végében nyúlt a tenger fölé.

Noha már elég hideg volt, a tenger még mindig nem állt be, mert vize meg sem mozdult, tükrét még csak szellő sem borzolta. Ilyen körülmények között a víz nehezebben fagy meg, de ha csak egy lökés is éri, bekövetkezik a fagyás.

A kis Nina és Pablo a felnőttekkel együtt ment a tenger fölé nyúló sziklára.

- Kislányom - szólt Ninához Servadac kapitány -, el tudnál-e jó messzire hajítani egy darab jeget a tenger felé?

- Igen! - mondta a kislány. - De Pablo sokkal messzebb tud dobni, mint én!

- Próbáld csak meg! - biztatta Hector Servadac, és egy darab jeget nyomott a kislány kezébe. Aztán még hozzátette: - Figyelj csak jól, Pablo! Most majd meglátod, milyen nagy varázsló a mi Ninánk!

Nina egyszer-kétszer meglendítette a kezét, majd elhajította a jeget.

Nyomban zizegés, zúgás hallatszott, s egyre tovább és tovább terjedt egészen a látóhatárig.

Nyomban jégpáncél borította az egész Galliai-tengert.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

melyben rendkívül fontos, sőt megrendítő eseményről lesz szó

Március 23-án, napnyugta után három órával fölkel a Hold, és sarlójából a Gallia lakói megállapíthatták, hogy bolygójukon a holdhónapok mindössze tizenöt-tizenhat naposak, vagyis nemcsak a nappalok és az éjszakák, hanem a holdhónapok is csak fele annyi ideig tartanak, mint a Földön.

Három nappal később a Gallia holdja a Nappal egy időben kelt, s így nem volt látható.

- Vajon viszontlátjuk-e még? - töprengett Ben-Zuf, aki különösképpen szívén viselte a Gallia holdjának sorsát, hiszen elsőnek ő pillantotta meg.

Ben-Zuf kérdése korántsem volt oktalan, hiszen január elseje óta már annyi, de annyi érthetetlen és megmagyarázhatatlan kozmikus jelenségnek voltak szemtanúi.

Március 26-án az égbolt rendkívül tiszta, a levegő nagyon száraz volt, s a hőmérő mínusz tizenkét fokot mutatott.

Vajon milyen távolságra járnak a Naptól? Vajon a Gallia mekkora utat futott be pályáján a hordócskában talált íráson megjelölt időponttól kezdve? A Melegföld lakóinak minderről sejtelve sem lehetett. Az a tény, hogy a napkorongot kisebbnek látják, még csak megközelítő számítások kiindulópontjául sem szolgálhat. Milyen jó volna, ha a névtelen tudós ismét hírt adna, és megismerhetnék legutóbbi megfigyeléseinek eredményét! Különösképpen Servadac kapitány hiányolta honfitársa - mert a kapitány makacsul kitartott amellett, hogy a tudós csak francia lehet - üzeneteinek elmaradását.

- Persze az is lehetséges - mondogatta a társainak -, hogy a mi csillagásznak továbbra is küldözget üzeneteket tokban vagy hordóban, ám egyik sem jutott el sem a Gurbi-szigetre, sem a Melegföldre! És most, hogy a tenger befagyott, lemondhatunk minden reményről, hogy valaha is elfogjuk a különös tudós valamelyik üzenetét.

A tenger, mint tudjuk, valóban teljesen befagyott, vize akkor dermedt szilárd jéggé, mikor a zavartalanul derűs időben szellő sem borzolta a tenger tükrét, s így egyenletesen sima páncél takarta, melyen sehol sem látszott egyetlen domborulat, mélyedés vagy repedés sem. Tükör-sima jégpáncél csillogott, ameddig csak ellátott a szem.

Ez a jégmező semmiben sem hasonlított a sarki tengerekhez, ahol az egymáshoz torlódó jégtáblák és magányosan vagy csoportosan meredező jéghegyek bontják meg a komor kép egyhangúságát, és ugyanakkor tájékozódó pontul szolgálnak az odatévedő kutatóknak és bálnavadászoknak.

A sarki tengereken semmi sem mozdulatlan, semmi sem végleges: egy erősebb szélvihar, a hőmérséklet hirtelen változása szinte pillanatok alatt alakítja át e folytonosan cserélődő tündéri díszleteket. A befagyott Galliai-tenger viszont a végtelenség, a változtathatatlan gondolatát keltette föl a szemlélőben. E roppant fehér mező egyhangúbb volt, mint a Szahara vagy a sztyeppék, s ez nyilván így lesz még hosszú-hosszú időn át. A jég börtönébe került víz felett, ahogy fokozódott a hideg, egyre vastagodott a páncél, szigorú mozdulatlanságra kárhóztatva a hullámokat mindaddig, míg el nem jön az olvadás ideje, ha ugyan valaha is eljön az az idő.

Az oroszok, akik látták beállni az északi tengerek vizeit, s látták a tengert borító, szinte dimbes-dombos jégpáncélt, most ámuldozva nézték a Galliai-tenger jegét, mely olyan egyenletes volt, akár a legkitűnőbb korcsolyapálya. Örültek is ennek a szokatlan jelenségnek, mert a

Dobrynán volt egy egész halom korcsolya is, melyet most a sportkedvelők rendelkezésére bocsátottak. Az oroszok korcsolyázni tanították a spanyolokat, és a Gallia lakói hamarosan roppant elegánsan köröztek a befagyott tengeren. Az idő hideg volt, ám minthogy nem fújt a szél, a hideg nem volt kellemetlen. A kis Nina és Pablo nagyon könnyen tanult meg korcsolyázni, s ugyancsak kijutott nekik a dicséretből. Servadac kapitány, aki mindenféle sportban ügyes volt, a korcsolyázásban hamarosan utolérte mesterét, Timasef grófot. Ben-Zuf sem maradt el a gazdája mögött, a Montmartre fia nem lehet senkinél alábbvaló!

Az egészséges sport egyszersmind kitűnő időtöltés volt a Melegföld lakói számára. Ezenfelül adott esetben gyors közlekedési mód is lehet. Prokop hadnagy például - valamennyiük között ő volt a legjobb korcsolyázó - két óra alatt könnyen eljutott a Melegföldről a Gurbi-szigetre, s ezt a tízmérföldes utat többször is megtette.

- Lám, a Gallián milyen könnyű lemondani a régi világ vasútjáról! - nevetett Servadac kapitány.
- A korcsolya voltaképpen nem más, mint az utas lábához rögzített, ügyesen mozgó sín.

A hideg közben egyre fokozódott, mínusz tizenöt-tizenhat fok átlaghőmérsékletet mértek. Ahogy fokozódott a hideg, fokozódott a sötétség is, valami különös félhomály borította a Galliát, és ez a nyomasztó félhomály megülte a kedélyeket is. Valamiképpen harcolniuk kellett az eluralkodó rosszkedv ellen, valahogy le kellett küzdeniük a magányosság szomorú érzését, mely most elfogta a földgolyó e száműzöttjeit, akiket oly sok emlék és érzés fűzött a régi világhoz. Hogyan is tudnának megfélemlkezni arról, hogy a Gallia már több millió mérföldes távolságban kering a Földtől, s hogy ez a távolság még egyre fokozódik? Hogyan mernének bizakodni abban, hogy valaha is viszontlátják a Földet, mikor ez a belőle kiszakadt tömb egyre messzebb és messzebb kerül tőle a világűrben? S még abban sem lehetnek biztosak, hogy bolygójuk egyszer nem tér-e le a Naptól megszabott pályájáról, hogy egy másik égitest vonzásának engedve, új pályára térjen.

A galliai telepesek közül természetesen csak Timasef grófot, Servadac kapitányt és Prokop hadnagyot aggasztották erősen ezek a gondolatok. De azért társaik is - noha nem foglalkoztak elmélyülten a jövő ijesztő lehetőségeivel és titkaival - nyugtalankodtak e rendkívüli helyzet miatt, melyre még nem volt példa a világ történelmében. Mindenképpen gondoskodni kellett tehát arról, hogy a Gallia lakóinak minden percét kitöltse valami hasznos szórakozás, hogy a mindennapok egyhangú munkája mellett tanulhassanak és sportolhassanak is.

Az előbb azt mondtuk, hogy a Melegföld minden lakója szívesen üzte a korcsolyázás egészséges sportját, holott volt köztük egy, aki nem vett részt ebben a közös szórakozásban: Hakhabut uram nem volt hajlandó korcsolyázni.

Hakhabut mestert nem is látták, mióta elhagyták a Gurbi-szigetet, hiszen Hector Servadac szigorúan megtiltotta, hogy érintkezzenek vele, így aztán senki sem látogatott el a *Hanzára*. A kabin kéményéből fölszálló vékonyka füst azonban elárulta, hogy a hajó tulajdonosa most is ott tartózkodik. Nyilván nagyon fájhatott neki, hogy a saját tüzelőanyagát fogyasztja, mikor ingyen is része lehetett volna a Nina-kaptár melegében, de inkább tékozolt egy kicsit, csak ne kelljen otthagynia a *Hanzát*, csak ne kelljen részt vennie a közösség életében. Mert távollétében ugyan ki vigyázna a *Hanzára*?

Egyébként a *Dobrynát* és a *Hanzát* is olyan helyen és úgy horgonyozták le, hogy a lehető legjobban védve legyenek a hosszú tél veszélyei ellen. A sziklafalakkal védett kis öbölben, melyet most jégpáncél borított, mozdulatlanul várakozott a két hajó. A jeget azonban előzőleg gondosan átvágták a hajók körül, melyeket a föltörekvő víz megemelt, majd utána a hajótest alatt fagyott meg ismét, úgyhogy az oldalaira a jég nem gyakorolt nagy nyomást.

A Galliai-tenger tehát teljes egészében befagyott, s mint Prokop hadnagy az egyik gurbi-szigeti kirándulása során megállapíthatta, észak, kelet és nyugat felé is jégmező húzódott, ameddig csak ellátott a szem. A hatalmas víztükör egyetlen pontja azonban ellenállt a legnagyobb hidegnek is: a központi barlang előtt az a kis medence, amelybe az izzó láva ömlött, sohasem fagyott be. Ha a medence sziklaperemén néha-néha képződött is egy kevés jég, a láva hamarosan felolvasztotta. Sistergett, párolgott a medence vize, mintha szakadatlanul forrásban tartaná a tűz. Akár halászni is próbálhattak volna a medencében, ha ugyan ott - mint Ben-Zuf mondta - nem főttek volna meg előre a halak.

Április első napjaiban megváltozott az időjárás, az ég beborult, a hideg azonban mégsem csökkent. A Gallián nem úgy volt, mint a földi sarkvidékeken, ahol a széllel, a széljárás változásával együtt megváltozik a hőmérséklet is. A Gallián a hőmérséklet nyilván a Naptól való távolságtól függött csak, s a hideg fokozatosan eléri azt a határértéket, mely Fourier szerint a világűrben általában uralkodik.

Ezekben a napokban valóságos vihar tombolt, vihar, ám eső és hó nélkül, de elképzelhetetlen erejű, tomboló széllel. Vadul korbácsolta a barlang szája előtt ömlő lávát, s a barlangban tartózkodóknak ugyancsak ügyelniük kellett, nehogy rájuk fröccsenjen az izzó láva. Néha olyan erővel rohamozott a szél, hogy a tüzes függöny kettévált, hideg légáramlat hatolt be a barlangba, majd a lávafüggöny ismét összezárult, s mögüle csak a szél sivítása hallatszott a fölfrissült levegőjű barlangba.

Április 4-én ismét föltűnt a Hold karéja, és Ben-Zuf örömmel állapította meg, hogy a derék mellékbolygó tisztességesen látja el szolgálatát a Gallia körül.

A Földből kiszakadt új égitest, mint tudjuk, magával hozta a madárvilág egy kis részét is, és ezek a madarak, minthogy másutt nem találtak termőföldet, eleséget, a Gurbi-szigetre menekültek. Míg a szép idő tartott, sűrű seregekben csaptak le a sziget gabonaföldjeire a kiéhezett állatok.

Amint azonban beköszöntöttek a nagy hidegek, a legszorgosabb, legkeményebb madárcsőr sem tudta átvágni a dermedt földet takaró jégpáncélt, s a madarak ösztönösen a Melegföld felé vonultak seregestől. Eledelre ott ugyan nem találhattak, de legalább az élet nyomaival találkoztak. A madarak nem menekültek el az emberek közeledtére, sőt igyekeztek minél közelebb kerülni hozzájuk. A barlangfolyosókból kiszórt hulladékokra nyomban lecsaptak, de sokkal többre lett volna szükségük, hogy jóllakhassanak. Kergette őket az éhség és a hideg, és egy csapat madár nagy merészen beköltözködött a Nina-kaptár szűk bejáratí folyosójára.

Tolakodásuk végül határozottan zavarta a Nina-kaptár lakóit, s kénytelenek voltak újra hajtóvadászatot indítani ellenük, mert a falánk állatok már a kezükből is kitépték az ennilót.

Ben-Zuf volt a fővadászmester, és mennyit rohangált, ugrált e vadászatok közben! Micsoda katonásan szidta, átkozta a szerencsétlen madarakat! És milyen hatalmas mennyiséget fogyasztottak el az ehető zsákmányból! Sohasem gondolták volna, hogy életükben ennyi vadludat meg tengeri récét fognak enni!

Végül helyreállt a rend a Nina-kaptárban. Már csak vagy száz madár maradt a bejáratí folyosón, ezek fészket raktak a sziklaüregekben, s nem lett volna könnyű kiköltöztetni őket. Előfordult az is, hogy a szárnyas betolakodók pontosan úgy viselkedtek, mint a folyosó jogos lakói, és szabályosan elüldözték az újonnan érkező madarakat.

Így aztán a telepesek hallgatólagos megegyezésre jutottak az üregekben fészkelő madarakkal: jó, lássák el ők a csendőr szerepét! És milyen jól végezték a dolgukat!

Ha egy-egy boldogtalan új madár betévedt a folyosóra, ezek a kegyetlen szárnyas csendőrök nekiestek, kiüldözték, vagy éppen széttépték.

Április 15-én a főfolyosó nyílása felől kiáltozás hallatszott. Nina kiáltott segítségért.

Pablo mindjárt megismerte a hangját, s Ben-Zufot megelőzve rohant a pajtása segítségére.

- Gyere! Gyere! - sikoltozott Nina. - Meg akarják ölni!

Az odarohanó Pablo már csak azt látta, hogy a kislány vagy fél tucat hatalmas dolmányos sirállyal küszködik. Botjával fölfegyverkezve Pablo a madarakra vetette magát, hogy elkeresse a hatalmas ragadozó szárnyasokat, ám hadakozása közben a sirályok egypárszor alaposan fejbe koppintották a kemény csőrükkel.

Végül mégis sikerült elűznie őket, s ekkor a reszkető kislányhoz fordult.

- Mi van a kezedben, Nina? - kérdezte.

- Nézd csak, Pablo! - és a kislány feléje mutatta a madarat, melyet eddig féltőn szorított a melléhez.

Most ért oda Ben-Zuf, elvette a kislánytól a madarat, és ámulva kiáltott föl:

- Hiszen ez egy galamb!

Valóban galamb volt, még hozzá postagalamb, ez világosan látszott szárnyainak tompa ív alakú hajlásáról.

- És valami van a nyakába kötve! - hökkent meg Ben-Zuf.

A galamb néhány pillanat múlva Servadac kapitány kezében volt, a Melegföld lakói valamennyien körülállták a kapitányt, s türelmetlenül lesték minden mozdulatát.

- Névtelen tudósunk üzent ismét! - kiáltott Hector Servadac. - A tenger befagyott, galambbal küldte hát a levelét! Remélem, most végre megírta a nevét és azt, hogy hol találhatnánk meg.

Az összehajtogatott papiros megszenvedte a galamb és a sirályok harcát, egy kis darabka leszakadt belőle. Az épségben maradt részen a következők álltak:

„Gallia
Március 1-től április 1-ig megtett út: 39 700 000 mf.!
Naptól való távolság: 110 000 000 mf.!
Nerinát útközben magához vonzotta.
Élelem fogytán, és...”

Az üzenet folytatását eltüntette a sirályok mohó csőre.

- Ó, átkozott balsors! - tört ki dühösen Servadac kapitány. - A papiroson most nyilván rajta volt a dátum meg az, hogy hol írták!

Ezúttal az egész üzenet franciául van írva, tehát most már bizonyos, hogy francia kézből került ki az előző kettő is! És nem segíthetünk bajba jutott honfitársamon!

Timasef gróf és Prokop hadnagy a madárcsata színhelyére sietett, abban a reményben, hogy megtalálják a papiros leszakadt darabját, ami talán útba igazíthatja őket. Igyekezetük hasztalan volt, semmit sem találtak.

- Sohasem tudjuk hát meg, hol, merre van a Galliának ez a lakója?... - komorodott el Servadac kapitány.

A csendet a kis Nina hangja törte meg:

- Nézd csak, Ben-Zuf bácsi! - és a kezében tartott galambot Ben-Zuf felé nyújtotta.

A madár bal szárnya alatt körpecsét volt, s a pecséten egy világosan olvasható szó, egyetlen szó, de éppen az, amit annyira szerettek volna megtudni: *Formentera*.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

*melyben Servadac kapitány és Prokop hadnagy végre
elindulhatnak a titokzatos tudós megfigyelőállomása felé*

- Formentera! - kiáltott fel Timasef gróf és Servadac kapitány ugyanabban a pillanatban.

A Baleárok szigetcsoportjának egyik kis szigete viselte ezt a nevet; a titokzatos tudós így pontosan megjelölte azt a helyet, ahol tartózkodott. De vajon mit keres a Földközi-tengernek e kis szigetén a francia tudós, és ha még ott tartózkodik, vajon életben találják-e?

A tudós nyilván Formentera szigetéről küldte eddigi üzeneteit is, melyekben a Galliának elnevezett és a földgolyóból kiszakadt új égitestre vonatkozó megfigyeléseit közölte.

A galambbal küldött üzenet mindenesetre azt bizonyította, hogy április elsején, tehát két héttel korábban, a tudós még megfigyelőhelyén tartózkodott. A galambposta és az előbb küldött üzenetek között volt egy lényeges különbség: ezúttal hiányzott az öröm minden megnyilvánulása. A tudós most nem írta, hogy *Va bene*, elmaradt az *All right* és a *nil desperandum*. A most teljes egészében franciául fogalmazott üzenet egyszersmind segélykérés is volt: Formenterán fogyóban az ennivaló.

Servadac kapitány foglalta össze néhány szóban ezeket a megfigyeléseket, majd hozzátette:

- Barátaim, azonnal indulnunk kell e szerencsétlen ember megsegítésére...

- Esetleg többen is vannak, kapitány úr. Készen állok arra, hogy önnel menjek! - jelentette ki Timasef gróf.

- A *Dobryna* feltétlenül elhaladt Formentera mellett, mikor a Baleárok szigetek vonalában hajóztunk - mondta Prokop hadnagy. - S ha nem láttuk meg Formenterát, ennek magyarázata csak az lehet, hogy, úgy mint Gibraltárból vagy Ceutából, az egész szigetcsoportból csak egy csöppnyi földdarab maradt a víz színe felett.

- Akármilyen kicsi legyen is, meg fogjuk találni! - jelentette ki Servadac kapitány. - Prokop hadnagy, milyen távolság választja el a Melegföldet Formenterától?

- Mintegy kétszáz mérföld. De vajon hogyan gondolja megtenni ezt a nagy utat?

- Gyalog - válaszolta Hector Servadac. - Minthogy hajón nem mehetünk, elindulunk korcsolyával, ugye, Timasef gróf?

- Akár máris indulhatunk - mondta a gróf, aki sohasem töprengett, sohasem tévovázott, ha embertársai megsegítéséről volt szó.

- Bátyuska - szólalt meg ekkor izgatottan Prokop hadnagy -, csak egyetlen megjegyzést szeretnék tenni, ezt sem azért, hogy akadályozzalak kötelességed teljesítésében, inkább azért, hogy biztosabban teljesíthesd azt, amit kötelességednek érzel!

- Mondd csak, fiam!

- Servadac kapitány és te, bátyuska, nekivágtok az útnak ebben az iszonyatos hidegben, most, mikor a hőmérő mínusz huszonkét fokot mutat, és dél felől erős szél fúj, ami szinte elviselhetetlenné teszi a hideget. Föltéve, hogy húszmérföldes utat sikerül naponta megtennetek, tíz nap kell ahhoz, hogy elérjete Formenterába. Ezenkívül bőséges élelmiszer-tartalékokat kell vinni nemcsak a magatok, hanem azok számára is, akiken segíteni akartok...

- Hátizsákkal megyünk, mint a katonák! - vágott közbe Servadac kapitány, aki az ilyen vállalkozásnak legfőljebb a nehézségét volt hajlandó elismerni, de végrehajthatatlanságát már nem.

- Rendben van - mondta hűvösen Prokop hadnagy. - De útközben mindenképpen többször kell pihenőt tartani. A tenger egyenletesen fagyott be, nincs mód arra, hogy jégkunyhót rakjanak, mint ahogy az eszkimók csinálják.

- Éjjel-nappal úton leszünk, Prokop hadnagy úr - türelmetlenkedett Servadac kapitány -, és így nem hat, hanem három vagy esetleg két nap alatt érünk el Formenterába.

- Rendben van, Servadac kapitány. Tegyük fel, hogy két napon belül odaérnek, ami egész egyszerűen képtelenség. Odaérnek, ám mihez tudnak kezdeni azokkal, akiket a szigeten találunk félholtan az éhségtől, a hidegtől? Ha haldoklókkal indulnak el Formenterából, halottakkal érnek a Melegföldre!

Prokop hadnagy szavait mélységes csend követte. Most valamennyien látták, milyen kockázatokkal, milyen veszélyes lehetőségekkel jár egy ilyen út a jégmezőn. Valamennyien tisztában voltak azzal is, hogy ha Timasef gróf és Servadac kapitány útközben hóviharba kerülne, nem lenne számukra szabadulás, szemfedőjükké válna a hó.

Hector Servadac, aki mindenáron tenni akart valamit bajba jutott embertársaiért, nem volt hajlandó szembenézni a való helyzettel, makacsul elutasította Prokop hadnagy józan ész sugallta érvelését. Ben-Zuf pedig nyomban kijelentette, ha Timasef gróf tétovázna, hogy mitévő legyen, ő boldogan elkíséri a gazdáját.

- Nos, gróf úr?

- Azt teszem, amit ön tesz, kapitány úr.

- Nem hagyhatjuk cserben a felebarátainkat, mikor tudjuk, hogy élelem és talán fedél nélkül maradtak!

- Nem, ezt nem tehetjük - bólintott Timasef gróf. Aztán Prokophoz fordult: - Ha nincs más mód arra, hogy Formenterába juthassunk, csak az az egyetlen, amit te elvetsz, akkor mégiscsak ehhez a módszerhez kell folyamodnunk, fiam, és a szerencsecsillagunk majd csak örködik felettünk!

A gondolataiba mélyedt hadnagy nem válaszolt Timasef grófnak.

- Ha legalább egy szánunk volna! - kiáltott föl Ben-Zuf.

- Mi sem könnyebb, mint szánt összeeszkábálni - mondta Timasef gróf -, de honnan vegyünk kutyákat vagy rénszarvasokat a vontatáshoz?

- Hiszen van két lovunk, és ha élesre patkoljuk őket...

- Útközben pusztulnának el ebben az iszonyatos hidegben! - intette le Ben-Zufot a gróf.

- Nem számít - mondta ekkor Servadac kapitány. - Nem tétovázhatunk. Csináljuk meg a szánt...

- Készen van - mondta Prokop hadnagy.

- Akkor hát fogjuk be a lovakat...

- Nem, kapitány úr, biztosabb és gyorsabb módja van a vontatásnak, biztosabb, mint a két ló, mely nem bírná ki ennek az útnak a fáradalmait.

- És ez a biztosabb mód? - kérdezte Timasef gróf.

- A szél - válaszolta Prokop hadnagy.

Valóban, a szél! Az amerikaiak roppant ügyesen alkalmazzák a szél hajtóerejét a vitorlás szánoknál. Ezek a vitorlás szánok akár versenyre kelhetnek az amerikai prériket átszelő vasutakkal, és óránként 180 kilométeres sebességgel is haladnak. A szél jelenleg dél felől fúj. A szán tehát óránként tizenkét-tizenöt mérföldes sebességgel mehet. Kétszer kell tehát felkelnie a Napnak a Gallia horizontján, és ők ezalatt elérhetik a Baleárok, vagyis azt a szigetcskét, amely a roppant katasztrófa után megmaradt a szigetsoportból.

A motor tehát rendelkezésükre áll. Rendben van. Prokop hadnagy azonban azt is mondta, hogy a szán is indulásra kész. A *Dobryna* tizenkét lábnyi hosszú csónakja, melyben öt-hat személy is elfér, vajon nem töltheti be a szán szerepét? Elég, ha két vasszántalpat rögzítenek hozzá, mely megerősíti a csónak oldalait is, és ugyanakkor mint korcsolyán csúszhatik rajta a csónak. És a *Dobryna* gépészeinek legfőbb néhány órára van szükségük ahhoz, hogy elkészítsék ezeket a vastalpakat. Azután a Galliai-tenger egyenletes jégpáncélján könnyen száguldhathat a vitorlával felszerelt csónak. A csónakra még valami tetőféleséget is eszközölhetnek deszkából és erős vászonból, hogy a tető védje a csónak utasait az oda- és a visszafelé vezető úton. A csónakot megrakják prémekkel, élelmiszerekkel, gyógyszerekkel, tesznek bele egy kis spirituszkályhát is, hogy lehetőleg semmiben se szenvedjenek hiányt a jégmezőn.

A terv kitűnőnek látszott, legfőbb még egy kérdés merült fel. Észak felé a dél felől fújó szél segítségével könnyen haladnak majd; de mi történik, mikor visszafordulnak?...

- Ne törődjünk most ezzel! - kiáltotta Servadac kapitány. - Most csak az a fontos, hogy odaérjünk, a továbbiakon majd azután gondolkozunk.

A csónak egyébként - ha vitorlái nem kapnak hátszelet - talán manőverezni is tud majd. De hiszen mindez majd elvállik.

A *Dobryna* gépésze és a matrózok nyomban munkához láttak, s estére már föl is szerelték a csónak elején visszafelé görbülő vastalpakat, a végére pedig egy evezőlapát-féleséget erősítettek, ugyancsak vasból, hogy a szánt biztosítsák az elfarolások ellen. Könnyű tetőt is szereltek a csónak fölé, aztán megrakták élelemmel, szerszámokkal, takarókkal, és máris készen álltak az indulásra.

Prokop hadnagy ekkor arra kérte Timasef grófot, engedje meg, hogy Servadac kapitány társaságában ő induljon Formentera szigetére, hiszen a vitorlák kezelésénél, a szán irányításánál tengerészre van szükség.

Servadac kapitány is támogatta a hadnagy kérését, s a gróf, kicsit nehéz szívvel ugyan, de elhatározta, hogy a Melegföldön marad, helyettesíti a kapitányt, hiszen a kis kolónia egyetlen napra sem maradhat vezető nélkül.

Április 16-án napkeltekor Servadac kapitány és Prokop hadnagy elbúcsúztak társaiktól, akik szorongva figyelték készülődésüket. Timasef gróf megölelte a bátor francia tisztet, és melegen megcsókolta Prokop hadnagyot. Utoljára a kis Nina csókolta meg őket könnyes szemmel, aztán kibontották a vitorlákat, még néhány pillanat, és a szánt olyan messzire röpítették roppant szárnyai, hogy hamarosan eltűnt a látóhatáron.

A két vitorlával felszerelt szán óránként vagy tizenkét mérföldes sebességgel, könnyedén siklott a jégen. Az iránytűt figyelve, igyekeztek egyenes vonalban megközelíteni Formenterát.

Servadac kapitány és Prokop hadnagy már-már úgy érezték, hogy a levegőben repülnek, olyan könnyedén, rázkódásmentesen siklott a szán a végtelen jégmezőn, melynek legfelső rétegét fölhasította a vastalp, és mögöttük csillogó fehér felhőként szállt a porló jég.

Most is meggyőződhetek arról, hogy a tenger minden pontja teljesen egyforma, a kép egyhangúságát nem töri meg semmi változatosság. Az elhagyott, roppant tájon sehol egyetlen élőlény. Mérhetetlenül szomorú és ugyanakkor megragadóan költői volt ez a táj, mely másként hatott a szán két utasára. Prokop hadnagy a szakember szemével figyelte a tájat, Servadac kapitány pedig a minden benyomásra érzékeny művész szemével. Mikor a Nap lenyugvóban volt, ferde sugaraiban a vitorlák roppant árnyéka vetődött a csillogó jégfelületre. Majd hirtelen beköszöntött az éjszaka. A két utas ösztönösen közelebb húzódott egymáshoz, s kezük hang nélkül összekulcsolódott egy pillanatra.

Újhold lévén, az éjszaka vaksötét volt, a csillagok azonban csodálatos fénnel ragyogtak a sötét égbolton. Prokop hadnagy, ha nem lett volna iránytűje, bízást rábízhatta volna magát a látóhatáron fénylő új sarkcsillagra. Bármilyen távol volt is a Gallia a Naptól, ez a távolság elenyésző semmiség volt ahhoz képest, amely az állócsillagoktól választja el őket.

Prokop hadnagy útközben a formenterei tudós adatain gondolkozott; Servadac kapitánynak azonban csak az járt az eszében, vajon idejében érnek-e a szigethez, vajon segítségére lehetnek-e a bajba jutottaknak.

A Gallia sebessége március elsejétől április elsejéig húszmillió mérfölddel csökkent a második Kepler-törvénynek megfelelően. Ugyanakkor a Naptól való távolsága harminckétszázmillió mérfölddel nőtt, így körülbelül a csak teleszkóppal látható csillagok zónájában lehetett, vagyis a Mars és a Jupiter pályája közötti térben. Ezt bizonyította egyébként az a tény is, hogy a Gallia magához vonzotta a csillagászok által nemrégiben fölfedezett Nerinát. A Gallia tehát vonzásközpontjától egyre távolodva, szigorúan megszabott pályát követett, így talán abban is reménykedhetnek, hogy a formenterei tudós számítások útján meg tudja határozni a pályát, ki tudja számítani, mikor lesz legtávolabb a Naptól a Gallia, mikor kerül ismét közelebb a fény és a meleg forrásához, vagyis hány nappal áll egy galliai év.

Prokop hadnagy e nyugtalanító problémákkal foglalkozott, mikor hirtelen ismét fölkel a Nap. Ekkor a szán két utasa tanácskozásba kezdett. Minthogy számításaik szerint száz mérföldet tettek meg elindulásuk óta, elhatározták: csökkentik a szán sebességét, hogy menet közben alaposabban körülnézhessenek.

A monoton síkság most is kihalt volt, a kép fenséges egyhangúságát még csak egy kiemelkedő szikla sem szakította meg.

A csónak-szán orrát északkeleti irányba fordították. Hector Servadac a metsző széllel mit sem törődve a csónak orrában állt. Lényének minden ereje a tekintetében összpontosult. Nem gomolygó füstöt keresett a tekintetével, hiszen a boldogtalan tudósnek tüzelője nyilván éppúgy nincs, mint élelmiszere. Nem, a jégmező fölé emelkedő sziklasziget után kutató fűrkésző tekintete.

Egyszerre kigyúlt az arca, s kezét előrenyújtva kiáltotta:

- Ott! Ott!

A látóhatáron, ahol a jégmező és az égbolt összeolvadt, valami faépítmény körvonalai bontakoztak ki.

Prokop hadnagy a messzelátójához kapott.

- Igen - mondta -, ott van! Ott!... Földmérési műveletekhez használatos árbocszerű alkotmányt látok!

Kételkedésnek nem volt helye. A vitorlákat kifeszítették, és a szán szélvész sebességgel közeledett a mintegy hat kilométernyire látszó építményhez.

Servadac kapitány és Prokop hadnagy a megindultságtól szólni sem tudott. A faépítmény egyre közelebből látszott, már azt is látták, hogy sziklaalapzaton áll, a sziklák fekete halma élesen vált ki a fehér jégmezőből.

Servadac kapitány sejtelve nem csalt: a kis sziget fölött nem gomolygott füst. Vajon reménykedhetnek-e abban, hogy az iszonyatos hidegben nem pusztult el minden élet a szigeten? Vitorlás szánjuk talán sírdomb felé röpül...

Tíz perccel később Prokop hadnagy behúzta az egyik vitorlát, nehogy a nagy sebesség miatt a sziklákhöz csapódják a szán.

Servadac kapitány szíve fájdalmasan összeszorult: a szikláról a magasba emelkedő árboc csúcsán kék szövetfoszlányt tépett a vad szél; ez maradt a francia lobogóból.

A szán megállt a sziklaszigetecske előtt, melynek kerülete legföljebb másfél kilométer lehetett. Mindössze ennyi maradt a Baleárok szigetcsoportjából.

A faépítmény tövében nyomorúságos fakunyhó, ablaka szorosan bezárva.

Servadac kapitány és Prokop hadnagy egy szempillantás alatt megmászta a sziklákat, s a kapitány ököllel dörömbölt a belülről bezárt kunyhó ajtaján.

Kiáltozott, de nem kapott választ.

- Segítsen, hadnagy úr!

S vállukat az ajtónak vetve, egy nyomással kiemelték a korhadt ajtót.

A kunyhó egyetlen helyiségből állt, benne síri sötétség, síri csönd uralkodott. A kunyhót utolsó lakója vagy elhagyta, vagy itt fekszik valahol holtan a sötétben.

Az ablakot kitárták, a kunyhó megvilágosodott.

A kandalló kihűlt tűzhelyén rég kihunyt tűz hamuja.

Az egyik sarokban ágy.

Az ágyon valaki fekszik.

Servadac kapitány az ágyhoz lépett, és keserűen fölajdult:

- Megfagyott! Éhen halt!

Prokop hadnagy a boldogtalan ember fölé hajolt.

- Él! - kiáltotta.

Máris kinyitott egy szíverősítővel teli üvegcsét, néhány cseppet a haldokló szájába töltött.

Könnyű sóhaj hallatszott, majd szinte nyomban utána halkán suttogott szavak:

- Gallia?

- Igen!... Igen!... Gallia! - válaszolt Servadac kapitány. - És ez...

- És ez az én üstökösöm, az enyém!

E szavak után a haldokló ismét elhallgatott, és Servadac kapitány elgondolkozva szólt:

- Valahonnan ismerem ezt a tudóst! De vajon hol találkozhattam már vele?

Még csak nem is gondolhattak arra, hogy ápolhatják, megmenthetik a haláltól ebben a kunyhóban, ahol semmi nem volt, amire szükségük lett volna. Hector Servadac és Prokop hadnagy gyorsan határozott. A beteget azonnal elhelyezték a szánba, berakták a kunyhóban talált fizikai és csillagászati kutatóeszközeit, ruhadarabjait, följegyzéseit, könyveit és a kopott, fekete ajtót, melyre az öreg tudós krétával írta fel számításait.

A szél háromnegyed részben megfordult, úgyhogy vitorláikat kedvezően dagasztotta, és hamarosan eltűnt szemük elől az az egyetlen szikla, amely megmaradt a Baleárok szigetekből.

Április 19-én, harminchat órával azután, hogy elindultak, a tudóst - aki nem nyitotta ki a szemét, nem szólalt meg egész úton - letették a Nina-kaptár nagytermében, és a kis kolónia megéljenezte a két vakmerő férfiút, akiknek visszatérését olyan türelmetlenül várták.

MÁSODIK RÉSZ

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

melyben bemutatjuk a Gallia harminchatodik lakóját

A Gallia harminchatodik lakója végre megérkezett a Melegföldre. Mindeddig csak néhány, alig érthető szót ejtett ki:

- Ez az én üstökösöm! Az enyém!

Vajon mit jelentenek ezek a szavak? Talán azt, hogy a földgolyó egy üstökössel ütközött össze, s egy darabját ennek az összeütközésnek az ereje röpítette a világűrbe? Vajon a formenterai remete mit nevezett el Galliának? Az üstököst avagy a földgolyóból kiszakított és most a naprendszerben új égitestként keringő földdarabot? E kérdésekre csak a tudós válaszolhatna, aki magának követelte az „üstököst”.

Az máris bizonyos volt, hogy a tudóstól származnak a *Dobryna* kutatóútja során talált följegyzések, s hogy ő küldte a galambpostát is. Csak ő dobhatta a tengerbe a bortokot, a konzerves-hordócskát, s csak ő engedhette útjára a postagalambot, melyet ösztöne vezetett az új csillagzat egyetlen lakott és lakható helyére. A tudós tehát a Gallia több adatát ismeri. Mért tudta a Naptól való fokozatos távolodását, ki tudta számítani a tangens sebesség csökkenését is. Ám - és ez volt a legfontosabb kérdés -, vajon számítások útján meg tudja-e határozni keringési pályáját, rájött-e, hogy az új csillagzat pályája hiperbola, parabola vagy ellipszis-e? S végül vajon tudja-e, hogy a Gallia visszatérhet-e valaha a Földhöz, és ha igen, mennyi idő múlva?

Ezek a kérdések töprengtetten Timasef gróf, majd valamennyit sorra fölvetette Servadac kapitánynak és Prokop hadnagynak. Válaszolni természetesen ők sem tudtak, maguk is sokat gondolkodtak már a különböző feltevéseken, vitatkoztak is felettük, a végső választ azonban nem tudták megfogalmazni. És az egyetlen ember, aki valószínűleg tudja a választ, esetleg soha többé nem szólalhat meg, és a kis kolónia tagjainak le kell mondaniuk a reményről, hogy megtudhatják, milyen sors vár a Galliára és lakóira!

Mindent el kell tehát követniük, hogy a tudóst magához térítsék, meggyógyítsák! Jobb célra aligha használhatnák a *Dobryna* gyógyszerárát - s ezt nyilván így gondolta Ben-Zuf is, aki bátorítóan megjegyezte:

- Lássunk hozzá, kapitány uram! Munkára! Csuda szívósak ám az efféle tudósok, az ember nem is képzelné, mennyi erő van bennük!

Mindenekelőtt szíverősítőket adtak a betegnek, majd erősen dörzsölni kezdték kezét-lábát, hogy mielőbb meginduljon a rendes vérkeringés. Ben-Zuf és Negrete föl váltva vállalták a masszírozást, s olyan alaposan csinálták, hogy talán még a holtat is életre dörzsölték volna!

Hector Servadac közben egyre azon töprengett, ki lehet ez a francia tudós, s ő vajon hol találkozhatott már vele, hogy annyira ismerősnek látja. A kapitánynak voltaképpen rá kellett volna ismernie, de abban a bizonyos hálátlan korban találkozott vele, vagyis gyerekkorában, amikor a benyomások nagyon elevenek, de ugyanakkor nagyon mulékonyak is.

A tudós, aki most a Nina-kaptár nagytermében feküdt, azonos volt azzal a szigorú fizikatanárral, aki Hector Servadacot a Charlemagne líceumban tanította. Palmyrin Rosette igazi tudós volt, elsősorban a matematikai tudományok különböző ágazatainak nagy tudósa. Hector Servadac az első líceumi évek után a líceumból a Saint-Cyr katonai akadémiára került, és el is felejtette tanárát.

Hector Servadac diákkorában, mint már tudjuk, éppenséggel nem nagyon epekedett a tanulásért, viszont a magafajta komisz nebulókkal egyetértésben hányszor de hányszor tréfálta meg a boldogtalan Palmyrin Rosette-et!

Mert ki volt az, aki egy csipet só t dobott a kísérleti teremben előkészített desztillált vízbe, ami aztán a legváratlanabb kémiai reakciókat eredményezte? Ki csent el egy csöppnyi higanyt a barométer tálkájából, hogy aztán a tisztas mérőeszköz meglepő ellentmondásba kerüljön a valódi légnyomással? Vajon ki dörzsölte fel a hőmérőt néhány pillanattal azelőtt, hogy a professzor megnézte volna? Ki csempészett élő rovarokat a mikroszkóp lencséje alá? Vajon ki rongálta meg az elektromos áramfejlesztőt úgy, hogy az többé egyetlen szikrát sem volt képes produkálni? És vajon ki fűrt láthatatlan lyukat a légszivattyú gumikorongjába, hogy aztán Palmyrin Rosette hiába kínlódjék, sose tudjon légüres teret teremteni?

E napirenden levő, gonosz csínyek fő mestere Servadac tanuló volt, s társai nagy örömeiket lelték a komisz tréfákban, melyeknek áldozata Palmyrin Rosette professzor úr, afféle igazi méregzsák volt.

Két évvel azután, hogy Hector Servadac elhagyta a Charlemagne líceumot, Palmyrin Rosette, aki nagyobb kedvet érzett a csillagászathoz, mint a fizikához, búcsút mondott a tanári pályának, hogy kizárólag csillagászattal foglalkozhassék. Szeretett volna a Csillagvizsgáló Intézetben elhelyezkedni, a tudós világban azonban veszekedő, makacs természetéről volt híres, és bezárultak előtte a tudományos intézmények kapui. Volt némi magánvagyon, így aztán minden hivatalos jelleg nélkül foglalkozott a csillagászat tudományával, s legnagyobb öröme az volt, ha más csillagászok tételeit, megállapításait bírálhatta. Egyébként Palmyrin Rosette nevéhez fűződött három új, csak teleszkóppal látható csillag fölfedezése, valamint a lajstromba vett csillagok közül háromszázhuszonöt csillag pályaelemeinek kiszámítása.

Mint már mondtuk, Hector Servadac és Palmyrin Rosette azóta sem találkozott többé, csak most, tizenkét év után, a Formentera szigeten hozta őket ismét össze a sors. Nem csoda hát, hogy a kapitány nem ismert rá az eszméletlen professzorra.

Mikor Ben-Zuf és Negrete kihámozta az eszméletlen embert a prémtakaróból, apró termetű, természettől is sovány, de most erősen lefogyott emberke feküdt előttük, kopasz feje strucctojásként világított, szakállt, bajuszt nem viselt, de látszott rajta, hogy vagy egy hete nem borotválkozott. Hosszú, horgas orrán imponáló pápaszem mutatta, hogy az öreg tudós is nyilván azok közé a rövidlátók közé tartozik, akiknél a pápaszem már szinte az egyéniség részévé vált.

Egy olyan világban, melynek lakossága harmincöt fő, nagyon fontos a harminchatodiknak az élete. Mikor a félholt emberről leszedték a takarókat és a ruhákat, megállapították, hogy ha gyengén is, de még ver a szíve. Bizakodtak tehát abban, hogy visszanyeri eszméletét, ha Ben-Zuf erélyes kezelése eredményeként fölmelegednek kihűlt tagjai, hiszen a derék tisztiszolga olyan odaadással dörzsölte az öreg tudóst, mintha a kardját fényszeríté, és olyan erősen, hogy az ember azt hihette volna, menten tüzet fognak az inas, száraz tagok.

Húszperces szakadatlan masszázs után sóhaj szakadt fel az eszméletlen ember ajkáról, először egy, aztán kettő, három sóhaj. Szorosan összepréselt szája most fölnyílt. Szempilláját föl-emelte, majd újra lehunyta, végül fölneézett, de látszott rajta, hogy nincs tisztában azzal, hogy hol van, mi történik körülötte. Néhány érthetetlen szót suttogott. Aztán kinyújtotta a jobbját, a homlokához emelte, mintha valamit keresne ott. Arca ekkor megrándult, elvörösödött, mintha dühroham közepette térne magához, s fölkiáltott:

- A szemüvegem! Hol a szemüvegem?!

Ben-Zuf nyomban utánanézett, és meg is találta a szemüveget. A hatalmas pápaszem beillett volna akár teleszkópnak is. Gondosan visszaigazították a tudós horgas orrára, s az ekkor ismét fölsóhajtott, sóhaja egy biztató khm-khm-mel ért véget.

Servadac kapitány Palmyrin Rosette fölé hajolt, roppant figyelmesen nézte. A tudós most tágra nyitotta a szemét. Az okuláré vastag üvegén átsütött éles tekintete, s bosszús hangon váratlanul így szólt:

- Servadac tanuló! Holnap bemutat ötszáz sornyi büntetésfeladatot!

Palmyrin Rosette tehát ráismert hajdani tanítványára, a komisz nebulóra.

A beszélgetést kezdő meglepő mondatot nyilván a régi harag hirtelen fölébredt emléke váltotta ki az öregúrból, Hector Servadac pedig, noha már-már azt hitte, hogy álmodik, ugyancsak ráismert hajdani fizikatanárára.

- Palmyrin Rosette professzor úr! Az én hajdani tanárom, itt, köztünk!... Ezer ördög és pokol! Ez aztán a furcsa találkozás! - álmélkodott Servadac kapitány.

Közben azonban Palmyrin Rosette mintha elbóbiskolt volna, és pihenését semmiképpen sem akarták zavarni.

- Legyen nyugodt, kapitány uram - mondta Ben-Zuf -, életben marad, felelek érte! Az ilyen apró emberek csuda szívósak ám. Láttam én már ennél kiaszottabbat is, az még messzebből tért vissza az élők közé!

- Aztán honnan tért vissza, Ben-Zuf?

- Egyiptomból, kapitány uram, szép cifrára pingált ládában érkezett!

- Múmia volt az, te mafla!

- Ahogy mondja, kapitány uram!

A professzor mindenesetre elaludt, s ekkor átvitték egy jó meleg ágyba, az üstökösére vonatkozó égető kérdéseket majd később teszik föl neki.

Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy - ők voltak a kis kolónia Tudományos Akadémiája - ahelyett, hogy türelmesen várták volna a másnapot, a legvalószínűtlenebb föltevésekkel foglalkoztak egész nap. Voltaképpen mi ez az üstökös, melyet Palmyrin Rosette Galliának nevezett el? Tehát nem a földgolyó egy leszakadt darabja kapta ezt a nevet? A távolságra és a sebességre vonatkozó följegyzések tehát a Gallia nevű üstökös adatai lennének, és nem azé az új égitesté, melyen Servadac kapitány és harmincöt társa kering a világűrben?

Most ismét kérdésessé vált az olyan nehezen megfogalmazott következtetések összessége, mely egybevágott az újonnan észlelt kozmikus jelenségekkel, s mely végül is azt látszott bizonyítani, hogy magából a földgolyóból szakadt ki az új égitest.

- Ne is töprengjünk tovább! - kiáltott föl Servadac kapitány. - Itt van közöttünk Rosette professzor, aki minden kérdésre tud majd válaszolni!

Mínthogy Palmyrin Rosette szóba került, Servadac kapitány elmondotta a társainak, hogy a professzor világéletében nehéz természetű ember volt, s általában feszült viszonyban van mindig mindenkivel. Javíthatatlan különc, csökönyös méregzsák, lelke mélyén azonban voltaképpen derék ember. Az a legokosabb, ha nem törődnek a rosszkedvével, mint ahogy az ember nem kezd perelni a viharral sem, hanem szépen megbújik előle.

Mikor Servadac kapitány befejezte ezt a kis életrajzi kitérőt, Timasef gróf így szólt:

- Legyen nyugodt, kapitány úr, mindent elkövetünk, hogy jó viszonyban legyünk Palmyrin Rosette professzorral. Egyébként meg azt hiszem, nagy szolgálatot fog tenni nekünk azzal, hogy ismerteti megfigyelései eredményét. Erre persze csak akkor kerülhet sor, ha...

- Ha?! - hökkent meg Servadac kapitány.

- Ha valóban ő a szerzője a kezünkbe került följegyzéseknek.

- Kétkedik ebben?

- Voltaképpen nem. Minden jel arra mutat, hogy Rosette professzor kezéből kerültek ki a följegyzések, most csak azért beszélek úgy, mintha nem volnék ebben biztos, hogy megemlítsünk és fontolóra vegyünk minden kedvezőtlen lehetőséget.

- Ugyan ki más írhatta volna ezeket a följegyzéseket, ha nem az én hajdani professzorom?! - mosolygott Servadac kapitány.

- Talán egy másik csillagász, aki magára maradt a hajdani Föld egy másik pontján.

- Képtelenség! - mondta Prokop hadnagy. - A Gallia elnevezésről csak a följegyzésekből értesültünk, és Rosette professzor első szava is az volt, hogy Gallia.

Prokop hadnagy helytálló megjegyzése értelmetlenné tette a további vitát: most már valamenyien biztosra vehették, hogy a formenterei remete volt a följegyzések szerzője. Hogy mit keresett a szigeten, ezt majd később megtudják tőle.

Egyébként a professzorral együtt a följegyzéseit tartalmazó papirosokat is elhozták, s most úgy gondolták, nem követnek el indiszkréciót, ha míg alszik, belenéznek a följegyzésekbe.

A betűk és a számjegyek valóban attól a kéztől származtak, mely a palack- és a galambpostát is írta. A számológépnak használt ajtó még tele volt krétával írt algebrai jelekkel, s nagy gonddal vigyáztak, nehogy egy is eltörlődjék. A papirosok geometriai ábrák kusza rajzaival voltak telefirkálva: egymást keresztező hiperbolákkal, nyitott görbékkel, melyeknek két szára egymástól távolodva nyúlt a jelzés szerint a végtelenbe, parabolákkal, ellipszisekkel, zárt és amennyire csak lehetséges, elnyújtott görbékkel.

Prokop hadnagy megjegyezte, hogy ezek a különböző görbék mind üstököspályát ábrázolnak; ami a két első esetben azt jelenti, hogy a Földről megfigyelt üstökösök sohasem térhetnek vissza a földi horizontra, a harmadik esetben pedig azt, hogy hosszabb-rövidebb határidőn belül időszakosan megjelennek a látóhatáron.

A papirosok átnézése után már megállapíthatták, hogy a professzor üstökösök pályaelemeire vonatkozó számításokat végzett, ám az általa tanulmányozott görbék vizsgálatából még nem következtethettek semmire, minthogy a csillagászok számításainak alapja mindig az a feltételezés, hogy az üstökös pályája parabolát ír le.

A papirosokból ítélve arra következtettek, hogy Palmyrin Rosette formenterei tartózkodása alatt egy üstökös pályaelemeit számította ki részben vagy egészben, egy olyan üstökösét, melynek neve eddig nem szerepelt a csillagászok által fölállított lajstromban.

Vajon a január 1-én bekövetkezett kataklizma előtt vagy az után készültek-e számítások?

Erre a kérdésre a professzoron kívül senki más nem adhat feleletet.

- Várjunk türelmesen - mondta Timasef gróf.

- Várok, de majd felrobbanok a türelmetlenségtől! - válaszolta Hector Servadac, és idegesen járkált fel-alá. - Egy hónapot adnék az életemből, ha csak egy órával kevesebbet aludna Rosette professzor úr.

- Rossz vásárt csinálna, kapitány úr! - jegyezte meg Prokop hadnagy.

- Nem, mert legalább előbb megtudnám, miféle jövő vár csillagunkra...

- Nem akarom megfosztani az illúzióitól, kapitány úr - folytatta Prokop hadnagy. - De kérem, ne felejtse el, bármennyit tudjon is a professzor a Galliáról, ebből még nem következik az, hogy fel tud bennünket világosítani e csillagzatra vonatkozóan, melyen most élünk. Vajon egyáltalán van-e összefüggés a két tény között: üstökös jelent meg az, égbolton, és a Föld egy darabja leszakadván, a világűrbe röpült?

- Igen, az ördögbe is! - Kiáltott föl Servadac kapitány. - Az összefüggés nyilvánvaló! Világos, mint a nap, hogy...

- Hogy? - kérdezte Timasef gróf, mint aki türelmetlenül várja a folytatást.

- Világos, hogy a Föld összeütközött egy üstökössel, s ennek az összeütközésnek az ereje röpítette a világűrbe azt a földdarabot, melyen mi most vagyunk!

E feltevésre, melyet Servadac kapitány határozott állításként fogalmazott meg, Timasef gróf és Prokop hadnagy kis ideig némán nézett egymásra. Akármilyen valószínűtlennek tűnt is, hogy a Föld üstökössel ütközött össze, végül is nem volt képtelenség. Az összeütközés voltaképpen magyarázat lehetne arra, ami eddig teljesen érthetetlennek tűnt, talán éppen ez az az ok, mely olyan sok rendkívüli okozattal járt.

- Lehet, hogy fején találta a szöveget, kapitány úr - mondta Prokop hadnagy, miután a kérdést ebből a szempontból is fontolóra vette. - Nem lehetetlen az ilyen összeütközés, és az sem lehetetlen, hogy az összeütközés ereje a földgolyó egy jelentős részét leszakította. Ha ez történt, úgy az a roppant korong, melyet a katasztrófát követő éjszakán láttunk, nem volt más, mint az üstökös, melyet az összeütközés nyilván kilendített eredeti pályájáról, és melynek olyan nagy volt a sebessége, hogy nem kerülhetett és nem maradhatott a Föld vonzaskörében.

- Ez lehet az egyetlen magyarázata az új csillag megjelenésének - mondta Servadac kapitány.

- Ez a legújabb feltevés bizony nagyon valószínűnek látszik - folytatta Timasef gróf. - így a mi megfigyeléseink és Rosette professzor megfigyelései összhangba hozhatók. Nyilván ennek az üstökösnek, minden bajunk okozójának, adta a professzor a Gallia nevet.

- Minden bizonnyal így van.

- Rendben van, kapitány úr, csakhogy így is van valami, amit nem értek.

- És mi az?

- Nem értem, miként lehetséges, hogy ezt a tudóst sokkal jobban foglalkoztatja az üstökös, mint az a földdarab, melynek hátán most ő is a világűrben kering.

- Ó, gróf úr, ne felejtse el, hogy a tudománynak ezek a megszállottjai néha valóban érthetetlenek a mi számunkra, ez a mi tudósunk meg éppenséggel nagy külön.

- Különben is lehetséges - jegyezte meg Prokop hadnagy -, hogy a Gallia pályaelemeit még az összeütközés előtt számította ki a professzor. Láta közeledni az üstökös, és meg tudta figyelni a katasztrófát.

Prokop hadnagy megjegyzése helytálló volt, a kapitány feltevését pedig elvileg elfogadták. Ezek szerint: a Föld pályáját átvágó valamely üstökös a december 31-ről január 1-re virradó éjszaka összeütközött a Földdel, és az összeütközés ereje a földgolyóból leszakított egy roppant darabot, és ez azóta kering a világűrben.

Ha a Gallia Tudományos Akadémiája még nem is ismerte a teljes igazságot, nyilvánvalóan már nagyon közel járt hozzá.

A kérdést hiánytalanul azonban csak Palmyrin Rosette tudja megmagyarázni.

HUSZONHATODIK FEJEZET

*melynek utolsó mondatából az olvasó megtudja azt,
amit valószínűleg úgylát kitalált már*

Míg a vezetők e beszélgetéssel töltötték a napot, a kolónia többi tagja a szokott napi teendőkkel volt elfoglalva. Ők kevesebbet törődtek a professzor váratlan megérkezésével a galliai Melegföldre. A töprengésre természetből fogva alig hajlamos spanyolok és a gazdájukban rendíthetetlenül bizakodó oroszok vajmi keveset foglalkoztak az okokkal és okozatokkal. Nem hajtotta őket a türelmetlenség, hogy megtudják, vajon a Gallia egy napon ismét találkozik-e a Földdel, avagy most már mindörökre a Gallián kell élniük, pontosabban: élniük és meghalniuk, így aztán a professzor megérkezését követő éjszakát nyugodtan végigaludták.

A betegápolóvá átalakult Ben-Zuf Rosette professzor ágya mellett töltötte az éjszakát. Derekas munkát végzett. Megígérte, hogy talpra állítja a professzort, s most már a becsületéről volt szó. Dédelgette is a beteget! S milyen pompás szíverősítőket adott neki! Hogy figyelte a lélegzetét! Hogy leste a szavait! A Gallia név persze nagyon gyakran szerepelt Palmyrin Rosette nyugtalan álmaiban; hol szorongva, hol haragosan mondta ki ezt a szót. Álmában talán el akarták tőle lopni az üstökösét, vagy talán vitatták, hogy ő fedezte föl, esetleg kétségbe vonták, hogy elsőnek ő figyelte meg, ő számította ki pályaelemeit? Akárhogy is volt, Palmyrin Rosette azok közé az emberek közé tartozott, akik még álmukban is mérgeződnek.

De akárhogy figyelte is a beteget, az összefüggéstelen szavakból nem tudott olyan értelmet kihámozni, mely segített volna a nagy probléma megoldásában. A professzor végigaludta az éjszakát: először csak mocorgott, sóhajtozott, aztán hamarosan hangosan horkolni kezdett, ami igazán jó jel volt.

Mikor a Gallia nyugati horizontján fölkel a Nap, Palmyrin Rosette még békésen pihent, s Ben-Zuf gondosan vigyázott az álmára. A tisztiszolga figyelmét azonban hirtelenében valami más kötötte le.

A Nina-kaptár főfolyosójának nyílását elzáró nagy ajtó felől dörömbölés hallatszott. Az ajtó egyébként nem annyira a kellemetlen látogatók, inkább a beáramló hideg ellen védte a Nina-kaptár lakóit.

Ben-Zuf már-már fölállt a betege mellől, de azután úgy gondolta, - hogy rosszul hallotta; ugyan ki dörömbölne? No meg egyébként sem portás ő, vannak a Nina-kaptárban mások is, akiknek nincs annyi dolguk, mint neki, menjenek azok, nyissanak kaput, ha úgy tetszik.

A Nina-kaptárban mindenki mélyen aludt. A dörömbölés megismétlődött. Nyilván bottal vagy rúddal verték az ajtót.

- No, az ördög, ez már sok! - mondta Ben-Zuf. - Ugyan ki dörömbölhet?

Végigment a főfolyosón. Amikor az ajtó elé ért, csöppet sem barátságos hangon kiáltotta:

- Ki az?!

- Én! - hangzott a mézesmázos válasz.

- Ki az az én?

- Hakhabut!

- És mit akarsz, te Harpagon?

- Hogy nyisson nekem ajtót, Ben-Zuf úr!
 - Mit keresel itt? A portékádat árulod?
 - De hiszen tudja, hogy senki sem akar tőlem vásárolni!
 - Akkor meg menj a pokolba!
 - Ben-Zuf úr, kérem - kezdte még alázatosabb hangon az öreg Hakhabut -, a főkormányzó úr ökegyelmességével szeretnék beszélni.
 - Alszik.
 - Megvárnám, míg fölébred!
 - Hát csak várj ott, ahol vagy, te Szardanapál!
- Ben-Zuf már vissza is fordult volna, ám ekkor odaért Servadac kapitány, akit fölébresztett a dörömbölést követő szóváltás.
- Mi történik itt, Ben-Zuf?
 - Semmi érdekes. Az uzsorás akar magával beszélni, kapitány uram.
 - Engedd csak be, Ben-Zuf, tudnom kell, mi szél hozta ide.
 - Biztos csak neki fontos!
 - Engedd be, ha mondom!
- Ben-Zuf engedelmeskedett. A folt hátán folt köpenyébe csavart Hakhabut mester nyomban beljebb került. Servadac kapitány elindult a főfolyosón, az öreg uzsorás meg a nyomában.
- Voltaképpen mit kíván tőlem? - kérdezte Servadac kapitány.
 - Ó, főkormányzó úr, lehetséges az, hogy ön semmit sem tudott meg az utóbbi néhány órában?
 - Egyszerűen híreket akar hallani.
 - Igenis, főkormányzó úr, és remélem, hogy szíveskedik nekem elmondani...
 - Nem mondok el semmit, Hakhabut uram, minthogy nem tudok semmit.
 - De hiszen tegnap este egy idegen érkezett a Melegföldre!
 - Szóval már tudja?
 - Igenis, főkormányzó úr! A tartanomról láttam, hogy a csónak nagy útra indult, majd vissza is ért! És úgy láttam, hogy valakit óvatosan behoznak...
 - És?
 - És főkormányzó úr, én úgy gondolom, hogy a Melegföldre ért egy ismeretlen, akit...
 - Akit ön talán ismer?
 - Nem, főkormányzó úr, nem ezt akartam mondani, hanem azt, hogy szerettem volna... azt szeretném...
 - Mit szeretne?
 - Beszélni szeretnék ezzel az idegennel, mert hátha...
 - Hátha?
 - Hátha a Földközi-tenger északi partjairól jött, és esetleg hozott... hozott valami...

- Mit hozott volna?

- Híreket Európából! - mondta gyorsan Hakhabut mester, és mohó figyelemmel leste Servadac kapitányt.

A csökönyös öregember tehát három és fél hónap után még mindig itt tartott! Neki, az ő anyagi gondolkodásával még a többiekénél is nehezebb volt beletörődnie, hogy elszakadt a földi dolgoktól, érdekektől, noha a földgolyótól magától valóban elszakadt. Tetszett vagy nem tetszett, azt neki is meg kellett állapítania, hogy mindenféle furcsaság történik: megrövidültek a nappalok és az éjszakák, helyet cserélt két fővilágtáj, szerinte azonban mindezek a furcsaságok a Földön történtek. Ez a tenger a Földközi-tenger! Ha Afrika egy része valami kataklizma folytán el is tűnt, néhány száz mérfölddel északabbra, ott van egész Európa sértetlenül! S a lakói most is úgy élnek, mint azelőtt, s ő nyugodtan kereskedhetne velük tovább! Ha nincs afrikai partvidék, a *Hanza* azért nyugodtan tovább járhatná az európai partvidéket, és talán nem is veszítene ezen a cserén! Ezért sietett Hakhabut uram késedelem nélkül a Nina-kaptárba, hogy értesüljön az európai hírekről.

Hiábavaló lett volna azzal próbálkozni, hogy az öreg kalmárt észhez térítsék, és Servadac kapitány nem is vesződött ezzel. Csak nézte az öreget, aztán vállat vont.

A tisztiszolga megértette, mit akarna az öreg, s elhatározta, hogy kicsit megrétfálja. Mikor Servadac kapitány otthagya őket, Ben-Zuf biztatóan nézett Hakhabutra.

- Ugye, nem tévedtem? - csillant föl az öreg szeme. - Ugye, valaki ideérkezett tegnap este?

- Úgy van - válaszolt Ben-Zuf.

- És él?

- Reméljük, hogy életben marad.

- És mondja, Ben-Zuf úr, Európa melyik részéből érkezett a vendég?

- A Baleárok szigeteiről - válaszolt Ben-Zuf, aki szerette volna tudni, hova akar kilyukadni Hakhabut.

- A Baleárok szigeteiről?! - álmélkodott az öreg. - A Földközi-tengernek ezen a részén lehet a legpompásabb üzleteket kötni! Hej, de jó üzleteket csináltam arrafelé hajdanán! Hej, de jól ismerték a *Hanzát* arrafelé!

- Talán ki is ismerték!

- De hiszen ezek a szigetek csak huszonöt mérföldnyire vannak a spanyol parttól, a vendég biztosan hozott híreket Európából!

- De hozott ám, Harpagon, hallasz is majd tőle olyan híreket, hogy azt se tudod, hova légy örömdben!

- Igazán, Ben-Zuf úr?

- Igazán!

- Nem sajnálnék - kezdte habozóan Hakhabut uram -, nem sajnálnék..., pedig tudja, Ben-Zuf úr, én szegény ember vagyok..., nem sajnálnék néhány aranyat attól, aki megengedné, hogy beszéljek vele...

- Dehogyan sajnálnád azt a néhány aranyat!

- Na igen..., sajnálnám..., sajnálnám, de azért csak odaadnám..., ha most nyomban beszélhetnék vele!

- No, csakhogy kinyögted! Sajnos, nagyon fáradt ez a mi vendégünk, és alszik!

- De ha majd felébred...

Ekkor ismét melléjük lépett Servadac kapitány, és ráripakodott az öreg kalmárra:

- Hakhabut úr! Ha bárkit is fel mer ébreszteni, nyomban kirakom innen a szűrét!

- Főkormányzó úr - hajlongott Hakhabut mester -, mégiscsak nagyon szeretném megtudni...

- Meg fogja tudni.! - vágott közbe Servadac kapitány. - Ragaszkodom is ahhoz, hogy jelen legyen, mikor a vendégünk beszámol az európai hírekről!

- Még én is ragaszkodom hozzá, öreg Harpagon - mondta Ben-Zuf -, mert tudod, nagyon szeretném látni az örvendező képedet!

Hakhabutnak nem kellett sokáig várakoznia, máris hallották Palmyrin Rosette türelmetlen hangját.

Valamennyien a professzor ágyához siettek, odaért Timasef gróf és Prokop hadnagy is, s Ben-Zuf alig tudta visszatartani az öreget, nehogy az rohanjon oda elsőnek.

A professzor még nem ébredt föl egészen, s alighanem valami álma folytatásaként kiáltozna: „Ejnye, Joseph! Hogy az ördög vinne el, te mafla! Jössz már, Joseph?”

Joseph nyilván Palmyrin Rosette szolgája volt, csak hát nem tudott eleget tenni a hívásnak, azon egyszerű oknál fogva, hogy alighanem a földgolyón maradt. A Galliával való összeütközés egyik következménye az volt, hogy hirtelen és talán mindörökre elválasztotta egymástól az urat és szolgáját.

A professzor lassan ébredezett, de közben tovább kiáltozott:

- Joseph, te nyavalyás! Hol van a számológéptáblám?

- Parancsára! - hajolt meg az ágy mellett Ben-Zuf -, a számológéptáblája biztonságban van, uram!

Palmyrin Rosette végre kinyitotta a szemét, jól megnézte a tisztiszolgát, és homlokát ráncolva megkérdezte:

- Te vagy az, Joseph?

- Szolgálatjára, uram - válaszolt rendíthetetlen nyugalommal Ben-Zuf.

- Akkor hát, Joseph, ide a kávémat, de nyomban!

- Igenis, uram, a kávét! - mondta Ben-Zuf, és szaladt a konyhába.

Servadac kapitány segítette Palmyrin Rosette-nek, hogy felüljön az ágyban.

- Kedves professzor úr, ráismert hát hajdani tanítványára?

- Igen, Servadac, igen! - válaszolt Palmyrin Rosette. - Remélem, hogy kicsit megjavult az elmúlt tizenkét év alatt!

- Egészen megjavultam! - válaszolt nevetve Servadac kapitány.

- Helyes, helyes! - biccentett Palmyrin Rosette. - De mi lesz már a kávémmal? Kávé nélkül nincsenek világos gondolatok, márpedig ma világosan kell gondolkoznom!

Szerencsére Ben-Zuf máris megérkezett a kérdéses itallal, egy hatalmas bögre, jó forró kávét hozott.

Palmyrin Rosette, miután megitta a kávé, fölkel, és átment a közös terembe, szórakozottan körülnézett, s végül beletelepedett az egyik karosszékbe, véletlenül a legkényelmesebbe.

A professzor ekkor - noha még mindig rendkívül mérgesnek látszott - a palackpostában talált üzenetek *all rightjére, va benejére, nil desperandumjára* emlékeztető elégedettséggel a hangjában, egyenesen a tárgyra tért:

- Nos, uraim, mit szólnak a Galliához?

Servadac kapitány mindenekelőtt azt szeretne volna megkérdezni, voltaképpen mi is hát a Gallia, Hakhabut uram azonban megelőzte.

Hakhabut láttán a professzor megint a szemöldökét ráncolta, és türelmetlenül fölkiáltott:

- Hát ez meg kicsoda?!

- Ügyet se vessen rá! - mondta Ben-Zuf.

Csak hogy nem volt könnyű visszatartani az öreg kalmárt, és nem lehetett megakadályozni abban, hogy kérdezősködni kezdjen. Nem törődött az senki mással, nyomban afelől kérdezősködött, ami őt érdekelte:

- Uram, az égre kérem, mondja el nekünk, mi újság Európában!

Palmyrin Rosette úgy pattant föl a karosszékből, mintha rugó lökte volna föl.

- Európában? Ez az ember azt akarja tudni, hogy mi újság Európában?

- Igen..., igen - válaszolt Hakhabut mester belekapaszkodva a professzor székébe, nehogy Ben-Zuf hátrább taszigálja.

- De mit akar maga Európával? - kérdezte Palmyrin Rosette!

- Oda akarok visszamenni!

- Visszamenni? Hányadika van ma? - kérdezte a professzor hajdani tanítványától.

- Április 20-a - válaszolt a kapitány.

- No, ha ma április 20-a van, akkor Európa százhuszonhárommillió mérföldnyire van tőlünk! - mondta a professzor a boldogságtól sugárzó arccal.

Hakhabut uram megtántorodott, mint akit szíven szúrtak.

- Mi ez? - csodálkozott Palmyrin Rosette. - Hát maguk itt semmivel sincsenek tisztában?

- Már is beszámolok mindenről, amit tudunk! - mondta Servadac kapitány, majd néhány szóban ismertette a professzorral a helyzetet. Elmesélte, hogy mi történt december 31-ének éjszakája óta, elmondta a *Dobryna* felderítő útját, hogy miként fedezték fel azt, ami a régi kontinensből maradt, vagyis Tunisz, Szardínia és Gibraltár néhány épségben maradt pontját, hogyan jutottak a kezükbe háromszor is a névtelenül küldött üzenetek; végül beszámolt arról, hogy miért hagyták el a Gurbi-szigetet, miért költöztek a Melegföldre, hogyan tették lakhatóvá a Nina-kaptárt.

Palmyrin Rosette kissé türelmetlenül hallgatta végig a beszámolót, és mikor Servadac kapitány befejezte, megkérdezte:

- Uraim, mit gondolnak önök, hol vannak e pillanatban?

- Egy, a naprendszerben keringő új csillagzaton - válaszolt Servadac kapitány.

- És önök szerint mi ez az új csillagzat?

- A földgolyó egy leszakadt hatalmas darabja.
- Leszakadt! Méghogy leszakadt! A földgolyó egy darabja! És kicsoda-micsoda szakította le?
- A földgolyó összeütközött egy üstökössel, melyet ön, professzor úr Galliának nevezett el.
- Nos, uraim - mondta Palmyrin Rosette, s kiegyenesedett -, ennél sokkal érdekesebb történt!
- Érdekesebb? - kapta fel a fejét Prokop hadnagy.
- Bizony, érdekesebb! - mondta a professzor. - Igaz ugyan, hogy egy ismeretlen üstökös a december 31-ről január 1-re virradó éjszakán hajnali két óra negyvenhét perc harmincöt másodperckor összeütközött a Földdel, azonban csak súrolta, és mindössze annyi történt, hogy magával ragadta a Földnek azt a néhány jelentéktelen részét, melyeket önök meg is találtak felderítő útjuk közben!
- Akkor hát hol vagyunk? - szólt Servadac kapitány.
- Azon a csillagon, melynek én a Gallia nevet adtam! - közölte diadalmas hangon Palmyrin Rosette. - Önök az általam felfedezett, vagyis az én üstökösömön vannak!

HUSZONHETEDIK FEJEZET

melyben az üstökösökről lesz szó

Palmyrin Rosette, mikor tanár korában előadást tartott az üstökösökről, a legjobb csillagászokat idézve, így szokta meghatározni az üstököst:

- Égitest, mely a következőkből áll: a központi szilárd mag, a körülötte lebegő, üstöknek nevezett fénykőd, a csóvának nevezett fénylő uszály. A Föld lakói ezeket az égitesteket csak pályájuk egy bizonyos részén láthatják, minthogy e Nap körüli pálya excentricitása rendkívül nagy.

Palmyrin Rosette minden előadásában leszögezte, hogy meghatározása hibátlanul pontos - bár az is igaz, hogy az üstökös üstökös marad akkor is, ha három alkotóeleme közül valamelyik hiányzik. Majd Aragót idézve hozzátette, hogy egy csillagzat akkor érdemli meg e szép elnevezést, hogy üstökös: 1. Ha saját mozgása van; 2. Ha rendkívül elnyújtott ellipszist ír le, vagyis olyan távolságba kerül, hogy sem a Napról, sem a Földről nem látható. Ha az égitest az első feltételnek megfelel, nem lehet összecserélni a többi csillagokkal. A másik feltétel pedig lehetetlenné teszi, hogy bolygónak nézzük. Ha tehát nem lehet meteor, nem lehet bolygó, nem lehet csillag, akkor a szóban forgó égitest csakis üstökös lehet.

Palmyrin Rosette, miközben így szónokolt egy katedráról, igazán nem sejtette, hogy valamikor majd egy üstökös magával ragadja őt a világűrbe. Mindig különös előszeretettel foglalkozott ezekkel az égitestekkel, akár volt csóvájuk, akár nem. Lehet, hogy mégiscsak megérezte, mit tartogat számára a jövő? Annyi bizonyos, hogy a csillagászatból elsősorban az üstökösök kérdése érdekelte. Az összeütközés után, mikor Formenterán magára maradt, nyilván azt sajnálta a legjobban, hogy nincs hallgatósága, hogy nyomban előadásba kezddhetne az üstökösökről, hogy témáját a következő kérdések fényében világítsa meg:

1. Hány üstökös van a világűrben?
2. Melyek az időszakos üstökösök, vagyis azok, amelyek meghatározott időben visszatérnek, és melyek a nem időszakos üstökösök?
3. Mi a valószínűsége annak, hogy a Föld összeütközik valamelyik üstökössel?
4. Mik lehetnek egy ilyen összeütközés következményei aszerint, hogy az üstökös központi magva szilárd vagy nem?

Ha előadása során e kérdésekre választ is ad, úgy nyilván a legigényesebb hallgatókat is kielégíti.

Az olvasó most e fejezetben kap választ a fenti kérdésekre.

Hány üstökös van a világűrben? - ez volt az első kérdés. Kepler szerint a csillagvilágban annyi az üstökös, mint amennyi a hal a vízben.

Arago a Merkúr és a Nap között mozgó üstökösök számából kiindulva 17 millióra becsüli a naprendszer üstököseinek számát.

Lambert szerint 500 millió mozog csupán 364 millió mérföldes zónában, vagyis a Szaturnuszig terjedő körben.

Vannak csillagászok, akik még ennél is magasabbra becsülik az üstökösök számát.

Az igazság az, hogy az üstökösöket még soha senki sem számolta meg, s nem is fogja megszámolni, de az biztos, hogy nagyon sok van belőlük. Hogy Kepler hasonlatát folytassuk: a Nap felszínéről egy halász nem vethetné horgát a világűrbe anélkül, hogy a horog üstökösbe ne akadna.

És ez még nem minden. Nagyon sok olyan üstökös is kering a világűrben, mely már nem tartozik a Nap vonzásköréhez. Akad köztük olyan csavargó kedvű, olyan szeszélyes, hogy egyik vonzáskörből a másik vonzáskörbe száguld át. Sajnálatos könnyelműséggel cserélget naprendszert: a Föld horizontján egyszerre csak föltűnik egy üstökös, melyet eddig még sohasem láttak, mások meg eltűnnek mindörökre.

De maradjunk csak azoknál az üstökösöknél, melyek valóban a naprendszerhez tartoznak. Vajon legalább ezeknek van-e fix pontjuk, melyet semmi sem változtathat meg, s így lehetőség, hogy az üstökös a Földdel összeütközzék? Nem! A meghatározott pályán mozgó üstökös is kerülhet idegen vonzerő hatása alá. Az ellipszis esetleg parabolává vagy hiperbolává lesz. Gondoljunk csak a Jupiterre: ez az égitest a csillagpályák legnagyobb rendbontója, mint a csillagászok megfigyelték, mintha mindig az üstökösök országútján állna lesbe, s rendkívül nagy vonzerejével erősen befolyásolja a kisebb rendű csillagokat.

A második kérdés az volt, hogy melyek az időszakos üstökösök, és melyek a nem időszakosak.

A Csillagászati Évkönyveket olvasgatva megtudjuk, hogy mindössze öt-hatszáz üstökös volt komoly megfigyelés tárgya különböző időszakokban. Ebből az öt-hatszáz üstökösből pedig alig negyvennek a pályaelemeit ismerték pontosan.

E negyven üstökös közül egyeseket időszakosnak, másokat nem időszakosnak mondunk. Az úgynevezett időszakosak hosszabb-rövidebb, de csaknem mindig szabályos időközön belül ismét föltűnnek a Föld égboltján. A második csoportba tartozó üstökösök valóban mérhetetlen távolságra kerülnek a Naptól. A visszatérő üstökösök között van tíz, melyet rövid pályájúnak neveznek a tudósok, és ezeknek a pályaelemeit egész pontosan ki is számították. A nevük: Halley, Encke, Gambart, Faye, Brörsen, Arrest, Tuttle, Winecke, Vico és Tempel üstökös.

Néhány szóban ismertetjük az olvasóval ezeknek az üstökösöknek a történetét, már csak azért is, mert egyikük pontosan úgy viselkedett, mint a Gallia.

A Halley üstökös a legrégebben ismert. Úgy tudják, hogy látták már az idősámításunk előtti 134. és 52. évben, majd 400-ban, 835-ben, 930-ban, 1006-ban, 1230-ban, 1305-ben, 1380-ban, 1456-ban, 1531-ben, 1607-ben, 1682-ben, 1759-ben és 1835-ben. Keletről nyugatra halad, vagyis a Nap körül keringő bolygókkal fordított irányban mozog. Hetvenöt-hetvenhat évenként tűnik fel aszerint, hogy útját mennyire zavarja a Jupiter és a Szaturnusz közelsége - ez ugyanis akár hatszáz napos késedelmet is okozhat. Herschel, a nagynevű csillagász a Jóreménység-fokáról figyelte meg 1835-ben, és egész 1836 márciusáig kísérte figyelemmel az üstökös útját, ezután olyan messzire került a Földtől, hogy további megfigyelése lehetetlenné vált. Pályájának a Naphoz legközelebb eső pontja 22 millió mérföld, vagyis belül van a Vénusz pályáján - akárcsak a Gallia pályája. A Naptól való távolsága 1300 millió mérföld, vagyis a Neptun pályáján is kívül esik.

Az Encke üstökös valamennyi üstökös közül a legrövidebb időn belül kerül meg a Napot: három és fél év alatt futja be Nap körüli pályáját nyugatról kelet felé haladva, 1818. november 26-án fedezték fel, s pályaelemeinek kiszámítása után rájöttek, hogy azonos az 1805-ben megfigyelt üstökössel, így aztán, mint azt a csillagászok előre megmondták, ismét feltűnt 1822-ben, 1825-ben, 1829-ben, 1832-ben, 1835-ben, 1838-ban, 1842-ben, 1845-ben, 1848-ban, 1852-ben, és mindig pontosan megjelent az égbolton az előre meghatározott időben. Mindig a Jupiter pályáján belül kering, vagyis legföljebb 156 millió mérföldre távolodik el a Naptól, 13

millió mérföldre van tőle napközelségben, vagyis a Merkúrnál is közelebb kerül a meleg és a fény forrásához. És ami nagyon fontos: megfigyelték, hogy az Encke üstökös ellipszis pályájának átmérője fokozatosan csökken, következésképpen fokozatosan csökken a Naptól való átlagtávolsága is. Valószínű tehát, hogy az üstökös végül is a Napba zuhan, melyben megsemmisül, ha ugyan a napközelség iszonyatos heve már előbb el nem emésztí.

A Gambart, vagy más néven Biela üstökösét már 1772-ben, 1789-ben, 1795-ben és 1805-ben is látták, pályaelemeit azonban csak 1826. február 28-án sikerült meghatározni. Pályáját mintegy hét év alatt futja be. 32 710 000 mérföldre van napközben, és 235 730 000 mérföldnyire van legtávolabb a Naptól, vagyis túljut a Jupiter pályáján. 1846-ban különös jelenséget figyeltek meg a csillagászok. A Biela üstökös ekkor két darabban jelent meg az égbolton. Valami belső erő hatására nyilván megkétszereződött útközben. A két darab egymástól hatvanezer mérföldre haladt, ám 1852-re ez a távolság már ötszázezer mérföldre növekedett.

A Faye üstökös 1843. november 22-én tűnt fel először, pályaelemeit ki is számították, s úgy gondolták, hogy hét és fél év múlva ismét megjelenik az égbolton, így is történt: a várt időpontban az üstökös ismét megjelent, ekkor is és a későbbiekben is 64 650 000 mérföldre volt a Naptól, mikor napközbe ért; és 226 560 000 mérföldnyire volt pályájának a Naptól legtávolabb eső pontja.

A többi rövid pályájú üstökös éppen olyan elmélyült vizsgálatok tárgya volt, mint az előbb említett négy fontosabb és többször emlegetett üstökös.

Az úgynevezett hosszú pályájú üstökösök közül negyvenet figyeltek meg komolyabban a csillagászok.

Az V. Károlyról elnevezett, 1556-ban felfedezett üstökösről úgy gondolták, hogy 1860 táján ismét föl fog bukkanni az égbolton, ám a csillagászok csalódtak várakozásukban.

Azt az üstökösét, melyet 1680-ban Newton tanulmányozott - s mely Whiston szerint a vízözön előidézője volt, minthogy túl közel került a Földhöz -, állítólag időszámításunk előtt 619-ben, majd 43-ban látták, ezután időszámításunk szerint 531-ben és 1106-ban. Mikor napközbe ér, huszonnyolcezerszer akkora meleg éri, mint a Földet, vagyis hőmérséklete kétezerszer nagyobb a vas olvadási hőjénél. Az 1586. évi üstökös fénye egy első nagyságrendű csillag fényével vetekszik. Az 1744. évi üstökös arról volt nevezetes, hogy több csóvája volt, az 1811. évi üstökösnek 171 mérföldes átmérőjű gyűrűje volt, és 450 ezer mérföld szélességben vette körül a fénykőd, csóvája pedig 45 millió mérföldre húzódott mögötte.

Az 1843. évi üstökösét azonosnak tartották azzal, amelyik 1668-ban, 1494-ben és 1417-ben jelent meg, ez mindössze 12 ezer mérföldnyire jár a Naptól, és 15 ezer mérföldet tesz meg másodpercenként, így akkora hőt kap, mint amekkorát a Föld kapna, ha 47 ezer nap sugarai árasztanák rá a meleget. Iszonyatos hőfoka annyira emelte a fényét, hogy az üstökös csóvája még napfényénél is látható volt.

A sarki ég csillagképei között olyan szépen tündöklő Donáti üstökösről azt tudják, hogy tömege a Föld hétszázad részének tömegével egyenlő. Az 1862-ben megjelent üstökös ragyogó, különös tengeri csigához hasonlított, és végül az 1864-ben feltűnt üstökös, mely pályáját - úgy tudják - 2800 évszázad alatt futja be, voltaképpen eltűnik a világűrben. Az üstökösökkel kapcsolatos harmadik kérdés az volt: vajon elképzelhető-e, hogy a Föld összeütközik valamelyik üstökössel?

Ha egy papírlapra fölrajzoljuk a bolygók és az üstökösök pályáját, azt látjuk, hogy ezek több helyen is metszik egymást. A papírlapon igen, de a világűrben nem. A Föld pályája egy bizonyos síkban fekszik, azok a síkok azonban, melyeken az üstökösök pályája rajzolódik ki,

más szögben hajlanak. Jó, látjuk, hogy a természet elővigyázatosan szabta meg a csillagok útját, minthogy azonban olyan sok az üstökös, vajon nem történhetik-e mégis meg, hogy valamelyik összeütközik a Földdel?

A Földnek a Nap körüli pályája, mint tudjuk, szigorúan megszabott, a Föld nem kerül ki az ekliptikából. Tehát csak akkor ütközhetnék össze valamelyik üstökössel, ha ez az üstökös az ekliptika síkjába kerülne, és ott a Földdel közös pályára kerülve, a pálya egy adott pontjára egyazon pillanatban jutna a Föld és az üstökös is.

Mikor Aragót megkérdezték, mi a valószínűsége annak, hogy a Föld és valamelyik üstökös összeütközzék, a híres csillagász így válaszolt:

„A valószínűségszámítás módszerei lehetővé teszik, hogy feleljünk erre a kérdésre, s azt mondhatjuk, hogy az összeütközés valószínűsége úgy aránylik a valószínűtlenségéhez, mint egy a 280 millióhoz.”

Arago szerint tehát, ha nem is kizárt, csaknem képtelenségszámba megy egy ilyen összeütközés lehetősége.

Arago mintegy magyarázatként még hozzátette, képzeljük el, hogy egy urnában 280 millió fekete és egyetlen fehér golyó van, s valaki az urnába nyúlva, éppen ezt az egyetlen fehéret húzza ki. Megtörténhet, de nem valószínű.

A csillagászok szerint a Föld történelmében még nem esett meg ilyen találkozás; fölmerül azonban a kérdés: mi történnék, ha egyszer a Föld mégis összeütközne egy üstökössel?

A Gambart üstökös keltette rémületet még ma is emlegetik a csillagászok. Az történt ugyanis, hogy egy meglehetősen érdekes kozmográfiai véletlen folytán a Gambart üstökös - mint azt előzetesen kiszámították - 1832. október 29-én éjjél előtt nagyon közel került a Föld pályájának egyik pontjához. Vajon a Föld is akkor fog odaérni e ponthoz, mikor az üstökös? Nem így történt. A Föld csak egy hónappal később, november 30-án került pályájának e pontjára, mikor az üstökös már több mint húszmillió mérföldnyire volt onnan.

A Gambart üstökös egyébként már 1805-ben is közel került a Földhöz, ekkor mindössze kétmillió mérföldnyire volt tőlünk, ám minthogy erről akkoriban nem tudtak, az üstökös közelsége semmiféle pánikot nem váltott ki; 1843-ban viszont attól rettegtek, hogy a Föld legalábbis az üstökös csóvájába kerül, s ettől megmérgeződik a levegő.

És ha a Föld mégis összeütköznék valamelyik üstökössel? E vándor csillagok abban is különböznek egymástól, hogy az egyiknek van szilárd magja, a másiknak nincs. Mikor nincs szilárd magja, az üstökös olyan vékony ködökből áll, hogy a tizedik nagyságrendbe tartozó csillagok is átfénylenek rajta. Ez az oka egyébként annak is, hogy ezek az üstökösök olyan gyakran változtatnak formát, és olyan nehéz őket fölismerni. Ebből az anyagból áll az üstökös csóvája is, e tényt bizonyítja, hogy ez a csóva - hosszú toll vagy több ágú legyező formájában - csak akkor alakul ki, ha az üstökös a Földnél is közelebb kerül a Naphoz. Egyébként gyakori az olyan üstökös is, melynek nincs csóvája, nyilván azért, mert sűrűbb, ellenállóbb anyagból van, olyanból, melyet kevésbé alakíthat a Nap heve.

Ha a Föld olyan üstökössel találkozna, melynek nincs szilárd magja, összeütközésről voltaképpen nem is beszélhetnénk. Mint Faye csillagászmondotta, a pókháló nagyobb ellenállást tanúsítana a puskagolyóval szemben, mint a ködökből álló üstökös. Ha a magot vagy a csóvát alkotó anyag nem veszélyeztetné a Föld lakóinak egészségét, a találkozásból semmi baj sem származna. Viszont ha a mag vagy a csóva izzó gőzökből állna, s fölperzselné a Föld felszínét, vagy ha az életre veszedelmes gázokkal telítené meg az atmoszférát, a találkozás katasztrofális lenne, ha ugyan erre a találkozásra valaha is sor kerülhet, ami kevésbé valószínű.

De mi történik, ha az üstökösnek, mely a Földdel összeütközik, szilárd magja van? Mindenekelőtt: vajon létezik-e ilyen mag? Minden bizonnyal létezik, vagyis létesül, mikor az üstökös a koncentráció olyan fokát éri el, hogy a gáz halmazállapotból szilárd halmazállapotba megy át.

Időszámításunk előtt 480 évvel, vagyis Xerxes korában Anaxagoraszt szerint üstökös okozta napfogyatkozást észlelték. Dion szerint pedig néhány nappal Augustus halála előtt ugyancsak bekövetkezett egy ilyen természetű napfogyatkozás, amit semmiképpen sem okozhatott a Hold, minthogy ez akkor az égbolt ellenkező felén volt.

A csillagászok legendának minősítik az Anaxagoraszhoz és Dionhoz tulajdonított beszámolót, kétségbe vonják, hogy e legendának valami alapja lett volna. Két újabb keletű megfigyelés azonban kétségtelenné teszi, hogy az üstökösnek lehet szilárd magja. Az 1474-ben és az 1828-ban feltűnt üstökösök ugyanis elhomályosították a nyolcas nagyságrendbe tartozó csillagok fényét. Közvetlen megfigyelések révén is arra az eredményre jutottak, hogy igenis vannak szilárd magú üstökösök. Az 1843-ban megfigyelt üstökös pedig még napfénynél is látható volt szabad szemmel, tehát feltétlenül szilárd magja volt.

Ha a szilárd magú üstökös és a Föld tömege nagyjából azonos, még az is veszélyt jelent, ha az üstökös közel kerül a Földhöz, még az is elképzelhető, hogy az üstökös magával viszi a Holdat. Ha pedig az üstökös valóban összeütköznék a Földdel, esetleg leszakítaná annak egy részét - mint a Gallia esetében történt -, vagy pedig új kontinenst alkotva, a Földhöz tapadna.

Ez esetben a földgolyó haladó mozgásának sebessége esetleg azonnal megsemmisülne, és az élőlények, a fák, a házak másodpercenként nyolcmérföldes sebességgel, vagyis az eddigi tangens sebességgel azonos erővel röpnének ki a világűrbe, a tengerek kicsapódnának természetes medrükből, hogy mindent elpusztítsanak, a földgolyó izzó lávaanyaga a felszínre törne, és új egyenlítővonal keletkeznék. Végül: elképzelhető, hogy a Föld haladó mozgása teljesen megszűnne, így a Nap vonzerejét nem ellensúlyozná semmi, a Föld a Napba zuhanna, hogy ott megsemmisüljön. Sőt ha a Tyndall-féle elméletből indulunk ki, amely szerint a hó nem egyéb, mint a mozgás egyik formája, a Föld haladó sebessége hirtelen megszűnve, hóvé alakulna át. A több millió foknyi hó hatására a Föld néhány másodperc alatt megsemmisülne.

Befejezésül azonban még egyszer szögezzük le, hogy 280 millió fekete golyóval szemben csak egyetlenegy fehér golyó van az urnában, vagyis 280 millió a valószínűsége annak, hogy a Föld sohasem ütközik össze üstökössel, szemben az összeütközés valószínűségét jelző egyetlen fehér golyóval.

- Igen ám, barátaim - mondta később Palmyrin Rosette -, igen ám, csak hogy mi a fehér golyót húztuk!

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

melyből megtudjuk, hogy Palmyrin Rosette voltaképpen el van ragadtatva a történektől - s ez nagyon elgondolkodtató

- Az én üstökösöm! - mondta zordonan a professzor, majd szemöldökét összevonva úgy nézett hallgatóira, mintha valaki vitatni akarná tulajdonjogát a Galliára. Magában talán még azon is gondolkozott, hogy a köréje sereglő emberek miféle címen tolakodtak be az ő birodalmába.

Pedig Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy nem szólt egy árva szót sem. Végre tudták, mihez tartsák magukat. Az olvasó nyilván emlékszik még arra, hogy hosszú vitáik során mi mindenre nem gondoltak, mikor azt találgatták, miképpen kerültek a történelemben eddig ismeretlen körülmények közé, mi okozta a december 31-éről január 1-ére virradó éjszaka bekövetkezett kataklizmát. Először - mint emlékezetes - arra gondoltak, hogy megváltozott a Föld rotációs tengelye, majd arra, hogy a földgolyóról leszakadt darab kering velük a világűrben, végül azt a feltevést fogadták el, hogy egy ismeretlen üstökössel találkozott a Föld, melynek egy darabját az üstökös magával ragadta a világűrbe.

A múltat most már ismerik, a jelent látják. Mit tartogat a jövő? Ez a külön tudós talán azt is megsejtette? Hector Servadac és a társai tétováztak, vajon föltegyék-e neki a kérdést.

Palmyrin Rosette most teljes professzori nagyképűséggel várta, hogy a nagyteremben összesereglett idegeneket bemutassák neki.

Hector Servadac vállalta ezt a szerepet, nehogy megbántsák az érzékeny és mérges természetű csillagászt.

- Bemutatom Timasef grófot!

- Isten hozta, gróf! - biccentett Palmyrin Rosette kegyes házigazdaként.

- Professzor úr - mondta Timasef gróf -, nem egészen önszántamból kerültem az ön üstökösére, mégis köszönettel tartozom önnek a szívélyes fogadtatásért.

Hector Servadac értette a válasz iróniáját, s kicsit mosolygósan folytatta a bemutatást:

- Prokop hadnagy a *Dobrynának*, vagyis annak a hajónak a parancsnoka, mellyel körbejártuk a galliai világot.

- Körbe?... - hökkent meg a professzor.

- Körbe! - hangzott Servadac kapitány válasza, majd folytatta: - Ben-Zuf, a tiszt...

- Gallia főkormányzójának hadsegédje - sietett közölni Ben-Zuf a két címet és rangot, mert nagyon nem szerette volna, ha valamelyikről is megfeledkeznek.

Ezután sorra bemutatták az orosz matrózokat, a spanyolokat, Pablót és Ninát, s vastag szemüvege mögül a professzor meglehetősen barátságtalan tekintetet vetett rájuk; látszott rajta, hogy nem szereti a gyerekeket.

Hakhabut uram nem várt bemutatásra, előrelépett, s így szólt:

- Csillagász úr! Csak egy kérdést, egyetlenegy kérdést, melyet én oly igen fontosnak tartok... Mikorra remélhetjük a visszatérést a Földre?

- Ugyan, kérem! - legyintett türelmetlenül a professzor. - Ki gondol visszatérésre, hiszen jóformán alighogy elindultunk!

A megismerkedés szertartása után Hector Servadac arra kérte a professzort, mondaná el, vele hogy s mint esett a dolog.

A professor beszámolójából a következők derültek ki:

A francia kormány ellenőriztetni akarta a párizsi délkörön végzett ívméréseket, s e munka elvégzésére tudósokból álló bizottságot nevezett ki; e bizottságba nem hívták meg a nehéz természetéről ismert Palmyrin Rosette-et. A professor elhatározta, hogy saját szakállára fog dolgozni. Azt állítván, hogy a geodéziai alapfölmérésekbe pontatlanságok csúsztak be közölte, hogy újból ellenőrzi a felméréseket az ív déli részén, vagyis abban a negyvenmérőföldes szárú háromszögben, mely Formentera és a spanyol partvidék között terül el. Ezt a munkát Arago és Bio már korábban elvégezte, méghozzá rendkívül pontosan.

Palmyrin Rosette tehát elhagyta Párizst, a Baleárok szigetekre ment, s a Formentera sziget legmagasabb csúcsán állította föl csillagvizsgálóját, s Joseph nevű szolgájával együtt remete-életre rendezkedett be. Néhány könyvet vitt magával, a csillagászati vizsgálódáshoz szükséges eszközöket, két hónapra elegendő élelmiszert és a távcsövét, melytől sohasem vált meg, s mely már szinte szervesen hozzá tartozott. A szenvedélyes csillagász szüntelenül arról ábrándozott, hogy egyszer valami jelentős felfedezésre jut, mely halhatatlanná teszi a nevét. Ez volt a bolondériája.

Palmyrin Rosette munkája rendkívül nagy türelmet igényelt. Minden éjszaka figyelnie kellett a jelzőtüzet, melyet munkatársa gyújtott a spanyol parton, a tűznek megfelelően kellett beállítania háromszögelőjét, hogy így ellenőrizze a nappali fölméréseket. Ekkoriban rendkívül sűrű köd takarta nemcsak Európának ezt a részét, hanem csaknem az egész földgolyót. A Baleárok felett azonban több ízben is fölszakadt a köd, s Palmyrin Rosette ilyenkor - noha egy percre sem felejtette, hogy a jelzőtüzet kellene figyelnie - az égboltot fürkészte, illetve az égboltnak azt a részét, ahol az Ikek csillagkép fénylik. Szabad szemmel mindössze hat csillag látszik a csillagképből, de megfelelő erősségű teleszkópon át hatszert láthat a vizsgálódó. Palmyrin Rosette-nak azonban nem volt ilyen jó teleszkópja, így csak csillagászati távcsövével fürkészte az Ikeket.

Egy napon azonban az Ikek csillagai között megpillantott egy fénylő pontot, mely tudomása szerint egyetlen csillagászati térképen sem szerepelt. A fénylő pontot néhány éjszakán át figyelve, azt tapasztalta, hogy ez roppant gyorsan változtatja a helyét. Vajon új égitestet fedezett volna fel? Vajon megvalósult volna régi álma?

Palmyrin Rosette fokozott figyelemmel követte a csillag mozgását, s végül rájött, hogy üstökösöt lát. Hamarosan megpillantotta az üstökös fénykódét és csóváját is.

E pillanattól kezdve a derék professor vajmi keveset törődött a háromszögelési munkálatokkal. Munkatársa ezentúl is hűségesen, minden éjszaka meggyújtotta a jelzőtüzet a spanyol parton, ám Palmyrin Rosette rá sem hederített. Már csak az új, csóvás csillag számára volt szeme, s már csak az égboltnak azért a darabjáért élt, melyet az Ikek csillagai határolnak.

Mikor a csillagászok ki akarják számítani egy üstökös pályaelemeit, mindig abból a feltételezésből indulnak ki, hogy az üstökös pályája parabola. Ha egy kört meg akarunk határozni, úgy a területének három pontját kell ismernünk; ugyanígy, ha egy üstökös pályaelemeit akarjuk meghatározni, az üstökös három különböző állását kell ismernünk. Ebből kiszámítható az út, melyet az üstökös a világűrben követ.

Palmyrin Rosette nem érte be a három különböző állás ismeretével, az üstökös tíz, húsz, harminc különböző állását rajzolta fel, s így pontosan meg tudta állapítani az iszonyatos sebességgel haladó üstökös öt elemét:

1. Az üstökös pályájának hajlását az ekliptikára, vagyis arra a síkra, melyen a Föld halad a Nap körül. A pálya síkjai általában meglehetősen nagy szöget alkotnak, s ezért olyan valószínűtlen, hogy a Föld összeütközzék valamely üstökössel; Palmyrin Rosette viszont azt tapasztalta, hogy a két sík ezúttal egybeesik.
2. A pontot, ahol a Föld és az üstökös pályája találkozni fog.
3. A pálya főtengelyének irányát.
4. Az üstökös napközelségének pontját.
5. Az üstökös mozgásának irányát, mely ellentétes volt a bolygókéval, mert keletről nyugatra haladt.

Az öt adat birtokában Palmyrin Rosette már azt is ki tudta számítani, hogy az üstökös mikor ér napközelségre; majd legnagyobb öröme arra is rájött, hogy ismeretlen üstököst fedezett föl, és hosszan habozott, vajon a Palmyra vagy a Rosette nevet adja-e neki, majd mégis egy harmadik mellett döntött, Galliának nevezte el, s nekifogott megírni az üstökös felfedezésének történetét.

A professzor természetesen azt is tudta, hogy az üstökös és a Föld össze fog ütközni, s ez a bizonyosság egyenesen elbűvölte. Igen! A Föld és az üstökös összeütközik a december 31-éről január 1-ére virradó éjszaka, és az összeütközés iszonyatos lesz, hiszen a két égitest egymással ellentétes irányban halad.

Az ő helyében más elhagyta volna Formenterát. Ő azonban a helyén maradt, és senkinek egy szót sem szólt a fölfedezéséről. Az újságokból tudta, hogy a sűrű köd miatt lehetetlenné váltak a csillagászati megfigyelések, s minthogy nem hallott, nem olvasott semmi olyan híradást, mely szerint valamelyik csillagvizsgáló intézet jelezte volna az üstökös közeledtét, joggal hihette azt, hogy csak ő, egyedül ő látta meg a Galliát.

Jó is, hogy így történt, a Föld lakói legalább megmenekültek attól az iszonyatos pániktól, mely kitört volna, ha Palmyrin Rosette vagy valaki más hírül adja a rettenetes katasztrófa közeledtét.

A professzor tehát Formenterán maradt, már csak azért is, mert számításai azt mutatták, hogy az üstökös Algéria déli részének csapódva fog összeütközni a Földdel, ő pedig minél közelebbről akarta látni azt, ami történni fog, s ami „nyilván nagyon érdekes lesz”, hiszen a Gallia szilárd magvú üstökös.

Az összeütközés bekövetkezett, s hogy mi lett az eredménye, azt már tudjuk. A professzor, mikor meglehetősen hosszú ájulása után magához tért, egyedül találta magát egy szigetekcskén, ez volt minden, ami a Baleárok szigetcsoportból maradt. Hogy Josephfel, a szolgájával mi történt, arról fogalma sem volt.

Ezt a történetet mesélte el Palmyrin Rosette, aki előadása közben szüntelenül haragos pillantásokat vetett hallgatóira, akik pedig igazán odaadóan figyeltek. Befejezésül még hozzátette:

- Jelentős változások következtek be a világrendben: fővilágtájak cseréltek helyet, csökkent a nehézkedési erő. Én azonban egy pillanatra sem estem abba a hibába, amibe önök estek, uraim, én egy pillanatig sem képzeltem azt, hogy a földgolyón maradtam. Nem! A Föld továbbra is régi pályáján kering a világűrben, s útjában tovább kíséri a Hold. A Földet egyébként úgyszólván csak súrolta az üstökös, egy-két jelentéktelen részét ugyan magával sodorta, ezen tartózkodunk mi most. A lehető legjobban történt hát minden, nincs okunk a panaszra. Elvégre az is megeshetett volna, hogy az üstökös összezúzza a Földet, vagy akár az, hogy odatapad a Földhöz, és akkor bizony mi most nem kalandozhatnánk a világűrben.

Ralmyrin Rosette olyan szemmel látható elégedettséggel beszélt, hogy senki sem mert neki ellentmondani. Csak Ben-Zuf merészelt megjegyezni, „hogy ha az üstökös nem Afrikának, hanem a Montmartre-nak csapódva ütközik össze a Földdel, akkor az üstökösnek aligha sikerült volna...”

- A Montmartre! - horkant föl Palmyrin Rosette. - A Montmartre egyszerűen szétporladt volna, mint holmi vakondtúrás, mert hiszen nem is más!

- Vakondtúrás! - jajdult föl Ben-Zuf. - A Montmartre röptében kapta volna el az ön vacak üstökösét, egyszerűen fölnyársalta volna!

Hector Servadac, hogy véget vessen a céltalan vitának, csöndre intette Ben-Zufot, és néhány szóval elmagyarázta a professzornak, hogy a derék katona milyen különös illúziókat táplál a Montmartre halhatatlanságát illetően.

A szóváltás tehát parancsszóra befejeződött, ám Ben-Zuf sohasem bocsátotta meg Palmyrin Rosette-nek, hogy olyan lenézően beszélt a Montmartre dombjáról.

Most mindnyájan azt szerették volna tudni, hogy az összeütközés után a professzor vajon tudta-e folytatni megfigyeléseit, és ha igen, megfigyelései alapján mi jövőt jósol az üstökösnek.

Prokop hadnagy tette föl a kérdést a professzornak, ügyelve, nehogy újabb dührohamra ingerelje a tudóst.

- Igen, uram - hangzott Palmyrin Rosette válasza -, az összeütközés előtt ismertem az üstökös pályáját, az összeütközés után azonban előről kellett kezdenem számításaimat.

- De miért, professzor úr?

- Mert az összeütközés, ha nem is változtatta meg a Föld pályáját, megváltoztatta a Galliáét.

- Az összeütközés következtében megváltozott az üstökös pályája?

- Határozottan merem állítani, hogy igen.

- És professzor úr ki tudta számítani az új pályát is?

- Igen! - válaszolta habozás nélkül Palmyrin Rosette.

- De hiszen akkor ön tudja, hogy...

- A következőket tudom: a Gallia a december 31-éről január 1-ére virradó éjszaka ütközött neki a Földnek, január 10-én metszette a Vénusz pályáját, január 15-én került napközelsébe, február 13-án keresztezte a Mars pályáját, március 10-én került a csak teleszkóppal látható csillagok zónájába, ott magához vonzotta a Nerinát...

- Mindezt tudjuk, professzor úr - jegyezte meg Hector Servadac -, hiszen szerencsénkre kihalásztuk a tengerből az ön híradásait. Csakhogy a följegyzéseken nem volt aláírás, nem tudtuk, honnan származnak...

- Hát kételkedhettek abban, hogy én írtam őket?! Hiszen százával dobtam az üzeneteket a tengerbe!

- Nem, ebben nem kételkedhattunk - mondta nagy komolyan Timasef gróf.

A Gallia jövőjét illetően azonban semmit sem mondott a professzor, aki szemmel láthatóan nem akart egyenes választ adni erre a kérdésre. Prokop hadnagy újból föl akarta tenni a kérdést, Hector Servadac azonban úgy gondolta, nem volna okos sürgetni a külön tudóst, s ezért mosolyogva így szólt:

- Mondja, kedves professzor úr, megmagyarázná nekünk, miként lehetséges az, hogy az összeütközés következtében nem jártunk sokkal rosszabbul?

- Erre a kérdésre könnyű a válasz.

- És gondolja, professzor úr, hogy a Föld, azonkívül hogy elveszített néhány négyzetmérföldnyi területet, nem szenvedett egyéb károsodást? Nem változott meg például a Föld rotációs tengelye?

- Nem, Servadac kapitány, a Föld nem szenvedett különösebb károkat. A Föld ugyanis 28 800 mérföldes óránkénti sebességgel forog, a Gallia sebessége ugyanakkor 57 000 mérföld volt. A rendkívül kemény magvú üstökös úgy hatolt át a Földön, mint közelről kilőtt puskagolyó az üveglakon át; átlukasztja, de nem töri össze.

- Valóban így történhetett - mondta Hector Servadac.

- Nem így történhetett, hanem így történt! - förmedt rá Palmyrin Rosette. - Az üstökös rézsútosan éppen csak súrolta a Földet, míg ha telibe találja, a legsúlyosabb katasztrófát okozta volna, talán még a Montmartre-ot is összezúzza, ha útjába akad!

- Uram! - jajdult föl Ben-Zuf.

- Csönd, Ben-Zuf! - intette le a vérig sértett legényt a kapitány.

Ekkor a tények ereje által mégiscsak meggyőzött Hakhabut mester lépett a professzor elé, s roppant nyugtalanul kérdezte:

- Professzor úr, visszatérünk mi valaha a Földre? És ha igen, mikor?

- Magának olyan sietős? - csodálkozott Palmyrin Rosette.

- Hakhabut mester kérdését én is szeretném föltenni önnek, professzor úr, csak tudományosabb megfogalmazásban! - mondta Prokop hadnagy.

- Kérdezzen!

- Úgy gondolja, a Gallia eredeti pályája megváltozott?

- Feltétlenül.

- Az új pálya talán hiperbola, mely esetben a Gallia végtelen távolságokat járna be a csillagvilágban, s nem volna remény arra, hogy valaha is visszatérjen eredeti pályára?

- Nem, nem ez a helyzet.

- Szóval a Gallia ellipszis pályát ír le?

- Úgy van.

- És ennek az ellipszisnek a síkja most is egybeesik a Föld keringési pályájának síkjával?

- Igen.

- A Gallia tehát visszatérő üstökös?

- Igen, méghozzá rövid pályájú; s ha számításba vesszük a Jupiter, a Szaturnusz és a Mars zavaró befolyását is, a Gallia pontosan két év alatt futja be pályáját.

- De hiszen akkor minden reményünk megvan arra, hogy az összeütközés után pontosan két évvel ismét találkozik a Földdel, s ugyanazon a ponton érintkezik is vele! - állapította meg Prokop hadnagy.

- Sajnos, uram, félő, hogy ez fog történni!

- Félő?! - hökkent meg Hector Servadac.

- Igenis félő! - dobbantott türelmetlenül Palmyrin Rosette. - Jól vagyunk mi itt, ahol vagyunk, s ha tőlem függene, a Gallia soha többé nem találkozna a Földdel!

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

*melyben arról olvasunk, hogy Palmyrin Rosette
még mindig szigorúan bánik hajdani diákjával*

A naprendszerben keringő üstökös lakói előtt a professzor szavai nyomán minden megvilágosodott, érthetővé vált. Nem kellett tovább töprengeniük, nem kellett különböző feltevések megvitatásába bocsátkozniuk. Az összeütközés után a vastag felhőréteg mögül a pályáján tovább keringő Földet látta Servadac kapitány, és a Föld vonzereje okozta a Galliai-tenger partján észlelt egyszeri jelentős dagályt.

Az üstökös azonban végül is megint találkozni fog a Földdel, legalábbis így mondta a professzor. De vajon elég pontosak-e az általa végzett számítások? A Gallia lakói e számításokat illetően bizony nem tápláltak túlzott reményeket.

A következő napokat arra fordították, hogy kényelmes szállást biztosítsanak a Melegföld új lakójának. A professzor a mindennapi élet dolgaiban szerencsére cseppet sem volt igényes. Éjjel-nappal a fellegek között járt, a csillagokat leste, a világűr bolygóit fürkészte, s vajmi keveset törődött azzal, hogy hol lakik, mit eszik, csak a kávéjához ragaszkodott feltétlenül. Aligha vette észre, hogy a kolónia milyen nagy gonddal igyekszik berendezni szállását a Ninakaptárban.

Servadac kapitány a legkényelmesebb barlangszobát akarta átengedni hajdani tanárának, de a professzor, aki csöppet sem kívánt részt venni a közös életben, visszautasította a kapitány nagylelkűségét. Csöndes, jó fekvésű megfigyelőhelyet kívánt csak magának, ahol békességben dolgozhat, s tovább végezheti csillagászati megfigyeléseit.

Hector Servadac és Prokop hadnagy végül meg is találta a célnak megfelelő helyet: a vulkanikus hegyoldalban, mintegy százlábnyival a központi barlang fölött felfedeztek egy alkalmas barlangnyílást, melyben megfér a tudós is meg a felszerelése is. Akadt hely az ágy, az asztal, a karosszék és egy szekrény, no és főként a híres-nevezetes távcső számára is.

Ebben a barlangnyílásban rendezkedett be a professzor, ide hozták neki mindig pontos időben az ennivalót, itt aludt, igaz keveset, mert nappal számolt, rajzolt, éjszaka pedig az égboltot figyelte.

A hideg közben egyre fokozódott. A hőmérő átlag mínusz harminc fokot mutatott, a higanyoszlop nem ingadozott, lassan, fokozatosan süllyedt. És nyilván így fog tovább süllyedni, míg a Melegföldön is nem lesz olyan hideg, mint a világűrben, s a hőmérséklet majd csak akkor emelkedik, ha a Gallia ellipszis pályáján ismét közelebb kerül a Naphoz.

A hőmérő higanyoszlopa, mint mondtuk, egyenletesen, fokozatosan süllyedt, a galliai atmoszférában ugyanis még csak szellő sem rezzent. Mintha az üstökösön nemcsak a vizek fagytak volna be, hanem a környező levegő is. Sem szélviharok, sem a földi sarkvidékek éghajlatát olyan elviselhetetlenné tevő ködök nem zavarták az állandóan nyugodt légkört, a változatlanul egyforma égboltot, melyet hol a Nap, hol a csillagok sugarai ragyogtak be tiszta, hűvös fénnel.

A harmincfokos hideg ilyen körülmények között könnyen elviselhető volt, hiszen a sarkvidékeken sem maga a hideg, hanem a tomboló szelek, az egészségre káros ködök, hófúvások teszik elviselhetetlenné az életet. A sarkvidéki kutatók följegyzéseiből tudjuk, hogy a legiszonyosabb hideggel is meg tudtak birkózni, ha az atmoszféra nyugodt volt,

A Melegföld lakóinak tehát nem kellett rettegniük a csillagközi térségek hidegétől: jól el voltak látva prémekkel, bőrhalmokkal, és bőségesen, egészségesen táplálkozhattak.

A „főkormányzó” különben is súlyt helyezett arra, hogy „alattvalói” melegen öltözködjének és jól táplálkozzanak. Megkövetelte tőlük a mindennapos testgyakorlást: e szabályok alól a kolónia egyetlen tagja sem vonhatta ki magát. Még Pablo és Nina is részt vett a szabad levegőn végzett testgyakorlásban; prémkabátjukba burkolva, mint kecses kis eszkimók siklottak a Melegföld parti jegén. Pablo mindig a kislány körül buzgólkodott, játszott vele, segítette, ha fáradt volt, együtt élvezték a gyermekkor ártatlan örömeit.

S mit csinált eközben Hakhabut uram?

Miután megismerte Palmyrin Rosette-et, mogorván visszatért a hajójára. A professzortól hallottak után nem kételkedhetett tovább, nem is reménykedett, most már ő is tudta, hogy egy csavargó kedvű csillagon száguld a világűrben, millió meg millió kilométernyire a földgolyótól, melyen pedig annyi jó üzletet kötött!

Az ember azt gondolná, hogy ha valaki ilyen helyzetbe kerül, mint Hakhabut uram - vagyis egy üstökös harminchat lakója közül ő az egyik -, akkor jobb belátásra tér, nem keresi a maga hasznát, hanem beilleszkedik a közösségbe. Csakhogy nem így történt, mert Hakhabut mester maga volt a megtestesült önzés: most is egyre azon törte a fejét, hogyan tudná a helyzetet a maga javára kihasználni. Biztos lévén abban, hogy Servadac kapitány mindenképpen megvédelmezné, s nem engedné, hogy neki vagy a portékájának bárki is ártson, az öreg uzsorás így gondolkodott:

Mégiscsak elképzelhető, hogy a kolónia egyszer visszajut a Földre. A kolónia tagjai bővében vannak a pénznek. Pénzüknék azonban csak akkor van értéke, ha velük együtt visszakerül a Földre. Itt, a Gallián mit sem ér az arany, az emberek nyilván könnyen lemondanak róla, ha cserébe némi portékát kapnak.

Közben elmúlt április is, és ebben a hónapban harminckilencmillió mérföldes utat tett meg a Gallia, és így százötzmillió mérföldnyi távolságra került a Naptól. A professzor fölrajzolta az üstökös ellipszis pályáját, s ezt huszonnégy egyenlő nagyságú szakaszra osztotta, ez a huszonnégy szakasz jelentette a galliai év huszonnégy hónapját. Az első tizenkét pályaszakasz a Kepler-féle törvénynek megfelelően egyre kisebb pályahosszat jelentett, minthogy az üstökös annál kisebb utat tett meg, minél messzebb került a Naptól, és a pályaszakaszok egyre nagyobb pályahosszat jelentettek, amint az üstökös ismét közeledett a Naphoz.

A professzor május 12-én beszámolt a megfigyeléseiről és a munkájáról Servadac kapitánynak, Timasef grófnak és Prokop hadnagynak, akik érthető érdeklődéssel és figyelemmel nézték a professzor rajzát, mely az üstökös pályáját ábrázolta. A rajz világos volt, annál is inkább, mert a havonta megtett út hossza és a Naptól való távolság számokkal is fel volt tüntetve. Ha Palmyrin Rosette nem tévedett a számításaiban, úgy két év múlva a Gallia pontosan ott találkozik ismét a Földdel, ahol előzőleg. De vajon milyen következményei lesznek az új összeütközésnek? Erre még csak gondolni sem akartak.

Ha gondolatban gyanúsították is pontatlansággal a professzort, ezt kimondani vagy akár csak sejtetni sem merték.

- Így hát - mondta Hector Servadac a rajz fölé hajolva - május hó folyamán a Gallia 30 400 000 mérföldes utat tesz meg, és 139 millió mérföldre lesz a Naptól.

- Úgy van! - mondta a professzor.

- Eszerint elhagytuk már a teleszkopikus csillagok zónáját? - kérdezte Timasef gróf.

- Nézze meg a rajzon, uram, föltüntettem rajta ezt a zónát!
- És az üstökös, miután elérte pályájának a Naphoz legközelebb eső pontját, pontosan egy év múlva ér a Naptól legtávolabb eső pályaszakaszára?
- Úgy van.
- Vagyis jövő év január 15-én?
- Természetesen január 15-én... Vagyis dehogy! - kiáltott föl a professzor. - Miért mond január 15-ét, Servadac kapitány?
- Mert január 15-től január 15-ig telik el egy év, vagy ha úgy tetszik, tizenkét hónap!
- Persze, tizenkét földi hónap, de nem galliai! - jelentette ki a professzor, Prokop hadnagy meg önkéntelenül elmosolyodott. - Ha szabad érdeklődnöm, ön, uram, mit nevet?
- Úgy látom, professzor úr, ön meg akarja reformálni a földi kalendáriumot!
- Csak azt akarom, ami logikus!
- Legyünk logikusak, kedves professzor úr, legyünk logikusak! - vágta rá Servadac kapitány.
- Elhiszik-e önök, hogy a Gallia két év múlva ismét napközelsébe ér? - kérdezte meglehetősen barátságtalanul a professzor.
- Igen.
- És hogy ez a két év jelenti a galliai napévet?
- Úgy van.
- És ez az év, mint minden földi év, tizenkét hónapra oszlik?
- Ahogy parancsolja, professzor úr.
- Nem ahogy parancsolom, hanem...
- Jó, tizenkét hónapra oszlik fel! - mondta gyorsan Hector Servadac.
- És hány napból állnak ezek a hónapok?
- Hatvanból, minthogy a napok hossza felére csökkent.
- Servadac kapitány, gondolkozzék, mit beszél...
- De hiszen én azt mondom, amit ön...
- Egyáltalán nem!
- Akkor hát magyarázza meg...
- Mi sem egyszerűbb - vont vállat megvetően a professzor. - Minden galliai hónapban két földi hónapnak kell lennie...
- Igen, minthogy a galliai éveknek két évig kell tartaniuk.
- Két földi hónap, az hatvan földi nap?
- Igen, természetesen.
- És mi következik ebből? - kérdezte Timasef gróf.
- Az, hogy ha két földi hónapban hatvan földi nap van, akkor két földi hónapban százhusz galliai nap van, minthogy a Gallián tizenkét óráig tartanak a napok. Ez világos?

- Igen, természetesen, de nem gondolja, professzor úr, hogy ez az új kalendárium kicsit zavaros?

- Zavaros? Január 1-e óta az új naptárhoz tartom magam!

- És most melyik hónap melyik napját írjuk ön szerint? - kérdezte Servadac kapitány.

- Márciust írunk, uraim, márciust, és a galliai év 266. napját, mely a 133. földi napnak felel meg. Ma tehát március 12-e van, és hatvan galliai nap múlva...

- Március 12-ét írunk! Bravó! Legyünk logikusak! - örvendezett Hector Servadac.

Palmyrin Rosette kicsit tanácstalanul nézett rá: vajon csúfot űz belőle hajdani tanítványa? Minthogy azonban már későre járt, a vendégei távoztak.

A professzor tehát megalapította a galliai naptárt. Csakhogy rajta kívül senki sem tartotta magát ehhez a naptárhoz, és senki sem értette meg, mikor április 47-éről vagy május 118-áról beszélt.

Közben eljött a földi naptár szerinti június hónap, melynek folyamán a Gallia 27 500 000 mérföldet fog befutni, és 155 millió mérföld távolságra kerül a Naptól. A hőmérséklet tovább csökkent, de az égbolt továbbra is tiszta, felhőtlen maradt. A Gallia lakóinak élete monoton egyhangúságban telt, és nem is ártott, hogy köztük volt a szeszélyes, izgága Palmyrin Rosette is, mert valahányszor kegyeskedett leereszkedni a többiek közé, mindig fölparáználta a vita.

Servadac kapitány és a társai ugyanis boldogan gondoltak a lehetőségre, hogy az üstökös ismét összetalálkozik a Földdel, a professzort viszont elkeserítette, földühítette az örömeik, hallani sem akart arról, hogy valaha visszatérnek a Földre; úgy végezte megfigyeléseit a Gallián, mint aki arra számít, hogy mindörökké ott maradhat.

Június 27-én a professzor valósággal berobbant a közös terembe, ahol éppen ott tartózkodott Servadac kapitány, Prokop hadnagy, Timasef gróf és Ben-Zuf.

- Prokop hadnagy! Feleljen habozás és kertelés nélkül a kérdésemre: körbejárta-e ön hajójával a Galliát, és ha igen, akkor az egyenlítője közelében?

- Igen, uram - válaszolt a hadnagy, miután Timasef gróf intett neki, hogy ne ellenkezzék a morózus professzorral.

- Helyes - biccentett a professzor. - És vajon közben felmérték-e a *Dobryna* útját?

- Megközelítő pontossággal, vagyis kezdetleges műszereinkkel.

- És mire jöttek rá e felmérések során?

- Arra, hogy a Gallia kerülete mintegy 2300 kilométer, amiből az következik, hogy átmérője 740 kilométer.

- Úgy van - dünnyögte maga elé Palmyrin Rosette. - Úgy van, vagyis a Gallia átmérője csak tizenhatod része a Föld átmérőjének, mely 12 792 kilométer.

Servadac kapitány és a társai csak nézték a professzort, sehogy sem értették, hova akar kilyukadni.

- Most már csak azt kell megtudnom, hogy mekkora a Gallia felszíne, a tömege, a sűrűsége, és mekkora rajta a nehézkedési erő.

- A felszínt és a tömeget könnyen kiszámíthatjuk, minthogy ismerjük az átmérőt - magyarázta Prokop hadnagy.

- Én sem mondtam, hogy nehéz kiszámítani! - ripakodott rá a professzor. - Pólyás koromban is el tudtam volna végezni ezt a számítást!

- Khm, khm... - dűnnyögött Ben-Zuf, aki örült, ha kellemetlenkedhetett a professzornak, merthogy az semmibe se vette a Montmartre-ot.

Palmyrin Rosette dühösen pillantott Ben-Zufra, majd Hector Servadachoz fordult:

- Servadac! Fogja a tollat! A Gallia területét ismeri, most mondja meg nekem, mekkora a felszíne!

- Igenis, professzor úr - hajolt meg Servadac kapitány, mint jó magaviseletű tanulóhoz illik. - A területet megszorozzuk az átmérővel...

- Igen, de siessen már! Már régen kiszámíthatta volna!

- A Gallia felszíne 1 719 000 négyzetkilométer.

- Vagyis 297-szer kevesebb, mint a Földé, mely 510 millió négyzetkilométer!

- Hm... - húzta félre a száját Ben-Zuf, hogy ezzel is jelezze, milyen semmiségnek tartja a professzor üstökösét.

Palmyrin Rosette gyilkos pillantást vetett Ben-Zufra, majd ismét Hector Servadacot kérdezte:

- Ezek szerint tehát mi a Gallia űrtartalma?

- Az űrtartalma...

- Servadac! Maga nem tudja kiszámítani egy olyan gömb űrtartalmát, melynek felszínét már ismeri?!

- De igen, tanár úr! A gömb űrtartalmát megkapom, ha a felszínét... a felszínét...

A hallgatóság már alig állhatta meg nevetés nélkül.

- Nos?! - türelmetlenkedett Palmyrin Rosette.

- A gömb űrtartalmát megkapom, ha a felszínét megszorozom... megszorozom...

- A sugár egyharmadával, tisztelt uram! Most végre kész?

- Azonnal! A Gallia sugarának egyharmada 123 egész... 3 tized... 3 ezred... 3 tízezed...

- Két tizedest vegyen, a többi hagyja el!

- Szívesen!

- Az eredmény?

- 211 439 460 köbméter.

- Ilyen nagy az én üstökösöm köbtartalma! Ez aztán már valami!

- Valami - jegyezte meg Prokop hadnagy -, de azért mégiscsak 5166-szor kisebb, mint a Föld köbtartalma!

- Ezt én is tudom, uram! - válaszolt hidegen Palmyrin Rosette.

- És még a Hold köbtartalmánál is kisebb - folytatta könyörtelenül a hadnagy -, és így...

- Ki beszél most a Holdról?! - dühögött Palmyrin Rosette.

- Csak azt akartam mondani, hogy a Gallia a Földről nézve a hetedik nagyságrendbe sorolt csillagok közé tartozik, vagyis szabad szemmel nem látható!

- Ezer beduinra! - rikkantott Ben-Zuf. - Szép kis üstökös ez!
- Csönd! - kiáltotta Palmyrin Rosette magánkívül.
- Mogyoró! Babszem! Mustármag! - sorolta Ben-Zuf bosszúszomjasan.
- Hallgass már, Ben-Zuf! - szólt rá Hector Servadac.
- Gombostűfej! De az ám! Egy kis semmiség!
- Az ördögít, elhallgatsz már?

Ben-Zuf nyomban megértette, hogy a kapitánynak most már komolyan elég, fogta magát, és kiment a nagyteremből, de odakint szándékosan akkorát nevetett, hogy csak úgy visszhangoztak a barlangfolyosók.

Éppen ideje volt, hogy Ben-Zuf eltávozzék. Palmyrin Rosette már végére ért a türelmének, s most meglehetősen nehezen szedte össze magát. A tudós férfiú éppen úgy nem tűrte, hogy becsméreljék az üstökösét, mint ahogy Ben-Zuf nem bírta elviselni a Montmartre lekicsinylését. Egyik is, másik is ádázul védte azt, amit a magáénak érzett.

A professzor végre ismét szóhoz jutott, és tanítványaihoz, azaz hallgatóihoz fordult:

- Uraim, ismerjük már az átmérőt, a kerületet, a területet és a köbtartalmat. Ez nem kicsiség, de korántsem elég. Közvetlen mérés eredményeként meg akarom tudni a Gallia súlyát, anyagának sűrűségét, és meg akarom tudni, hogy felszínén milyen mértékben érvényesül a nehézkedési erő.
- Ez meglehetősen nehéz lesz - jegyezte meg Timasef gróf.
- Sebj! Meg akarom tudni, mennyit nyom az üstökösöm, és meg is fogom tudni.
- A probléma megoldását még az is nehezíti, hogy nem tudjuk, mi az az anyag, ami a Galliát alkotja - mondta Prokop hadnagy.
- Úgy? Önök hát nem tudják, mi ez az anyag? - kérdezte csúfondárosan a professzor.
- Nem tudjuk - mondta Timasef gróf -, de ha ön meg tudná nekünk mondani...
- Eh, uraim, mit számít ez nekem!... Enélkül is meg fogom tudni, amit meg akarok tudni.
- Amikor óhajtja, professzor úr, mi természetesen rendelkezésére állunk! - mondta Hector Servadac.
- Még egy hónapot kell szentelnem a megfigyeléseknek és a számításoknak - válaszolta Palmyrin Rosette csípősen -, és ugyebár kegyeskednek megvárni, míg végzek a munkámmal?!
- Hogyne, hogyne, professzor úr - mondta sietve Timasef gróf -, addig várunk, ameddig ön óhajtja!
- Akár tovább is - tette hozzá Servadac merő tréfából.
- Nos, egy hónap múlva, vagyis április 62-én találkozunk! - közölte fensőbbbségesen Palmyrin Rosette.

A földi naptár szerint július 31-e volt.

HARMINCADIK FEJEZET

*melyben kiderül, hogy Palmyrin Rosette
elégtelennek találja a Melegföld fölszerelését*

A Gallia a Nap vonzerejének alávetve közben tovább keringett a csillagközi térségekben. A Nerina, melyet a teleszkopikus csillagok zónáját áthaladva állított szolgálatába, továbbra is hűségesen kísérte, mozgását semmi sem zavarta, pontosan kelt és nyugodott kéthetenként. A galliai év tehát szép simán haladt a maga útján.

A Galliára kényszerült embereket azonban szüntelenül foglalkoztatta a kérdés: vajon visszatérnek-e valaha a Földre? Vajon tévedhetetlenül pontosak-e a csillagász számításai? Vajon helyesen határozta-e meg az üstökös pályáját és az időt, mely alatt körbejárja a Napot?

Palmyrin Rosette olyan barátságtalan volt, hogy nem merték megkérni megfigyelései eredményeinek az ellenőrzésére.

Hector Servadacot, Timasef grófot és Prokop hadnagyot bizony erősen nyugtalanították ezek a kérdések. A kolónia többi tagja viszont vajmi keveset törődött az egésszel, gyakorlatias életszemlélet alapján álltak, és szépen belenyugodtak a sorsukba. Főként a spanyolok. Ezek a szegény emberek még sohasem éltek ilyen jól, mit törődtek hát azzal, hogy milyen pályát fut be a Gallia! Mit törődtek azzal, hogy továbbra is a Nap vonzerejének hatása alatt marad, vagy ez alól elszabadulva, más egeken rója tovább útját! Vidáman daloltak, citeráztak, éltek a világukat.

A kolónia két legboldogabb tagja Pablo és a kis Nina volt. Nagyszerű kirándulásokat tettek kettesben, bejárták a Nina-kaptár valamennyi barlangfolyosóját, megmászták a parti sziklákat. Volt úgy, hogy korcsolyával hosszú utakat tettek a befagyott tengeren, máskor meg horgásztak a lagúna vizében, melyet örökösen melegen tartott a belezúduló láva. Közben franciául is tanultak, már meg tudták magukat értetni, sőt egymással is elbeszélgettek franciául. Ezt a két kedves gyermeket végképp nem foglalkoztatta a jövő, a múltat meg ugyan miért siratták volna? Pablo egyszer megkérdezte a kislányt:

- Neked vannak szüleid, Nina?

- Nem, Pablo, nincsenek, se szüleim, se rokonaim nincsenek. És neked?

- Nekem sincs senkim. Nina. És te mit csináltál odaát a Földön?

- Kecskéket őriztem, Pablo.

- Én meg, tudod, éjjel-nappal a postakocsi lovai előtt futottam.

- De ugye, Pablo, mi most már nem vagyunk magányosak?

- Nem, Nina, igazán nem vagyunk magányosak!

- A kormányzó a papánk, a gróf és a hadnagy pedig a nagybátyáink.

- Ben-Zuf meg a pajtásunk - mosolygott Pablo.

- És a többiek is mind olyan kedvesek hozzánk - folytatta Nina. - Úgy kényeztetnek bennünket! De azért ne hagyjuk magunkat elkényeztetni! Olyan jó volna, ha továbbra is, mindig elégedettek lennének velünk...

- Te olyan okos vagy, Nina, meg olyan jó, hogy melletted szinte muszáj okosnak és jónak lenni.

- A húgod vagyok, te pedig a bátyám vagy - mondta a kis Nina nagy komolyan.

- Igen, testvérek vagyunk - válaszolt Pablo.

Az egész kolónia szerette és becúzta a két kedves és szép gyermeket. Servadac kapitány és Timasef gróf meg egyenesen apaként bánt velük. Miért sírtak volna hát vissza Pablo az andalúziai napégette síkságokat, vagy miért vágyódott volna vissza Nina a kopár szardíniai sziklák közé? Valójában úgy érezték, hogy egész életükben ide tartoztak, erre a tájra, ezek közé az emberek közé.

Eljött a július. Ebben a hónapban a Gallia csak 22 millió mérföldet tesz meg pályáján, a Naptól való távolsága pedig 172 millió mérföld. A Naptól tehát négy és félszer olyan messze került, mint a Föld, mellyel most körülbelül egyforma gyorsasággal keringett, minthogy a Föld egy hónapban nagyjából 21 millió mérföldet tesz meg, vagyis óránként 28 800 mérföldet.

A galliai április 62-én Servadac kapitány levelet kapott a professzortól. Palmyrin Rosette ugyanis e napon szándékozott megkezdeni azokat a műveleteket, melyek lehetővé teszik a Gallia tömegének, fajsúlyának és a felszínén ható nehézkedési erőnek a kiszámítását.

Hector Servadac, Timasef gróf és Prokop hadnagy a megadott időpontban késedelem nélkül összegyűltek a nagyteremben. A készülöben levő kísérletek persze őket korántsem érdekelték annyira, mint a professzort; ők inkább azzal szerettek volna tisztában lenni, voltaképpen mi is az az ismeretlen anyag, mely a Galliát alkotja. Palmyrin Rosette sem késlekedett, belépett a nagyterembe, most sem látszott mogorvábbnak, mint egyébkor, no de a nap még csak most kezdődött!

Az olvasó minden bizonnyal emlékszik még arra, hogy a Földhöz képest a Gallián milyen nagymértékben csökkent a nehézkedési, vagyis a vonzerő, s így milyen nagymértékben fokozódott lakóinak a testi ereje. Nem tudták azonban, hogy a vonzerőnek ez a csökkenése milyen mértékű.

Az első megoldandó kérdés az volt tehát, hogy a Gallia felszínén milyen mértékben érvényesül a nehézkedési erő; a második pedig az, hogy miféle anyag alkotja a Galliát, mekkora ennek a tömege, a súlya és a fajsúlya.

- Uraim - kezdte a professzor -, ma végére érünk az üstökösöm alapadottságaira vonatkozó tanulmányoknak. Ha tudjuk már, hogy a Gallián milyen mértékben érvényesül a nehézkedési erő, és közvetlen méréssel meg tudjuk állapítani tömegét és fajsúlyát, többé nem lesznek titkai előttünk. Nos hát, rajta, mérjük meg a Galliát!

Ben-Zuf éppen ekkor lépett a nagyterembe, s meghallotta a professzor utolsó szavait. Szó nélkül nyomban visszafordult, majd néhány pillanat múlva ismét megjelent, s gúnyosan mondta:

- Hiába kutattam át az egész főraktárát, nem találtam mérleget. Igaz, ha találtam volna, akkor sem tudnánk hova akasztani!

Közben úgy nézegetett kifelé, mintha az égbolton keresne egy jól bevett szöveget.

A professzor dühös pillantására és Hector Servadac intésére mégis elhallgatta, amit még mondott volna.

- Uraim - folytatta Palmyrin Rosette -, mindenekelőtt azt kell megtudnom, mennyit nyom egy földi kilogramm a Gallián. Minthogy a Gallia tömege kisebb, mint a Földé, a vonzereje is kisebb, így a Gallia felszínén minden tárgy kevesebbet nyom, mint a Föld felszínén. Ismernünk kell tehát a két súly közötti különbséget.

- Úgy van - mondta Prokop hadnagy -, ám a tányéros mérleg, még ha akadna is, nem felelne meg e célra, minthogy két tányérja egyformán van alávétve a Gallia vonzerejének, s így nem tudnánk megállapítani, milyen viszonyban van a galliai súly a földi súllyal.

- Az a kilogrammos súly ugyanis, amit ön a mérleg egyik tányérjába tenne, olyan arányban volna könnyebb, mint a mérleg másik tányérjába tett tárgy - jegyezte meg Timasef gróf.

- Uraim - mondta Palmyrin Rosette -, ha önök mindezt azért mondták el, hogy kioktassanak engem, hát közlöm önökkel, hogy csak az idejüket pazarolják, és kérem, hagyják, hogy folytassam fizikaórámat!

Palmyrin Rosette határozottan, *ex catedra* beszélt.

- Van-e önöknek, uraim, egy rugós mérlegük és egy kilós súlyuk? Ha ugyanis a kilós súlyt a rugós mérlegre teszem, pontosan ki fog derülni, hogy ez a kiló mennyit nyom a Gallia felszínén, s máris tudni fogom, mi a különbség a Gallia és a Föld vonzereje között. Megismétlem tehát kérdésemet: van-e önöknek rugós mérlegük?

Palmyrin Rosette hallgatói összenéztek, majd Hector Servadac Ben-Zufhoz fordult, aki töviről hegyre tudta, miből áll a kolónia felszerelése.

- Sem rugós mérlegünk, sem kilós súlyunk nincs - közölte Ben-Zuf.

A professzor dühösen toppantott.

- Csakhogy - folytatta Ben-Zuf - tudom, hogy hol találhatunk rugós mérleget.

- Hol?

- Hakhabut uram hajóján!

- Ezzel kellett volna kezdeni, mafla! - förmedt rá a professzor.

- Most nyomban indulni kell érte - mondta Hector Servadac.

- Máris megyek! - ajánlkozott Ben-Zuf.

- Veled megyek - mondta Hector Servadac -, veled megyek, mert Hakhabut mester esetleg nehezen áll kötélnek, ha arra kérjük, hogy kölcsönözzön nekünk valamit!

- Akkor gyerünk mindannyian a hajóra! Legalább meglátjuk, hogyan él Hakhabut uram a *Hanzán*! - mondta Timasef gróf.

Már valamennyien indultak volna, mikor a professzor Timasef grófhhoz fordult:

- Nem tudnának ez emberei egy köbdeciméternyi darabot kivágni a Gallia talajából? Pontosan egy köbdeciméteres darab kellene!

- A gépészem megcsinálja, csak egy méterrúdra volna szüksége, hogy pontosan akkora darabot vágjon ki, amekkorát ön óhajt.

- Hát se rugós mérlegük, se méterük! - türelmetlenkedett Palmyrin Rosette.

Ben-Zuf kénytelen volt megvallani, hogy mérőrúdjuk sincs.

- Csakhogy - tette hozzá - nagyon valószínű ám, hogy mérőrúd is akad a *Hanzán*.

- Akkor hát gyerünk! - szólt Palmyrin Rosette, és gyors léptekkel máris megindult a főfolyosón.

Hector Servadac, Timasef gróf, Prokop hadnagy és Ben-Zuf néhány pillanat múlva a part fölé magasló sziklákra értek. Onnan leereszkedtek a partra, s indultak a kis öböl felé, ahol a *Dobryna* és a *Hanza* téli kikötője volt.

Noha a hőmérséklet rendkívül alacsony volt - mínusz harmincöt fok -, Hector Servadac és a társai prémsapkájukban, prémes köpenyegükben meg sem érezték a nagy hideget, csak a szempillájuk, szemöldökük, bajuszuk fehérlett az apró jégkristályoktól: a leheletük ugyanis nyomban megfagyott az iszonyatos hidegben.

Reggel nyolc óra volt. A Nap gyorsan emelkedett delelőpontja felé. Korongja a roppant távolság miatt csak akkorának látszott, mint a telihold korongja. Sugarai nem árasztottak meleget a Galliára, fényt is alig-alig. A parti sziklák, a vulkanikus hegység hótól fehérlett. A füstölgő hegycsúcs lejtője mögött húzódott a roppant síkság, melynek fehér hótakaróját még sohasem taposta emberi láb. A hegy északi lejtőjén füstölögve ömlött a láva, s mint megannyi hegyi patak zúdult a tengerbe.

A központi barlang fölött mintegy százötven lábnival nyílás sötétlett a hegy oldalában, ebből a nyílásból állt ki Palmyrin Rosette csillagvizsgáló távcsöve.

A part mindenütt hófehér volt, s egybemosódott a tengerrel. A vakító fehér talaj fölé sápadtkéken borult az égbolt. A parton mindenütt lábnyomok: a kolónia kiránduló tagjainak lábnyomai. A tenger jegén kusza rajzként csillantak a korcsolyák hasította nyomok.

Vagy fél kilométernyivel odébb volt a két hajó téli kikötője. Az öbölhöz érve Prokop hadnagy fölhívta a többiek figyelmét arra, hogy a *Hanza* és a *Dobryna* merülésvonala milyen nagymértékben megváltozott. Vagy húszlábnyival emelkedtek a tenger színe fölé.

- Ez aztán furcsa természeti jelenség - mondta Servadac kapitány.

- Furcsa és nyugtalanító - válaszolt Prokop hadnagy. - A hajótest alatt nyilván erősen dolgozik a fagy. A jég tovább vastagszik, és ellenállhatatlan erővel emeli föl mindazt, amit tud.

- És meddig fog még dolgozni a fagy? - kérdezte Timasef gróf.

- Nem tudom, bátyuska, annyi azonban bizonyos, hogy a hideg még nem érte el tetőpontját.

- Remélem is! - vágott közbe a professzor. - Igazán semmi értelme sem volna kétszázmillió mérföldes távolságra menni a Naptól, ha itt is csak olyan hideget találunk, mint holmi földi sarkvidéken!

- Kedves tréfái vannak, professzor úr! - mondta Prokop hadnagy. - Még jó, hogy a világűr hidege nem több, mint mínusz hatvan-hetven fok, ami már ugyancsak nem csekélység!

- Ugyan! - legyintett Hector Servadac. - A szélsőséges hideg nátha nélküli hideg, s mi még csak prüszkölni sem fogunk ettől a téltől.

Közben a jég páncélbörtönébe szorult *Hanzához* értek. Hakhabut mester lépcsőket vágott a jégbe, s így könnyen megközelíthették a hajót.

A *Hanza* tetején fölgyülemlett, összefagyott hóból kiállt a kémény, melyből kékes füst emelkedett a magasba. Az öreg zsugori alighanem nagyon takarékosan bánt a tüzelőjével, de azért nyilván nem szenvedett a hidegtől, mert az egész hajót vastagon borította a rossz hővezető hó és jég.

- Hé! Nabukodonozor! Nyiss ajtót! - kiáltotta Ben-Zuf.

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

*melyben arról olvasunk, hogy Hakhabut mester
hogyan ad magas kamatra kölcsönt*

Ben-Zuf hangjára rés nyílt Hakhabut uram kabinjának az ajtaján.

- Ki az? Mit akar? Nincs itthon senki! Nem adok semmit kölcsön, nincs eladnivalóm se! - e barátságos szavakkal fogadta vendégeit az öreg uzsorás.

- Ejnye, Hakhabut uram! - szólt rá Hector Servadac. - Hát tolvajnak néz bennünket?

- Ó, hát ön az, főkormányzó úr? - kérdezte Hakhabut mester, de csak nem lépett ki a kabinjából.

- Ő bizony! - válaszolt Ben-Zuf, és az ajtóhoz lépett. - Érezd megtiszteltetésnek ezt a látogatást! Gyerünk, bújj elő!

Hakhabut uram végre előlépett, de most is két marokkal szorította a félig nyitott ajtót, hogy veszély esetén menten becsaphassa.

- Mit kívánnak tőlem? - kérdezte.

- Kicsit beszélgetni akarunk magával, Hakhabut uram - mondta Hector Servadac. - Csakhogy idekint hűvös az idő, s nem bánnánk, ha egy negyedórászkára behívna bennünket a kabinjába.

- Be akarnak jönni? - kérdezte riadtan az öreg, aki csöppet sem igyekezett titkolni, hogy milyen gyanúsak találja ezt a látogatást.

- Bizony, be akarunk menni - válaszolta Hector Servadac, és társaival együtt máris közelebb lépett.

- Nem tudom magukat semmivel sem megkínálni! - jajgatott Hakhabut mester. - Nagyon szegény ember vagyok ám én!

- Na tessék, megint kezdődik a litánia! - bosszankodott Ben-Zuf. - Gyerünk, Harpagon, engedj bennünket beljebb! - Ezzel galléron ragadta az uzsorást, s félrelökte, az ajtót pedig kitárta.

Mikor mindnyájan beljebb kerültek, Servadac kapitány igyekezett megnyugtatni az öreget:

- Értsen meg, Hakhabut uram! Nem azért jöttünk, hogy valamit erőszakkal elvegyünk magától! Egyszer már mondtam, ha a köz érdeke ezt úgy kívánja, habozás nélkül lefoglalom a rakományát, de akkor is megfizetem érte a rendes európai árat!

- Az európai árat! - dünnyögte keserűen Hakhabut mester. - Európai árakról szó sem lehet, csak galliai árat fogadok el, s ezt majd én szabom meg.

Hector Servadac és a társai közben körülnéztek az öreg kabinjában. Kis öntöttvas kályha állt az egyik sarokban, benne két darabka szén igyekezett minél lassabban égni, a kályhával szemben szegényes ágy, mellette kulcsra zárt szekrény, néhány zsámoly, kétes tisztaságú fenyőfa asztal és a legszükségesebb konyhaeszközök. A berendezés csöppet sem volt kényelmesnek mondható, ám jól illett a *Hanza* tulajdonosához.

Miután becsukódott mögöttük az ajtó, Ben-Zuf első dolga az volt, hogy néhány darab szemet dobott a kályhába, mert a kabinban ugyancsak hideg volt. Hakhabut uram menten jajveszékelné kezdett a drága tüzelő miatt, szén helyett alighanem inkább a saját csontjait dobta volna a parázsra, ha aztán olcsó áron tudott volna új csontokat szerezni magának. Ben-Zuf ügyet sem

vetett az öreg rimánkodására, leguggolt a kályha elé, és fújta a tüzet, hogy jobban égjen. A látogatók leültek, ki ahogy tudott, s Hector Servadacra hagyták, adja elő látogatásuk célját.

Hakhabut mester behúzódott az egyik sarokba, kezeit összekulcsolva, gyanakvóan figyelt.

- Hakhabut uram - kezdte Servadac kapitány -, csak azért jöttünk, hogy egy kis szívességet kérjünk magától.

- Szívességet?

- Szívességet, közérdekből.

- Nekem nincs senkivel közös érdekem!

- Hallgasson már meg, Hakhabut uram, és ne jajgasson, mintha a bőrét nyúznák!

- Szívességet kérni tőlem, éntőlem, aki olyan szegény vagyok! - jajongott tovább Hakhabut mester.

- A következőkről volna szó: kölcsönözne nekünk egy rugós mérleget?

- Rugós mérleget?! - hördült fel Hakhabut mester, mintha legalábbis egy milliót kértek volna kölcsön. - Még hogy rugós mérleget?

- Igen, rugós mérleget, amivel mérni lehet! - kiáltotta Palmyrin Rosette, akit a sok szószaporítás már kezdett kihozni a sodrából.

- Talán nincs rugós mérlege? - érdeklődött Prokop hadnagy.

- De van neki! - vágta rá Ben-Zuf.

- Hát igen..., azt hiszem..., alighanem - nyögdécselte Hakhabut uram még mindig a sarokból.

- Nos, kedves Hakhabut uram, volna olyan szíves kölcsönadni nekünk a rugós mérlegét?

- Kölcsönadni?! - jajdult föl az uzsorás. - A főkormányzó úr azt akarja, hogy én kölcsönözzem?...

- Egy napra! - vágott közbe a professzor. - Mindössze egy napra! Aztán majd visszakapja a rugós mérlegét!

- Csakhogy ez nagyon kényes jószág ám, kedves uram! Amilyen hidegek errefelé járnak, még eltörhetne a rugója...

- Jaj, hogy ez micsoda ostoba! - dühöngött Palmyrin Rosette.

- És ugye, az is lehetséges, hogy valami iszonyúan nehezett akarnak mérni rajta!

- Hát csak nem képzeled, te Harpagon, hogy hegységet akarunk mérni rajta?! - csúfolódott Ben-Zuf.

- Sokkal nagyobb, mint valami hegység! - jelentette ki Palmyrin Rosette. - A Galliát fogjuk megmérni!

- Irgalmas ég! - jajgatott az uzsorás, ám világosan érződött, hogy jajgatásával valamit el akar érni.

Servadac kapitány szólalt meg ismét:

- Hakhabut uram, legfőljebb egykilós súlyt akarunk mérni a rugós mérlegen.

- Egy egész kilót! Irgalmas ég!

- És ráadásul ez a kiló még egy kilót sem fog nyomni, merthogy a Gallián kisebb a nehézkedési erő. Ne féltse hát tőlünk a mérlegét!

- Jó..., jó..., főlkormányzó úr. No de kölcsönözni..., kölcsönadni!

- Ha nem akarja kölcsönadni - szólt közbe Timasef gróf -, hajlandó esetleg eladni?

- Eladni?... Eladni a rugós mérlegemet? Ha eladnám, hát mivel mérném meg a portékámat? Nincs másik mérlegem! Éppen csak ez az egyetlen nagyon kényes jószágom van, és éppen ettől akarnak megfosztani!

Ben-Zuf alig értette, hogy a kapitánya nem megy neki a szörnyű kis öregembernek. Az igazat megvallva azonban Hector Servadacot szórakoztatta az, hogy az öreg uzsorással szemben kipróbálja a meggyőzés különböző eszközeit.

- Ugyan, ugyan, Hakhabut uram - mondta neki kedélyesen -, megértem én azt, hogy nem hajlandó kölcsönadni a rugós mérleget!

- Hogy is tehetném ezt, kormányzó uram?

- És eladni sem hajlandó?

- Eladni? Soha!

- És hajlandó volna-e bérbe adni?

Az öreg uzsorás szeme fölillant.

- És felel érte, hogy nem esik semmi baja? - kérdezte mohón.

- Felelek érte.

- És hajlandó letétbe helyezni valami biztosítékot is?

- Hajlandó vagyok.

- És mennyit?

- Száz frank biztosítékot helyezek letétbe egy húsz frankot érő mérlegért. Ezzel beéri?

- Hááát..., kormányzó uram, nem sok, mert végül is ezen az új világon nincs több mérleg az enyémen kívül! De mondja, kormányzó uram, száz aranyfrank lesz ez a letét?

- Igen, aranyfrank.

- És egy napra akarja kölcsönvenni ezt az én becses jószágomat, mindössze egy napra?

- Igen, egy napra.

- És bérleti díjként mit fizet?

- Húsz frankot - jelentette ki Timasef gróf. - Beéri húsz frankkal?

- Hát igen!... Mit tehetnék egyebet? - suttofta az uzsorás, és ismét összekulcsolta a kezét. - Az embernek sok mindenbe bele kell törődnie.

Az alkut tehát megkötötték, és a vén uzsorás szemmel láthatóan elégedett volt. Húsz frank bérleti díj, száz frank biztosíték, és mindez jó francia vagy orosz aranyban! Az már bizonyos, hogy Hakhabut mester nem adta volna el egy tál lencséért az elsőszülöttségi jogát, hacsak nem igazgyöngyből főzték volna azt a lencsét.

Az öreg kalmár először gyanakodva körülnézett, aztán indult a mérlegért.

- Micsoda figura ez! - jegyezte meg Timasef gróf.

- Festeni sem lehetne igazibb uzsorást - nevetett Hector Servadac.

Hakhabut uram máris visszatért, kezében féltő gonddal hozta az alku tárgyát.

Szabályos rugós mérleg volt, horoggal felszerelve, erre kellett akasztani a megméréendő tárgyat. A mérleg nyelve fokokra beosztott félkör előtt mozgott, így jelölte a súlyt, így tehát, mint azt Palmyrin Rosette megjegyezte, a mérleg nyelvét, illetve azt a fokot, melyet a mérleg nyelve mutatott, nem befolyásolhatta a nehézkedési erő.

A Földön minden egykilogrammos tárgyról kimutatta volna, hogy egy kilogramm. Most az a kérdés, hogy ezt az egykilogrammos tárgyat mérve, mennyit mutat a rugós mérleg a Gallián.

Hakhabut uram asztalára leszámolták a százhusz aranyfrankot, az öreg uzsorás a mérleget átadta Ben-Zufnak, és a *Hanza* látogatói készülődtek, hogy elhagyják a hajót.

Ám ebben a pillanatban a professzornak eszébe jutott, hogy még egy, a fizikai műveleteihez elengedhetetlenül szükséges holmira van szüksége. A rugós mérlegnek semmi hasznát sem veszik, ha a galliai talajból nem egy pontosan lemért köbdeciméteres darabot akaszt rá.

- Ez még nem minden! - mondta a professzor az öregnek. - Azonnal kölcsönözzön még nekünk...

Hakhabut mester megremegett.

- Azonnal kölcsönözzön még nekünk egy méterrudat meg egy kilós súlyt!

- Ó, kedves uram - válaszolt az uzsorás -, akárhogy sajnálom is, ez már aztán igazán lehetetlenség! Pedig igazán boldog lennék, ha szívességet tehetnék önöknek.

És az öreg uzsorás most kétszeresen igazat mondott: valóban nem volt sem méterrúdja, sem kilós súlya, és az is igaz volt, hogy sajnálkozott emiatt, hogyisne, hiszen tudta, milyen jó üzletet mulaszt el.

Palmyrin Rosette roppant mérgesen nézett a társaira, mintha őket akarná felelőssé tenni a hiányokért. És volt is oka a bosszúságra, mert hiszen a mérőeszközök nélkül hogyan végezhetné el pontosan a szükséges számításokat?

- Hát akkor majd mérőrúd meg kilós súly nélkül fogok dolgozni, majd csak boldogulok valahogy! - dünnyögte a fejét vakarva, és sietett fel a kabin lépcsőin az ajtóhoz, a társai pedig követték. De még a hajó fedélzetén sem voltak, amikor ezüstös csengés hallatszott a kabinból.

Hakhabut uram most rakta be aranyait az egyik szekrényfiókba.

A fémek hangok hallatára a professzor gyorsan megfordult, ismét lerohant a kabin lépcsőin, a többiek meg - noha mit sem értettek az egészből - buzgón szaladtak vissza vele együtt.

- Magának ezüst pénze van! - kiáltotta a professzor, és megragadta az öreg uzsorás ugyancsak öreg köpönyegének az ujját.

- Nekem?!... Ezüstöm?!... - dadogta az öreg, és elsápadt, mintha útonállóval találkozott volna.

- Igen, ezüstje! - kiabálta rendkívül hevesen a professzor. - És mondja csak, francia pénz?... Ötfrankosok?

- Igen..., nem... - hebegett a boldogtalan uzsorás, aki már azt sem tudta, mit beszél.

A professzor azonban máris a fiók felé hajolt, és az öreg Hakhabut hiába próbálta útját állni. Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy ugyan egy szót sem értett mindebből, ám elhatározták, hogy mindenképpen a professzornak adnak igazat, legfőljebb nem avatkoznak bele a dologba, amíg nem muszáj.

- Azonnal adja nekem ezeket a francia ezüstöket! - parancsolt rá az uzsorásra Palmyrin Rosette.

- Soha! - kiabált most már az uzsorás is olyan hangon, mintha legalábbis azt kérték volna tőle, hogy tépje ki a szívét.

- Szükségem van ezekre az ezüstpénzekre, és meg is szerzem!

- Csak a testemen át! - üvöltötte Hakhabut uram.

Servadac kapitány jónak látta közbelépni.

- Kedves professzor úr - mondta mosolyogva -, bízva rám ezt is.

- Főkörmányzó uram! Mentsen meg! Védelmezze meg a javaimat! - jajongott magánkívül Hakhabut mester.

- Csönd legyen! - szólt rá Servadac kapitány, majd Palmyrin Rosette felé fordulva így folytatta:

- A mérési műveleteihez van szüksége professzor úrnak bizonyos számú ezüst ötfrankosra?

- Igen, először is negyven darab ötfrankosra van szükségem!

- Kétszáz frank! - suttogta az uzsorás.

- Azután tíz darab kétfrankos és húsz darab ötvencentime-os pénzdarabra!

- Harminc frank! - suttogta az öreg.

- Összesen tehát kétszázharminc frankra? - kérdezte Hector Servadac.

- Igen, ez összesen kétszázharminc frank - hangzott a professzor válasza.

- Rendben van - biccentett a kapitány, majd Timasef grófhöz fordult: - Gróf úr, van önnél annyi pénz, hogy biztosítékot adjon Hakhabut uramnak, minthogy én most kétszázharminc frankos kényszerkölcsönt veszek fel tőle?

- A pénztárcám a rendelkezésére áll, kapitány uram, azonban csak papírpénz van nálam...

- Papírpénz nem kell! Papírpénz nem kell! - kiáltozott Hakhabut mester. - A papírpénznek nincs értéke a Gallián!

- Talán bizony az ezüstnek van? - szólt rá Timasef gróf.

- Ide hallgasson, Hakhabut uram! - mondta ekkor Servadac kapitány. - Jól túrtuk eddig a siránkozásait, de jobb lesz, ha nem él vissza tovább a türelmünkkel. Vagy ideadja önként ezt a kétszázharminc frankot, vagy ha nem, hát elveszük magától.

- Segítség! - kiáltozott Hakhabut mester.

De nem kiáltozhatott tovább, mert Ben-Zuf erélyes keze elkapta a torkát.

- Hagyd csak, Ben-Zuf, hagyd csak! - intette le a kapitány. - Ideadja ő szépen magától is.

- Soha!... Soha!

- Milyen kamatot kér tőlünk, Hakhabut uram, ezért az összegért?

- Milyen kamatot? Hát csak kölcsön akarják? - kérdezte Hakhabut mester, és máris sugárzott a ráncos képe.

- Igen, csak kölcsön akarjuk. Mennyi kamatot kér érte?

- Ó, főkormányzó uram - kezdte rá édeskés hangon az uzsorás -, mostanság nehéz pénzhez jutni, és főként nehéz a Gallián!

- Elég a köntörfalazásból! Milyen kamatot kér érte?

- Hát, főkormányzó uram, úgy gondolom, hogy tízfrankos kamat...

- Naponként tíz frank?

- Bizony..., naponként!

Még be sem fejezte, mikor Timasef gróf máris néhány rubelt dobott az asztalra. Hakhabut fölkapta a pénzt, és villámgyorsan számolni kezdte. Most nem törődött azzal, hogy csak papírpénz.

A professzor megkapta az áhított francia ezüstpénzeket, és szemmel látható elégedettséggel vágta zsebre az egészet.

Nem történt hát egyéb, csak annyi, hogy az öreg uzsorás ezernyolcszáz százalékos kamatra adta kölcsön a pénzét. Ha így folytatja, hát olyan gyorsan szerez vagyont a Gallián, hogy arról a Földön nem is álmodhatott volna.

Néhány perccel később Servadac kapitány és a társai elhagyták a tartant, és Palmyrin Rosette elégedetten mondta:

- Uraim, egy percig se képzeljék, hogy kétszázharminc ezüst frankot viszek most magammal, szó sincs róla, valami olyasmit viszek, amiből egy kilós súly meg egy mérőrud lesz majd!

HARMINCKETTEDIK FEJEZET

melyben a professzor és a tanítványai billiókkal és trilliókkal bűvészkednek

A Hanzán tett látogatásuk után egy negyedórával valamennyien összegyűltek a közös teremben, és várták, hogy a professzor megmagyarázza a szavait.

Ben-Zuf mindent leszedett az asztalról, és a professzor rárakta a Hakhabut mestertől kölcsönvett pénzt: két oszlopba rakta a húsz darab ötfrankost és egy oszlopba a tíz darab kétfrankost, egy negyedik oszlopba meg a húsz darab ötvencentime-ost.

- Uraim - kezdte Palmyrin Rosette érezhető önelégültséggel -, minthogy önök nem voltak elég előrelátók, és az összeütközés pillanatában nem gondoltak arra, hogy megmentsenek egy méterrudat meg egy kilós súlyt, nekem kellett kitalálnom, miként tudom pótolni ezt a két mérőeszközt, hogy ki tudjam számítani a nehézkedési erőt, valamint üstökösöm tömegét és anyagának sűrűségét.

A kissé hosszú bevezető mondatba foglalt szemrehányásra sem Servadac kapitány, sem Timasef gróf vagy Prokop hadnagy nem válaszolt, megszokták már a professzor furcsa természetét.

- Uraim - folytatta Palmyrin Rosette -, először is meggyőződtem arról, hogy ezek a különböző pénzdarabok úgyszólván teljesen újak, tehát mind a súly, mind a nagyság tekintetében megbízhatóak, vagyis megfelelnek annak a célnak, melyre használni fogom őket. E pénzdarabok segítségével mindenekelőtt meg fogom állapítani, hogy pontosan milyen hosszú egy méter.

A professzor még be sem fejezte ezt a mondatát, Hector Servadac és a társai máris értették, mire gondol, csak Ben-Zuf bámult rá úgy, mintha vásári bűvész bejelentését hallotta volna.

Hakhabut mester ezüstjeinek csengése hallatára a professzornak hirtelen jó ötlete támadt. Az ezüst ötfrankos átmérője 37 milliméter, a kétfrankosé 27 milliméter, az 50 centime-osé pedig 18 milliméter.

A professzor most egy papírdarabra a következőket írta:

10 db 5 frankos	à 0,037 m = 0,37 m
10 db 2 frankos	à 0,027 m = 0,27 m
20 db 50 centime-os	à 0,018 m = <u>0,36 m</u>
Összesen 1,00 méter	

- Nagyszerű, professzor úr! - mondta Hector Servadac. - Most már csak egyenes vonalba kell állítanunk ezt a negyven pénzdarabot, és akkor pontosan egy méter hosszú vonalat kapunk.

- Ezer beduin! - rikkantott Ben-Zuf. - Mégiscsak szép dolog ám, ha valaki tudós!

A negyven darab ezüstpénzt sorjában egymás mellé rakták az asztalon úgy, hogy az egyes pénzdarabok közepe pontosan egy vonalba essék, s az így alkotott vonal két végét megjelölték az asztal lapján.

- Uraim - mondta a professzor -, íme, a pontos méter!

Ezután körző segítségével bejelölték az asztallapon a decimétereket és a centimétereket, majd papírból kimetszve, ezt a métert átadták a *Dobryna* gépészének azzal, hogy vágjon ki a Gallia talaját alkotó ércszerűségből pontosan egy köbdeciméteres darabot úgy, hogy a kockának mind a hat lapja pontosan egyforma legyen.

Most már csak az egykilogrammos földi súly galliai súlyát kellett meghatározniuk, s ez még könnyebb munka volt.

A francia pénzeknek ugyanis nemcsak a méretei, hanem a súlyuk is szigorúan megszabott. Az ötfrankos ezüst például pontosan 25 grammot nyom, vagyis negyven darab ezüst ötfrankos súlya pontosan egy kilogramm.

- No, most már látom, nem elég, ha az ember tudós, gazdagnak is kell lennie ahhoz, hogy tudja, mennyit nyom egy kiló - jegyezte meg Ben-Zuf valamennyiük nagy derűtségére.

Néhány órával később a gépész meghozta a köbdeciméteres kockát.

Palmyrin Rosette-nek így már volt egy kilogrammos súlya, egy köbdeciméteres szikladarabja, és volt rugós mérlege, amivel megmérje a kilós súlyt és a kockát, hogy aztán kiszámíthassa a nehézkedési erőt, az üstökös tömegét és anyagának sűrűségét.

- Uraim - kezdte ünnepélyesen Palmyrin Rosette -, emlékezetükbe kell idéznem a híres Newton-törvényt, mely szerint a vonzerő egyenes arányban van a tömegekkel, és fordított arányban a távolságok négyzetével. Kérem, ne tévesszék ezt szem elől. Íme, ebben a zacskóban negyven darab ezüst ötfrankos van, vagyis pontosan egykilogrammos földi súly. Értik, kérem?

Miközben így szónokolt a jó professzor, szüntelen Ben-Zufot figyelte, s ezzel Aragót utánozta, mert úgy mondják, hogy a híres csillagász előadásai közben mindig azt a hallgatóját nézte, akit a legkevésbé intelligensnek tartott, s ha úgy látta, hogy ez a hallgatója is érti magyarázatait, megnyugodott, hogy világosan beszélt a tárgyról.

A derék Ben-Zuf ugyan nagyon értelmes volt, csak hát tudatlan, és a professzor úgy gondolta, hogy a jelen körülmények között egy tudatlan hallgatón is le tudja mérni, mennyire világos az, amit mond. Ezután így folytatta előadását:

- Nos, uraim, ezt a negyven pénzdarabot most a rugós mérleg kampójára fogom akasztani, és akkor megtudjuk, mennyit nyom a Gallián egy földi kiló.

A rugós mérleg nyelve ide-oda ingadozott, aztán megállt: 133 grammot mutatott.

- Ezek szerint - mondta Palmyrin Rosette - az, ami a Földön egy kilogramm, a Gallián mindössze 133 grammot nyom, vagyis hétszer kevesebbet. Világos?

Ben-Zuf nagy komolyan bólintott, s a professzor folytatta:

- És ugye, most már értik, hogy ezt a pontos eredményt tányérmérleggel semmiképpen sem értem volna el; a két tányérban egyensúlyban maradt volna a kilós súly és a negyven darab pénz, minthogy mindkettőre egyformán hatott volna a Gallián érvényes nehézkedési erő, vagyis mind a kettőnek a súlya egyformán csökkent volna. Értik, kérem?

- Még én is! - közölte Ben-Zuf.

- Nyilván azt is tudják, hogy a Gallián hétszerke kisebb nehézkedési erő hat, mint a Földön.

- Úgy van! - mondta Servadac kapitány. - Ezt most már világosan látjuk. Ezek után jó volna meghatározni, a Gallia tömegét is, kedves professzor úr!

- Nem! Először a fajsúlyát kell meghatároznunk! - intette le a kapitányt a professzor.

- Igen, mert miután ismerjük a Gallia köbtartalmát, ha megmérjük a fajsúlyát, a tömegét már könnyűszerrel számítjuk ki! - mondta Prokop hadnagy, és a professzor máris hozzáfogott kiszámítani a Gallia fajsúlyát. Fogta a köbdeciméteres kockát, és így szólt:

- Uraim, ez a kocka abból az ismeretlen anyagból van, amit önök hajóútjuk során mindenütt láttak a Gallián, úgy látszik tehát, hogy az én üstökösömet kizárólag ez az anyag alkotja. Ebből áll a partvidék, a vulkanikus hegy, a tengerfenék és a síkság, ebből az anyagból, melynek önök még a nevét sem tudják, mert semmit sem értenek a geológiához.

- Úgy van, s nagyon szeretnénk tudni, mi ez az anyag - mondta Hector Servadac.

- Úgy vélem tehát - folytatta zavartalanul Palmyrin Rosette -, joggal mondom azt, hogy az egész Galliát ez az anyag alkotja, íme, egy köbdeciméteres darab ebből az anyagból. Vajon mennyit nyomna a Földön? Pontosan annak a hétszeresét, amennyit a Gallián nyom, minthogy üstökösömön hétszerre kisebb a nehézkedési erő, mint a földgolyón. Ezt maga is érti? Maga, aki úgy bámul!

- Nem értem - közölte Ben-Zuf.

- Csak az időt vesztegetném, ha magának meg akarnék magyarázni valamit! Az urak megértették, s ez nekem elég! - jelentette ki felsőbbbségesen a professzor.

- Micsoda modor! - dünnyögte Ben-Zuf.

- Mérjük le tehát ezt a kockát - folytatta a professzor. - Olyan, mintha az üstökösömet akasztanám a rugós mérleg kampójára.

A mérleg egy kilogramm négyszázharminc grammot mutatott.

- Egy kilogramm négyszázharminc grammot szorozzunk meg héttel, az eredmény csaknem tíz kilogramm! - kiáltotta Palmyrin Rosette. - A Föld fajsúlya öt, vagyis egy köbdeciméter föld öt kilogramm, a Gallia fajsúlya ennek éppen a kétszerese! Ha ez nem így volna, akkor a Gallián a nehézkedési erő nem hétszer, hanem tizenötször kisebb volna, mint a Földön!

A professzor roppant büszkén közölte ezt a megállapítást, s úgy vélte, joggal büszkélkedik, mert igaz ugyan, hogy a Föld nagyobb, mint az ő üstököse, de az üstökös fajsúlya kétszer akkora, mint a Földé.

Most már ismerték a Gallia átmérőjét, területének, felszínének a méreteit, köbtartalmát, ismerték a fajsúlyát, a felszínén érvényesülő nehézkedési erő fokát, ezek után csak a tömegét, vagy más szóval, a súlyát kellett kiszámítaniuk.

Ezzel a számítással gyorsan végeztek. Tudták már, hogy a Galliát alkotó anyag egy köbdecimétere tíz kilogrammot nyomna a Földön, a Gallia tehát annyiszor tíz kilogramm, ahány köbdeciméter az űrtartalma. Minthogy a Gallia űrtartalma 211 433 460 köbkilométer, egy köbkilométerben pedig annyi ilyen kocka férne el, amennyit csak egy huszonegy jegyű számmal tudnánk kifejezni, vagyis 211 quintillió 433 quadrillió 460 trillió ilyen kocka férne el benne, tehát földi kilogrammokban ennyi a Gallia súlya.

- De hát akkor voltaképpen mekkora a Föld súlya? - kérdezte Ben-Zuf, aki beleszédült a levegőben röpködő quintilliókba és quadrilliókba.

- Először is, tudod-e, hogy mennyi egy milliárd? - kérdezte Hector Servadac.

- Úgy nagyjából, kapitány uram!

- Hát tudd meg, hogy időszámításunk kezdete óta még nem múlt el annyi perc, s ha te egy milliárddal tartoznál valakinek, s időszámításunk kezdete óta minden percben fizettél volna egy frankot, még nem értél volna az adósságod végére.

- Percenként egy frankot! - hökkent meg Ben-Zuf. - Negyedóra alatt üres lett volna a zsebem! No de igazán, mennyit nyom a Föld?

- Csak huszonöt jegyű számmal tudjuk kifejezni a súlyát - mondta Prokop hadnagy -, mert a Föld 5785 szextillió kilogrammot nyom.

- És a Hold?

- Hetvenkét szextillió kilogrammot.

- Csak? És a Nap?

- A Nap súlyát csak harmincegy jegyű számmal tudjuk kifejezni, mert a Nap súlya két nonillió.

- Két nonillió meg néhány gramm, ugye? - örvendezett Ben-Zuf, és Palmyrin Rosette kezdett meglehetősen ferde pillantásokat vetni a derék legényre.

- Vagyis - foglalta össze Servadac kapitány - a Gallián hétszer könnyebbek a testek, mint a Földön.

- Úgy van - mondta a professzor -, s ez egyúttal azt jelenti, hogy testi erőnk itt hétszerte nagyobb. Az a rakodómunkás, aki a Földön száz kilogrammot tud megemelni, itt a Gallián hétszáz kilogrammot kapna a vállára.

- Hát ezért ugrunk itt hétszer magasabbra! - jegyezte meg Ben-Zuf.

- Úgy van! És ha a Gallia súlya még kisebb volna, maga, Ben-Zuf barátom, még magasabbra ugorhatna! - mosolygott Prokop hadnagy.

- S a többi égitesteken mekkora a nehézkedési erő? - érdeklődött Hector Servadac.

- Hát elfelejtette?! - ripakodott rá a professzor. - Igaz, maga mindig rossz tanuló volt!

- Szégyellem, de ez így van - mondta bűnbánóan a kapitány.

- Nos, ha a Föld vonzerejét egyes számmal jelöljük, úgy a Hold vonzereje 0,16, a Jupiteré 2,45, a Marsé 0,50, a Merkúré 1,15, a Vénuszé 0,92, vagyis a Vénusz vonzereje csaknem akkora, mint a Földé, végül a Nap vonzereje 28,45. A Nap felszínén tehát huszonnyolcat nyomna az egykilogrammos földi súly.

- Ami egyúttal azt is jelenti - tette hozzá Prokop hadnagy -, hogy a Napon a magunkfajta ember ha elesnék, hát jó nehezen tudna fölállni, meg azt is, hogy egy ágyúgolyó ott még százméternyire sem röpülne.

- Az volna ám a jó csatatér a gyávák számára! - mondta Ben-Zuf.

- Azt már nem - magyarázta Servadac kapitány -, gondold csak meg, milyen nehezen tudnának szaladni a gyávák!

- Én már csak amondó vagyok - mondta Ben-Zuf -, minthogy itt erősebbek vagyunk, magasabbra tudunk ugrani -, őszintén sajnálom, hogy a Gallia nem még kisebb! Igaz, hogy kisebb már nehezen lehetne!

Ez a megjegyzés ugyancsak sértette Palmyrin Rosette-et, a fent említett üstökös tulajdonosát. Rá is förmedt Ben-Zufra:

- Nézze Meg az ember! Hát nem elég könnyű már úgyis a feje ennek az ostobának?! Könnyű, mert üres! Jó lesz, ha vigyáz rá, mert még majd elfújja a szél!

- Jó, jó - válaszolt Ben-Zuf -, majd két kézre fogom.

Palmyrin Rosette látva, hogy a makacs Ben-Zuffal folytatott vitában semmiképpen sem lehet övé az utolsó szó, már távozott volna, mikor Servadac kapitány visszatartotta:

- Bocsásson meg, professzor úr, még valamit szeretnék kérdezni. Nem tudná véletlenül megmondani, mi ez az anyag, ami a Galliát alkotja?

- Talán tudom - válaszolt Palmyrin Rosette. - Ennek az anyagnak a jellege... tízes fajsúlya... Azt merném mondani... No, ha igazam van, akkor ugyancsak álmélkodni fog ez a Ben-Zuf! Aztán csak merje az ő vacak dombját az én üstökösömhöz hasonlítani!

- Mire gondol, professzor úr? - sürgette Servadac kapitány.

- Arra gondolok, hogy ez az anyag... - a professzor szinte minden szótagot külön hangsúlyozott -, hogy ez az anyag nem más, mint tellur...

- Az is valami? - szólt közbe Ben-Zuf.

- Aranytellur, vagyis olyan érc, amelynek a Földön is vannak lelőhelyei, és ha a Gallia anyagában, mondjuk, hetvenszázaléknyi a tellur, úgy gondolom, hogy legalább harmincszázalékos az aranytartalma.

- Harminc százalék! - döbbsent meg Hector Servadac. - Aranyüstökös!

- Már a híres Maupertuis is feltételezte, hogy ilyesmi létezik, és lám, a Gallia bebizonyította, hogy igaza volt!

- Így viszont - mondta Timasef gróf -, ha a Gallia a földgolyóra zuhan, megváltoztatja a földgolyó gazdasági alapjait, hiszen a Földön jelenleg csak 29 milliárd 400 millió kilogramm arany van forgalomban.

- Úgy van - bólintott gögösen Palmyrin Rosette -, és ha ez az aranytellur tömb, melyen most a világűrben keringünk, földi súlyban 211 quintillió 433 quadrillió 460 trillió kilogrammot nyom, úgy aransúlya 71 quintillió, vagyis 71 quintillió kilogramm arany pottyanna a Földre.

- És azon a napon - mondta Hector Servadac - az arany értéke a nullára esne, és soha többé nem neveznék gonosz sárga ördögnek.

A professzor meg sem hallotta ezt a megjegyzést, még mielőtt Hector Servadac megszólalt volna, méltóságteljesen kivonult a nagyteremből, és ment a csillagvizsgálójához.

- No de mégis, mire jók ezek a nehéz számítások, amiket ez a zordon tudós végzett itt, mint egy cirkuszi bűvész? - kérdezte Ben-Zuf.

- Semmire - válaszolt Servadac kapitány -, semmire, és éppen ezért olyan szórakoztatóak.

HARMINCHARMADIK FEJEZET

*melyben kizárólag a Jupiterről, a bolygók pályájának
e nagy rendbontójáról lesz szó*

Valóban az volt a helyzet, hogy Palmyrin Rosette csak kedvtelésből játszadozott ezekkel az óriási számokkal. Ismerte az üstökösre vonatkozó legfontosabb adatokat, tehát ismerte a pályáját, és tudta azt, hogy mennyi idő alatt fordul meg a Nap körül. A többi, vagyis az üstökös súlya, fajsúlya, vonzerejének, no meg a Gallia aranyértékének kiszámítása csak őt szórakoztatta. A többiek inkább az érdekelte, biztos-e, hogy az üstökös a megadott időpontban valóban ismét találkozik a Földdel. Hagyták hát, végezze csak a professzor a maga tudományos munkáját, melynek vajmi kevés volt a gyakorlati haszna.

Másnap augusztus 1-e, vagyis Palmyrin Rosette szerint április 63-a volt. Ebben a hónapban 16 500 000 mérföldet tesz meg az üstökös, mely 197 millió mérföldre távolodik el a Naptól. Még 81 millió mérföldet kell befutnia, hogy január 15-én elérje pályájának a Naptól legtávolabb eső pontját. Ettől az időtől kezdve ismét közeledni fog a Naphoz.

A Gallia tehát egy csodálatos idegen világ felé halad, melyet eddig még nem látott emberi szem.

Igen, érthető, hogy a professzor el sem mozdult csillagvizsgálója mellől. Még soha, egyetlen csillagász sem került ilyen szerencsés helyzetbe, még soha, egyetlen csillagász szeme sem gyönyörködhetett ehhez fogható látványban! Milyen csodálatosan szépek voltak ezek a galliai éjszakák! Az égbolt derűjét, a levegőég nyugalma soha egyetlen ködfoszlány, egyetlen felhőske sem zavarta. Az égbolt nyitott könyv volt, rajta világosan olvasható betűk a csillagok.

A Jupiter világa volt az a csodálatos világ, mely felé most a Gallia haladt, s mint tudjuk, a Jupiter a naprendszer egyik leghatalmasabb bolygója. Hét hónap múlt el az üstökös és a Föld találkozása óta, és az üstökös most gyorsan közeledett a feléje tartó csodálatos bolygóhoz. Augusztus 1-én a két csillag már csak 61 millió mérföldre volt egymástól, és november 1-ig fokozatosan csökkent ez a távolság.

Vajon nem jelent-e veszélyt ez a közeledés? A Jupiter tömege mérhetetlenül nagyobb, mint a Galliáé, vajon roppant nagy vonzereje nem lesz-e katasztrofális hatással az üstökösre? A professzor, mikor a Gallia útjára vonatkozó számításait végezte, természetesen figyelembe vette azt a tényt is, hogy a Gallia útját zavarhatja a Jupiter vonzerején kívül a Szaturnusz és a Mars vonzása is. De ha véletlenül tévedett a számításai közben, ha a vonzás erősebb lesz, mint amekkorának ő feltételezte... Ha a Jupiter, az üstökösöknek ez az örök csábítója...

Ha a professzor idevágó számításai nem pontosak, úgy - mint Prokop hadnagy mondotta - négy veszély fenyegetheti a Galliát:

1. A Galliát esetleg ellenállhatatlanul magához vonzza a Jupiter, s az üstökös a felületére zuhanva megsemmisül.
2. A Jupiter vonzáskörébe kerülve a Gallia esetleg a Jupiter bolygójává vagy mellékbolygójává lesz.
3. A Jupiter által útjából kitérített Gallia esetleg olyan pályára kényszerül, mely nem találkozik a Föld pályájával.
4. A Jupiter zavaró hatása miatt a Gallia megkésik, pályája nem akkor metszi a Föld pályáját, mikor a Föld odaér.

Ha e négy veszély közül bármelyik is bekövetkezik, a Gallia lakói nem bízhatnak abban, hogy valaha is visszakerülhetnek a Földre. Palmyrin Rosette azonban a négy veszély lehetősége közül csak kettőtől tartott igazán: félt attól, hogy elpusztulhat az üstököse, és csöppet sem örült volna annak, ha a Gallia a Jupiter bolygójává vagy éppen mellékbolygójává válik. Egyenesen boldoggá tette volna viszont, ha a Gallia elszalasztja a találkozást a Földdel, s tovább kering a Nap körül, vagy éppen a pályájáról kimozdulva, a csillagközi végtelen térségeket járja. A társai rokonokat, barátokat hagytak a földtekén; Palmyrin Rosette-nek azonban nem volt se rokona, se barátja, hiszen míg a Földön élt, nem volt ideje a barátkozásra; no és hogyan is szerzett volna barátokat az ő rossz természetével? Most új égitest hátán keringhetett a világűrben, s mindent odaadott volna, csak ott maradhasson mindörökre.

A Gallia lakóinak rettegése és Palmyrin Rosette reménykedése közben ismét elmúlt egy hónap. Szeptember 1-én a Gallia már csak 38 millió mérföldre volt a Jupitertől, pontosan annyira, mint a Föld a Naptól. Szeptember 15-ére ez a távolság 26 millió mérföldre csökkent. A Jupitert egyre nagyobbak látták, s a Galliát mintha ellenállhatatlan erő sodorta volna feléje. Mintha már nem is elliptikus pályán keringene, mintha ez a keringés zuhanássá változott volna a Jupiter vonzásának hatására.

Newton óta tudjuk, hogy a testek közötti vonzás arányos a testek tömegével, és fordított arányban van távolságuk négyzetével. A Jupiter tömege viszont rendkívül jelentős, és a Galliának nagyon közel kell elhaladnia hozzá.

A bolygóóriás átmérője 35 790 mérföld, vagyis 11-szer akkora, mint a Föld átmérője, kerülete pedig 112 440 mérföld. Tömege 1414-szer nagyobb a Föld tömegénél, vagyis a Jupiterbe 1414 földgolyó férne bele. Súlya 338-szor nagyobb a Föld súlyánál, ezt csak egy huszonnyolc számjegyből álló számmal lehetne kifejezni. Noha a tömegéből és a térfogatából következtetett átlagfajsúlya a Föld fajsúlyának negyedét sem éri el, és csak egyharmadával múlja felül a víz fajsúlyát - innen a feltevés, hogy a bolygó, legalábbis a felszínén, talán cseppfolyós -, tömege miatt azért mégiscsak zavaróan hat a Galliára.

Hogy a Jupiter leírását befejezzük, még meg kell említenünk, hogy tizenegy év, tizenhét hónap, nyolc nap és negyvenkét perc kell ahhoz, hogy befussa Nap körüli pályáját másodpercenként tizenhárom kilométeres sebességgel halad az 1214 millió mérföldes pályán; hogy tengely körüli forgását kilenc óra ötvenöt perc alatt végzi, tehát a Jupiteren nagyon rövidek a napok. Tengelye csaknem függőleges a pálya síkjára, ezért egyforma a nappalok és az éjszakák hossza, továbbá alig érezhető az évszakok változása, minthogy a Nap úgyszólván mindig az egyenlítő síkjában marad. A bolygó csak huszonötödannyi fényt és meleget kap, mint a Föld, minthogy a Jupiter ellipszis pályát ír le, így legkisebb távolsága a Naptól 188 millió mérföld, legnagyobb távolsága pedig 207 millió mérföld.

Szólnunk kell még a Jupiter négy holdjáról, melyek hol együttesen, hol külön-külön, de mindig fenségesen világítják meg a Jupiter éjszakáit.

A Jupiter egyik holdja csaknem ugyanabban a távolságban kering a bolygó körül, mint a Hold a Föld körül. A másik mellékbolygója valamivel kisebb, mint a mi Holdunk, de mind a négy sokkal gyorsabban kering a Jupiter körül, mint a mi Holdunk a Föld körül: az egyik 1 nap, 18 óra és 28 perc, a másik 3 nap, 13 óra és 14 perc, a harmadik 7 nap, 3 óra és 43 perc, s végül a negyedik 16 nap, 16 óra és 32 perc alatt járja körbe a Jupitert.

Ismeretes, hogy éppen a Jupiter és bolygóinak megfigyelése révén - minthogy ezeknek a mozgása abszolút pontossággal ismert - tudták először meghatározni a fény sebességét. Adataik a Föld hosszúsági köreinek kiszámításához is használhatók.

- Akár úgy is elképzelhetjük a Jupitert - mondta magyarázatként Prokop hadnagy -, mint egy óriási órát, melynek mutatói a bolygók, s ez az óra tökéletes pontossággal mutatja az időt.

- Zsebórának persze kicsit nagy lenne! - bölcsekedett Ben-Zuf.

- És a mi óráinknak, ugye, legfeljebb három mutatója van, míg ennek négy... - folytatta Prokop hadnagy.

- Csak jól vigyázzunk, nehogy hamarosan szert tegyen egy ötödik mutatóra is! - jegyezte meg Servadac kapitány, akinek eszébe jutott, hogy a Galliát milyen közelről fenyegeti a veszély, hogy esetleg a Jupiter egyik holdjává lesz.

Az olvasó nyilván sejti, hogy Servadac kapitány és társai úgyszólván kizárólag a Jupiter világról beszélgettek, mely szemük láttára nőtt, amint napról napra közelebb kerültek hozzá.

Tekintetüket alig-alig tudták levenni róla, s alig-alig tudtak másra gondolni.

Egy napon arról esett szó, vajon mennyi idők lehetnek ezek a Nap körül keringő bolygók, és Prokop hadnagy úgy vélte, a legjobban akkor válaszol, ha felolvassa Flammarion *Mesék a végtelenségből* című művének egyik idevágó fejezetét.

„A Nap körül keringő bolygók közül a legtiszteltebbek és a fejlődésben legelőrehaladottabbak azok, melyeknek pályája a Naptól legtávolabb vezet. A Neptun, mely 1100 millió mérföldre kering a Naptól, már milliárd évszázadokkal korábban elsőnek vált ki az ősködből. A bolygók közös középpontjától 700 millió mérföldre keringő Uránusz kora több százmillió évszázadra becsülhető. A 190 millió mérföldes távolságban levő Jupiter kora 70 millió évszázadra tehető. A Mars léte mintegy 1000 millió évre becsülhető, a Naptól való távolsága 56 millió mérföld. A Naptól 36 millió mérföldnyire levő Föld mintegy 100 millió évvel ezelőtt szakadt ki a Nap tüzes méhéből. A Vénusz viszont talán csak 50 millió éve vált ki a Napból, tőle 26 millió mérföldnyire kering, a Merkúr csak 10 millió éves, a Naptól való távolsága 14 millió mérföld, de ez a bolygó is a Nap szülötte, míg a Hold a Föld szülötte.”

Így hangzott a Flammarion-féle új elmélet, mely Servadac kapitányt arra a megjegyzésre készítette, hogy mindent megfontolva mégiscsak jobb lenne, ha a Merkúr vonzáskörébe kerülnének, és nem a Jupiterébe. A Merkúr vonzáskörében bolyongva mégiscsak olyan ifjabb urat szolgálnának, akinek nyilván könnyebb a kedvében járni, mint holmi morcos, öreg bolygó szeszélyeinek engedni.

Szeptember két utolsó hetében a Gallia és a Jupiter egyre közelebb került egymáshoz. Az üstökös szeptember 1-én keresztezte a Jupiter pályáját, és október 1-én lesznek egymáshoz a lehető legközelebb. Közvetlen összeütközéstől nem kell tartaniuk, minthogy a Jupiter és a Gallia pályájának síkja, noha egymás felé hajlik, nem esik egybe.

E két hét alatt a Jupiter valóban felséges látványt nyújthatott volna az elfogulatlan szemlélőnek, csakhogy elfogulatlan szemlélő nem akadt a Gallián. A korongjáról visszaverődő napsugarak eléggé élénk fénnel világították meg a Galliát, és a tárgyak új, sajátos színben villantak fel. Palmyrin Rosette el sem mozdult csillagvizsgáló távcsövéből, mintha a jupiteri világ legapróbb titkába is be akarna hatolni. Földi csillagász legfőljebb 150 millió mérföldről láthatta a felséges égitestet, ám ő, Palmyrin Rosette, 13 millió mérföldes közelségbe kerül hozzá.

A Nap viszont, mely körül a Gallia keringett, most csak apró korongnak látszott. A Jupiter holdjait viszont, melyek a Földről szabad szemmel nem láthatók, a Gallia lakói már akkor is láthatták, mikor a Jupiter és a Gallia még nem érték el pályájuknak egymáshoz legközelebb eső pontját. A Melegföld lakói még azt is láthatták, hogy az egyik hold fehéres, a másik kicsit

kékes, a harmadik makulátlan fehér, a negyedik hol narancsszínben, hol vörösben villant fel. A Jupiter viszont ebből a távolságból nem látszott ragyogónak.

Palmyrin Rosette továbbra is elfogulatlan csillagászhoz illően vizsgálta a bolygót, de bajosan lehetett volna kiszedni belőle megfigyeléseinek eredményeit. Hector Servadac és a társai azonban gyakran beszélgettek arról, vajon mit tudhatott meg a csillagász.

- Ugyan, minek nyugtalankodni? - mosolygott Servadac kapitány. - Ha a Gallia Nap körüli útja megváltozik, vagy ha útjában előre nem látott okok miatt késlekedik, az én hajdani professzorom úgyis elárulja magát! Boldog lesz, hogy bosszanthat bennünket, s ha nem is kérdezzük meg tőle egyenesen, akkor is meg fogjuk tudni, hogy mihez tarthatjuk magunkat!

- Én mégiscsak abban reménykedem, hogy nem követett el tévedést a számításaiban - mondta Timasef gróf.

- Még hogy ő, Palmyrin Rosette tévedést követne el! - vágott közbe Hector Servadac. - Hát én ezt valószínűtlennek tartom. Azt bizony el kell ismernünk, hogy egészen kiváló csillagász. Véleményem szerint feltétlenül pontosak a Galliára vonatkozó megfigyelései és számításai, és ha most azt mondaná, le kell mondanunk minden reményről; hogy újabb számításai azt mutatják, sohasem érünk vissza a Földre, én megint csak feltétlenül hinnék abban, amit mond.

- Kapitány uram, megmondhatnám, hogy mitől félek én? - szólt közbe Ben-Zuf.

- Hadd halljuk, mitől félsz, Ben-Zuf!

- Ugye, ez a mi tudósunk örökösen a távcsöve előtt ül?

- Úgy van!

- És ugye, ezt a pokoli távcsövet éjjel-nappal e felé a Jupiter uraság felé irányítja, aki legszívesebben bekapna bennünket?

- Úgy van. De még mindig nem értem, mitől félsz.

- Kapitány uram, biztos maga abban, hogy hajdani professzora azzal a nyavalyás távcsővel szép lassan nem csalogatja ide a Jupitert?

- Azt már nem! - nevetett jóízűen Servadac kapitány.

- Ne nevéssen, kapitány uram, ne nevéssen! - csóválta a fejét Ben-Zuf. - Kapitány uram helyében én nem lennék olyan biztos a dolgomban, és az igazat megvallva, alig tudom magamat visszatartani attól, hogy...

- Mitől, Ben-Zuf?

- Attól, hogy szét ne verjem azt az átkozott távcsövet!

- Összetörni a professzor távcsövét? Ben-Zuf, miket beszélsz?!

- De összetörni ám! Ezer darabra!

- Próbáld csak meg, nyomban fölköttetlek!

- Felköttet?

- Miért, hát nem vagyok a Gallia főkormányzója?

- De bizony az, kapitány uram! - mondta megadóan Ben-Zuf, aki inkább felköttette volna magát, semhogy kétségbe vonja „őkegyelmessége” hatalmát és jogkörét.

Október 1-én a Jupiter és a Gallia közötti távolság már csak tizenhárcecmillió mérföld volt. Hatalmas korongján világosan látszott az egyenlítő vonalával párhuzamos csíkozása, melynek szürkés színe a sarkok felé a sötétől a világító szürkéig változott. A keresztbe futó csíkokból itt-ott különböző formájú, különböző nagyságú foltok váltak ki, ezek a csíkok és foltok vajon a Jupiter légköri zavarait jelző felhőképződmények lennének? Palmyrin Rosette ezt éppúgy nem tudta megállapítani, mint ahogy földi kollégái sem tudtak sohasem válaszolni a kérdésre. S ő, ha egyszer visszatér a Földre, még csak azzal sem vigasztalhatja magát, hogy a Gallián tett kirándulása közben kileste a jupiteri világ egyik legizgalmasabb titkát.

Október második hetében fokozódott a Gallia lakóinak szorongása, mert az üstökös egyre gyorsabban közelgett pályájának veszedelmes pontja felé. Timasef gróft és Servadac kapitányt - akik általában elég tartózkodóan viselkedtek egymás iránt - is közelebb hozta egymáshoz a mindnyájukat fenyegető veszély. Volt úgy, hogy föladták a reményt, hogy valaha is visszatérhetnek a Földre, s ilyenkor azt latolgatták, vajon mi sors vár rájuk, ha a Gallia mindörökre ott marad a csillagvilágban, megszabott pályáján. Ha azonban egészen őszinték akartak lenni önmagukhoz, be kellett vallaniuk, hogy teljességgel sohasem adták föl a reményt: ha nem is térhetnek vissza a Földre, legalább megpillanthatják a Gallia horizontján fénylő ezernyi csillag között. S minthogy Prokop hadnagy többször elmondta, ha megússzák a Jupiter közelsége által jelentett veszélyeket, a Galliának már nincs mitől félnie, mert a Szaturnusz nagyon is távol van az üstökös pályájától, s nem tartogat számukra veszélyt az a pillanat sem, mikor ismét a Nap felé közeledve, keresztezik a Mars pályáját, így érthető, hogy türelmetlenül várták, jussanak már végre túl a Jupiter veszélyes közelségén.

Október 15-én a két égitestet mindössze tizenhárommillió mérföld választotta el egymástól. A Galliát most vagy magához rántja a Jupiter, vagy...

A Gallia folytatta útját a megszabott pályán.

És a Gallia lakói másnap iszonyatosan rossz kedvében látták viszont Palmyrin Rosette-et. Diadalmaskodhatott volna a derék professzor, hiszen tévedés nélkül számította ki a Gallia pályáját, örvendezhetett volna, de nem tudott örülni, mert elmaradt a nagy kaland: üstököse nem ütközött össze a Jupiterrel. Ő lehetett volna most a legbüszkébb csillagász, ám csak a legboldogtalanabb Gallia-lakó volt.

A Gallia pedig folytatta megszabott útját a Nap körül, s egyre jobban közeledett a Földhöz.

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

melyből megtudjuk, hogy érdekesebb a Földön üzletelni, mint a Gallián

- Ezer ördög! Ezt hát megúsztuk! - kiáltott föl Servadac kapitány, mikor a professzor csalódott képéről világosan leolvashatta, hogy elmúlt minden veszély. Ezután hozzá hasonlóan örvendő társai felé fordulva folytatta: - Most végül is olybá vehetjük, hogy mindössze kirándultunk a naprendszerbe, két évig tartó körutat teszünk! Vannak, akik még ennél is hosszabb körútra indulnak a Földön. Igazán nincs okunk a panaszra, hiszen ezentúl minden a legnagyobb rendben lesz, nem telik belé tizenöt hónap sem, s visszatérünk az öreg földgolyóra!

- És viszontlátjuk a Montmartre-ot! - tette hozzá Ben-Zuf.

A Gallia lakói valóban boldogok lehettek, hogy - tengerész kifejezéssel élve - „szerencsésen túljutottak a veszélyes zátonyon”, mert ha a Gallia a Jupiter vonzereje miatt csak egyórás késedelmet szenved, a Föld csaknem százezer mérföldre járna már attól a ponttól, ahol találkozniuk kell vele. És ki tudja, mikor nyílna ismét alkalom a találkozásra? Talán évszázadok, talán évezredek múlnának el, mire az üstökös ismét a megfelelő ponton keresztezné a Föld pályáját. És ha a Jupiter kilendítette volna az üstököst a pályájáról, az idők végtelenségéig keringhetne a naprendszerben vagy a csillagközi térségekben.

November 1-ére a Galliát és a Jupitert elválasztó távolság már tizenhétmillió mérföldre nőtt. Két és fél hónap múlva az üstökös eléri pályájának azt a pontját, mely legtávolabb van a Naptól, s ezután ismét közeledni fog feléje.

A Nap sugarainak fénye és melege viszont rendkívüli mértékben csökkent. Az üstökösön állandó volt a félhomály, mert a Gallia most csak huszonötöd rész annyi meleget és fényt kapott a Naptól, mint amennyit a Föld kap. Továbbra is éreztette azonban hatását a Nap vonzereje, s hamarosan közelebb kerülnek minden fény és meleg örök forrásához. Ez a remény éltette most a Gallia lakóit, akik egyébként sem voltak hajlamosak a csüggedésre.

És hogyan élt eközben az öreg Hakhabut? Vajon ő is átszenvedte azokat a félelmeket, melyek Servadac kapitányt és társait kínozták az elmúlt két hónapban?

Nem, semmiféle ilyen aggodalom nem kínoztta az öreg uzsorást, aki el se mozdult a hajójáról, mióta végrehajtotta nagyszabású kölcsönügyletét. Másnap, ahogy a professzor végzett a számításaival, Ben-Zuf visszavitte a hajóra az ezüstpénzt és a rugós mérleget, melyekért a bérleti díjat az öreg már előre megkapta. Ben-Zuf azonban e találkozásuk alkalmával elmondta neki, hogy a Gallia talaja nagyszerű aranyércből van, igaz, ennek az aranynak itt nincs semmi értéke, s akkor sem lesz, ha visszakerülnek a Földre, mert túlságosan sok ahhoz, semhogy valamit érjen.

Hakhabut uram természetesen azt hitte, egy szó sem igaz az egészből, hogy Ben-Zuf csak meg akarja tréfálni, s továbbra is azon töprengett, hogyan zsebelhetné be a Melegföld lakóinak utolsó garasát is.

A Nina-kaptárt az utóbbi időkben nem érte az a megtiszteltetés, hogy Hakhabut uram látogatására méltassa.

- Milyen furcsa - mondta néha Ben-Zuf -, milyen furcsa, hogy senkinek sem hiányzik!

Hakhabut uram azonban éppen e napokban kezdett foglalkozni a gondolattal, hogy mégiscsak érintkezésbe kellene lépnie a Gallia lakóival. Az történt ugyanis, hogy egyik-másik portékája romlani kezdett, s az öreg úgy gondolta, jobb lesz minél előbb túladni rajta jó pénzért, hiszen a Földön már semmit sem fog érni, itt a Gallián viszont olyan árat kérhet értük, amilyet akar.

A Melegföld központi raktárában ekkorra már megcsappant az olaj-, a kávé-, a cukor- és a dohánykészlet, s Ben-Zuf megkérdezte a kapitányát, vajon mitévők lesznek most. Servadac kapitány az önmaga fölállította szabályhoz híven elhatározta, hogy a *Hanzáról* szerzik be azt, amire szükségük van, lefoglalják az öreg Hakhabut portékáját, de becsülettel megfizetnek érte.

Az uzsorásnak már csak egy gondja volt: mi lesz, ha a Gallia lakóinak nincs annyi pénze, amennyit ő kérni akar az egész hajórakományért? Egy darabig nyugtalanul töprengett ezen az eshetőségen, de aztán eszébe jutott, elvégre ő nemcsak kalmár, hanem uzsorás is, jó magas kamatért miért ne hitelezne a Gallia lakóinak? Majd váltót írat velük alá, s a váltókért csengő aranyakat kap a Földön! Servadac kapitány és Timasef gróf ha nem is fizetőképes a Gallián, majd fizetőképes lesz a Földön!

Az öreg uzsorás nem tudhatta, hogy pontosan úgy gondolkodik, mint a hajdani gallusok, akik a „túlvilágon” fizetendő kölcsönöket adtak. Igaz, a „túlvilágon” ők az örök életet értették, a Gallia öreg uzsorása viszont a földi életet, melyet tizenöt hónap múlva remélhetőleg ismét élvezni fog.

Ahogy most a Föld és a Gallia közeledett egymáshoz, úgy közeledett egymás felé Hakhabut uram meg Servadac kapitány. A kapitány november 15-én el is indult a *Hanzára*, a ravasz öreg viszont úgy gondolta, jobb, ha nem mozdul, és a kabinjában várja be a látogatót, aki nyilván kérni jön.

- Hakhabut uram - kezdte Servadac kapitány minden köntörfalazás nélkül -, kávéra, olajra, dohányra és más efféle portékára volna szükségünk, csupa olyasmire, ami bőven akad a *Hanzán*. Holnap Ben-Zuffal együtt ismét eljövök, hogy megvásároljunk mindent.

- Irgalmas ég! - hördült fel az uzsorás, aki derűre-borúra mindig így jajongott.

- Értse meg, azt mondtam, hogy *vásárolni* jövünk. Vásárolni, ez azt jelenti, hogy valami árut a megfelelő áron, pénzért szerzünk be. Így hát nincs miért siránkoznia.

- Értem én, főkormányzó uram, értem én! - mondta Hakhabut remegő hangon, mint egy alamizsnáért esedező koldus. - Tudom, nem engedné meg, hogy kifosszanak egy szegény kalmárt, akinek már úgylis veszélyben forog az áruja!

- Dehogylis forog veszélyben! Mondtam már, hogy mindent kifizetünk.

- Készpénzben?

- Készpénzben.

- Mert, ugye, azt megérti főkormányzó uram, hogy nem hitelezhetek...

Servadac kapitány szokása szerint hagyta, hadd beszéljen az öreg. Az meg látva Hector Servadac türelmét, folytatta megállás nélkül:

- Mert én úgy gondolom... Igen, úgy vélem... Vannak a Melegföldön igazán tiszteletreméltó uraságok... Már minthogy fizetőképesek... Például Timasef gróf úr... Meg a főkormányzó úr is...

Hector Servadac már-már elvesztette a türelmét.

- De ugye, megérti a főkörmányzó úr, úgy van ez, ha az egyiknek hitelezek, akkor hogyan is tagadhatnám meg a hitelt a másiktól? Mindenféle kellemetlenség származna belőle... Ezért hát úgy gondolom, az a legokosabb, ha nem hitelezek senkinek!

- Én is így gondolom - biccentett Hector Servadac.

- Jaj, nagyon boldog vagyok ám, hogy a főkörmányzó úr is úgy gondolja, ahogy én. Mert a kereskedelemről mindig így kell gondolkodni. Szabadna megkérdezni a főkörmányzó urat, hogy milyen pénznemben óhajtanak fizetni a portékáért?

- Aranyban, ezüstben, rézben, és ha az ércpénz elfogy, majd fizetünk bankjeggyel...

- Papírpénzzel! - jajdult fel Hakhabut mester. - Hát éppen ettől féltém!

- Szóval maga nem bízik meg a Francia Bankban, az Angol Bankban, az Orosz Bankban?

- Ó, főkörmányzó uram!... Igaziból csak az aranynak és az ezüstnek van értéke.

- Éppen, ezért mondtam magának, Hakhabut uram, hogy amíg tart az arany- és ezüstpénzünk, azzal fizetünk magának.

- Arannyal!... Arannyal!... Ez az igazi pénz! - sugárzott az öreg uzsorás.

- Arannyal fizetünk már csak azért is, mert aranypénzből áll a legtöbb a rendelkezésünkre.

- Ó, az a jó kis arany! - sóhajtott Hakhabut uram szinte ábrándosan.

- Akkor hát megállapodtunk, Hakhabut uram, holnap ismét itt leszek!

- Főkörmányzó uram, megengedne még egy kérdést?

- Kérdezzen csak.

- Ugye, nem fognak engem akadályozni abban, hogy az áruimnak olyan árat szabjak, amelyet akarok?

- Hakhabut uram - válaszolt nyugodtan Servadac kapitány -, európai áron adja el nekünk a portékáját, másféle árról hallani sem akarok!

- Irgalmas ég! Főkörmányzó uram! Ez azt jelenti, hogy meg akar fosztani jogos hasznomtól! Ez ellenkezik a kereskedelmi élet szabályaival... Jogomban áll megszabni az árat, ha minden áru az én kezemben van! És ön ezt nem ellenezheti, főkörmányzó uram!... Megfosztana attól, ami jár nekem!

- Európai árakat fog kapni! - mondta határozottan Servadac kapitány.

- Hogyan? Ha most nem használhatom ki a helyzetet...

- Pontosan azt akarom megakadályozni, hogy kihasználhassa!

- Sohasem lesz hasonló alkalmam...

- Megnyúzni a felebarátait, ugye, Hakhabut uram? Rendben van, de ne felejtse el, hogy jogom van közérdekből rendelkezni a portékája felett.

- Rendelkezni az én áruim felett?!

- Igen, Hakhabut uram, de most nem akarom az időmet vesztegetni azzal, hogy ezt az oly egyszerű igazságot megértessem magával! Azon legyen hát, hogy engedelmeskedjék nekem, és érje be olyan árral, amit adunk, gondoljon arra, hogy akár fizetség nélkül is elvehetnénk a portékáját.

Hakhabut uram már-már újra kezdte volna a jajveszékelést, Servadac kapitány azonban intett neki, hogy ne is folytassa, s faképnél hagyta e szavakkal:

- Egyszóval az európai árák, Hakhabut uram, az európai árák!

Az öreg uzsorás a nap hátralevő részében mást sem csinált, csak szidta, átkozta a főkormányzót és az egész galliai kolóniát, mert maximálni akarják a hasznát.

Másnap, november 16-án Servadac kapitány, Ben-Zuf és két orosz matróz már napkeltevel megjelentek a tartánon.

- Hej, öreg Harpagon! - hangzott Ben-Zuf üdvözlő szava. - Hogy vagy, vén gazember?

- Milyen kedvesen tréfálozik, Ben-Zuf úr! - mondta savanyúan az öreg.

- Akkor hát egy kis baráti üzletet kötünk most veled, ugye?

- Igen... Baráti üzletet... De úgy, hogy megfizetik...

- Az európai árákat! - szólt közbe Servadac kapitány.

- Mire van szükségük, kapitány uram? - kérdezte az uzsorás.

- Kávét, dohányt, cukrot akarunk vásárolni, mindegyikből vagy tíz kilót - felelte Ben-Zuf. - De úgy vigyázz, hogy jó árut adj, mert különben jaj neked! Ismerem ám én a különböző minőségeket, merthogy a mai napra én vagyok a beszerző tizedes.

- Én meg azt hittem, hogy Ben-Zuf úr a főkormányzó úr hadsegéde!

- Igen, igen. Harpagon, ünnepi alkalmakkor hadsegéd vagyok, de ha vásárolni megyünk, akkor csak tizedes. Igyekezz hát!

- Tíz kiló kávét, tíz kiló cukrot és tíz kiló dohányt mondott, ugye, Ben-Zuf uram?

És az öreg Hakhabut máris indult a *Hanza* rakodóterébe majd hamarosan visszatért a karjában tíz köteg dohányval, melyen még rajta volt a pecsét, hogy valamennyi köteg egy-egy kilogrammot nyom.

- Tessék, itt a tíz kiló dohány. Tizenkét frank kilója, vagyis összesen százhusz frank!

Ben-Zuf már fizetni akart, mikor Servadac kapitány leintette, s így szólt:

- Várj csak, Ben-Zuf. Szeretném látni, hogy a kötegeknek megvan-e a rendes súlyuk!

- Igaza van, kapitány uram, mérjük meg!

- Ugyan minek? - szólt közbe Hakhabut uram. - Hiszen látják, hogy mind a tíz köteg eredeti csomagolásban van, és itt van rajta a pecsét, hogy mindegyik köteg egy kiló.

- Akkor is megmérjük! - jelentette ki Servadac kapitány ellentmondást nem tűrő hangon.

- Gyerünk, öregem, szedd csak elő a rugós mérleget! - biztatta Ben-Zuf az öreg uzsorást, s az savanyú képpel akasztott egy köteg dohányt a rugós mérleg kampójára.

- Irgalmas ég! - nyögött fel hirtelen.

A rugós mérleg nyelve ugyanis mindössze százharminchárom grammot mutatott egy kiló helyett, minthogy a Gallián kevésbé hatott a nehézkedési erő.

- Nos, Hakhabut uram - mondta nagy komolyan a kapitány -, ugye, most már maga is látja, igazam volt, mikor le akartam mérteni a dohányt?

- No de főkormányzó uram...

- Tegyen még csak hozzá annyit, hogy egy kiló legyen!

- No de főkörmányzó uram...

- Gyerünk, gyerünk! - sürgette Ben-Zuf.

- No de Ben-Zuf úr...

Ám a boldogtalan uzsorás csak nem tudta meggyőzni a vevőit. Ő is tisztában volt a kisebb nehézkedési erő okozta súlycsökkenéssel, és most már csak azon jajveszékelt, miért nincs egy másfajta mérlege. Egy ideig még próbálta meglágyítani Servadac kapitány szívét, de nem ment vele semmire. A kapitány kijelentette, nem az ő hibájuk, hogy a rugós mérleg szerint az egy-kilós köteg mindössze 133 grammot mutat, ők csak egy kilóért fizetnek egy kilóért járó árat.

Az öreg Hakhabut nem tehetett mást, jajgatva, nyögdécselve lemérte a dohányt, a cukrot és a kávé is.

- Oda se neki, Harpagon! - vigasztalta csúfolódva Ben-Zuf. - Vagy talán jobban szeretnéd, ha fizetség nélkül vinnénk el tőled a portékát?

Hakhabut uram végül is valójában hetven kiló dohányt, ugyanannyi kávé és cukrot adott át a vevőinek, de csak tíz-tíz kiló árat kapta fizetségül.

- Elvégre a Gallia hibája! - bölcselkedett Ben-Zuf. - Minek jött az az öreg a Galliára üzletelni!

Servadac kapitány, aki természetesen csak meg akarta tréfálni az öreget, mielőtt eltávoztak volna, kifizette mind a hetven kiló portékának az árát, noha pontosan tudta, hogy az öreg uzsorás csak képmutatásból jajveszékelt megállás nélkül. Valahogy nagyon gyanús volt a sok sirázkodás a mérés közben.

A vevők végül is elhagyták a *Hanzát*, és az öreg uzsorás még jó sokáig hallotta a vidám katonanótát, melyet Ben-Zuf dalolt útközben.

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

melyben a Gallia lakói a végtelenség titkairól beszélgetnek

Elmúlt egy hónap. A Gallia tovább keringett Nap körüli pályáján, és vitte magával a Melegföld lakóinak kis közösségét. Kis világ volt, az igaz, de legalább nem kínozták az alantas emberi indulatok: az önzést, a kapzsiságot csak Hakhabut mester képviselte, a földi emberiségtől elszakadt kis világnak ő volt az egyetlen szégyene.

A többiek úgy viselkedtek, mintha hajóúton lennének a naprendszerben. Igyekeztek hajójukon a lehető legkényelmesebben berendezkedni, s egymás életét minél kellemesebbé tenni. A körút végén hajójuk úgyis kiköt - s ha a professzor számításai pontosak, kikötőjük az öreg földteke lesz, s ők mindörökké elbúcsúzhatnak az üstököstől.

Igaz, hogy a Gallia „kikötése” korántsem ígérkezett olyan veszélytelennek, mint a tengeri hajóké. Nyilván iszonyatos nehézségek, veszedelmek leselkednek rájuk, no de miért gyötörnék magukat a jövő gondjaival, ráérnek még azon gondolkozni, hogyan érnek földet.

Timasef gróf, Servadac kapitány és Prokop hadnagy szinte biztosra vették, hogy aránylag rövid idő múlva viszontlátják földi barátaikat, így aztán nem is foglalkoztak azzal, hogy miként lehetne készleteket tartalékolni, vagy miként lehetne hasznosítani a Gurbi-sziget termékeny részeit és tovább fejleszteni az állatállományt.

Az üstökös január 15-én fogja elérni nagytengelyének végső pontját, vagyis ekkor lesz leg-távolabb a Naptól, ezután majd egyre növekvő sebességgel halad ismét a Nap felé. Kilenc-tíz hónap múlik el, mire a tenger hajózható, a Föld pedig megművelhető lesz. Ekkor majd a *Dobryna* és a *Hanza* gyorsan átszállítja az embereket és az állatokat a Gurbi-szigetre, hogy kihasználhassák a kurta, de annál melegebb galliai nyarat. Ha kellő időben vetnek, hamarosan megterem az emberek és állatok ételmezéséhez szükséges gabona- és takarmányféleség. Aztán majd, ha végeztek a kaszálással és az aratással, ismét visszatérnek a Melegföldre, s a szigeten eltöltött nyár után majd ismét kezdődik a barlangi élet.

Igen, visszatérnek majd a Nina-kaptárba, de vajon nem kellene közben valami tüzelő után nézniük? Vajon nem akad a Gallián egy esetleg könnyen kitermelhető szénréteg? S nem kellene valami építőanyagot keresniük, hogy a Gurbi-szigeten építsenek maguknak kényelmesebb és a zordon téli hónapokban is alkalmas lakóhelyet?

A kolóniát ugyanis még egy iszonyatos veszedelem fenyegette, melynek bekövetkeztére bármelyik pillanatban számíthattak. Vajon mi biztosítékuk van arra, hogy nem alszik ki a vulkán, mely lakhatóvá teszi a Melegföldet? Hiszen a Gallia belső tüzei sem éghetnek örökké! Ha véget ér a lávaömlés, mi lesz a Nina-kaptár lakóival? Hogyan küzdhetnek meg az embertelen hideggel?

A Galliára természetesen ugyanaz a sors vár, mint a világmindenség összes többi csillagára: valamikor, a nagyon távoli jövőben, kialszik a belső tűz, halott, hideg csillaggá válik, mint amilyen a Hold, s amilyen majd a Föld lesz. A Gallia lakói azonban abban bizakodtak, hogy jóval előbb elhagyhatják az üstököst, mintsem az lakhatatlanná válna.

Az azonban bizonyos, hogy a vulkanikus működés egyik pillanatról a másikra megszűnhet, még mielőtt az üstökös napközbe jutna. S ha ez megtörténik, mi melegíti át barlangjukat, honnan szerezhetnek olyan tüzelőanyagot, mely lehetővé tenné, hogy elviseljék a kint uralkodó mínusz hatvanfokos hideget?

A láva egyelőre változatlanul, egyenletesen ömlött, s ez mindenesetre biztató jel volt. Servadac kapitány, aki egyébként is mindig bizakodó volt, úgy vélte, nincs miért nyugtalankodniuk, legalábbis ami a közeljövőt illeti.

December 15-én a Gallia 216 millió mérföldre volt a Naptól, s már csaknem a nagytengely végére ért, s mindössze 10-12 millió mérföldes utat tett meg havonta.

Most új világ tárult a Gallia lakóinak szeme elé, s e látványban persze Palmyrin Rosette lelte legnagyobb örömét. Mióta olyan közről figyelhette meg a Jupitert, mint még soha senki, most alkalma nyílt a Szaturnusz megfigyelésére.

A megfigyelési viszonyok persze nem voltak azonosak, mert míg a Jupitert mindössze 13 millió mérföld választotta el a Galliától, 173 millió mérföld volt a távolság a Gallia és a különös csillagzat, a Szaturnusz között. Igaz, így nem kellett tartaniuk sem összeütközéstől, sem attól, hogy a Szaturnusz vonzereje zavarni fogja a Gallia útját.

Palmyrin Rosette csillagvizsgáló távcsövén át ismét az eget leste éjjel-nappal, hiábavaló lett volna azonban őt a látottak felől kérdezgetni, a professzor nem volt beszédes kedvében.

A *Dobryna* könyvtárában szerencsére akadt néhány csillagászati kézikönyv, melyeket Prokop hadnagy gyakran olvasgatott, és a csillagászati kérdések iránt érdeklődő galliaiaknak sok mindent tudott mondani a Szaturnuszról.

Így Ben-Zuf nagy meglepedésére értesült arról, hogy ha a Gallia olyan mérhetetlen messzeségbe távolodnék a Naptól, mint amilyen messze a Szaturnusz van, úgy szabad szemmel soha többé nem pillanthatná meg a Földet. Ben-Zuf pedig nagy súlyt helyezett arra, hogy a földgolyó ne tűnjön el a szemük elől.

- Míg a Földet látjuk - mondogatta -, addig van remény!

A Szaturnusz ezekben a napokban 175 millió mérföldre volt a Galliától, vagyis 364 350 000 mérföldnyire a Naptól, s így csak századannyi fényt és meleget kapott, mint a Föld.

A könyvekből azt is megtudták, hogy a Szaturnusznak 29 év és 167 nap kell ahhoz, hogy 2 287 500 000 mérföldes pályáján óránként 8858 mérföldes sebességgel körbejárja a Napot. A bolygó kerülete az egyenlítőjénél mérve 90 380 mérföld, felszíne 40 milliárd négyzetkilométer, köbtartalma 666 milliárd köbméter, vagyis a Szaturnusz 735-ször akkora, mint a Föld, viszont súlya csak százszor nagyobb a Föld súlyánál, ami azt jelenti, hogy fajsúlya könnyebb a víz fajsúlyánál. Tíz óra huszonkilenc perc alatt fordul meg saját tengelye körül, így a Szaturnuszon egy év 86 630 napból áll, s egy-egy évszak hét földi évig tart.

A Szaturnusz lakóinak az éjszakáit - már amennyiben vannak lakói e csillagzatnak - nyilván csodaszéppé teszi a bolygó nyolc holdja s az éjszakákat még e holdaknál is fenségesebb fénnel ragyoghatja be a Szaturnusz hármass gyűrűje. Tegyük fel, hogy valaki a Szaturnuszon pontosan egy gyűrű alá áll, mely ez esetben 5165 mérföldnyire húzódna a feje fölött, így alulról nézve a szemlélő mindössze egyetlen keskeny - Herschel szerint száz mérföld széles - csíkot látna, mely ragyogó szálként feszül a levegőben. Mihelyt azonban a szemlélő elmozdulna a helyéről, s kicsit oldalról nézné a gyűrűket, külön-külön látná mind a hármat: az első, a hozzá legközelebb eső sötét és áttetsző, 3126 mérföld széles ív, a középső 7388 mérföld széles, és még ragyogóbb, mint maga a bolygó, végül a harmadik, a külső gyűrű 3678 mérföld széles, és kicsit szürkés színű.

A gyűrűk tíz óra harminckét perc alatt fordulnak meg önmaguk körül. Hogy miből állnak, miféle anyag alkotja őket, azt egyelőre senki sem tudja, ám mintha csak a természet meg akarta volna mutatni a Föld lakóinak a bolygók eredetét és kialakulásuk módját, jelet hagyott arról,

hogy az ősköd miként tömörült egyre sűrűbbre és sűrűbbre, hogy végül kialakuljon a Szaturnusz; még az ősköd egy másik része visszamaradván, három részre válva, gyűrűként fogta körül a megszilárdult bolygót. Valószínű, hogy maguk a gyűrűk is megszilárdultak, s ha valami okból széttörnének, úgy vagy darabokban hullának a Szaturnuszra, vagy megannyi új mellékbolygóként keringenének körülötte.

Ha a Szaturnusznak vannak lakói, úgy azok, akik az egyenlítő és a 45. szélességi fok között élnek, roppant érdekes természeti jelenségeket figyelhetnek meg. A hármaskörű gyűrű ugyanis hol mint roppant ív feszül az égboltjukon, s az ív boltjára magának a bolygónak az árnyéka vetődik, hol pedig teljes egészében mint szépséges szivárványt látják az égboltjukon. A gyűrűk miatt nyilván rendkívül gyakran van napfogyatkozás is, a Szaturnusz csillagászainak legnagyobb öröme. S ezenfelül még a nyolc hold: az egyik éppen fogyóban, a másik telihold, a harmadik nyugszik, a negyedik kel... Valóban csodálatosak lehetnek a Szaturnusz csillagászainak megfigyelései!

A Gallia lakói azonban mindebből keveset élvezhettek, túlságosan messze voltak a Szaturnusz varázsos világától, úgyhogy a *Dobryna* könyvtárának olvasói sokkal többet tudtak meg a könyvekből, mint amennyit saját szemükkel megfigyelhettek. De csöppet sem bánták a távolságot, a gyönyörű bolygó közelsége túlságosan nagy veszélyt jelentett volna az ő apró üstökösük számára.

Éppen így nem tudták megfigyelni az Uránuszt sem, csak annyit láttak belőle, amennyit a Földön látnak egy hatodik nagyságrendű csillagból, így nem vehették szemügyre a bolygó nyolc mellékbolygóját sem.

Ami pedig a naprendszer utolsó bolygóját illeti - utolsó, míg a jövő egyik nagy csillagásza nem fedez fel egy újabbat, még távolabbat -, a Gallia lakói még csak meg sem pillanthatták. Pamyriin Rosette a távcsöve segítségével nyilván látta a Neptunt, a többieknek azonban be kellett érniük azzal, hogy olvashatnak róla.

A Neptun mintegy 1200 millió mérföldes távolságban kering a Naptól, s alighanem ez a távolság egyszersmind a naprendszer határát jelzi.

Prokop hadnagy a kézikönyvekből olvasottak nyomán beszélt társainak a csillagvilág eddig megfajtott titkairól. A csillagokat egymástól elválasztó s az emberi elme számára alig fölfogható távolságokról, megemlítve, hogy a Kentaur csillagkép Alfa nevű csillagára három és fél év alatt jut el a Nap fénye, mely másodpercenként 77 ezer mérföldet tesz meg. Milyen távolságra van hát ez a csillag a Naptól? A csillagászok, a milliárdot véve egynek, azt mondják, hogy 8000 milliárd mérföldre!

Több ilyen csillagközi távolságot mértek már le, köztük a Vega, a Szíriusz és a Kecske Naptól való távolságát, mely utóbbit csak egy tizenöt jegyű számmal lehet kifejezni.

Hogy e távolságokról némi fogalmunk legyen - a fény sebességét véve alapul - említsük meg a következőket:

Tegyük fel, hogy egy határtalan látóképességgel bíró személy áll a Kecsken. Ha a Földre néz, olyan események tanúja lesz, melyek 72 évvel korábban történtek. Ha egy tízszer ilyen távol levő csillagon áll, 720 évvel korábban végbement események szemtanúja lesz. S ha egyre és egyre messzebb fénylő csillagra kerül, mondjuk olyanra, melyre 6000 év múlva jut el a fény, az özönvíz pusztítását is végignézheti. S a képzeletnek ezt a játékát akár a végtelenségig folytathatjuk, hogy végül megállapítsuk: a tények a térben úgyszólván állandósulnak, soha semmi sem múlik el, ami egyszer végbement a világmindenségben.

Talán igaza is volt a kalandvágyó Palmyrin Rosette-nek, mikor olyan forrón kívánta, hogy most már mindörökre járhasa ezt a csodálatos csillagvilágot. Ha üstököse először az egyik, azután egy második, harmadik bolygó holdjává lehetne, úgy hány meg hány bolygórendszert figyelhetne meg! A Gallia a csillaggal együtt vándorolna tovább, a csillagokkal, melyek csak látszólag mozdulatlanok, valójában örökösen úton vannak. Ám mekkora távolság választhatja el őket a Földtől, hogy a földi megfigyelések szerint még egymáshoz való helyzetüket sem változtatják!

Pedig e mozgás szükségképpen megváltoztatja a csillagképek formáját, hiszen mindegyik csillag más-más sebességgel mozog - legalábbis ezt bizonyítják a földi megfigyelések. A Göncölszekér - ki tudja, hány évezred múlva - kereszt alakban fog csillogni az égen, az Orion ötszöge helyett pedig négyszöget látnak majd a Föld lakói. Palmyrin Rosette azonban nem ezeket az évezredek alatt végbemenő változásokat szeretne volna megfigyelni, hanem arról ábrándozott, hogy üstököse elszakadván a naprendszertől, valami olyan égitestnek a vonzaskörébe kerül, melynek csodáiról még csak fogalma sem lehet annak, aki csupán a naprendszert látta.

A bolygócsoportokat ugyanis nem feltétlenül egy nap kormányozza. A csillagvilág egyes pontjairól mintha száműzték volna ezt az egyeduralmi rendszert: egy, két, három vagy akár hat nap kering egymás vonzaskörében, s mindegyiknek más a színe, van közöttük vörös, sárga, zöld, narancsszínű, indigókék. Milyen csodálatos fénykontrasztokban tündökölhetnek e napok bolygói! És a Gallia egén esetleg mindig más és más színű nap kelne föl!

Ám a Gallia nem fog kikerülni a Nap vonzasköréből, és miután majd bejárta vagy 630 millió mérföldes pályáját, mindössze csak apró kirándulást tett a végtelen mindenségben!

HARMINCHATODIK FEJEZET

melyben arról lesz szó, hogyan végződött a vidám újév a Gallián

Ahogy a Gallia távolodott a Naptól, a hideg egyre fokozódott, s már mínusz negyvenkét fokot mértek. Minthogy a higanyszálas hőmérő ilyen hidegben már nem használható, a *Dobryna* borszeszhőmérőjét vették elő, mely hamarosan mínusz ötvenkét fokot jelzett.

Közben bekövetkezett az is, amire Prokop hadnagy olyan félve gondolt: az egyre halmozódó jéggrétegek lassan, de könyörtelenül egyre magasabbra emelték a *Hanzát* és a *Dobryrát*. A két hajó már vagy ötvenlábnyira emelkedett a tenger szintje fölé, s a hadnagy rendkívül nyugtalan volt a *Dobryna* miatt. Igaz, kiürítették, s a hajón nem maradt más, mint az árbocok és a gőzgép, de ha valami történik, hol találhat menedékre a kolónia? Mi lesz velük, ha a hirtelen bekövetkező olvadás miatt a *Dobryna* a mélybe zuhan és összetörik? A Melegföld lakói a *Dobryna* nélkül ugyan hogyan juthatnának vissza a Gurbi-szigetre?

A *Hanzára* alig számíthattak, a jégpáncél valahogy rosszul záródott a tartanra, s az máris nyugtalanító szögben megdőlt. Voltaképpen veszélyes volt a *Hanzán* maradni, de Hakhabut uram hallani sem akart arról, hogy elhagyja a hajót, éjjel-nappal őrizni akarta a portékáját. Pedig tudta, hogy az élete veszélyben forog, de nyilván még az életénél is jobban féltette a vagyonát.

Servadac kapitány kénytelen volt valami elhatározásra jutni, Hakhabut uram biztonsága ugyan nem volt éppen szívügye a Gallia lakóinak, a hajórakományt azonban feltétlenül meg kell menteniük, akár akarja a tulajdonosa, akár nem. Servadac kapitány igyekezett okosan beszélni az öreg Hakhabuttal, aztán megpróbált kicsit ráijeszteni, de az öreg csak nem volt hajlandó elhagyni a hajóját.

- Tegyen, amit akar - mondta ekkor Hector Servadac -, de vegye tudomásul, hogy a hajó rakományát átszállítjuk a Melegföldre.

Siránkozhatott az öreg uzsorás, nem hatódott meg senki, és december 20-án megkezdtek az áruk átszállítását a Melegföldre.

Hakhabut urammal közölték, ha kedve van hozzá, költözzék át ő is a Nina-kaptárba, tartsa szemmel az áruit, árulja, ha akad rá vevő, senki egy ujjal sem fog hozzáérni.

Az öreg Hakhabut a szíve mélyén egyetértett a kapitánnyal, hiszen így biztonságba kerül ő is meg a portékája is, és még csak fizetnie sem kell az átszállításért, miután az „akarata ellen” történt.

Az oroszok és a spanyolok napokon át dolgoztak, hordták a sok árut a hajóról a Melegföldre. Prémekbe, bőrökbe bugyolálva végezték a dolgukat, közben csak arra ügyeltek, nehogy pusztán kézzel érintsenek meg valami fémtárgyat, mert odafagyott volna az ujjukról a bőr, éppúgy, mint ahogy odaéig, ha vörösszásig hevített fémhez nyúlunk. Az átszállítás rendben lezajlott: a *Hanza* rakománya végre a Nina-kaptár egyik hatalmas üregébe került. Ekkor aztán az öreg Hakhabut is odaköltözött a Nina-kaptárba, az áruik közé. Nem sok vizet zavart, az igaz, alig-alig látták. Még szerény ételeit is maga készítette el egy ócska spirituszfőzőn. A Melegföld lakói csak akkor beszéltek vele, ha valamit vásárolni akartak tőle. Annyi bizonyos, hogy minden arany- meg ezüstpénzüket lassanként az öreg uzsorás titkos zárú fiókjába vándorolt.

Közeledett a földi naptár szerinti január 1-e. Még néhány nap, és elmondhatják, egy éve, hogy találkozott a földgolyó és az üstökös, egy éve, hogy az összeütközés ereje harminchat embert elválasztott az otthonától, barátaitól, családjától. S elmondhatják azt is, hogy valamennyien épségben, egészségben vannak: az egyenletesen fokozódó hideg semmi bajt sem okozott, hiszen nem voltak hirtelen hőmérséklet-ingadozások, s az idő sohasem volt szeles. A Gallia lakói joggal bizakodhattak abban, hogy ha az üstökös a professzor számításainak megfelelően ismét összetalálkozik a Földdel, hiány nélkül valamennyien hazatérhetnek.

Noha a földi újév napja nem esett egybe a galliai újév napjával, minthogy az üstökös csak most kezdte meg Nap körüli pályájának második felét, Servadac kapitány úgy határozott, hogy meg fogják ünnepelni.

- Nem szabad, hogy társaink elfeledkezzenek a földi szokásokról. Egy napon majd csak visszatérnek a Földre, jó, ha addig is legalább emlékeikben és ünnepeikben a Földhöz tartozónak érzik magukat - mondta. - A Földön megünneplik újév napját, ünnepeljük hát meg itt, az üstökösön is. És ne felejtjük el, hogy a Földön nyilván sokat emlegetnek bennünket. A földkerekség különböző pontjairól az emberek nyilván figyelemmel kísérik a Gallia útját.

- Én is így gondolom, kapitány úr - mondta Timasef gróf. - A csillagvizsgáló intézeteket nyilván erősen foglalkoztatja az újonnan feltűnt üstökös. Szinte látni vélem, hogy Párizs, Pétervár, Greenwich, Cambridge és Melbourne csillagvizsgálóinak hatalmas teleszkópjai miként irányulnak felénk!

- Alighanem erősen divatban vagyunk odalent! - nevetett Hector Servadac. - A két kontinens folyóiratai és napilapjai nyilván tájékoztatják olvasóikat a Gallia minden moccanásáról. Gondoljunk hát azokra, akik ránk gondolnak, és a földi újév napján legalább gondolatban legyünk együtt a Föld lakóival.

- Magam is úgy gondolom, hogy a Föld lakói sokat foglalkoznak a földgolyóval összeütközött üstökössel - mondta Prokop hadnagy -, de még hozzátehetném, hogy ezt az érdeklődést nemcsak tudományos megfontolások s nemcsak a kíváncsiság tartja ébren. Nyilván a Földön is elvégezték azokat a megfigyeléseket, melyeket a mi csillagászunk, és gondolom, éppen olyan pontosan! Valószínűleg már régen tudnak mindent a Galliáról, minden bizonnyal ismerik az új üstökös pályaelemeit, kiszámították, hogy hol és hogyan fog találkozni a Földdel. Szerintem máris másodperc pontossággal kiszámították, hogy mikor s a Föld pályájának melyik pontján kerül sor erre az újabb találkozásra. Úgy gondolom, hogy a Föld lakóit most elsősorban e találkozás kikerülhetetlen volta foglalkoztatja. Sőt még azt is merem mondani, hogy a Földön igyekeznek mindent megtenni, hogy valami módon csökkentsék az újabb összeütközés esetleg végzetessé válható következményeit.

Logikus volt mindaz, amit Prokop hadnagy mondott: a Gallia újbóli föltűnése nyilván az érdeklődés előterébe kerül a Földön, az újabb találkozás gondolata azonban valószínűleg inkább rettegéssel, mint örömmel tölti el a Föld lakóit. Igaz, hogy a galliaiak is, noha őszintén kívánták a találkozást, szorongva gondoltak annak iszonyatos veszélyeire. Ha a Földön, mint Prokop hadnagy mondotta, azon igyekeznek, hogy csökkentsék a találkozás esetleg végzetessé válható hatását, vajon nem kellene-e nekik is tenniük valamit? Erről mindenesetre érdemes lesz beszélgetniük.

Egyelőre azonban mindnyájukat az újévi előkészületek foglalkoztatták. Az év utolsó hetében Ben-Zuf fáradhatatlanul buzgólkodott, hogy minél kellemesebb programot állíthasson össze az ünnepre. Nagyon változatos vagy érdekes szórakozásokat persze nem nagyon lehetett kitalálni a Gallián, mindenesetre elhatározták, hogy az ünnepnapon pompás lakomát rendeznek, majd

utána nagy korcsolyázás következik: kirándulnak a Gurbi-sziget felé. Hazafelé fáklyákkal jönnek majd a csöndesen leereszkedő alkonyatban.

- Ha az ebéd kitűnően sikerül, ha a kirándulás igazán vidám lesz, ne is kívánjunk többet! - mondogatta Ben-Zuf.

Nagy gonddal állították össze a lakoma étrendjét: Ben-Zuf és a *Dobryna* szakácsa szakadatlanul tanácskoztak, s végül abban állapodtak meg, hogy a francia és az orosz konyhaművészetet egyesítve készítik el az ételeket.

December 31-én este már minden készen volt: a közös terem nagy asztalára fölrakták a hidegtálakat, a húskonzerveket, vadpástétomokat, kocsonyákat. A meleg ételeket majd január 1-én reggel főzik meg.

De mi legyen Palmyrin Rosette-tel? Vajon meghívják-e az ünnepi lakomára? Igen, úgy illik, hogy meghívják; de vajon elfogadja-e a meghívást?

Servadac kapitány legszívesebben személyesen kereste volna fel a barátságatlan tudóst, minthogy azonban tudták, milyen rossz néven veszi, ha zavarják, úgy döntöttek, inkább levelet írnak neki. A meghívó levelet a kis Pablo kézbesítette, s hamarosan megkapták a választ, mely így szólt:

„Palmyrin Rosette mondanivalója mindössze ennyi: Ma június 125-e van, holnap július 1-e lesz, minthogy a Gallián a galliai naptárhoz kell igazodni.”

Tudományosan megfogalmazott visszautasítás, de azért csak visszautasítás a javából.

Január 1-én, napkelte után egy órával a franciák, az oroszok, a spanyolok és az Olaszországot képviselő kis Nina, már ott ültek a nagyasztal körül, hogy megkezdjék az ünnepélyes lakomát, amilyenben még nem volt részük a Gallián. Ben-Zuf és a *Dobryna* szakácsa, mint mondani szokás, önmagukat múlták felül. Egymást követték a kitűnő ételek, s a *Dobryna* pompás borai fokozták a jó étvágyat és a jókedvet. Francia és spanyol borokat ürítettek Franciaország és Spanyolország tiszteletére, Oroszország üdvére pedig kitűnő orosz pálinkát ittak.

Ben-Zuf nem csalatkozott a reményeiben, minden nagyon finom volt, mindenki nagyon vidám volt.

A desszertnél felköszöntő hangzott el a közös haza, a vén földgolyóbis tiszteletére, s a visszatérés reményét olyan hurrával köszöntötték az egybegyűltek, hogy még Palmyrin Rosette is meghallotta, pedig ugyancsak magasan fölöttük trónolt!

Vége volt már a lakomának, s napnyugtáig még mindig volt három órájuk. A Nap éppen akkor ért delelőpontjára. Ez a Nap azonban sohasem érlelte volna zamatosa azt a szőlőt, melynek levét most élvezték: a napkorong csak halvány hideg fényt bocsátott a Galliára. Valamennyien jó melegen felöltözködtek, hogy ne fázzanak a kiránduláson, mely az éjszakába fog nyúlni, s vidáman beszélgetve, dalolva hagyták el a Nina-kaptárt. A parton föl kötötték korcsolyáikat, és elindultak a jégen. Timasef gróf, Servadac kapitány és Prokop hadnagy együtt maradtak, Negrete és a többi spanyol viszont káprázatos gyorsasággal száguldozott összevissza.

A *Dobryna* matrózai az északi országok szokásainak megfelelően, libasorban siklottak előre: jobb karjuk alatt tartották azt a hosszú rudat, melyhez a sor igazodott, s így vonatként száguldoztak egyre messzebb és messzebb.

A kis Pablo és Nina kart karba öltve, vidáman kiáltozva röppent a jégen; hol odasiklottak a felnőttekhez, hol megint eltávolodtak tőlük boldog nevetéssel. Ez a két kis fiatal jószág szinte megtestesítője volt a galliai világ minden örömének és talán reménységének is.

Ben-Zuf hol az egyik, hol a másik csoport mellé siklott, élvezte a gondtalan jelent, s mit sem törődött a jövővel.

A tükörsima jégén roppant gyorsan távolodott a vidám kiránduló társaság. Mögöttük eltűntek már a parti sziklák, aztán eltűnt a partfal fehérle orma, majd a vulkán füstölő csúcsa is. Közben-közben megálltak, hogy kicsit kifűjják magukat, de csak egy pillanatra, nehogy megfázzanak, aztán ismét nekiindultak a Gurbi-sziget irányába, noha nem akartak egészen odáig elmenni, mert haza kell érniük, mire leszáll az éjszaka.

A keleti égbolton már lefelé ereszkedett a Nap, voltaképpen mintha nem is ereszkedett, hanem zuhant volna. A Gallia lakói már megszokták ezeket a furcsa napnyugtákat, melyek nem színeztek varázsosán egyetlen felhőt sem; itt hirtelen bukott le a Nap, mintha a jégmezőn csapóajtó nyílt volna, s nyomban beállt az éjszaka.

Servadac kapitány még napnyugta előtt összeterelte az egész társaságot, s rájuk parancsolt, hogy most már maradjanak zárt oszlopban, senki ne próbáljon magányosan nekivágni a sötét jégmezőnek, melyet a csillagok sápadt világa nem tehetett biztonságosabbá.

Meggyújtották a fáklyákat, s amint a fáklyavivők sebesen előresiklottak, a lángok hátracsapódtak, fényük felizzott.

Egy óra múlva, mint roppant sötét felhő tűnt föl a látóhatáron a Melegföld partja. Nem tévedhetnek el: a vulkán erős fényt lövellt a magasba, az izzó láva fénye pedig a jég tükréről visszaverődve, roppant árnyékukat vetítette a fehérén csillogó mezőre.

Gyorsan suhantak a part felé, ám egyszer csak rémült kiáltás hangzott.

Ben-Zuf kiáltott, s valamennyien megtorpantak.

A már-már kihunyó fáklyák fényénél látták, amint Ben-Zuf a part felé mutatott.

Ekkor valamennyiükből kitört a rémület hangja.

A vulkán hirtelen kialudt. A lávaömlés egyszeriben megszűnt. Mintha egy óriás fűjta volna el a kráter tüzet.

Valamennyien nyomban megértették, hogy kiapadt a tűz forrása. Kimerült hát a vulkanikus anyag? Most már mindörökre le kell mondaniuk a melegről, nincs semmi, ami átsegítené őket a galliai tél iszonyatosan hideg napjain? Eljött hát a halál, a fagyhalál ideje?

- Előre! - kiáltott Servadac kapitány erős hangon.

A fáklyák kihunytak, s ők nekivágtak a vaksötétnek. Egykettőre a parthoz értek. Nagy ügyelbajjal megmászta a sziklákat. Berohantak a főfolyosóra, aztán a közös nagyterembe...

Sűrű sötétség, hideg. A nagyterem nyílását már nem zárta el a tüzes lávafüggöny, s Prokop hadnagy, amint kinézett, látta, hogy a lagúna eddig langyos vize máris befagyott.

Így végződött a Gallián a földi újév oly vidámnak indult napja.

HARMINCHETEDIK FEJEZET

melyben Servadac kapitány és társai az egyedül lehetségeset teszik

A Gallia lakói az éjszaka hátralevő részét, vagyis a napkeltét megelőző néhány órát elmondhatatlan aggodalmak között töltötték. A hideg Palmyrin Rosette-et is kiűzte csillagvizsgálójából, még ő is lemenekült a Nina-kaptárba, a többiek közé. Most aztán igazán jó alkalom nyílt volna arra, hogy megkérdezzék, lakhatatlan üstökösén vajon még mindig szeretné-e bejárni a naprendszer. Igaz, a makacs tudós képes lett volna igennel válaszolni, s ráadásul iszonyatos dühbe gurult volna.

Palmyrin Rosette-tel együtt Hector Servadac és a társai is kénytelenek voltak a hegy legmélyebb vezető barlangfolyosóiban menedéket keresni. A nagyterem a tengerre néző hatalmas nyílásával többé nem volt alkalmas lakóhely. A barlangfalakon máris apró kristályokká fagyott a nedvesség, s még ha valamivel el is tudták volna zárni a hatalmas nyílást, a nagyteremben iszonyatos hideg lett volna.

A mélyebben fekvő barlangfolyosókon még éreztek némi kis meleget, a benti és a kinti hőmérséklet itt még nem egyenlítődtött ki, de alighanem hamarosan dermesztőre hűlnek ezek a folyosók is. Szinte érezték, amint a meleg fokozatosan fogy.

- Akár a hegy gyomráig hatolunk! - kiáltott Servadac kapitány. - A kellős közepébe megyünk, és ott fogunk élni!

Másnap így szólt a kis kolónia tagjaihoz:

- Barátaim, mi veszély fenyeget bennünket? A hideg, egyedül a hideg. Ennivalónk bőségesen van, nagy a konzervkészletünk, úgyhogy le tudunk mondani a főzésről. Mi kell hát még ahhoz, hogy átvészeljük a galliai tél hátralevő néhány hónapját? Egy csöppnyi meleg, melyben eddig oly bőségesen volt részünk! Nos, ezt a meleget majd csak megtaláljuk a Gallia gyomrában, mert ha kell, egészen odáig megyünk érte!

Bizakodó szavai reményt öntöttek azokba is, akik már-már csüggedtek.

- Mondd csak, kislányom - fordult ezután a kapitány a kis Ninához -, nem félsz-e leereszkedni a vulkán gyomrába?

- Nem, kapitány bácsi, csöppet sem félek, ha Pablo is velem jön!

- Pablo is velünk jön! Bátor legényke ő, nem fél semmitől! Igaz-e, Pablo?

- Mindenüvé követem önt, kapitány uram! - válaszolta a legényke.

Ezek után akár el is indulhattak.

Arra nem gondolhattak, hogy a felső kráteren át hatolnak be a vulkán belsejébe, mert az iszonyatos hidegben a hegy lejtőit nem tudták volna megmászni. A hegy üregeiből kellett eljutniuk a kráter kürtőjéhez, de azonnal, mert a Nina-kaptár légvédettebb zugaiba is kezdett behatolni az iszonyatos hideg.

Prokop hadnagy, miután alaposan megvizsgálta, merre vezetnek a belső barlangfolyosók, rájött, hogy az egyik szűk alagútnak feltétlenül egyenesen a kráter kürtőjéhez kell vezetnie. Ha ezt az alagutat hét-nyolc méteren át tovább fűrjék, feltétlenül oda bukkannak ki, ahol eddig a láva nyomult a magasba, s onnan talán nem lesz nehéz leereszkedniük.

Nyomban munkához láttak. Az orosz matrózok, akiket a hadnagyuk irányított, rendkívül ügyesen és erélyesen dolgoztak. Csákány vagy véső önmagában nem bírt volna ezzel a roppant kemény anyaggal. Apró robbantólyukakat kellett hát fűzniük, s így robbantani a sziklát. A munka gyorsan haladt, és két nap múlva szerencsésen végeztek is vele. De még ez alatt a rövid idő alatt is kegyetlenül sokat szenvedtek a hidegtől.

- Ha nem jutunk a hegy gyomrába, egyikünk sem vészeli át a telet, elpusztul a galliai kolónia - mondta komoran Timasef gróf.

- Én még mindig nem félek ettől! - jelentette ki Servadac kapitány. - Nem tartom valószínűnek, hogyha vulkán működése azért szűnt meg, mert kialudtak a Gallia belső tüzei. A lávaömlés, szerintem, csak pillanatnyilag szünetel!

Prokop hadnagy is ezen a véleményen volt. Szerinte az is lehetséges, hogy valahol az üstökös egy másik pontján új kráter nyílt, és a láva most bizonyára az új kráter felé törekszik, új utakon. Nagyon sok oka lehet annak, miért változott meg a kitörés helye, nem valószínű azonban, hogy a Galliát alkotó ércféleség többé nem keveredik oxigénnel az üstökös gyomrában. Inkább az volt a kérdés, vajon eljutnak-e a hegy gyomrában arra a pontra, ahol már elviselhető a hőmérséklet. Erre a kérdésre azonban pillanatnyilag egyikük sem tudott választ adni.

A megfeszített munka két napja alatt Palmyrin Rosette nem vett részt sem a beszélgetésekben, sem a munkában. Jött-ment, mint holmi boldogtalan kísértet. Csillagvizsgáló távcsövével saját kezűleg állította föl ezúttal a nagyteremben, ahonnan megint egész napokon és éjszakákon át leste az eget, míg teljesen át nem fagyott. Akkor aztán visszament melegedni a többiek közé, de dühösen szitkozódott, átkozta a Melegföldet, s százszor is elmondta, hogy a formenterai csöppnyi szikladarabkán sokkal jobban megvolt.

Január 4-én csattant az utolsó csákányvágás. Hallották, amint a szikladarabok dübörögve gördültek le a kráter kürtőjén. Prokop hadnagy megfigyelte, hogy nem esnek függőlegesen, inkább mintha csúsznának a sziklafalon, bele-beleütközve a kiugró élekbe. A kráter kürtője tehát nem egyenes, hanem megdőlt, így legalább könnyebben ereszkednek le lejtőjét.

Mihelyt a nyílást annyira kitágították, hogy egy ember átfért rajta, Ben-Zuf azonnal indult fáklyával a kezében, nyomában Prokop hadnagy és Servadac kapitány. A fáklya fényénél mindhárman megindultak a mintegy negyvenöt fokos szögben hajló kürtő lejtőjén. Nyugodtan ereszkedhettek lefelé, nem kellett attól félniük, hogy lezuhanak. A kürtő falaiban különben is mélyedéseket, lépcsőszerű kiugrókat vájt az erózió, és az egészet vastagon borította a hamu. Láruk így könnyen talált támaszt, és nem is csúszott meg. Minden arra mutatott, hogy nem régi kitörés hagyta hátra a hamut.

- Most grádics következik, uraim! - tréfálkozott Ben-Zuf.

Servadac kapitány és a hadnagy óvatosan ereszkedett lefelé ezen a grádicson, aminek azonban meglehetősen sok foka hiányzott. Vagy félórába telt, mire ötszáz lábnyira leereszkedtek, mindig déli irányban haladva. A kráter kürtőjéből itt is, ott is barlangok nyíltak, ám folyosó nem volt sehol. Ben-Zuf mindegyik nyílásba bevilágított a fáklyájával, de olyan elágazásnak, mint amilyeneket a Nina-kaptárban találtak, itt nyoma sem volt.

A Gallia lakói azonban nem lehettek válogatósak. Be kellett érniük azzal, amit találtak, s ami mégiscsak azt jelenti, hogy megmenekülnek a fagyhaláltól.

Servadac kapitány reményei ugyanis kezdtek valóra válni. Amint lejjebb és lejjebb hatoltak a hegy gyomrában, a hőmérséklet fokozatosan emelkedett, de nem úgy, mint például a bányákban, hanem sokkal gyorsabban, és ezenfelül érezhető volt, hogy a meleg forrása valahol lejjebb, a mélyebb rétegekben van. A vulkán legmélyében ugyanis még mindig fortyogott a láva, de

valami előttük ismeretlen oknál fogva, nem jutott föl a kráterig, hogy ott kiömljön, melegét viszont így legalább teljes egészében átadta a hegy érces sziklafalainak. Prokop hadnagy hőmérője hatszáz lábnyi mélységben már hat fok meleget jelzett.

- Hat fok nem elég nekünk, hiszen még hónapokon át tart az iszonyatos tél! Menjünk mélyebbre, nyugodtan mehetünk, a levegő, úgy látszik, jól cserélődik - mondta Hector Servadac.

A hegyoldalban tátongó nagy nyíláson és a hegy roppant kráterének kürtőjén át ugyanis szabadon ömlött be a külső levegő. Mintha vonzotta volna ez a mélység, mindenütt friss volt, könnyen belélegezhető. Nyugodtan hatolhattak hát egyre mélyebbre és mélyebbre, egészen addig, míg megfelelő melegre nem találnak.

Újabb négyszáz lábnyit ereszkedtek lefelé, és így mintegy kétszázötven méternyire voltak a Galliai-tenger szintje alatt. A hőmérő itt már tizenkét fokot mutatott, s ez a hőmérséklet elviselhető lesz addig, míg a Gallia ismét napközbe nem kerül.

A három felfedező persze mélyebbre is hatolhatott volna a láva rézsútós kürtőjén, de nem volt értelme, hogy mélyebbre szálljanak. Ha fűleltek, máris hallották a tompa zúgást: a központi tűz nem lehet messze.

- Maradjunk itt - mondta Ben-Zuf. - A fázósabbak majd mélyebbre mennek, ha akarnak! De szavamra mondom, nekem máris meglehetősen melegem van!

Még azt is meg kellett nézniük, vajon a hegy gyomrának ez a része alkalmas-e arra, hogy felüssék téli szállásukat. Hector Servadac és két társa letelepedett az egyik padkaszerű kiugró sziklára, és a fáklya lobogó világánál szemügyre vették a sziklaodút.

Bizony elég kényelmetlennek tűnt ez a sötét üreg, mely voltaképpen a láva kürtőjének a kiszélesedése volt. Viszont lesz hely mindnyájuk számára, legfeljebb a berendezkedés jár majd nehézségekkel. A különböző bemélyedésekben el tudják helyezni a készleteiket, de arról már szó sem lehet, hogy valakinek külön szoba jusson! Éppen csak a kis Nina számára találtak egy apró üreget, így hát a nap minden percét egymás társaságában kell majd tölteniük. Ha eddig úgy éltek, mint az üregi nyulak a vackukban, ezután úgy fognak élni, mint a vakondok, mélyen a föld alatt, a sötétségben.

Igaz, ezt a sötétséget majd eloszlatja az olajlámpák és a fáklyák fénye. Most örültek csak igazán annak, hogy több hordónyi olajuk van, ezenkívül spirituszuk is, hogy néha meleg ételt készíthessenek.

És végül mégsem lesznek teljesen elzárva a külvilágtól, hiszen ha elég melegen felöltözködnek, időnként fölmehetnek a Nina-kaptárba, de még a parti sziklákhöz is. Arra is kell gondolniuk, hogy minél több jeget vágjanak a tengerből, a jégtáblákat majd felolvasztják, hogy legyen kellő mennyiségű vizük. Valamennyiüknek munkába kell állni, most igazán szükség lesz minden dolgos kézre, mert nem lesz könnyű mulatság mindenüket lehordani a Gallia gyomrába.

Egyszóval elhatározták, hogy beköltöznek ebbe a sötét odúba, és igyekeznek a lehető legkényelmesebben elhelyezkedni benne. Valamennyiüknek ez a nagy barlang lesz a szállása, de hiszen a sarkkutatók sem juthatnak külön-külön szálláshoz, ha a pólusokon éri őket a tél. Ez a barlang legalább magas, levegős, jól fűtött - vagyis egészséges.

Prokop hadnagy, aki nagyjából tisztában volt a sarkvidéki életlehetőségekkel, néhány szóval mindezt elmagyarázta két társának, s azok megértették, hogy a jelen körülmények között valóban úgy kell cselekedniük, mint a sarkvidéken rekedt kutatóknak.

Ezután mindhárman fölkapaszkodtak a Nina-kaptárba, és elmondták a többieknek, hogy mit találtak s miként határoztak.

Nem volt veszteni való idejük: a Nina-kaptárban, még a legmélyebb barlangnyílásban is, már majdnem megdermedtek. Valamennyien buzgón dolgozni kezdtek hát, hogy új téli szállásuk mielőbb lakhatóvá legyen. A barlangüreg falait megtisztogatták a még langyos, vastag hamurétegtől, aztán megkezdték a legszükségesebb holmik lehordását: lecipelték a legfontosabb bútordarabokat, szerszámokat, a *Dobryna* és a *Hanza* élelmiszerkészleteit.

Palmyrin Rosette is kénytelen volt a többiekkel együtt lemenekülni a mélységbe. Csillagvizsgáló távcsövét azonban a hegy gyomrában nem tudta volna használni, így az fenn maradt a Nina-kaptárban.

Hakhabut uram szokása szerint nyögött, jajveszékelt most is, jajveszékélése közben azonban éberén ügyelt arra, hogy a portékájával gondosan bánjanak. Servadac kapitány parancsára az öreg uzsorás minden holmiját külön rakták az egyik barlangüregbe, ott bújt meg maga Hakhabut uram is, hogy éjjel-nappal ezentúl is vigyázhasson a vagyonára.

Egyébként néhány nap alatt végeztek a berendezkedéssel. A Nina-kaptár felé lejtősen emelkedő kürtőt itt-ott fáklyák világították meg, s kicsit az Ezeregyéjszaka meséinek festői világára emlékeztetett ez a komor, de ugyanakkor olyan varázslatos kép: sötét pince, sziklaüregek s a lobogó fáklyafényben imbolygó árnyak. A közös szállásul szolgáló nagy barlangüreget a *Dobryna* olajlámpáival világították. Január 10-én már valamennyien elhelyezkedtek. Védelemre találtak a mínusz hatvan foknál is nagyobb hideg ellen.

- *Va bene!* - mondta nevetve Ben-Zuf, aki mindig mindennel elégedett volt. - Az első emeletről a pincébe költöztünk, ennyi az egész!

Timasef gróf, Servadac kapitány és Prokop hadnagy azonban, ha nem is mutatták, meglehetősen nyugtalanul gondoltak a jövőre. Ha a vulkanikus meleg forrása elapad egy napon, ha valami késlelteti a Galliát Nap körüli útjában, ha még egy telet kell itt átvészelnük, mi vár rájuk? A geológiai időkben képződött szénrétegek után hiába is kutatnának a Gallián, ebben csak a Föld boldog lakóinak lehet része!

- Egyelőre hagyjuk a gondokat, barátaim, hagyjuk a gondokat! - mondta Servadac kapitány. - Hosszú hónapok következnek ránk, beszélgethetünk, vitatkozhatunk, töprenghetünk majd kedvünkre! S az ördög vigyen el engem, ha valami okosat ki nem találunk!

- Úgy van - bólintott Timasef gróf. - A szükség megokosítja az embert, s majd csak találunk valami megoldást. Különbözik meg én is úgy hiszem, hogy mire a Gallia belső tüze kialszik, addigra már rég napközben leszünk!

- A Gallia gyomrából szüntelenül hallatszik a morajlás, tehát a láva még egyre forrásban van - mondta Prokop hadnagy. - Már ez is arra mutat, hogy a vulkanikus működés nem régen kezdődött. Mikor az üstökös a világűrben száguldott, vagyis még mielőtt találkozott volna a Földdel, nem vette körül levegőréteg, így minden bizonyosan csak az összeütközés után került oxigén az üstökös gyomrába, s csak azután jöttek létre az égés kémiai feltételei.

- Én is így gondolom, Prokop fiam - bólintott Timasef gróf. - Korántsem félek attól, hogy a központi tűz hamarosan kialszik, én inkább egy másik, hasonlóan félelmetes lehetőségtől tartok.

- Ugyan mitől? - kérdezte Servadac kapitány.

- Attól, hogy hirtelen kitörés következik be, s mi itt leszünk az izzó láva útjában!

- Ezer ördög! Hát ez is megtörténhet?

- Vigyázni fogunk! - mondta Prokop hadnagy. - Éberem ügyelni fogunk minden apró jelre, ami az esetleges kitörést megelőzi.

Öt nappal később, január 15-én a Gallia ellipszis pályája hosszanti tengelyének végső pontjához ért, s ekkor 220 millió mérföldre volt a Naptól.

HARMINCNYOLCADIK FEJEZET

*mely azt bizonyítja, hogy nem jó az embernek
220 millió mérföldre lenni a Naptól*

A Gallia e hónaptól kezdve növekvő sebességgel ismét közeledik majd a Naphoz. A felszínén élő emberek egyelőre mind a vulkanikus hegy gyomrába menekültek - kivéve a tizenkét gibraltári angolt.

Vajon miként viselték el a galliai tél első felét az angolok, akik önszántukból maradtak a szigeten? A Melegföld lakói kivétel nélkül valamennyien úgy gondolták, hogy az angoloknak sokkal könnyebb, mint nekik, hiszen nincsenek rászorulva a vulkanikus tűz melegére, nemcsak enni-valójuk, tüzelőanyaguk is van bőségesen. Az órállás vastag kőfalai jól tartják a meleget, s a jól fűtött szobákban Murphy tábornok és Oliphant őrnagy nyilván roppant érdekes sakkjátszmákban mérik össze tudásukat. A Melegföld lakói tehát csöppet sem féltek attól, hogy Gibraltárban valami baj van. Anglia pedig nyilván a két tiszt és a tíz katona dicshimnuszát zengi: Arbion tizenkét fia híven a helyén maradt.

Servadac kapitánynak és társainak az is eszébe jutott, hogy a fagyhalál elől akár a Gibraltárból megmaradt szigetekskére is menekülhetnének, nyilván készségesen befogadnák őket, elvégre az angolok végveszélyben mégsem hagyják segítség nélkül embertársaikat, még akkor sem, ha a velük való első találkozás barátságosnak éppen nem mondható légkörben zajlott le. Vég-szükség esetén - gondolták magukban - legfőljebb valamennyien elindulnak Gibraltár felé. Igaz, hosszú az út odáig, s korántsem biztos, hogy valamennyien odaérnek épségben, egészségben, így hát ameddig lehetséges, ameddig ég a tűz a Gallia gyomrában, itt maradnak együtt.

Nemcsak a holmikat, az állatok egy részét is lemenekítették a mélységbe, hiszen fönt a Nina-kaptárban elpusztultak volna a hidegtől. Servadac kapitány és Ben-Zuf jó sokat bajlódott, mire a meredek lejtőn lesegítette a két lovat, Zephirt és Galette-et, de a kapitány is meg a legénye is ragaszkodott ahhoz, hogy a két ló élve kerüljön vissza a Földre. Mindketten szerették és szánták a két derék jószágot, ezeknek aztán igazán nem volt könnyű elviselni a galliai új életet. Az egyik meglehetősen széles sziklahasadék lett a két ló istállója, takarmányuk szerencsére még volt elegendő.

A többi háziállatot javarészt fel kellett áldozniuk, mert semmiképpen sem tudták volna megoldani a teleltetés gondját. Minthogy az állatokat meg akarták kímélni az iszonyatos fagyhaláltól, nem tehettek egyebet, sorra levágták őket. A Nina-kaptár valamelyik jéggel telt üregében, a hidegben bármeddig eláll a hús, és legalább erre nem lesz gondjuk.

A Nina-kaptárból a madarak is a mélységbe menekültek, hiszen csak ott leltek táplálékra, ahol az emberek éltek. A rengeteg madár azonban olyan kellemetlenül tolakodóvá lett itt a hegy gyomrában, ahol ők maguk is szűkiben voltak a helynek, hogy hamarosan kénytelenek voltak ismét megkezdeni a vadászatot a madarakra, s javarészt el is pusztították őket.

Január vége volt, mire mindezzel elkészültek, ekkor viszont elkésérintően egyhangú napok következtek. Lelkileg vajon hogyan vészeli át a fizikai tétlenség s az ebből eredő levertség hosszú-hosszú heteit? A kis kolónia vezetői mindent elkövettek, hogy a fásultság úrrá ne legyen a lelkeken: vitákat rendeztek, fölolvadásokat tartottak, oktatták, tanították a kolónia tagjait, hogy ha visszakerülnek a Földre, okosabb, műveltebb emberként élhessenek majd szülőházájukban.

S mit művelt eközben Hakhabut mester? Részt vett-e a beszélgetésekben, a tanulásban? Szó sincs róla! Ugyan mi haszna lett volna mindebből? Hosszú órákat töltött számolgatással, megszámlálta, majd újraszámálta a hozzá befolyó pénzt. Már vagy százötvenezer frankja gyűlt össze, s egy része jó aranyban. Ez a csengő sárga fém komoly érték lesz majd a Földön. Az öreg egyre abban reménykedett, hogy még itt a Gallián kölcsönt kérnek tőle, s ő majd ad, természetesen váltó ellenében, jó magas kamatra, azzal is szaporodik a pénz!

A kolónia valamennyi tagja közül Palmyrin Rosette talált magának legelőször olyan foglalatosságot, mely úgyszólván minden percét kitöltötte. A jegyzetei mellett ült, számolt, rajzolt, ő aztán igazán nem találta hosszúnak a galliai napokat.

A Galliáról már mindent tudott, amit tudni lehetett, most a Nerina, a Gallia bolygója érdekelte elsősorban, mert úgy gondolta, hogy tulajdonjoga nemcsak az üstökösre, hanem annak bolygójára is kiterjed. A legkevesebb, amit tehet érte az, hogy kiszámítja s fölrajzolja útját, melyet azóta futott be, hogy a Gallia vonzereje kiszakította a csak teleszkóppal látható csillagok birodalmából.

Csakhowy szegény professzornak most nem volt „dolgozószobája”, ahol csöndben, zavar-talanul foglalatoskodhatott volna tudományos kutatásaival. Február elején panaszkodott is emiatt Servadac kapitánynak.

- Dolgozószobára van szüksége, professzor úr? - érdeklődött udvariasan Servadac kapitány.
- Igen, dolgozószobára van szükségem, hogy senki ne zavarjon a munkámban!
- Meglesz! - nyugtatta Servadac kapitány. - Persze lehet, hogy nem lesz olyan kényelmes, mint szeretném, de biztosíthatom, hogy csöndes lesz.
- Ezzel be is érem!

A kapitány, minthogy úgy látta, Palmyrin Rosette most tűrhető kedvében van, egészen odáig merészkedett, hogy régebbi számításaira vonatkozóan föltett neki egy számára rendkívül fontos kérdést.

- Kedves professzor úr, szeretnék öntől valamit kérdezni!
- Rajta!
- Nyilván abszolút pontosak azok a számítások, melyeket a Gallia Nap körüli útjára vonatkozóan végzett, mégis azt kell hinnem, hogy ha az ön üstököse csak egy fél percet is késik vagy siet ezen az úton, nem találkozik össze a Földdel!
- Még mindig nem értem, mit akar kérdezni!
- Azt, professzor úr, vajon nem volna-e helyes mégis ellenőrizni e számítások pontosságát?
- Felesleges.
- Prokop hadnagy boldogan segítene önnek e nagy munkában.
- Nincs szükségem senki segítségére! - csattant föl Palmyrin Rosette, akit érzékeny pontján talált ez a javaslat.
- Mégis, ha...
- Servadac kapitány! Vegye tudomásul, hogy sohasem tévedek, s makacskodása neveletlenségre vall!
- Az ördögít, professzor úr! Ön aztán nem túlzottan kedves hozzánk, és...

De aztán mégse mondta ki, amit szeretett volna, kímélnie kellett Palmyrin Rosette érzékenységét.

- Servadac kapitány - mondta ekkor szárazon a professzor -, nem kezdem előlről a számításaimat, mert ezek teljesen pontosak. Ezzel szemben közlöm önnek, hogy mindazt a számítást, amit elvégeztem a Galliára vonatkozóan, most elvégzem a Nerinára vonatkozóan is.

- Ez lesz aztán a hasznos munka! - válaszolt nagy komolyan a kapitány. - Persze én azt hittem, minthogy a Nerina a teleszkopikus csillagok zónájából való, a földi csillagászok már ismerik az összes reá vonatkozó adatot.

A professzor gyilkos pillantást vetett a kapitányra, aztán lesújtónak szánt hangon közölte:

- Servadac kapitány, ha a földi csillagászok már meg is figyelték a Nerinát, ha tudják, hogy mennyi idő alatt járja be pályáját, ha ismerik a Naptól való átlagtávolságát, pályája hajlásszögét, egyszerűen, ha mindent tudnak róla, akkor is előlről kell kezdeni az összes számításokat, minthogy a Nerina többé nem teleszkopikus csillag, hanem a Gallia bolygója! Egyszerűen holddá lett, s én mint holdat akarom tanulmányozni, s egyáltalán nem értem, hogy a galliaiaknak miért ne kellene éppen annyit tudniuk a holdjukról, mint amennyit a Föld-lakók tudnak a Föld Holdjáról!

Hallani kellett volna, hogy a derék professzor milyen megvető hangon ejtette ki a „Föld-lakók” szót!

- És most, Servadac kapitány - mondta végül -, azzal fejezem be ezt a beszélgetést, amivel elkezdtem: szükségem van egy dolgozószobára...

- Utánanéznék, professzor úr...

- Persze nem annyira sürgős, ráér egy órán belül!

Három óra lett belőle, de három óra múlva Palmyrin Rosette valóban berendezkedhetett egy kis lyukban, ahol elfért az asztala meg a karosszéke. Aztán napokon át, a vad hideggel mit sem törődve, fölment csillagvizsgáló távcsövéhez, hogy a Nerina különböző állásait bejelölje a rajzon. Egyébként mindig a dolgozószobának nevezett kis lyukban gubbasztott, ahol senki sem háborgatta.

A nyolcszáz lábnyi mélységben élő galliaiaknak bizony nagy lelkierőre volt szükségük, hogy elviseljék az eseménytelen, szürke napokat. A hegy gyomrából csak néha-néha mozdultak ki, ha jeget akartak vágni, hogy vizük legyen.

Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy azonban a lehető legalaposabban föl akarták deríteni, hogy mit rejt a Gallia méhe. Az aranyára nem voltak kíváncsiak, olybá vették, mint bármely más kőzetet, az aranyak itt nincs semmi értéke, s a Földön sem lesz, ha a Gallia mérhetetlen mennyiségű aranya egyszer a Földre kerül.

Felderítő útjuk során viszont rájöttek, hogy a központi tűz éppúgy működik, mint ennek előtte, csak hogy más kráter nyílt valahol a Gallia felszínén.

Így múlt el a február, a március, az április és a május, és a kolónia elfásult tagjai már nem is vettek tudomást az idő múlásáról. Legtöbbjük végtelenül levert volt, a felolvasásokhoz már alig néhányan ülték körül a nagy asztalt, a beszélgetések is elcsöndesedtek, semmihez sem volt kedvük. Főként a spanyolok állapota volt ijesztő, naphosszat heverték a fekhelyükön, s csak néha-néha keltek föl, hogy egyenek valamit. Az oroszok jobban bírták az elzártságot, ők még a munkakedvüket sem veszítették el.

A kolónia vezetői világosan látták, hogy a helyzet napról napra romlik, ám mit tehettek volna ellene? Hiába buzdították az embereiket, hiszen még őket magukat is elfogta a melabú, s ezt nem is mindig tudták leplezni.

A kis Nina bizonyult a legellenállóbbnak. Sürgött-forgott, biztatta, bátorította Pablót, aki, akárcsak a felnőttek, fásult közönnyel révedt maga elé. Nina kedves hangja mint madárcsicsergés hangzott a komor pincében. A kislány valóban lelke volt a mélységben élő szomorú embereknek. Az egyiknek ennivalót vitt, a másikat megitatta, ha meg túlságosan nyomasztóvá vált a csönd, vidám olasz dalokat énekelt. A sötét barlangfalak között ő volt az éltető nap-sugár.

Június elején mintha kicsit fölélénkültek volna a Gallia mélyének rabjai. Talán máris érezték a Nap közeledtét? Pedig a Nap még mindig nagyon messze volt, ezt Prokop hadnagy tudta a legjobban, mert ő felrajzolta az üstökös pályáját, s mindig pontosan tudta, milyen távolságra vannak a Naptól, s társait is fel tudta világosítani efelől, nem kellett Palmyrin Rosette-től kérdezősködniük.

Június elején a Gallia, miután keresztezte a Jupiter pályáját, még mindig 197 millió mérföldre volt a Naptól. Az üstökös sebessége azonban - a Kepler-törvénynek megfelelően - egyre fokozódott, négy hónap múlva már a teleszkopikus csillagok zónájában lesz, mindössze 125 millió mérföldre a Naptól.

Június közepére a kis kolónia minden tagja visszanyerte testi erejét s régi jókedélyét. Az örök jókedvű Ben-Zuf nagyokat nyújtózkodott, mint aki túlságosan sokat aludt. Egyre gyakrabban jártak föl a Nina-kaptár barlangjaiba, sőt Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy a partra is kísérték. Még mindig roppant hideg volt, de most is tökéletes szélségszél uralkodott, s az égbolton sehol egy felhő.

A partvidéknek csak egyetlen pontja változott meg: a kis öbölben, ahol a hajók teleltek, egyre magasabbra és magasabbra nyomultak a jégrétegek. A *Dobrynát* és a *Hanzát* már meg sem tudták volna közelíteni, olyan magasra nyomta a jég a két hajót. Ha megindul az olvadás, mindkettő a mélybe zuhan, s óhatatlanul összetörik. Nincs mód arra, hogy megmentse őket.

Még jó, hogy Hakhabut uram most se mozdult a mélységben őrzött áru mellől, mert ha látja, milyen veszélyben forog a hajója, jajveszékelésével fölveri a csöndes tájat.

Július és augusztus múltával a Gallia már csak 164 millió mérföldre volt a Naptól. A rövid éjszakák alatt még mindig kegyetlen hideg volt, ám napközben már melegítettek a napsugarak, s vagy húsz fokkal csökkent a hideg. A kolónia tagjai mindennap előbújtak a mélységből, hogy kicsit sütkezzenek az éltető napon - s ezzel csak a madarakat utánozták, azok is ott röpködtek a szabadban, és csak napnyugtával húzódtak vissza a mélységbe.

A tavasz - ha ugyan tavasznak mondhatjuk - nagyon jó hatással volt a Gallia lakóira. Újraéledt bennük a remény, a bizakodás. A Nap korongját egyre nagyobbak és nagyobbak látták, éjszaka pedig a mozdulatlan csillagok között egyre nagyobbak látszott a Föld. Végre látják a célt, igaz, távol van még, apró kis pont a végtelenben, de mégiscsak látják.

- Olyan apró - mondta Ben-Zuf -, olyan apró, hogy nem is tudom elhinni, hogy megfér rajta a Montmartre is!

- Pedig rajta van - nyugtatta Servadac kapitány. - Rajta van, s remélem, egy napon meg is bizonyosodhatunk efelől!

- Hát még én mennyire remélem! De mondja csak, kapitány uram, ha a professzor úr üstököse megmakacsolja magát, s nem akar találkozni a Földdel, nem lehetne valahogy ráparancsolni, hogy igenis találkozzék vele?

- Bizony nem, kedves barátom - mondta Timasef gróf. - Nincs hatalom, mely beleszólhatna a világmindenség rendjébe. De gondolja csak meg, mi történne, ha mindenki kedvére beleszólhatna a csillagvilág törvényeibe, ha kedve szerint irányíthatná ezt vagy azt a csillagot! Micsoda zűrzavarrá változna az, amit most világrendnek nevezünk!

HARMINCKILENCEDIK FEJEZET

melyben Palmyrin Rosette és Hakhabut mester összecsapásáról lesz szó

Eljött a szeptember. Még mindig nem hagyhatták el a Gallia sötét, de biztonságos mélyét, hogy visszaköltözködjének a Nina-kaptárba. A méhek megfagytak volna hajdani sejtjeikben.

Szerencsére és ugyanakkor szerencsétlenségükre, semmi jele se mutatkozott annak, hogy a vulkán hamarosan ismét működni kezdene.

Szerencsére, mert egy váratlan kitörés éppen a láva útjában találta volna a Melegföld lakóit; és szerencsétlenségükre, mert ha a vulkán működik, valamennyiük öröme előről kezdődött volna a Nina-kaptárbeli aránylag könnyű, aránylag kényelmes élet.

- Hét kellemetlen hónapot töltöttünk már itt! - jegyezte meg Ben-Zuf. - Figyelte közben a kis Ninát, kapitány uram?

- Igen, Ben-Zuf. Mintha Gallia lakóinak minden életkedve, bizakodása ebben a melegszívű kis teremtésben öltött volna testet. Igazán nagyszerű kislány!

- Igen, kapitány uram, de majd később...

- Mi lesz később?

- Hát amikor majd visszatérünk a Földre! Csak nem hagyjuk el ezt a kedves gyermeket?

- Dehogyan hagyjuk el! Örökbe fogadjuk!

- Pompás, kapitány uram, legalább lesz családja ennek a kedves kis jószágnak!

Október első napjaiban a hőmérséklet már csaknem elviselhető volt még éjszaka is. A Gallia már csak háromszor akkora távolságban volt a Naptól, mint a Föld. Az átlaghőmérséklet mínusz harminc-harmincöt fok volt. A kolónia tagjai egyre gyakrabban látogattak föl a Nina-kaptárba, egyre gyakrabban mentek ki a partra is. Ismét előszedték a korcsolyákat, hogy élvezhessék a mozgást a tenger tükörsimára fagyott jegén. Boldogok voltak, mint ahogy boldog a börtönéből szabaduló rab. Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy most is mindennap összeültek, megbeszélték a helyzetet, s megvitatták „a földetérés” nagy kérdését. Mert hiszen azzal, hogy találkoznak a Földdel, még nem fordul jóra minden; gondolniuk kell arra is, hogy a földetérés veszélyeit, amennyire csak lehet, kiküszöböljék.

Palmyrin Rosette volt a Nina-kaptár legbuzgóbb látogatója. Hajdani megfigyelőhelyére vitette föl ismét a csillagvizsgáló távcsövét, s az eget kémlelte, míg csak meg nem dermedt keze-lába.

Hogy legújabb megfigyeléseinek, számításainak mi az eredménye, azt nem kérdezték meg tőle, hiszen úgysem felelt volna. Néhány nap múlva azonban észrevették, hogy a professzort valami bántja. Fölment a Nina-kaptárba, aztán megint leereszkedett a mélybe, újra fölment, s megint csak leereszkedett a meredeken lejtő kürtön át, s közben szüntelenül dünnyögött, szitkozódott, s barátságtalanabb volt, mint valaha. Ben-Zuf, aki nem ijedt meg a saját árnyékától, néhányszor megpróbált szóba elegyedni vele, de hogy milyen fogadtatásban részesült, arról jobb nem is beszélni. Ben-Zuf a szíve mélyén persze örült a professzoron olyan világosan látható csalódottság jeleinek.

„Odafönt aligha mennek a dolgok úgy, ahogy a tudós úr szeretné - gondolta. - Bánom is én, fő az, hogy hagyjon békét a csillagvilágnak, no meg nekünk!”

A kis kolónia vezetőit viszont komolyan elgondolkosztatta Palmyrin Rosette mélységes rossz-kedve. Talán mégis átnézte a számításait, s kiderült, hogy ezek nem vágnak egybe legújabb megfigyeléseinek eredményeivel? Más szóval: az üstökös pályájának nem azon a pontján volna, ahol a számítások szerint lennie kellene, s így nem fog az előre kiszámított ponton és pillanat-ban találkozni a Földdel?

Mindig ez volt a legnagyobb félelmük, s minthogy reménységeik alapjául kizárólag Palmyrin Rosette közlései szolgáltak, most, hogy rosszkedvűnek látták, minden okuk megvolt a szorongásra.

A professzor szemmel láthatóan a világmindenség legboldogtalanabb csillagászává változott. Ennek az oka nem lehet más, mint az, hogy a számításai nem egyeznek a megfigyeléseivel, s hiúsága most mérhetetlenül szenved. Annyi bizonyos, hogy valahányszor a megfigyelőhelyéről leereszkedett a mélységbeli dolgozószobájába, mindig valóságos dühroham vett rajta erőt. Ha valaki ilyenkor a közelébe merészkedett volna, meghallhatta volna a professzor dünnyögését:

- Átok és pokol! Mit jelentsen ez? Mi keresnivalója van ott? Pontosan kiszámítottam a helyét, és nincs ott! Ó, a nyomorult! Késik! Vagy én vagyok bolond, vagy Newton volt! Mindez ellenkezik a gravitáció általános érvényű törvényeivel! A megfigyeléseim helyesek, a számításaim pontosak! Ó, ez az átkozott tekergő!

S Palmyrin Rosette dühében már a haját tépte volna, ha van neki.

Mindig ugyanaz kínoztta: következetes és megmagyarázhatatlan eltérés a számítások és a megfigyelések eredménye között.

- Gondolkozzunk csak! - dünnyögött tovább. - Megbomlott volna az égi mechanizmus? Nem! Ez képtelenség! Mégiscsak én tévedek! Pedig hát..., pedig hát...

Palmyrin Rosette belesoványodott volna a gyötrődésbe, ha még lett volna mit lefogynia.

A professzor csalódott volt, a körülötte levők viszont nyugtalanok, ám az önző tudós mit sem törődött a többiek nyugtalanságával.

Ez az állapot aztán egyszer mégiscsak véget ért.

Október 12-én a Nina-kaptárban őgyelgő Ben-Zuf arra figyelt fel, hogy a nagyteremben a professzor vadul elüvölti magát. Nyomban berohant hozzá.

- Talán megütötte magát, professzor úr? - kérdezte, és a hangja nem volt túlságosan résztvevő.

- Heuréka! azt mondtam, hogy heuréka! - és Palmyrin Rosette szabályszerűen toporzékkolt. Elragadtatott hangjában öröm és düh keveredett.

- Heuréka? - mondta utána kissé tanácstalanul Ben-Zuf.

- Bizony, heuréka! Tudod legalább, hogy mit jelent ez a szó?

- Nem én!

- Akkor hát menj a pokolba!

„Még szerencse - gondolta Ben-Zuf -, hogy amikor a professzor nem akar egyenes választ adni, ezt legalább finom formában közli!”

És ezzel elment, persze nem a pokolba, hanem oda, ahol Hector Servadacot sejtette.

- Kapitány uram, valami újságot jelenthetek! - közölte.

- És mi az az újság?

- A tudósunknak... No, szóval hogy is mondjam, herkulája vagy heurékája vagy mije van!

- Megtalálta! - kiáltott föl Servadac kapitány. - De mit talált meg?

- Hát azt én már nem tudom.

- Pedig éppenhogy ezt kellene tudnunk!

És Servadac kapitány nyugtalansága most már aggasztóan fokozódott.

Közben Palmyrin Rosette ismét lefelé tartott a dolgozószobájába, s közben szüntelenül dünnyögött:

- Igen, erről van szó... Csakis erről lehet szó!... Ó, a nyomorult!... De ha valóban így van, hát meglakol érte!... De vajon bevallja-e? Soha!... De akárhogy is, kiszedem én belőle!... Majd csellel élek... És aztán majd meglátjuk!

A többiek mit sem értettek az egészből, nyilvánvaló volt azonban, hogy Palmyrin Rosette e naptól kezdve egészen megváltozott Hakhabut uram iránt. Eddig mindig kerülte, vagy ha találkozott vele, becsmérelte. Most mindez megváltozott.

Palmyrin Rosette magatartásán Hakhabut uram csodálkozott legjobban. Hogyisne csodálkozott volna! A professzor egyre gyakrabban kereste fel sötét butikjában, elbeszélgetett vele, kérte, hogy meséljen magáról, az üzleteiről, a terveiről. Megkérdezte tőle, vajon jól adta-e el a portékáját, szép haszonhoz jutott-e, javára tudta-e fordítani ezt a talán soha vissza nem térő alkalmat. S miközben így kérdezősködött, világosan látszott rajta, hogy a legszívesebben nyomban megfojtaná az öreg kalmárt.

Hakhabut uram, a gyanakvó vén róka, persze csak kitérő válaszokat adott. Sehogy sem értette a professzor hirtelen megváltozását, s már-már arra gondolt, hogy talán pénzt akar tőle kölcsönkérni. No de azt már nem! Az öreg uzsorás szívesen adott volna jó kamatra kölcsönt az orosz grófnak, de már Hector Servadac aláírását sem becsülné sokra, ami meg a professzort illeti, ugyan kinek jutna eszébe kölcsönt adni egy tudósnak?! Hakhabut uram hát csak gyanakodva pislogott Palmyrin Rosette-re.

Közben a szegény öreg uzsorás megfeledkezett valami fontos dologról. Jó pénzért sorra eladogatta majd az összes élelmiszert, s nem jutott eszébe, hogy neki magának is kell valamicske, így történt, hogy elfogyott a kávéja az utolsó szemig, márpedig Hakhabut uram, akárcsak a professzor, nem tudott élni kávé nélkül. Hosszan töprengett, mitévő legyen, végül is arra gondolt, hogy a közös tartalékokból neki éppúgy jár, mint a kolónia bármelyik tagjának, s szépen Ben-Zuf elé állt.

- Ben-Zuf úr, kérem - mondta nyájasan -, egy kis kérésem volna magához.

- Mondd csak, öreg Harpagon!

- Szeretném, ha kaphatnék vagy félkilónyi kávé, mert nekem már nincs egy szem sem.

- Fél kiló kávé?! Hogyhogy? Fél kiló kávé kérsz?

- Igen, Ben-Zuf úr.

- Hát, ez bizony nem kicsiség!

- Miért, talán nincs már több?

- De van még vagy száz kilónk.

- Akkor hát?

- Akkor hát, öregem - és Ben-Zuf aggasztó módon csóválta a fejét -, alig hiszem, hogy adhatnék neked!
 - De adjon csak, Ben-Zuf úr, adjon csak, hadd örvendezzek!
 - Hát öregem, hogy örvendsz vagy nem örvendsz, arra bizony fűtyülök!
 - De hiszen akárki kérne, adna neki...
 - Bizony, bizony! Csakhogy te nem vagy akárki!
 - Akkor hát...
 - Akkor hát a főkörmányzó úr ökegyelmessége elé terjesztem a kérésedet.
 - Ó, Ben-Zuf úr, én bízom az ő igazságérzetében...
 - Vigyázz, öregem, nehogy éppen az igazságérzete miatt csalódj!
- S ezzel Ben-Zuf faképnél hagyta az öreget.

Palmyrin Rosette, aki újabban mindig Hakhabut mester után leselkedett, most is lesben állt, és végighallgatta Ben-Zuf meg az öreg beszélgetését. Úgy érezte, most jó alkalom nyílik arra, hogy végrehajtsa tervét, s odalépett az öreghez.

- Hallom, Hakhabut uram, hogy kávéra volna szüksége!
- Igen..., professzor úr.
- Hát minden kávéját eladta már?
- Jaj, bizony elkövettem ezt a hibát!
- Ejnye, ejnye! Pedig, ugye, a kávé nagyon kell magának? Hát bizony a jó kávé kellemesen fölmelegíti az embert!
- Így van... Ebben a sötét pincében nem tudok lemondani róla!
- Legyen nyugodt, Hakhabut uram, kap majd eleget!
- Ugye, kapok, professzor úr?... És ha százszor is én adtam el azt a kávé, nekem is éppúgy jogom van ahhoz, hogy igyam belőle, mint akárki másnak.
- Bizony, Hakhabut uram... Okosan beszél! És mondja csak, nagy mennyiségre volna szüksége?
- Csak egy fél kilócskát akarok! Hiszen annyira spórolok vele...
- És hogyan mérnénk le ezt a fél kilót? - kérdezte Palmyrin Rosette, és a hangja most némi türelmetlenséget árult el.
- Hát a rugós mérlegemmel! - dünnyögte az öreg.
- Úgy... Szóval a rugós mérleggel! Nincs más mérleg magánál?
- Nem, nincs másik!
- Pompás! Így legalább jól jár majd, fél kilo helyett három és felet kap!
- Úgy van... Így gondoltam én is!

A professzor fürkészőn nézte az öreget. Szeretett volna valamit kérdezni tőle... De aztán mégsem merte föltenni a kérdést, félt, hogy az öreg úgysem mondja meg neki az igazat, amit pedig mindenáron meg kell ismernie.

Türelmetlenségében már mégis majdnem beszélni kezdett, mikor odalépett hozzájuk Ben-Zuf.

- Mit mondott a főkormányzó úr? - kérdezte izgatottan Hakhabut uram.

- Hát bizony a kormányzó úr nem hajlandó...

- Nem hajlandó nekem kávét adni?! - jajdult föl az uzsorás.

- Nem, de azt nem bánja, ha eladunk neked.

- Eladni nekem?! Irgalmas ég!

- Igen, és ez így van rendjén, hiszen már kiszipolyoztad minden fillérünket. No, gyerünk, ide a pénzt!

- Arra kényszerítenek, hogy vásároljak, mikor akárki...

- Egyszer már mondtam, hogy te nem vagy akárki! Egyszóval vásárolsz vagy nem?

- Irgalmas ég!

- Beszélj már, mert bezárom a boltot!

- Jó, vásárolok - mondta az öreg uzsorás, aki tudta, hogy Ben-Zuffal nem tréfálkozhat sokáig.

- Helyes...

- De milyen áron kapom?

- Amilyen áron te adtad nekünk. Ne félj, nem nyúzunk meg, a bőröd nem érné meg a fáradtságot.

Hakhabut uram a zsebébe nyúlt, mint aki pénz után kotorászik.

A professzor egyre fokozottabb figyelemmel leste, tekintetét egy pillanatra sem vette le az öreg uzsorásról.

- Akkor hát mennyit kell fizetnem egy fél kiló kávéért? - nyögte Hakhabut uram.

- Tíz frankot - hangzott Ben-Zuf válasza. - A Melegföldön ennyi a kávé ára. De ne törődj vele, öregem, hiszen ha visszatérünk a Földre, az aranyak nem lesz semmi értéke!

- Még hogy az aranyak nem lesz értéke! Megtörténhet ez a szörnyűség, Ben-Zuf uram?!

- Majd meglátod!

- Irgalmas ég! Tíz frankot egy fél kiló kávéért!

- Abbahagynád már a siránkozást?!

Hakhabut uram ekkor elővett egy aranypénzt, jól megnézte a lámpafénynél, és búcsúzóul majdnem megcsókolta.

- És az én rugós mérlegemen mérik meg a kávét? - kérdezte gyanúsan panaszos hangon.

- Miért, mi egyébbel mérhetném meg?

Ezzel Ben-Zuf fogta a rugós mérleget, a horgára tálcát akasztott, erre öntött annyi kávét, hogy a mérleg nyelve fél kilót, azaz a valóságban három és felet mutasson.

Hakhabut uram éberén figyelte a műveletet.

- Tessék, kész! - közölte Ben-Zuf.

- Jól megmérte? - aggodalmaskodott az öreg, és egészen közel hajolt a mérleghez.

- Rendesen megmértem, öreg Szardanapál!

- Billentse meg kicsit a tálcát az ujjával!

- Aztán minek billentsem?

- Mert... Merthogy..., merthogy a mérlegem esetleg... Előfordulhat, hogy nem egészen pontos!

E szavak hallatára Palmyrin Rosette nekiugrott Hakhabut uramnak. Elkapta a vállát, és kegyetlenül megrázta.

- Piszok! - üvöltötte.

- Segítség! - üvöltötte Hakhabut uram is.

Most már valósággal birkóztak, és Ben-Zufnak esze ágában sem volt beleavatkozni a küzdelembe. Éppen ellenkezőleg, biztatta az ellenfeleket, s közben vidáman nevetett. Az ő szemében ugyanis egyik se volt különbség a másiknál.

A harci zajra azonban odasietett Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy, és mikor látták, hogy mi történik, szétválasztották a verekedőket.

- Mi történt itt? - kérdezte döbbenetesen Hector Servadac.

- Az történt - kiáltotta Palmyrin Rosette -, az történt, hogy ez a csaló gazember hamis mérleget kölcsönzött nekünk, ez a rugós mérleg mindig többet mutat a valódi súlynál!

- Igaz ez, Hakhabut uram?

- Kormányzó úr... Igen... Nem!... Igen!...

- Az történt, hogy ez a tolvaj csaló hamis mérleget használt - folytatta a professzor növekvő haraggal -, és mikor ezzel a hamisított mérleggel mértem meg az üstökösömet, a mérleg a valódinál nagyobb súlyt mutatott!

- Igaz ez?

- Hogy is mondjam... Nem is tudom... - dühösödött Hakhabut.

- És végül az történt, hogy e hamis súlyt vettem az új számításaim kiindulópontjául, így hát a számítások eredménye nem egyezhetett meg a megfigyeléseim eredményével, következésképpen azt kellett hinnem, hogy nincs már a helyén.

- De kicsoda? Micsoda? A Gallia?

- Ugyan, dehogy! A Nerina! A holdunk!

- De a Gallia...

- Ugyan, hagyjuk! A Gallia most is ott van, ahol lennie kell! - legyintett dühösen Palmyrin Rosette. - Megy a maga útján a Föld felé, és vele együtt mi is, meg ez az átkozott csaló, hogy az ördög nyúzza meg!

NEGYVENEDIK FEJEZET

*melyben Hector Servadac és Ben-Zuf elindulnak,
hogy dolgavégezetlenül visszatérjenek*

Bizony igaz volt: Hakhabut uram, mióta csak kereskedett, mindig hamis mérleggel mért. Ez, mint eladót, csöppet sem zavarta, csakhogy mikor vevő lett belőle, ellene fordult a csalás. Legfőbb vagyont csináló eszköze ez a hamis rugós mérleg volt, s most, tetszett, nem tetszett, kénytelen volt bevallani, hogy egy negyed kilóval mindig többet mutat. Ez a vallomás viszont lehetővé tette, hogy a professzornak előről kellett kezdenie számításait.

Mikor ez a rugós mérleg a Földön egy kilogrammot mutatott, a megmért holmi valójában csak 750 grammot nyomott. A Gallia súlyából így le kellett vonniuk az összsúly negyedrészt. Minthogy a Nerina mindenkori helyzete a Gallia súlyától függött, így mi sem természetesebb, hogy a professzornak a Nerina helyzetét illető számításai nem egyeztek megfigyeléseinek az eredményeivel.

Palmyrin Rosette örvendezve, hogy annak rendje-módja szerint ellátta az uzsorás baját, szépen visszavonult, hogy elvégezze a Nerinára vonatkozó új számításokat.

De hogy ezután mennyit csúfolták szegény Hakhabutot! Ben-Zuf, valahányszor meglátta, sietett közölni vele, hogy hamis mérleg használatért bíróság elé állítják, és börtönbe csukják.

- De mikor és hol? - kérdezte Hakhabut uram.

- Majd ha visszatérünk, a Földön, vén gazfickó! - közölte nyájasan Ben-Zuf.

Az öreg uzsorás végül visszahúzódott a portékái közé a sötét barlangnyílásba, s a lehető legkevesebbet mutatkozott.

Két és fél hónap választotta el a galliaiakat attól a naptól, amelyen majd, ha reményeik valóra válnak, összetalálkoznak a Földdel. Október 17-én az üstökös ismét a teleszkopikus csillagok zónájában haladt, ott, ahol korábban magához vonzotta a Nerinát. Ez a milliárdnyi csillag valószínűleg a Mars és a Jupiter között keringő valamelyik bolygó szétrobbanásából származott.

November 1-én szerencsésen maguk mögött hagyták a teleszkopikus csillagok zónáján át vezető pályaszakasz felét. E hónapban a Gallia mintegy 40 millió mérföldet fog befutni, s 78 millió mérföldnyire közelíti meg a Napot.

A hőmérséklet elviselhető volt, már csak mínusz tíz-tizenkét fokot mértek, a fagy azonban még nem engedett: a tenger felszínét tükörsima jégpáncél borította, s a két hajó, mint valami emelvényen, úgy magaslott a jégrétegek fölött.

Ekkoriban kezdtek ismét beszélgetni a Gibraltár szigetekskén rekedt angolokról. A Melegföld lakói biztosak voltak abban, hogy semmi bajuk sem esett a kegyetlen galliai télben, hiszen mindennel jól föl voltak szerelve.

Servadac kapitány úgy beszélt róluk, ahogy az egy nemes lelkű, tisztességes emberhez illik. Igaz, mondotta, ugyancsak hűvös fogadtatásban részesültek, mikor meglátogatták őket, most mégis érintkezésbe kellene lépni velük, hogy elmondhassák mindazt, amit az angolok nyilván nem tudnak. A Földre való visszatérés, mely voltaképpen egy újabb összeütközés eredménye lesz, meglehetősen veszélyesnek ígérkezik. Figyelmeztetni kell tehát az angolokat, s rá kell őket beszélni arra, hogy közös erőfeszítéssel próbálják csökkenteni a veszélyeket.

Timasef gróf és Prokop hadnagy is úgy gondolkodott, mint Servadac kapitány; nem maradtak közömbösek, mikor embertársaik sorsáról, biztonságáról volt szó.

De hogyan juthatnának el a kis szigetre?

Nyilván a tengeren át, a tükörsimára fagyott jégen, korcsolyával meg lehetne tenni az utat, míg tart a hideg.

Ha ugyanis a jég fölenged, megszűnik a remény, hogy valaha is felvehetik a kapcsolatot az angolokkal, hiszen sem a *Dobrynára*, sem a *Hanzára* nem számíthatnak. Ha meg a gőzmotoros csónakkal tennék meg az utat, elfogyna minden szenük, amire pedig égetően szükségük lesz, mikor majd vissza akarnak térni a Gurbi-szigetre.

A vitorlás szánná átalakítható csónak sem használható most, hogy a Gallián egyszerűen ismeretlenné vált a szél. Az olvadás kezdetével talán megváltoznak a légköri viszonyok is, az azonban biztos, hogy egyelőre nem várhatnak szelet.

Mindenképpen korcsolyával kell tehát megtenniük a mintegy százmérföldes utat, s Servadac kapitány nyomban felajánlotta, hogy nekivág: naponta huszonöt-harminc mérföld korcsolyával nem olyan nagy út egy magafajta edzett korcsolyázó számára. Nyolc nap alatt vissza is érhet. Visz magával iránytűt, némi húst, egy kis spirituszfőzőt, hogy kávéét készíthessen magának; másra nem is lesz szüksége - mondta, s már előre örült a kissé kalandos vállalkozásnak.

Timasef gróf és Prokop hadnagy is ajánlkozott az útra, mindenáron el akarták kísérni a kapitányt, ő azonban egyre azt mondogatta, hogy a kolónia vezetői közül is kell valakinek maradnia a Melegföldön, hiszen sohasem tudhatják, nem adódik-e valami váratlan veszedelem.

Servadac kapitány csak hűséges Ben-Zufját volt hajlandó magával vinni, meg is kérdezte a derék legényt, volna-e kedve az úthoz.

- Hogy van-e kedvem?! - kiáltott Ben-Zuf. - De van ám, kapitány uram! Útközben legalább kicsit kiszellőzik a fejem! Meg aztán nem hagynám én egyedül elmenni a kapitányomat!

Servadac kapitányt elsősorban természetesen az emberiség készítette erre az útra, úgy érezte, kötelessége, amennyiben tud, segíteni az angoloknak, ezenfelül azonban alighanem még valami más is motoszkált a fejében, de óvakodott attól, hogy erről említést tegyen Timasef grófnak. Ben-Zuf azonban megsejtett valamit, mikor az indulás előtti napon, tehát november 1-én a kapitány így szólt hozzá:

- Ide hallgass, Ben-Zuf, nem tudnál valamit keresni a raktárban, valami olyasmit, amiből háromszínű lobogót lehet csinálni?

- Dehogynem, kapitány uram!

- Hát akkor keresd meg, és készítsd el a lobogót, de ügyelj arra, nehogy valaki meglássa. Ha elkészültél vele, dugd a hátizsákodba, és hozd magaddal az útra.

Ben-Zuf nem kérdezősködött, megtette, amit a kapitánya kért.

Vajon mi volt Servadac kapitány terve, s vajon miért nem beszélt róla a társainak?

Mielőtt ezt a titkot elárulnánk, föl kell hívnunk az olvasó figyelmét arra, hogy bizonyos lélektani jelenségek éppen olyan magától értetődőek és éppen olyan érdekesek lehetnek, mint az égi mechanizmus jelenségei.

Mióta a Gallia ismét közeledett a Földhöz, Timasef gróf és Servadac kapitány szemmel láthatóan távolodott egymástól. Lehet, hogy ők maguk sem vették észre, de így volt. Hajdani vetélkedéseikről a közös sors huszonkét hónapja alatt megfeledkeztek, de most lassan ismét emlé-

kezni kezdtek rá. A Földre visszatérve, a hajdani bajtársak vajon nem válnak-e vetélytársakká ismét? Vajon nem kezdenek-e versengeni újra ama bizonyos hölgy kezéért?

Egyszóval a gróf és a kapitány kissé elhidegültek egymástól. Igaz, meghitt barátságban sohasem voltak, inkább a bajtársiasság érzése kapcsolta össze őket az elmúlt nehéz hónapokban.

Mindezek ismeretében könnyebben meg fogjuk érteni Servadac kapitány tervét. Ez a terv egyébként könnyen lehet újabb versengés oka a gróf és a kapitány között; Hector Servadac éppen ezért akarta titokban tartani.

A terv, valljuk meg, méltó volt a kapitány féktelen fantáziájához.

Tudjuk, hogy a sziklán rekedt angolok a szigetecskét továbbra is az angol birodalomhoz tartozó területnek tekintették. A saját szempontjukból igazuk volt, hiszen ha a Földre visszatérnek, aligha akad valaki, aki vitatná jogukat Gibraltárhoz.

Gibraltárral szemben viszont ott van a kis Ceuta sziget, mely az üstökös és a Föld összeütközése előtt spanyol tulajdon volt. Ceuta földrajzi jelentősége nem kicsinyelhető le, hiszen a Földközi-tenger egyik legfontosabb pontja a Gibraltári-szoros bejáratának közvetlen közelében van. Ceuta, mint mondtuk, az összeütközés előtt spanyol tulajdon volt, most azonban egy lélek sincs a szigeten. A szigetecske annak az államnak a birtokába kerül, melynek lobogóját először tűzik ki rajta. Ki kell hát tűzni a francia lobogót, annak jeléül, hogy ezentúl francia birtok! Íme, ez volt Servadac kapitány terve.

Hector Servadac tehát november 2-án elindult a Ceuta sziget birtokbavételére. Méltó társat kapott az útra: meghódítani egy darabka sziklát Franciaország számára - ez aztán a Ben-Zufnak való feladat! Borsot törni az angolok orra alá - ez aztán a kedvére való mulatság!

Miután a két hódító a partfal tövében elbúcsúzott a Melegföld lakóitól, mikor végre kettesben maradtak, a kapitány ismertette tervét Ben-Zuffal.

Ben-Zuf örömeiben rögtön rázendített egy csatadalra, s vígan lendült neki a végtelenbe nyúló jégmezőnek. Hamarosan eltűnt mögöttük a Melegföld partvonala.

Útközben néhányszor megálltak, hogy egyenek valamit, s kicsit kifűjják magukat. A hőmérséklet még éjszaka is elviselhető volt, s három nappal később, november 5-én a két hős már csak néhány kilométernyire volt Ceuta szigetétől.

Ben-Zufban csak úgy tüzelt a harci kedv, csöppent sem bánta volna, ha most nyomban ellenséges hadakkal kell megküzdenie.

Reggel volt: a Ceuta sziget öt-hat kilométernyire sötétlett a nyugati látóhatáron.

A két buzgó honfi alig várta már, hogy a csöppnyi sziget szikláin megvethesse a lábát.

Mintegy három kilométernyire voltak, mikor az éles szemű Ben-Zuf megtorpant s fölkiáltott:

- Kapitány uram, oda nézzen!

- Mit látsz, Ben-Zuf?

- Valami mozog a sziklán!

- Siessünk!

Néhány perc alatt megtettek még két kilométert, azután lassítottak, majd ismét megálltak.

- Kapitány uram!

- Mit látsz, Ben-Zuf?

- Most már egész határozottan látom, hogy valaki áll a Ceután, és javában integet nekünk. Olyan, mintha most ébredne hosszú alvás után, és nagyokat nyújtózkodna!

- Ezer ördög! - kiáltott föl Servadac kapitány. - Lehet, hogy elkéstünk?

Ismét elindultak, Ben-Zuf azonban hamarosan közölte:

- Jaj, kapitány uram, hiszen ez egy távjelző oszlop!

Valóban, mozgó karokkal ellátott, szemaforhoz hasonló távjelző működött a Ceuta szikla-csúcsán.

- Ezer ördög! - kesergett a kapitány. - Ha egyszer távjelző oszlop, azt valaki vagy valakik fölállították!

- Hacsak a Gallián nem nőnek maguktól a távjelző oszlopok! - bölcsekedett Ben-Zuf.

- És ha működik, hát valaki működésben tartja!

- Az angyalát!

Hector Servadac mérhetetlen csalódottsággal pillantott észak felé.

Ott a látóhatáron emelkedett a gibraltári szikla, és Ben-Zuf meg a kapitány is úgy látta, hogy a sziget sziklacsúcsán egy másik távjelző működik, szabályosan válaszol az elsőnek.

- Elfoglalták a Ceutát - mondta komoran Servadac kapitány -, és most közlik Gibraltárral, hogy mi ideérkeztünk!

- Mitévők leszünk, kapitány uram?

- Nincs más hátra, szépen zsebre vágjuk a hódítási tervünket, és nem mutatjuk ki, hogy mekkorát csalódtunk!

- De kapitány uram, és ha öt vagy hat angol védi Ceutát?

- Nem, Ben-Zuf, szó sem lehet róla, megelőzték bennünket, és ha az érveinkre nem hallgatnak, nincs mit tennünk, nem kényszeríthetjük őket arra, hogy elhagyják a szigetet.

A két csalódott hős közben a sziklafal tövébe ért. Nyomban egy őrszem ugrott elibük, váratlanul, mintha a sziklából pattant volna ki.

- Jelszó!

- Barátok! Franciaország!

- Anglia!

Ezután újabb négy ember jelent meg a kis sziget magasabb szikláin.

- Mit óhajtanak? - kérdezte egyikük, akit annak idején a gibraltári helyőrség tagjai között láttak.

- A parancsnokkal akarok beszélni - mondta Servadac kapitány.

- A Ceuta parancsnokával?

- A Ceuta parancsnokával, ha már egyszer van a szigetnek parancsnoka.

- Azonnal szólok neki - mondta az angol katona.

Néhány pillanattal később Ceuta egyenruhába öltözött parancsnoka a kis sziget parti szikláira lépett.

Oliphant őrnagy volt személyesen.

Kétségnek nincs helye: a Ceuta elfoglalásának terve az angoloknak is eszébe jutott, ők azonban nyomban végre is hajtották. Miután a sziklát elfoglalták, őrállást építettek rajta, élelmiszert, tüzelőanyagot szállítottak oda, még mielőtt a tenger befagyott volna.

A sziklák közül vastagon kanyargó füst jelezte, hogy derekasan tüzelnek, és a helyőrség aligha szenvedte meg a kegyetlen galliai telet. A katonák megnyugtatóan jó húsban voltak, Oliphant őrnagy meg egyenesen pocakot eresztett.

Ceuta helyőrsége voltaképpen nem is maradt magára, hiszen legföljebb négy mérföld választotta el őket gibraltári társaiktól, akikkel állandó összeköttetést tarthattak fenn a távjelző oszlop segítségével.

Egyébként Murphy tábornok és Oliphant őrnagy azóta sem hagyták abba a réges-régen megkezdett sakkjátszmát. Megfontolt lépéseiket a távjelző oszlop segítségével közölték egymással.

Oliphant őrnagy most hűvös képpel várta, hogy megtudja, mi járatban van a két francia.

- Oliphant őrnagy úr, ha nem tévedek - mondta Servadac kapitány, és tisztelgett.

- Oliphant őrnagy, Ceuta kormányzója - válaszolt az angol tiszt, majd hozzátette: - Kihez van szerencsém?

- Servadac kapitány vagyok, a Melegföld főkormányzója.

- Igen?

- Uram - folytatta Hector Servadac -, engedje meg, hogy kifejezést adjak meglepetésemnek afelett, hogy önt mint parancsnokot látom itt, ezen a szigetecskén, Spanyolország hajdani birtokának maradványán. Megengedi, hogy megkérdezzem, mi joga mondja magát e sziget parancsnokának?

- Az első megszálló jogán.

- Így mindjárt jobb, Oliphant őrnagy úr. De nem tart attól, hogy a spanyolok, akik jelenleg a Melegföld vendégei, esetleg tiltakozni fognak, és némi joggal?

- Ezt nem gondolnám, kapitány úr.

- És miért nem, ha szabad érdeklődnöm?

- Azért, mert éppen ezek a spanyolok engedték át Ceuta tulajdonjogát Angliának.

- Szerződéssel, őrnagy úr?

- Teljesen szabályos szerződéssel.

- Valóban?

- És ha óhajtja tudni, kapitány úr, angol aranyban fel is vették azt az összeget, ami e jelentős engedményért járt nekik.

- Most már értem, hogy Negretének meg a többi spanyolnak honnan volt annyi pénze! - kiáltott föl Ben-Zuf.

Valóban minden úgy történt, ahogy Oliphant őrnagy elmondotta. A két angol tiszt nagy titkon ellátogatott a Ceutára, mikor még a spanyolok is ott voltak. Tőlük aztán könnyen megszerezték a sziget tulajdonjogát Anglia számára, így hát Servadac kapitány hiába is érvelt volna azzal, hogy a galliai spanyolok nevében követeli vissza a szigetet. A hódító meg a hadsegéde csüggesztek egymásra, s csak arra ügyeltek, nehogy az angolok megsejtsék, mi szél hozta őket ide.

- Szabadna megkérdezni, minek köszönhetem látogatásukat? - kérdezte ekkor Oliphant őrnagy.

- Őrnagy úr - hangzott Servadac kapitány válasza -, azért jöttem, hogy szolgálatot tegyek önnek és bajtársainak.

- Igazán? - kérdezte az őrnagy olyan hangon, melyből világosan kiértődött, hogy nem tart igényt senkinek a szívességére.

- Ön, őrnagy úr, talán nincs tisztában a történetekkel, és talán azt sem tudja, hogy Ceuta és Gibraltár sziklái egy üstökös hátán keringenek a naprendszerben.

- Egy üstökös hátán? - mosolygott kicsit hitetlenül, kicsit gúnyosan az őrnagy.

Servadac kapitány néhány szóval elmondotta a Föld és a Gallia összeütközésének a történetét; az angol tisztnek azonban még csak a szempillája sem rezdült. A kapitány még hozzátette: erős a valószínűsége annak, hogy valamennyien visszatérhetnek a Földre, de helyesnek tartaná, ha a Gallia valamennyi lakója összefogna, hogy csökkenthessék az új összeütközéssel járó veszélyeket.

- Egyszóval, őrnagy úr, az a kérdés, hajlandó-e a Melegföldre költözködni a ceutai és a gibraltári helyőrség?

- Meleg köszönetet mondok önnek, Servadac kapitány - mondta roppant hidegen Oliphant őrnagy -, de őrhelyünket nem hagyhatjuk el.

- Miért nem?

- Nem kaptunk rá parancsot a kormányunktól, és a levelet, melyet Fairfax admirálisnak írtunk, még mindig nem tudtuk feladni.

- De hiszen egyre mondom, hogy nem a földgolyón vagyunk, és két hónap sem telik bele, az üstökös ismét összeütközik a Földdel!

- Ez nem lep meg, mert Anglia nyilván mindent megtesz, hogy magához vonzza!

Egészen világos volt, hogy az őrnagy egy szót sem hitt el a kapitány beszámolójából.

- Legyen úgy, ahogy ön akarja! Egyszóval makacsul kitart amellett, hogy nem távoznak sem a Ceutáról, sem Gibraltárból?

- Természetes, hiszen e két szigetről ellenőrizhető a Földközi-tenger bejárata.

- Csakhogy könnyen lehetséges ám, hogy nem lesz sokáig Földközi-tenger!

- Ha Anglia úgy akarja, mindig lesz Földközi-tenger! De bocsásson meg, Servadac kapitány, el kell válnom öntől. Murphy tábornok félelmetes lépést közölt a szemafor segítségével! Elnézést kérek...

Servadac kapitány viszonzta Oliphant őrnagy tisztelgését, majd akkorát pödört a bajuszán, hogy majdnem kitépte. Az angol katonák is visszavonultak, és a két hódító magára maradt a sziklafal tövében.

- Mit szólsz ehhez, Ben-Zuf?

- Hát, kapitány uram, nem valami híres hadjárat ez!

- Gyerünk innen, Ben-Zuf!

- Gyerünk, kapitány uram - mondta megadóan Ben-Zuf, s most esze ágában sem volt nótára gyűjtani.

Visszafordultak hát anélkül, hogy kitűzhették volna Franciaország háromszínű lobogóját Ceuta szigetén.

November 9-én minden baj nélkül visszatértek a Melegföld partjára.

Éppen jókor jöttek ahhoz, hogy végignézhessék Palmyrin Rosette egyik leglátványosabb dühöngését. És ami igaz, az igaz, most volt oka a haragra.

Mint tudjuk, a professzor előről kezdte a Nerinára vonatkozó számításait és megfigyeléseit. Most éppen végzett a munkájával, és végre mindent tudott az üstököse holdjáról!

A Nerina azonban nem mutatkozott a Gallia égboltján, holott már előző este meg kellett volna jelennie. A teleszkopikus csillagok zónájában nyilván magához vonzotta egy, a Galliánál hatalmasabb égitest, és a hűtlen Nerina most egy más vonzáskörben kering!

NEGYVENEGYEDIK FEJEZET

*mely a Földre való visszatérés nagy kérdésével és
Prokop hadnagy merész ötletével foglalkozik*

Hector Servadac beszámolt Timasef grófnak az angoloknál tett látogatásáról. Nem titkolta előtte, hogy a spanyolok eladták Ceutát Angliának, amihez egyébként nem volt joguk; viszont mélységesen hallgatott az ő Ceutára vonatkozó terveiről.

Minthogy az angolok nem hajlandók eljönni a Melegföldre, le kell mondaniuk a velük való együttműködésről, ez egyébként előre látható volt. Boldoguljanak hát úgy, ahogy tudnak!

Így hát csak azt kellett megvitatniuk, hogy ők maguk miként készüljenek fel az üstökös és a földgolyó újabb összeütközésére.

Voltaképpen kész csoda, hogy Servadac kapitány meg a Gallia többi lakója túlélte az összeütközést. Ez a csoda nyilván annak köszönhető, hogy a két égitest mozgása az adott pillanatban, előttük ismeretlen okok miatt, lelassult. Azt persze csak később fogják megtudni, hogy a Földön voltak-e áldozatai az összeütközésnek, de az bizonyos, hogy épségben maradtak mindazok, akiket a Gallia magával ragadott.

Vajon bizakodva várhatják-e a következő összeütközést is?

November 10-én Timasef gróf, Servadac kapitány és Prokop hadnagy ezekről a kérdésekről beszélgettek lent a közös búvóhelyen. A megbeszélésen természetesen Ben-Zuf is részt vett; Palmyrin Rosette azonban, noha mint mindig, most is hívták, nem volt hajlandó tárgyalni ezekről a kérdésekről, melyek őt semmiképpen sem érdekelték. Kedves Nerinája eltűnte óta nem tudott megvigasztalódni, s csak az az egy kívánsága volt, hogy hagyják békén. Ezt a kívánságát teljesítették is.

Servadac kapitány és Timasef gróf, noha egyre jobban elhidegültek egymástól, ha közös ügyről volt szó, bajtársiasan összetartottak.

- Uraim, november 10-ét írunk - kezdte a beszélgetést Servadac kapitány. - Ha hajdani professzorom számításai pontosak - és miért ne lennének pontosak? -, ötvenegy nap múlva ismét összetalálkozik az üstökös és a földgolyó. Vajon miként készülünk föl erre az esetleg veszedelmesnek bizonyuló találkozásra? Van-e valakinek valami elgondolása?

- Az ember sok mindenre gondolhat, sok mindent tervezhet - mondta Timasef gróf -, de félé, hogy semmit sem tehetünk, ki vagyunk szolgáltatva a sorsnak.

- Azért csak próbálkozhatunk valamivel, akár a sors ellenében is!

- Talán van valami ötlete, kapitány úr, hogy mit tehetnénk?

- Az igazat megvallva, még csak elképzelésem sincs.

- De, tisztesség ne essék szólván, miként lehetséges, hogy az ilyen okos emberek, mint az urak is, nem tudnak parancsolni ennek az átkozott üstökösnek, nem tudnak ráparancsolni, hogy oda menjen meg úgy menjen, ahogy az urak akarják?! - tört ki Ben-Zuf.

- Először is nem vagyunk olyan okos emberek - mondta Servadac kapitány -, de még ha sokkal okosabbak volnánk is, akkor sem tehetnénk semmit. Itt van például Palmyrin Rosette, aki pedig igazán nagy tudós, és ráadásul...

- Modortalan! - vágott közbe Ben-Zuf.

- Az lehet, de mégiscsak nagy tudású csillagász, s lám, ő sem tudja megakadályozni, hogy szeretett Galliája ne találkozzék újból a Földdel.

- Akkor hát mire jó a tudomány?

- Hogy az ember tisztában legyen azzal, hogy még nem tud mindent! - válaszolt Timasef gróf.

- Annyi bizonyos, uraim, hogy az új összeütközés különböző veszélyekkel fenyeget bennünket - tért a tárgyra Prokop hadnagy. - Ha óhajtják, föl is sorolhatom ezeket a veszélyeket, s majd meglátják, kikerülhetjük-e, esetleg ellensúlyozhatjuk-e őket!

- Mondd csak, Prokop fiam! - biztatta a hadnagyot Timasef gróf.

Olyan nyugodtan beszélgettek, mintha nem is róluk, nem az ő életükről volna szó.

- Először is felmerül a kérdés: vajon miként következik be az összeütközés a Föld és az üstökös között? - folytatta Prokop hadnagy. - Ha megvitatjuk az összeütközés minden lehető módozatát, azt is látni fogjuk, mitől kell félnünk, miben reménykedhetünk.

- Ez valóban logikus - bólintott Servadac kapitány. - De nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a két égitest egymás felé tart, és az összeütközés pillanatában óránként 90 ezer mérföldes sebességgel fognak száguldani.

- Mint két derék gyorsvonat! - jegyezte meg Ben-Zuf.

- A két égitest vagy rézsútosan találkozik össze, vagy hogy úgy mondjam, szemtől szembe - folytatta Prokop hadnagy. - Az első esetben lehetséges, hogy a Gallia csak súrolja a Földet, mint ahogy az első találkozásnál is történt, ismét leszakít belőle néhány darabkát, aztán tovább kering a világűrben. Pályavonala azonban nyilván megváltozik, s ha mi túl is éljük az összeütközést, kevés reményünk marad arra, hogy valaha visszatérhetünk a Földre.

- Aminek Palmyrin Rosette úr szívből örvendene, de én ugyan nem! - jegyezte meg Ben-Zuf.

- Talán hagyjuk ezt a föltételezést - mondta Timasef gróf. - Ismerjük, vagy legalábbis el tudjuk képzelni minden előnyét és hátrányát. Tegyük fel, hogy a Gallia nyílegyenesen nekimegy a Földnek, s hozzátapadva ott is marad!

- Akár egy pattanás a homlokon - bölcsekedett Ben-Zuf.

- Hallgass már! - szólt rá Hector Servadac.

- Igenis, kapitány uram!

- Jó, vizsgáljuk meg hát ezt a lehetőséget - mondta Prokop hadnagy. - Először is tudnunk kell, hogy miután a Föld tömege sokkal nagyobb a Gallia tömegénél, gyorsaságát nem csökkenti egy ilyen találkozás, s a Föld minden további nélkül magával sodorná a Galliát.

- Ez elképzelhető! - bólintott Servadac kapitány.

- Nos, uraim, a Gallia felszínének vagy azzal a részével tapadna a Földhöz, melyen most mi tartózkodunk, vagyis az egyenlítője körüli részével, vagy az ellentétes oldalával, esetleg valamelyik sarkvidékének felszínével. Akármelyik eset következzen is be, nagyon csekély a valószínűsége annak, hogy a Gallián egyetlen élőlény is megmenekül.

- Magyarázza ezt meg közelebbről, hadnagy úr! - kérte Servadac kapitány.

- Ha a találkozás pillanatában az üstökösnek azon a pontján vagyunk, mely a Földdel érintkezik, a két égitest összemorzsol bennünket. Ha viszont az ütköző résszel szemközti oldalon leszünk, nyomban megfulladunk, mert a Gallia légköre azonnal egyesülni fog a Föld légköré-

vel, s annak a hegynek a csúcsán, amelyen mi leszünk - hiszen a Gallia száz mérföld magas hegyet alkot majd a Föld felszínén - nem marad belélegezhető, éltető levegő.

- És ha a Gallia valamelyik sarkvidékével tapadna a Földhöz? - kérdezte Timasef gróf.

- Ez esetben mi a levegőégbe röpülünk, majd a Földre zuhanva szörnyethalunk.

- Remek! - mondta Ben-Zuf.

- Még hozzátehetem, hogy ha a három eset közül egyik sem következik be, akkor óhatatlanul elégünk.

- Elégünk? - hökkent meg Servadac kapitány.

- Igen, elégünk, mert a Gallia sebessége hővé alakul át az összeütközés pillanatában, s az üstökös részben vagy egészben izzóvá válik, hője több ezer fokra szökik fel.

Prokop hadnagy nem képzelődött, logikusan érvelt, s hallgatói feszülten figyeltek, miközben a különböző eshetőségek következményeit magyarázta.

- De mi történik akkor, hadnagy úr, ha a Gallia, mondjuk, valamelyik tengerbe esik? - érdeklődött Ben-Zuf.

- Akármilyen mély is az Atlanti- meg a Csendes-óceán, egyik sem elég mély ahhoz, hogy csökkentse a zuhanás erejét, hiszen csak néhány mérföldnyi mély mindkettő. Szóval, ha a tengerbe zuhanunk, ugyanaz történik, ami a szárazföldön történne...

- Csak legfeljebb ráadásul vízbe fulladunk! - állapította meg Ben-Zuf.

- Így hát, uraim, összemorzsolódunk, megfulladunk, szétlapulunk, vízbe fülünk vagy meg-sülünk - ez a sors vár ránk, akármilyen körülmények között következnek is be a Föld és a Gallia találkozása - foglalta össze az eddig elhangzottakat Hector Servadac.

- Úgy van, kapitány úr - mondta habozás nélkül Prokop hadnagy.

- Hát, ha így állunk, szerintem csak egy okosat tehetünk! - közölte Ben-Zuf.

- Éspedig? - kérdezte Hector Servadac.

- Még az összeütközés előtt el kell hagynunk a Galliát.

- De hogyan?

- Ó, ez aztán igazán egyszerű - válaszolt zavartalan nyugalommal Ben-Zuf. - Nekem ugyan fogalmam sincs róla, hogyan csinálhatnánk meg, de biztosan egyszerű.

- Talán valóban így van! - mondta Prokop hadnagy.

Valamennyien a hadnagyra néztek, aki fejét tenyerébe hajtva, erősen gondolkodott valamin.

- Akármilyen elképesztőnek találják is a tervemet, szerintem meg kellene vele próbálkozni - mondta végül.

- Beszélj hát, Prokop fiam!

A hadnagy kis ideig még töpregett, aztán így szólt:

- Ben-Zufnak tökéletesen igaza van, csak egy módon menekülhetünk meg, ha elhagyjuk a Galliát még az összeütközés előtt.

- És volna erre mód? - kérdezte Timasef gróf.

- Igen... Azt hiszem, igen!

- Éspedig?

- Léghajóval!

- Léghajóval?! - fakadt ki Servadac kapitány. - Micsoda képtelen ötlet! Már a regényekben sem merik emlegetni!

- Hallgassanak talán végig, uraim - mondta Prokop hadnagy, s kissé összevonta a szemöldökét.

- Ha pontosan tudjuk, hogy mikor következik be az összeütközés, egy órával előbb fölszállhatunk a Gallia légterébe. Ez a levegő szükségszerűen a saját sebességével sodor majd bennünket, de még az összeütközés előtt elvegyülhet a Föld légkörével; a léggömb így egyik légkörből a másikba siklik, voltaképpen meg sem érzi az összeütközést, hiszen közben a levegőben lesz!

- Rendben van, Prokop fiam - mondta Timasef gróf -, értjük az elgondolásodat, s aszerint fogunk cselekedni!

- Így egyszázaléknyi reményünk van arra, hogy megmenekülhetünk - tette hozzá elgondolkodva Prokop hadnagy.

- Egy százalék?

- Igen, mert amint az üstökös haladó mozgása megszűnik, a léghajó kigyullad.

- A léghajó is! - kiáltott föl Ben-Zuf.

- Igen, elég a léghajó is meg az üstökös is, hacsak a két légkör összeelegyedése... Magam sem tudom... Az azonban biztos: jobb, ha az összeütközés pillanatában nem leszünk a Gallián.

- Úgy van! - mondta Servadac kapitány. - Ha csak egyszázaléknyi eshetőségünk van is a megmenekülésre, így kell cselekednünk.

- De honnan veszünk hidrogént a léggömb töltéséhez? - kérdezte Timasef gróf.

- Megteszi a meleg levegő is, hiszen legfőlőbb egy órát maradunk a léghajón - mondta Prokop hadnagy.

- Rendben van, most már csak azt kellene tudnunk, honnan veszünk vásznat a léggömbhöz - folytatta Servadac kapitány.

- Majd a *Dobryna* vitorláit használjuk föl, könnyű és erős vászonból vannak...

- Jól van, Prokop fiam, te mindenre tudsz megoldást!

- Háromszoros hurrá Prokop hadnagynak! - kiáltotta Ben-Zuf.

A hadnagy valóban merész tervet gondolt ki. Minthogy azonban a kolónia pusztulása - akármilyen módon következzen is be az összeütközés - elkerülhetetlennek látszott, nem tehetnek mást, elszántan neki kell látniuk a terv megvalósításának, ha mégoly kevés reménnyel kecsegtet is. Ehhez azonban lehetőleg másodperc pontossággal kell tudniuk, hogy mikor fog bekövetkezni az összeütközés.

Servadac kapitány vállalta, hogy nagy óvatosan megkérdezi efelől a professzort. Közben a hadnagy irányításával megkezdődött a léghajó építése is. Meglehetősen nagy léggömböt kellett szerkeszteniük, hogy a hajókosár majd elbírja a Melegföld huszonhárom lakóját. A gibraltári és a ceutai angolokkal, minthogy ajánlatukat visszautasították, ezentúl már nem kell törődniük.

Prokop hadnagy úgy akarta megépíteni a léghajót, hogy az összeütközés után - ha a léggömb épségben marad - minél tovább maradhassanak a levegőben, így megfelelő helyet is kereshetnek a leszálláshoz. A hadnagy ezért elhatározta, hogy minél több üzemanyagot - száraz fűvet és szalmát - visznek magukkal, hogy a léggömbben levő levegőt melegen tarthassák.

Azzal kezdték, hogy csíkokra szabdalták a *Dobryna* vitorlavásznát, majd kencével bemázolták, hogy még szilárdabbá tegyék. Ezután összevarrtak a csíkokat. Mondanunk sem kell, hogy sem az öreg uzsorás, sem a csillagász nem vett részt a közös munkában.

Így telt el egy hónap. Servadac kapitány még mindig nem talált alkalmat arra, hogy az összeütközés idejét illetően kérdést tegyen fel Palmyrin Rosette-nek. Napok teltek el anélkül, hogy látták volna a csillagászt. Minthogy a hőmérséklet most már nagyjából elviselhető volt, egész nap a megfigyelőhelyén tartózkodott, s egy lélek sem léphetett be hozzá. Servadac kapitány egyszer kísérletezett ugyan a közeledéssel, de a professzor szóba sem állt vele. Egyre jobban dühöngött, hogy vissza kell térnie a Földre, s mit sem törődött a visszatérés veszélyeivel, az ujját se mozdította volna a kolónia megmentéséért.

Servadac kapitány tehát kénytelen volt várni.

A Gallia fokozatosan közeledett a Naphoz. A Melegföld lakói egyre közelebből, egyre nagyobbak látták a földgolyót is. Novemberben 59 millió mérföldet tett meg az üstökös, és december 1-én 78 millió mérföldre volt a Naptól. A hőmérséklet egyre emelkedett, s megindult a zajlás. Csodálatos látvány tárult a Melegföld lakóinak szeme elé: dühörögve, hatalmas táblákban hasadozott a jég, csillogó erecskék futottak le a vulkán lejtőjén, aztán hatalmas hegyi patakká dagadva, zúgva szakadtak a tengerbe.

Ugyanakkor a láthatáron sűrű páráréteg keletkezett. Lassanként a szél is föltámadt, és mozgásba hozta a felhőzetet. Viharral is kell számolniuk, a meleggel és a fénnel azonban mégiscsak az élet tért vissza a Galliára.

A zajlás kezdetekor a *Dobryna* és a *Hanza* százlábnyi magasan volt a tenger színe felett. A hajók némileg megdőlt jégemelője egyre erősebben meghajolt, s főlő volt, hogy a legalsó jégrétegeket kimossa alóluk a meleg víz, ahogy a sarki jéghegyek talapzata is el szokott tűnni. A két hajót semmiképpen se menthették meg.

A december 12-éről 13-ára virradó éjszaka a hajók alatt fölgyülemlett jégtömb egyensúlya megbillent, s először a *Hanza*, majd a *Dobryna* zuhant a parti szirtekre, s mind a kettő nyomban darabokra tört.

Előre tudták, hogy így lesz. A kolónia minden egyes tagja mégis megrendülten nézte a hajók pusztulását: elveszítettek valamit, ami még a Földről került velük együtt az üstökösre.

Az öreg Hakhabut jajveszékelt, szitkozódott, átkozta azokat, akik ide, ebbe az öbölbe hozták a hajóját, melynek semmi baja sem esett volna, ha ott marad a Gurbi-sziget partján. Akarata ellenére hozták ide a *Hanzát* - mondogatta -, majd ha a Földre visszatérnek, bíróság elé állíttatja azokat, akik ilyen mérhetetlen kárt okoztak neki!

- Az ördögít, Hakhabut uram, hallgasson már el, vagy vásra veretem! - förmedt rá Servadac kapitány.

Az öreg elhallgatott, s visszabújt a sötét barlanglyukba a portékái közé.

December 14-ére elkészült a léghajó. A hálóját a *Dobryna* könnyű kötélzetéből készítették, a hajókosarat pedig a *Hanza* kabinjait elválasztó erős fűzfavessző fonatból. A hajókosár elég nagy volt ahhoz, hogy huszonhárom ember, ha szűken is, de beleférjen. Elvégre nem sokáig

lesznek benne, csak amíg a léghajó a Gallia légteréből a Föld légterébe siklik át, addig meg legfeljebb kicsit összebb húzzák magukat.

Igen ám, csak hogy a kellemetlenül csökönyös Palmyrin Rosette még mindig nem nyilatkozott a két égitest találkozásának pontos idejéről, ezzel pedig feltétlenül tisztába kellett jönniük.

A Gallia ekkor ismét keresztezte a Mars pályáját, a bolygótól azonban mintegy 56 millió mérföld távolságra volt, így nem kellett attól félniük, hogy a Mars vonzása késlelteti az ütközést.

December 15-ének éjszakáján azonban a galliaiak azt hitték, ütött a végórájuk. Földrengés-szerű heves mozgás rázta meg a Galliát. A vulkán úgy mozgott, mintha erős kéz markolta volna meg, s az rázná. Servadac kapitány és társai azt hitték, hogy az üstökös darabokra szakadt, sietve előbújtak a hegy gyomrából.

Ebben a pillanatban jajveszékelést hallottak Palmyrin Rosette megfigyelőhelye felől, majd megjelent a boldogtalan professzor, kezében összetört csillagvizsgáló távcsövének egy darabjával.

A Melegföld lakóinak azonban most kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, mint hogy a professzort sajnálják. A sötét éjszakában ugyanis nyomban meglátták, hogy a Gallia körül egy újabb mellékbolygó kering.

A mellékbolygó nem volt más, mint az üstökös egy darabja!

Valami belső feszültség kettérepesztette a Galliát, ugyanaz történt vele, mint annak idején a Gambart üstökössel. A Galliából levált darab kirepült a világűrbe, s vitte magával a ceutai és a gibraltári angolokat.

NEGYVENKETTEDIK FEJEZET

*melyben a Gallia lakói arra készülődnek,
hogy a magasból tekintsék meg üstökösüket*

A Gallia szempontjából vajon miféle következményei lehetnek e váratlan eseménynek? Servadac kapitány és társai még csak el sem tudták képzelni a választ e kérdésre.

A Nap nyomban fölkel a látóhatáron, meglepő gyorsan kelt föl, mert ha a Gallia tengely körüli forgása nem is változott, és az üstökös most is kelet-nyugati irányban forgott, a tengely körüli forgás időtartama a felére csökkent, vagyis egyik napkeltétől a másikig mindössze hat óra telt el.

- Egek! - sóhajtott föl Servadac kapitány. - Most már kétezer-nyolcszáz nap van egy galliai évben.

- Nincs is annyi szent, hogy ilyen hosszú kalendáriumra teljen belőlük! - állapította meg Ben-Zuf.

A Galliának az a darabja, mely az angolokat vitte magával, nem az üstökös körül keringett; ez máris világos volt előttük. A leszakadt rész egyre távolodott. De vajon van-e tengere, van-e légköre ennek a levált résznek, vajon lakható-e egyáltalán? S vajon visszatér-e valaha a Földre?

Servadac kapitány, Timasef gróf és Prokop hadnagy azonban mindenekelőtt azt szerette volna tudni, vajon az üstökösnek ez a kettéválása milyen hatással lesz a Gallia haladó mozgására. Azt máris érezték, hogy a nehézkedési erő újból csökkent. Viszont ha a Gallia súlya jelentősen kisebbedett, vajon nem változik-e meg a sebessége is, nem félő-e, hogy így elkerüli a találkozást a Földdel?

Prokop hadnagy csillagászati ismeretei nem voltak elégségesek ahhoz, hogy válaszoljon a kérdésre: módosult-e a Gallia haladó mozgásának a sebessége? Csak Palmyrin Rosette tudott volna válaszolni a sürgető kérdésre. Valamiképpen rá kell tehát venni, hogy beszéljen, éspedig nemcsak a Gallia sebességéről, hanem arról is, hogy másodperc pontossággal mikor következik be a Föld és az üstökös találkozása.

A Gallia kettéválását követő napokban a professzor gyilkos rosszkedvében volt. Lehet, hogy csak távcsövének az elvesztését fájlalta, az is lehet azonban, hogy azért volt olyan irgalmatlan rosszkedvében, mert tudta, hogy elkerülhetetlen a Földre való visszatérés.

Servadac kapitány és társai örültek volna, ha így van, de erre mégse mertek építeni, s egyre törték a fejüket, hogyan kényszeríthetnék színvallásra a zsémbes tudóst. Servadac kapitánynak pompás mentő ötlete támadt.

December 18-a volt. Palmyrin Rosette Ben-Zuffal veszekedett, mert úgy érezte, hogy a kapitány legénye az üstökösét sértegetve, személyében sértette meg őt. „Szép kis égitest, mondhatom, szétesik, mint valami gyerekjáték, szétpukkan, mint egy ócska tömlő, kettéválik, mint a száraz dió! Ezzel az erővel akár bombán is élhetnének!” Ilyeneket vágott Ben-Zuf a dühöngő professzor fejéhez.

Servadac kapitány éppen akkor tévedt oda, mikor a veszekedés a leghevesebben tombolt. A kapitánynak hirtelen eszébe jutott, hogy udvariassággal, szép szóval eddig nem mentek semmi-re a professzornál, hátha most, dühében, ha még udvariatlanok is lesznek hozzá, szint fog vallani. A kapitány nyomban Ben-Zuf pártját fogta, mire a professzor Ben-Zuffal együtt a kapitányt is szidni kezdte.

Hector Servadac ekkor színlelt haraggal így szólt:

- De kérem, professzor úr, ön nagyon sokat enged meg magának, ezt nem vagyok hajlandó tovább tűrni! Nyilván elfelejti, hogy a Gallia kormányzójával beszél!

- És maga meg - vágott vissza a hörsög természetű csillagász -, maga elfelejti, hogy az üstökös tulajdonosával beszél!

- Ez nem számít, uram! Az ön tulajdonjoga végül is erősen vitatható!

- Vitatható?

- És minthogy nincs reményünk arra, hogy visszatérhessünk a Földre, vegye tudomásul, hogy ezentúl önnek is a Gallián érvényes törvények szerint kell viselkednie!

- Tréfál? Hogy a jövőben nekem a maguk törvényeihez kell igazodnom?

- Úgy bizony!

- És minthogy nincs reményünk arra, hogy visszatérhessünk a Földre?

- Úgy bizony, és így az lesz a sorsunk, hogy örökké a Gallián maradjunk.

- És ha szabad érdeklődnöm, miért ne térne vissza a Gallia a Földre? - kérdezte a professzor mélységes megvetéssel.

- Mert mióta kettévált, csökkent a tömege, és következésképpen nyilván megváltozott a sebessége.

- És ki mondja ezt?

- Én meg mindenki.

- Hát tudja meg, Servadac kapitány, hogy mindenki meg maga egy nagy...

- Professzor úr!

- Szamár, tudatlan szamarak, akik nem is konyítanak az égi mechanizmushoz!

- Gondolja meg, mit beszél!

- És a legelemibb fizikához sem...

- Uram!

- Ó, a gyalázatos rossz tanuló! - örvengött a professzor. - Ne higgye, hogy elfelejtettem, hogy maga volt az osztály szégyene!

- Na, ez már sok!

- Hogy gyalázatára vált az iskolájának!

- Elhallgasson vagy...

- Nem, nem hallgatok el, és tetszik, nem tetszik, végig fog hallgatni, ha százszor is kapitány lett azóta! Nahát, ez már sok! Ezek aztán értenek a fizikához! Mert hogy a Gallia tömege csökkent, hát azt képzelik, hogy mindjárt megváltozott a haladó sebessége is! Mintha a tangens sebesség nem kizárólag az eredeti sebesség és a Nap vonzerejének a függvénye volna! Nahát, magukat csak szánni lehet!

A professzor már azt sem tudta, mit beszél. Ben-Zuf azt hitte, hogy a kapitánya komolyan haragszik, ezért megkérdezte:

- Kapitány úr, nem akarja, hogy kettétörjem, hogy belőle is kettő legyen, mint abból a vacak üstököséből?

- Próbáljon csak hozzám nyúlni! - üvöltötte Palmyrin Rosette, és kihúzta magát.

- Uram - kiáltott hevesen Servadac kapitány -, nyomban észhez térítem önt!

- Én meg fenyegetésért és tettelegességért bíróság elé állítatom!

- A galliai bíróság elé?

- Nem, tisztelt kapitány úr, majd a földi bíróság elé!

- Ugyan, ugyan! A Föld nagyon messze van!

- Akármilyen messze van is, a december 31-éről január 1-ére virradó hajnalon 2 óra 47 perc 35 másodperc és 6 tizedmásodperckor találkozunk vele!

- Kedves professzor úr, éppen ezt akartam tudni! - mondta Servadac kapitány, és mélyen meghajolt, majd faképnél hagyta a meglepetésében csak tátogó professzort.

Hector Servadac és társai végre megtudták azt, amit olyan fontos volt megtudniuk: az üstökös és a Föld tehát hajnali 2 óra 47 perc 35 másodperc és 6 tizedmásodperckor találkozik.

Így még öt teljes napjuk - földi napjuk - van ahhoz, hogy fölkészüljenek a találkozásra.

Valamennyien példás buzgalommal dolgoztak, hiszen valamennyien szerették volna mielőbb elhagyni a Galliát. Prokop hadnagy léghajóját olyan bizakodással nézték, mintha mi sem volna könnyebb, mint a léghajó segítségével átsiklani a Föld légkörébe. Eszébe sem jutott senkinek, hogy a világtörténelemben még példátlan utazás ezer meg ezer veszéllyel fenyegetheti őket. Pedig Prokop hadnagy többször is figyelmeztette társait, hogy a léghajó, ha a tengely körüli forgás hirtelen megszűnnék, nyomban elégne utasaival együtt. Servadac kapitány már csak azért is, hogy jó példával járjon elől, mindig lelkesen beszélt a léghajóról, Ben-Zuf pedig világéletében szeretett volna légi útra indulni.

Csak a hüvösebb és tartózkodó oroszok, Timasef gróf és Prokop hadnagy töprengett az őket fenyegető veszélyeken, ám ők is készen álltak mindenre.

Közben a tenger ismét hajózhatóvá vált, s a maradék szenükkel befűtötték a gőzmotoros csónakot, és többször átmentek a Gurbi-szigetre. A madarak már mind ott voltak, oda vonzotta őket a zöldellő fű, a lombosodó fák; a tél ugyanis egyszeriben nyárba fordult.

A Gurbi-szigeten gyűjtötték össze a tüzelőanyagnak szánt szénát és szalmát, s a csónakon szállították át a Melegföldre. A napi tüzelőszükségletüket egyébként fedezték a két hajó roncsai. Mikor a *Hanza* deszkáit akarták felaprítani, Hakhabut uram jajveszékelve tiltakozott, Ben-Zuf azonban megfenyegette: ha nem marad békében, hát ötvenezer frankot kell fizetnie azért, hogy helyet kapjon a léghajóban.

Az öreg uzsorás fölsóhajtott és elhallgatott.

December 25-ére minden készen volt az induláshoz. A karácsonyt éppúgy megünnepelték, mint egy évvel korábban, de most abban bizakodva, hogy az újév napját már a Földön tölthetik.

Ahogy közeledett a döntő nap, Servadac kapitány és Timasef gróf egyre inkább elhidegültek egymástól. Most már mindkettőjüket földi gondok és remények foglalkoztatták, s ők a földgolyóbison, mint tudjuk, elszánt ellenfelek voltak.

Servadac kapitány az utolsó napokban ismét rímeken törte a fejét, szeretne volna befejezni azt a bizonyos szerelmes verset, melynek már csaknem a végére ért, mikor a Föld összeütközött az üstökössel.

Prokop hadnagy és a többi orosz viszont egyre erősebb vágyódással gondolt a hazájára, de még a spanyolok is, akik pedig igazán jól érezték magukat a Gallián, egyre többet emlegették Andalúzia régen látott tájait. Pablo és a kis Nina voltaképpen nem sokat törődött azzal, hogy a Földön lesznek-e, vagy az üstökösön maradnak; számukra csak az volt a fontos, hogy együtt lehessenek azokkal, akiket szeretnek, és hogy egymástól soha ne kelljen elszakadniuk.

Csak egy boldogtalan ember volt a Gallián: Palmyrin Rosette, aki dühöngve esküdözött, hogy ő ugyan nem ül bele a léghajó kosarába. Nem, ő nem hagyja el az üstökösét! Jaj, csak ne tört volna el a távcsöve! Lám, a Gallia most fog behatolni a hullócsillagok zónájába, milyen sok érdekeset, soha nem látottat figyelhetne meg, ha volna távcsöve!

Az utolsó napokban valamennyien rendkívül izgatottak voltak. Prokop hadnagy az előkészületek utolsó szakaszát irányította. A vitorlás két árbocrúdját beállították a partszegélybe, a rudakhoz kötötték az óriási léggömböt, melyet még nem fűjtak föl, de már ráhúzták az erős kötelekből csomózott hálót. Ott várakozott már a hajókosár is, melynek oldalaira tömlőket kötöttek, arra gondolva, hogy a léghajó esetleg nem a földre, hanem valamelyik tenger színére száll le. Persze, ha az óceán kellős közepére kerülne, ez a néhány tömlő vajmi keveset segítene, ha hamarosan nem jönne értük hajó.

Végre elérkezett december 31-e. Még néhány óra, és a léghajó fölemelkedik a galliai levegőégbe.

A Gallia ekkor 40 millió mérföldre volt a Naptól, vagyis kissé távolabb, mint a Föld, mely felé rendkívül nagy sebességgel haladt.

A Föld és az üstökös ekkor mintegy kétmillió mérföldre volt egymástól. Hajnali két órakor a galliaiak fölkészültek az indulásra. Még 47 perc, 35 másodperc és 6 tizedmásodperc - s bekövetkezik a két égitest találkozása.

A Gallia tengely körüli forgásának módosulása miatt ekkor nappal volt az üstökösön, s nappal volt a földgolyónak azon a részén is, melyet az üstökös érinteni fog.

A léggömböt már egy órával előbb fölfűjták, s most indulásra készen himbálódzott a két árbocrúd között. A hálójához akasztott kosár már csak az utasokra várt.

A Gallia ekkor 75 ezer mérföldre volt a Földtől.

Elsőnek Hakhabut uram ült be a hajókosárba, ám Servadac kapitány fürkésző szeme nyomban meglátta, hogy az öreg uzsorás roppant vastag, széles övet cipel a derekán.

- Mit kötött a derekára, Hakhabut uram? - kérdezte.

- Ó, főkormányzó úr, ebben a kis övben viszem magammal szerény vagyunkámat.

- Aztán mennyit nyom ez a maga szerény vagyunkája?

- Legföljebb harminckilónyi.

- Harminc kilót? Azonnal dobja el azt a fölösleges terhet, örülünk, ha minket magunkat föl tud emelni a léggömb!

- De kormányzó úr...

- Dobja el, ha mondom, nem terhelhetjük túl a léghajót!

- Irgalmas ég! Eldobni a keservesen szerzett vagyunkamat! - kezdte Hakhabut uram a jaj-veszékelést.

- Ejnye, Hakhabut uram, hiszen maga is tudja, hogy az aranynak nem lesz értéke a Földön, hiszen a Gallia 246 szextillió kilogramm aranyat visz magával!

- Irgalom, fő kormányzó uram! Irgalom!

- Választhatsz! - szólt rá az öregre Ben-Zuf. - Vagy téged viszünk, vagy az aranyadat!

A boldogtalan uzsorás nyögve, átkozódva vált meg az aranyától.

S ezután következett a másik nehézség.

Palmyrin Rosette kijelentette, hogy nem hajlandó elhagyni az üstökösét, különben is ez a léghajó teljesen képtelen ötlet szüleménye, úgyis ki fog gyulladni, mikor az egyik légkörből a másikba siklik! Ő bizony a Gallián marad, az kevésbé veszélyes, meg különben is lehetséges, hogy az üstökös csak sűrölja a Földet, aztán továbbmegy, s ő, Palmyrin Rosette a Gallián maradhat, hogy továbbra is a saját üstököse hátán keringjen a naprendszerben!

De akárhogy fogadkozott, akárhogy fenyegetődzött a professzor, két jól megtermett orosz matróz gúzsba kötötte a csillagászt, aztán föl kapták és berakták a hajókosárba. Servadac kapitány, aki eltökélte, hogy hajdani professzorát nem hagyja elpusztulni az üstökösön, nem riadt vissza e kissé erőszakos módszer alkalmazásától sem.

Viszont szívfájdalommal meg kellett válniuk a két lótól és Nina kecskéjétől. Az állatok közül csak a postagalambot vihették magukkal, és ki tudja, kalandos útjuk során nem lesz-e még szükségük postagalambra?

Már Timasef gróf és Prokop hadnagy is a hajókosárban ült, csak Servadac kapitány meg Ben-Zuf taposta még Gallia kemény talaját.

- Gyerünk, Ben-Zuf, szállj be!

- Csak ön után, kapitány uram!

- Nem, én maradok utolsónak, ahogy a veszélybe került hajót is csak utolsó pillanatban hagyja el a kapitánya.

- Csakhogy...

- Szállj be azonnal!

Ben-Zuf belépett a hajókosárba, nyomban követte őt a kapitánya is.

Elvágták a tartóköteleket, s a léghajó fenséges nyugalommal emelkedett a Gallia levegőegébe.

NEGYVENHARMADIK FEJEZET

melyben a léghajó utasainak tapasztalatairól és élményeiről lesz szó

A léghajó kétezer-ötszáz méter magasba szállt fel. Prokop hadnagy úgy döntött, hogy amíg lehet, ebben a magasságban fogja tartani. A léggömb alsó függő részéhez akasztott kis vassodrony kosárba száraz fűvet raktak, ezt könnyen meggyújthatják, hogy a léggömbben levő levegőt melegen tartsák, s hajójuk ne veszítsen magasságából.

A hajókosár utasai körülnéztek, lepillantottak, föltekintettek, lent a Galliai-tengert látták, innen a magasból homorú medencének látszott; északon egy magányosan sötétlő folt: a Gurbi-sziget. A gibraltári és a ceutai sziget szikláit azonban hiába keresték: a Gallia nyugati része nyomtalanul eltűnt. Ha dél felé pillantottak, látták a Melegföld fölé magasló vulkánt. S bárhova néztek, mindenütt az a különös lemezes talajszerkezet, az aranyérc lemezei, melyeken most csillogva tört meg a napsugár.

A léghajó körül, a látóhatár fölött - mely mintha velük együtt emelkedett volna a magasba - csodálatosan tiszta volt az égbolt. Északnyugati irányban azonban, éppen a Nappal szemben egy új csillagzat, azaz inkább meteorszerű csillagocska sötétlett: a Galliáról levált tömb, mely most új pályáján keringve, már több ezernyi mérföldre volt tőlük. Az éjszaka beálltával világító pontként csillog majd a messzeségben.

S végül a hajókosár fölött kissé rézsútos irányban fénylett teljes fenségében a Föld.

Ragyogó korongjának fénytől káprázott a szemük. Még túl messze voltak tőle, semhogy a két sarkot egyszerre láthatták volna, de világosan látták a felszínén fénylő foltokat: a kontinenseket; meg a sötétebb foltokat: a Nap sugarait inkább elnyelő óceánokat. S e foltok felett hosszú, fehér szalagként lebegtek a fonákjukon szürke felhők.

A másodpercenként huszonkilenc mérföldes sebességnek köszönhetően, hamarosan határozottabban kirajzolódott a Föld: világosabban látszottak a partvonalak, a hegyvonulatok - a léghajó utasai mintha dombortérképet néztek volna a magasból.

Két óra huszonhét perckor az üstökös már alig harmincezer mérföldre volt a Földtől. A két égitest valósággal röpiült egymás felé. Két óra harminchét perckor már csak tizenötezer mérföld választotta el őket.

A körvonalak még határozottabban rajzolódtak ki, s Prokop hadnagy, Timasef gróf és Servadac kapitány ajkáról egyszerre szakadt föl a kiáltás:

- Európa!
- Oroszország!
- Franciaország!

Nem tévedtek. A Föld most éppen azzal a részével fordult a Gallia felé, melyen az európai kontinens ragyogott a déli napfényben. Világosan láthatták az egyes országok földrajzi határait is.

A léghajó utasai megrendülten nézték a Földet: talán pusztulásuk felé sietnek, miközben hozzá közelednek. Mégis a földetérés reménysége töltötte be egész lelküket, a veszélyek még csak eszükbe sem jutottak. Végre viszontláthatják embertársaikat, szeretteiket!

Igen, valóban Európát látták!

Az ott Anglia, kelet felé lépdelő hölgy, kusza redőjű ruhában, fején szigetcskékből, szigetekből font koszorú.

Svédország és Norvégia, a felséges oroszlán, gerincét - a hegyláncokat - nyújtóztatja, északi tájairól mintha Európára akarna ugrani.

Oroszország, mint hatalmas sarki medve, fordul az ázsiai kontinens felé, bal mancsát Törökország, a jobbat meg a Kaukázuson nyugtatja.

Ausztria összegömbölyödött nagy macska, szundikál, rossz álmok gyötrik.

Spanyolország: kibontott lobogó Európa végén.

Törökország berzenkedő kakas, egyik karmával az ázsiai partba, a másikkal Görögországba kap.

Olaszország elegáns, finom csizma, s e csizma orra Szicíliát, Szardíniát és Korzikát bökdösi.

Poroszország, mint iszonyatos bárd Európa testében, éle Franciaországot súrolja.

S végül Franciaország: a csupa izom mellkas, a benne dobogó szív: Párizs.

Az általános megrendültség közepette is elmosolyodtak, mikor Ben-Zuf lelkesen fölkiáltott:

- A Montmartre!

Palmyrin Rosette tekintete viszont csak az elhagyott Galliát kereste, mely kétezer-ötszáz méterrel úszott alattuk. A professzor még csak látni sem akarta a Földet, csak a világűrben ragyogva szálló üstököszt nézte.

Prokop hadnagy órával a kezében számlálta a perceket és a másodperceket. A száraz fűből gyújtott tüzet időnként felélesztették, hogy a léggömbben megfelelően meleg, tehát megfelelően ritka legyen a levegő.

A hajókosárban kevés szó esett. Valamennyien mohó tekintettel egyre csak a Földet lesték. A léghajó a Gallia mögött volt, vagyis az üstökös előbb fog földet érni.

De vajon hol érnek földet ők? Ha szárazföldön, vajon lakott helyre kerülnek-e, s ha nem, hogyan jutnak a földgolyó valamelyik lakott részére?

Vagy óceán tükrére szállnak le, s ott vajon reménykedhetnek-e csodában, hogy véletlenül hajó jár a közelben, s megsegíti őket?

- Két óra negyvenkét perc - törte meg a csöndet Prokop hadnagy szava.

Még 5 perc, 35 másodperc, 6 tizedmásodperc s a két égitest összeütközik... Most mintegy nyolcezer mérföldnyire voltak egymástól.

De mi lesz, ha a léghajó a két légkör nyilván viharos elegyedésekor elpusztul, s vele pusztul minden utasa? Lehetséges, hogy a Gallia egyetlen lakója sem térhet vissza embertársai közé, lehetséges, hogy emléküik, tapasztalataik, a csillagvilágban tett zarándokútjuk minden élménye a semmibevész?

Nem! Servadac kapitány kitépett egy lapot a noteszéből. A noteszlapra fölírta az üstökös nevét, leírta, hogy az első összeütközéskor mely tájakat szakított le a Földről, följegyezte rá társai nevét, majd aláírta, és a postagalamb nyakába kötötte, aztán Nina kedves madárkáját elbocsátotta a levegőégbé.

A galamb kerengve ereszkedett lefelé.

Még két perc, s elenyészik a két égitestét elválasztó mintegy háromezer-kétszáz mérföldes távolság.

A léghajó utasai mit sem éreztek az iszonyatos gyorsaságból, léghajójuk mintha egy helyben lebegett volna a levegőégben.

- Két óra negyvenhat perc! - hangzott fel ismét Prokop hadnagy szava.

A távolság már csak ezerhétszáz mérföld. Alattuk a Föld, mint hatalmas, nyitott hordó tátongó szája - mintha el akarná nyelni az üstököst.

- Két óra negyvenhét perc! - szólt ismét Prokop hadnagy.

Másodpercenként kétszázhetven mérföldes sebesség!

Aztán valami iszonyatos zúgás, rázkódás: a Föld levegője magához szippantotta a Gallia levegőegét, s vele együtt a léghajót, mely közben majd szétszakadt, úgy megnyúlt.

Valamennyien kétségbeesetten kapaszkodtak a hajókosár peremébe.

A két légkör elvegyült. Hatalmas felhő képződött, vastag pára gomolygott. A légi utasok sem maguk fölött, sem maguk alatt nem láttak már semmit, mintha űrben zuhannának, majd egyszerre csak a Földön találták magukat. Eszméletüket veszítve távoztak a földgolyóról, eszméletüket veszítve tértek oda vissza.

A léggömbnek pedig nyoma sem maradt.

A Gallia éppen csak érintette a Földet, majd eltűnt keleti irányban.

NEGYVENNEGYEDIK FEJEZET

*melyből megtudjuk, hogy egy regény végén
nem mindig a főhősök házasodnak össze*

- Kapitány uram! Algéria!

- És Mostaganem!

Ez volt a két francia első szava, mikor a többiekkel együtt ők is visszanyerték az eszméletüket.

Megmagyarázhatatlan csoda révén - de hiszen minden csoda magyarázhatatlan - valamenyenien épségben voltak.

Servadac kapitány és a legénye nem tévedett: a naprendszerben tett kétéves kirándulásuk után csaknem pontosan ott értek földet, ahonnan elindultak.

Alig két kilométernyire voltak Mostaganemtől.

Fél órával később Servadac kapitány meg a társai beértek a városba.

Mostaganem lakói - legnagyobb meglepetésükre - semmi izgalom nem látszott, békésen végezték napi munkájukat. Reggel nyolc óra volt, a Nap a régi helyén, a keleti látóhatáron tündökölt. A földgolyón jele sem volt annak, hogy valami szokatlan történt, de még annak sem, hogy lakói valami szokatlan eseményre várnának.

- Ejnye - mondta Servadac kapitány -, nem tudtak volna az üstökös közeledtéről?

- Úgy látszik, kapitány uram! - csóválta a fejét Ben-Zuf. - És én még azt képzeltem, hogy diadalmenetben vonulunk be!

A városkapuban Servadac kapitány összetalálkozott két bajtársával, a második lövészezred őrnagyával és a nyolcadik tüzérezred kapitányával.

Valósággal egymás karjába estek.

- Servadac! - kiáltotta boldogan az őrnagy.

- Bizony, én vagyok!

- S honnan jön, kedves barátom, s hol volt ilyen sokáig?

- Elmondanám szívesen, de nem hinnének nekem! Tételezzük fel hát, hogy álmodtam!

Hector Servadac ennél többet nem volt hajlandó mondani, viszont megkérdezte, mi van azzal a bizonyos hölgygel, aki miatt párbajozni akart volna Timasef gróffal.

- Férjhez ment, kedves barátom, férjhez ment a hölgy! - mondta az őrnagy.

- Hallja ezt, gróf úr! Hallja? Ezek után igazán örülök, hogy nem párbajoztunk!

- És én mennyire örülök, hogy minden hátsó gondolat nélkül, barátként szoríthatok önnel kezét, kapitányom! - válaszolt melegen a gróf.

- Így legalább nem kell befejeznem azt a rémes szerelmes verset! - örvendezett Servadac kapitány, s a két hajdani vetélytárs immár örök barátként rázott kezét.

Egyébként Timasef gróf sem volt hajlandó nyilatkozni a velük megesett rendkívüli históriákról, melyek közül a legérthetlenebb a távozásuk és a visszatérésük volt. És végképp nem értették, miként lehetséges az, hogy a Földközi-tenger partján még csak jele sem volt a változásnak.

Határozottan okosabban teszik, ha hallgatnak arról, amit átéltek.

Másnap az oroszok elindultak haza Oroszországba, a spanyolok meg Spanyolországba, s Timasef gróf fejedelmi ajándékkal vett tőlük búcsút, hogy ezentúl soha többé ne kelljen főlüük a nélkülözéstől.

Az öreg Hakhabut meg eltűnt valahol a nagyvilágban, de az is lehet, hogy indult haza Poroszországba.

- No meg az is lehet, hogy Amerikába megy, és ott majd föllép a cirkuszban, ő lesz a naprendszerből hazajáró kísértet! - mondta Ben-Zuf.

És Palmyrin Rosette?

Ha a többiek hallgattak, bezzeg beszélt ő valamennyiük helyett!

Csillagászokkollégái tagadták, hogy a Gallia valaha is föltűnt volna az égbolton. Ez az üstökös különben sincs lajstromozva, nem tud róla senki. A dühös professzor két évvel később vaskos kötetben jelentette meg beszámolóját a Galliáról és személyes tapasztalatainak meg kalandjainak a történetét.

Európa tudósai azonban csak a vállukat vonogatták, sőt válaszul a professzor könyvére *Egy hipotézis története* cím alatt később megjelent egy másik könyv, mely Palmyrin Rosette munkáját az azt megillető helyre tette.

A professzor haragja ezúttal nem ismert határt. Közölte, hogy azóta is látta nemcsak a Galliát, hanem a Galliáról levált részt is, mely a tizenhárom angollal együtt most is ott kering a világűrben. Sohasem törődött bele, hogy nem lehet köztük ő is.

Hector Servadac és Ben-Zuf a Montmartre dombján sétálgatva, mikor biztosak lehettek abban, hogy senki sem hallja meg őket, néha elbeszélgettek rendkívüli kalandjaikról.

- Talán mégiscsak álmodtuk az egészet - mondta Ben-Zuf.

- Ezer ördög! Kezdem magam is ezt hinni! - válaszolt a kapitány.

Aztán egy szép napon a már öszülő Hector Servadac feleségül adta fogadott gyermekét, az azóta szép ifjú lánnyá serdült Ninát Pablóhoz. A fiatalok gyerekkorukban kerültek össze, és soha többé nem váltak el.

Sokáig éltek, boldogok voltak, s csöppet sem bánták, hogy nem lett belőlük Ádám és Éva, egy új világ első emberpárja.

.oOo.